

ព្រះ

អង្គកថា

ភាសាចារឹក

សុត្តន្តបិដក

ខុទ្ទកនិកាយោ

ចូឡនិទ្ទេស



។ និមោ តស្ស ភក្កវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយ

ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថា

ចារាយនវគ្គនិទ្ទេសោ

១. អធិតមាលាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណនា

ចារាយនវគ្គស្ស បឋមេ អធិតសុត្តនិទ្ទេសេ -

១.

“កេនស្ស និរុតោ លោកោ, (ឥច្ចាយស្មា អធិតោ,) ”

កេនស្ស នប្បកាសតិ;

កិស្សភិលេបនំ ព្រូសិ, កីសុ តស្ស មហាព្ពយ”ន្តិ។ -

អធិតមាលាវស្ស បុច្ឆិតេ បឋមបញ្ចេ ច ឧបរូបរិបញ្ចេ ច និទ្ទេសេសុ ច វុត្តញ្ច

ឧត្តានញ្ច វុទ្ធវាវិសេសមេវ វក្ខាម។ តត្ថ និរុតោតិ បដិច្ឆាទិតោ។

កិស្សភិលេបនំ ព្រូសីតិ កី អស្ស លោកស្ស អភិលេបនំ វុទេសិ?

អារុតោតិ អារិរតោ។ និរុតោតិ បដិច្ឆាទិតោ។ ឡុតោតិ ហេដ្ឋា

បដិច្ឆាទិតោ។ បិហិតោតិ ឧបរិភាគេន ធាទិតោ។ បដិច្ឆន្នោតិ អរិវដោ។

បដិកុដ្ឋិតោតិ អនោមុខំ ធាទិតោ។

នប្បកាសតីតិ នប្បកាសោ ហោតិ។ នប្បកាសតីតិ ព្រាណប្បកាសំ ន
ករោតិ។ ន តបតីតិ ព្រាណាតបំ ន ករោតិ។ នវិរោចតីតិ ព្រាណាវិរោចនំ ន
ករោតិ។ ន ព្រាយតីតិ ន ជានីយតិ។ ន បញ្ញាយតីតិ នប្បញ្ញាយតេ។

កេនលីត្តោតិ កេនលីម្បិតោ។ សំលីត្តោ ឧបលីត្តោតិ ឧបសគ្គេន បទំ
វឡ្ជិតំ។ អាទិក្ខុសិ និទ្ទេសវសេន។ ទេសេសិ បដិនិទ្ទេសវសេន។ បញ្ញាបេសិ តេន
តេន បកាវេន។ អត្ថំ ពោធន្តោ បដ្ឋបេសិ។ តស្សត្ថស្ស ការណំ ទស្សន្តោ
វិវរសិ។ ព្យញ្ញនការំ ទស្សន្តោ វិភជសិ។ និកុដ្ឋិតការំ គម្ពីរការញ្ច ហិរិទ្ធ
សោតូនំ ព្រាណាស្ស បតិជ្ជំ ជនយន្តោ ឧត្តានិករោសិ។ សព្វេហិបិ ឥមេហិ
អាការេហិ សោតូនំ អញ្ញាណានុការំ វិធមេន្តោ បកាសេសីតិ វេរំ អត្តោ
ទដ្ឋព្ពោ។

២. វេរិច្ឆា បមាទា នប្បកាសតីតិ មច្ឆរិយហេតុ ច បមាទហេតុ ច
នប្បកាសតិ។ មច្ឆរិយំ ហិស្ស ធានាធិហិ គុណាហិ បកាសិតុំ ន ទេតិ, បមាទោ
សីលាធិហិ។ ជប្បាភិលេបនន្តិ តណ្ហា អស្ស លោកស្ស មក្កជលេចោ វិយ
មក្កជស្ស អភិលេបនំ។ ទុក្ខន្តិ ជាតិអាទិតំ ទុក្ខំ។

យេសំ ធម្មានន្តិ យេសំ រូចាទិធម្មានំ។ អាទិតោ សមុទាគមនំ បញ្ញាយតីតិ
បឋមតោ ឧប្បាទោ បញ្ញាយតិ។ អត្ថផ្ដមតោ និរោធា បញ្ញាយតីតិ ភដ្ឋតោ
និរុដ្ឋនំ បញ្ញាយតិ។ កម្មសន្និស្សិតោ វិចាកោតិ កុសលាកុសលវិចាកោ
កម្មំ អមុញ្ចាត្វា បវត្តនតោ កម្មសន្និស្សិតោ វិចាកោតិ វុច្ឆតិ។
វិចាកសន្និស្សិតំ កម្មន្តិ កុសលាកុសលំ កម្មំ វិចាកស្ស ឱកាសំ កត្វា បិតត្តា
វិចាកសន្និស្សិតំ កម្មន្តិ វុច្ឆតិ។ នាមសន្និស្សិតំ រូបន្តិ បញ្ចវេកាវេ រូបំ នាមំ
អមុញ្ចាត្វា បវត្តនតោ នាមសន្និស្សិតំ រូបន្តិ វុច្ឆតិ។ រូបសន្និស្សិតំ នាមន្តិ
បញ្ចវេកាវេ នាមំ រូបំ អមុញ្ចាត្វា បវត្តនតោ រូបសន្និស្សិតំ នាមន្តិ វុច្ឆតិ។

៣. សវន្តិ សត្តិ សោតាតិ សព្វេសុ រូបាទិអាយតនេសុ តណ្ហាទិកា សោតា
សន្តិទិ។ កី និវារណាន្តិ តេសំ កី អារវណំ ការ រក្ខា។ សំវំ ព្រហ្មីតិ តំ តេសំ
និវារណាសម្ពាទំ សំវំ ព្រហ្មី។ ឯតេន សាវសេសប្បហានំ បុច្ឆតិ។ កេន សោតា
បិដិយេតិ កេន ធម្មេន ឯតេ សោតា បិដិយន្តិ បដិជ្ជន្តិ។ ឯតេន
អនវសេសប្បហានំ បុច្ឆតិ។

សវន្តិទិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ អាសវន្តិទិ អនោគាមិនោ ហុត្វា សវន្តិ។ សន្តិទិ
និរន្តរកាមិនោ ហុត្វា សន្តមាណា បវត្តន្តិ។ បវត្តន្តិទិ បុនប្បនំ វត្តន្តិ។

៤. សតិ តេសំ និវារណាន្តិ វិបស្សនាយុត្តា កុសលាកុសលធម្មានំ គតិយោ
សមន្នេសមាណា សតិ តេសំ សោតានំ និវារណំ។ សោតានំ សំវំ ព្រមីតិ
តមេវាហំ សតី សោតានំ សំវំ ព្រមីតិ អធិប្បាយោ។ បញ្ញាយេតេ បិដិយេតិ
រូបាទិសុ បន អនិច្ចតាទិបដិវេធសាធិកាយ មគ្គបញ្ញាយ ឯតេ សោតា
សត្តសោ បិដិយន្តិ។

បដិជ្ជន្តិទិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ សមុទយញ្ចាតិ បច្ចយញ្ចា។ អត្ថផ្កមញ្ចាតិ ឧប្បន្នានំ
អភារកមនញ្ចា, អនុប្បន្នានំ អនុប្បន្នានំ វា។ អស្សាទញ្ចាតិ អានិសំសញ្ចា។
អាទិនវញ្ចាតិ ឆោសញ្ចា។ និស្សរណញ្ចាតិ និក្ខមនញ្ចា។

៥. បញ្ញា ចេវាតិ បញ្ញាតាថាយ យា ចាយំ តយា វុត្តា បញ្ញា, យា ច សតិ,
យញ្ចា តទវសេសំ នាមរូបំ, ឯតំ សត្តម្យី កត្ត និរុជ្ឈតិ។ ឯតំ មេ បញ្ចំ បុដ្ឋា
បព្រហ្មីតិ ឯវំ សន្តេបត្តោ វេទិតញ្ចោ។

កត្តតំ ឧបរុជ្ឈតិទិ ឯតំ នាមរូបំ កត្ត នកវតិ។ រូបសម្មតិទិ និព្វាតិ។ អត្ត
គច្ឆតិទិ អភារំ គច្ឆតិ។ បដិប្បស្សម្ពតិទិ សន្និសីទតិ។

៦. វិស្សជ្ជនកាថាយ បនស្ស យស្មា បញ្ញាសតិយោ នាមេនេវ សង្កបំ កច្ឆន្តិ,
តស្មា តាវិសុំ ន វុត្តា។ អយមេត្ត សង្ខេបត្ថោ - យំ មំ តុំ, អធិត, ឯតំ បញ្ចំ អបុច្ឆិ
- “កត្តេតំ ឧបរុជ្ឈតី”តិ, តទេតំ យត្ថ នាមញ្ញ រូបញ្ញ អសេសំ ឧបរុជ្ឈតិ, តំ តេ
វធាមិ។ តស្ស តស្ស ហិ វិញ្ញាណស្ស និរោធន សហេវ អបុព្វំ អចរិមំ ឯត្ថេតំ
ឧបរុជ្ឈតិ, ឯត្ថេវ វិញ្ញាណនិរោធន និរុជ្ឈតិ ឯតំ, វិញ្ញាណនិរោធន តស្ស តស្ស
និរោធន ហោតិ, តំ នាតិវត្ថុតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

សោតាបត្តិមគ្គញ្ញាណោ អភិសម្ពាវិញ្ញាណស្ស និរោធនាតិ

សោតាបត្តិមគ្គសម្មយុត្តបញ្ញាយ កុសលាកុសលចេតនាសម្មយុត្តចិត្តស្ស
អភព្ពប្បត្តិកវសេន និរុជ្ឈនេន។ តត្ថ ធុរិយោ និរោធន អនុចាទិន្នកនិរោធន
ឧចាទិន្នកនិរោធនាតិ។ សោតាបត្តិមគ្គេន ហិ ចត្តារិ ធិដ្ឋិសម្មយុត្តានិ
វិចិត្តិច្ឆាសហគតន្តិ បញ្ច ចិត្តានិ និរុជ្ឈន្តិ, តានិ វុបំ សមុដ្ឋាបេន្តិ។ តំ
អនុចាទិន្នករូបកូន្ទោ, តានិ ចិត្តានិ វិញ្ញាណកូន្ទោ, តំសម្មយុត្តា វេទនា
សញ្ញា សម្ពាវ តយោ អរូបកូន្ទោ។ តត្ថ សចេ សោតាបន្នស្ស សោតាបត្តិមគ្គោ
អភាវិតោ អភវិស្សា, តានិ បញ្ច ចិត្តានិ ធនុ អារម្មណេសុ បរិយុដ្ឋានំ
ចាបុណោយ្យំ។ សោតាបត្តិមគ្គោ បន នេសំ បរិយុដ្ឋានុប្បត្តិ វាយមាណោ
សេតុសមុគ្គាតំ អភព្ពប្បត្តិកភាវំ កុរុមាណោ អនុចាទិន្នកំ និរោធនាតិ នាម។
សកធាតាមិមគ្គេន ចត្តារិ ធិដ្ឋិវិប្បយុត្តានិ ទ្វេ ទោមនស្សសហគតានីតិ
ឡិឡារិកកាមរាគព្យាចាទវសេន ធម៌ចិត្តានិ និរុជ្ឈន្តិ។ អនាតាមិមគ្គេន
អណ្តាសហគតកាមរាគព្យាចាទវសេន តានិ ឯវ ធម៌ចិត្តានិ និរុជ្ឈន្តិ។
អរហត្តមគ្គេន ចត្តារិ ធិដ្ឋិវិប្បយុត្តានិ ឧទុច្ចសហគតញ្ញាតិ បញ្ច
អកុសលចិត្តានិ និរុជ្ឈន្តិ។ តត្ថ សចេ តេសំ អរិយានំ តេ មគ្គា អភាវិតា អស្សុ,
តានិ ចិត្តានិ ធនុ អារម្មណេសុ បរិយុដ្ឋានំ ចាបុណោយ្យំ។ តេ បន តេសំ មគ្គា

បរិយុដ្ឋានុប្បត្តិ វារយមាណ សេតុសមុគ្គាតំ អភព្ពប្បត្តិកការំ កុរុមាណ
អនុចាទិន្នកំ និរោធន្តិ នាម។ ឯវំ អនុចាទិន្នកំ និរោធា វេទិតញោ។

សចេ បន សោតាបន្នស្ស សោតាបត្តិមគ្គោ អភារិតោ អភវិស្សា, ឋបេត្វា
សត្ត ភវេ អនមតគ្គេ សំសារវដ្ឋេ ឧចាទិន្នកក្ខន្ធប្បវត្តំ បវត្តេយ្យ។ កស្មា?
តស្ស បវត្តិយា ហេតុនំ អត្ថិតាយ។ តិណិ សំយោជនានិ ទិដ្ឋានុសយោ
វិចិក្ខានុសយោតិ ឥមេ បន បញ្ច កិលេសេ សោ មគ្គោ ឧប្បជ្ឈមាណោ
សមុគ្គាតេតិ។ ឥទានិ កុតោ សោតាបន្នស្ស សត្ត ភវេ ឋបេត្វា អនមតគ្គេ
សំសារវដ្ឋេ ឧចាទិន្នកក្ខន្ធប្បវត្តំ បវត្តិស្សតិ។ ឯវំ សោតាបត្តិមគ្គោ
ឧចាទិន្នកក្ខន្ធប្បវត្តំ អប្បវត្តំ កុរុមាណ ឧចាទិន្នកំ និរោធន្តិ នាម។

សចេ សកទាគាមិស្ស សកទាគាមិមគ្គោ អភារិតោ អភវិស្សា, ឋបេត្វា
ទ្វេ ភវេ បញ្ចសុ ភវេសុ ឧចាទិន្នកក្ខន្ធប្បវត្តំ បវត្តេយ្យ។ កស្មា? តស្ស បវត្តិយា
ហេតុនំ អត្ថិតាយ។ ឱឡារិកានិ កាមរាគបជិយសំយោជនានិ ឱឡារិកោ
កាមរាគានុសយោ បជិយានុសយោតិ ឥមេ បន ចត្តារោ កិលេសេ សោ មគ្គោ
ឧប្បជ្ឈមាណោ សមុគ្គាតេតិ។ ឥទានិ កុតោ សកទាគាមិស្ស ទ្វេ ភវេ ឋបេត្វា
បញ្ចសុ ភវេសុ ឧចាទិន្នកក្ខន្ធប្បវត្តំ បវត្តិស្សតិ។ ឯវំ សកទាគាមិមគ្គោ
ឧចាទិន្នកក្ខន្ធប្បវត្តំ អប្បវត្តំ កុរុមាណ ឧចាទិន្នកំ និរោធន្តិ នាម។

សចេ អនាគាមិស្ស អនាគាមិមគ្គោ អភារិតោ អភវិស្សា, ឋបេត្វា ឯកំ ភវំ
ទុតិយភវេ ឧចាទិន្នកក្ខន្ធប្បវត្តំ បវត្តេយ្យ។ កស្មា? តស្ស បវត្តិយា ហេតុនំ
អត្ថិតាយ។ អណ្តាសហគតានិ កាមរាគបជិយសញ្ញោជនានិ អណ្តាសហគតោ
កាមរាគានុសយោ បជិយានុសយោតិ ឥមេ បន ចត្តារោ កិលេសេ សោ មគ្គោ
ឧប្បជ្ឈមាណោ សមុគ្គាតេតិ។ ឥទានិ កុតោ អនាគាមិស្ស ឯកំ ភវំ ឋបេត្វា

ធុតិយភវេ ឧបាទិន្នកប្បវត្តំ បវត្តិស្សតិ។ ឯវំ អនាគាមិមគ្គោ ឧបាទិន្នកប្បវត្តំ
អប្បវត្តំ កុរុមាណោ ឧបាទិន្នកំ និរោធចតិ នាម។

សចេ អរហតោ អរហត្ថមគ្គោ អភាវិតោ អភវិស្សា, រូបារូបភវេសុ
ឧបាទិន្នកប្បវត្តំ បវត្តេយ្យ។ កស្មា? តស្ស បវត្តិយា ហេតុនំ អត្ថិតាយ។
រូបរាគោ អរូបរាគោ មាណោ ឧទ្ធច្ចំ អវិជ្ជា មាណុសយោ ភវរាគានុសយោ
អវិជ្ជានុសយោតិ ឥមេ បន អដ្ឋ កិលេសេ សោ មគ្គោ ឧប្បជ្ឈមាណោ
សមុគ្សាតេតិ។ ឥនានិ កុតោ ខីណាសវស្ស បុណ្ណេវ ឧបាទិន្នកប្បវត្តំ
បវត្តិស្សតិ? ឯវំ អរហត្ថមគ្គោ ឧបាទិន្នកប្បវត្តំ អប្បវត្តំ កុរុមាណោ ឧបាទិន្នកំ
និរោធចតិ នាម។

សោតាបត្តិមគ្គោ ចេត្ត អចាយកវំ និរោធចតិ។ សកធាតាមិមគ្គោ
សុគតិកាមភវេកធនំ។ អនាគាមិមគ្គោ កាមភវំ។ អរហត្ថមគ្គោ រូបារូបភវំ,
សត្តភវេបិ និរោធចតិ ឯវាតិ វេទន្តិ។ ឯវំ ឧបាទិន្នកនិរោធា វេទិតញ្ចោ។

តត្ថ “អភិសម្ពាវិញ្ញាណស្ស និរោធនា”តិ ឯតេន អនុបាទិន្នកនិរោធំ
ធស្សេតិ។ “យេ ឧប្បជ្ឈេយ្យំ នាមញ្ច រូបញ្ច, ឯត្ថេតេ និរុជ្ឈន្តិ”តិ ឥមិនា បន
ឧបាទិន្នកនិរោធំ ធស្សេតិ។

តត្ថ សត្ត ភវេ ឋបេត្វាតិ កាមភវិតោ កាមភវំ សំសរន្តស្ស សត្ត ភវេ
វេជ្ជេត្វា។ អនមតគ្គេ សំសារេតិ -

“ខន្ធនញ្ច បដិចាជិ, ធាតុអាយតនាន ច;
អញ្ញោច្ឆន្នំ វត្តមាណ, ‘សំសារោ’តិ បវុច្ឆតិ”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ២.៦០៩; ធរ. ស.
អដ្ឋ. និទានកថា; អ. និ. អដ្ឋ. ២.៤.១៩៩; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.១.១១៧; ឥតិវុ.
អដ្ឋ. ១៤, ៥៨; ឧទា. អដ្ឋ. ៣៩) -

ឯវំ វណ្ណិតេ សំសារវដ្តេ។ យេ ឧប្បជ្ឈេយ្យំ នាមញ្ច រូបញ្ចាតិ នមនលក្ខណំ
ចតុក្កន្ធសម្ពាតំ នាមញ្ច រូប្យនលក្ខណំ ភូតោចាទាយសម្ពាតំ រូបញ្ច ឯតេ
ធម្មា ឧប្បជ្ឈេយ្យំ។ ឯត្ថេតេ និរុជ្ឈន្តិតិ ឯតស្មី សោតាបត្តិមគ្គេ ឯតេ នាមរូបធម្មា
អភព្ពប្បត្តិកវសេន និរោធំ គច្ឆន្តិ។ សកទាតាមិមគ្គញ្ញាណោនាតិ ឯត្ថ
បដិសន្ធិវសេន សកីយេវ ឥមំ លោកំ អាគច្ឆតីតិ សកទាតាមិ, តស្ស មគ្គោ
សកទាតាមិមគ្គោ។ តេន មគ្គេន សម្មយុត្តញ្ញាណោន។ ទ្វេភវេ វបេត្វាតិ
កាមធាតុយាយេវ បដិសន្ធិវសេន ទ្វេភវេ វដ្ឋេត្វា។ បញ្ចសុ ភវេស្វតិ
តទវសិដ្ឋេសុ បញ្ចសុ ភវេសុ។ ឯត្ថេតេ និរុជ្ឈន្តិតិ ឯត្ថ សកទាតាមិមគ្គេ ឯតេ
ធម្មា វុត្តនយេន និរុជ្ឈន្តិ។ ឯកំ ភវំ វបេត្វាតិ ឧក្កជ្ឈវសេន រូបធាតុយា វា
អរូបធាតុយា វា ឯកំ ភវំ វដ្ឋេត្វា។ រូបធាតុយា វា អរូបធាតុយា វាតិ
ទុតិយកភវេ រូបធាតុយា ចេវ អរូបធាតុយា ច។ នាមញ្ច រូបញ្ចាតិ ឯត្ថ រូបភវេ
នាមរូបំ, អរូបភវេ នាមមេវ។ ឯត្ថេតេ និរុជ្ឈន្តិតិ ឯត្ថ អនាតាមិមគ្គេ ឯតេ
នាមរូបធម្មា វុត្តនយេន និរុជ្ឈន្តិ។

អរហតោតិ កិលេសេហិ អារកត្តា “អរហា”តិ លទ្ធិនាមស្ស
ខីណាសវស្ស។ អនុចាទិសេសាយ និព្វានធាតុយាតិ ទុរិដា ហិ និព្វានធាតុ
សឧចាទិសេសា ច អនុចាទិសេសា ច។ តត្ថ ឧចាទីយតិ “អហំ មមា”តិ ភុសំ
គណ្ហិយតីតិ ឧចាទិ, ខន្ធបញ្ចកស្សេតំ អធិវចនំ។ ឧចាទិយេវ សេសោ
អវសិដ្ឋោ ឧចាទិសេសោ, សហ ឧចាទិសេសេន វត្ថតីតិ សឧចាទិសេសា។
នត្ថត្ថ ឧចាទិសេសោតិ អនុចាទិសេសា។ តាយ អនុចាទិសេសាយ
និព្វានធាតុយា។ បរិនិព្វាយន្តស្សាតិ និរិន្ទនស្ស វិយ ជាតវេទស្ស និព្វាយន្តស្ស
អប្បវត្តំ បរិសន្តស្ស។ ចរិមរិញ្ញាណស្ស និរោធនាតិ ឯត្ថ អស្សាសបស្សាសានំ
និរោធហសេន។ តយោ ចរិមា ភវេចរិមោ ឈានចរិមោ ចុតិចរិមោតិ។ ភវេសុ ហិ
កាមភវេ អស្សាសបស្សាសា បវត្ថន្តិ, រូចារូបភវេសុ នប្បវត្ថន្តិ។ តស្មា សោ

ក្រចកមោ។ ឈានេសុ បុរិមឈានត្ថយេវ បវត្តន្តិ, ចតុត្ថេ នប្បវត្តន្តិ។ តស្មា សោ
ឈានចរិមោ។ យេ បន ចុតិចិត្តស្ស បុរតោ សោឡសមេន ចិត្តេន សហុប្បដ្ឋា,
តេ ចុតិចិត្តេន សហ និរុដ្ឋន្តិ។ សោ ចុតិចរិមោ នាម។ អយំ ឥដ ចរិមោតិ
អធិប្បតោ។ យេ ហិ កេចិ ពុទ្ធា វា បច្ចេកពុទ្ធា វា អរិយសាវកា វា អន្តមសោ
កុន្តកិបិល្លិកំ ឧបាទាយ សព្វេ កវុដ្ឋចិត្តេនេវ អព្យាកតេន ឧក្ខុសច្ចេន កាលំ
ករោន្តិ។ តស្មា ចរិមវិញ្ញាណស្ស និរោធនាតិ ចុតិចិត្តស្ស និរោធនាតិ អត្ថោ។

បញ្ញា ច សតិ ច នាមញ្ញាតិ ឯតេហិ ចតុន្នំ អរូបក្ខន្ធានំ គហណំ បច្ចេតព្ពំ។
រូបញ្ញាតិ ឯតេន ចតុន្នំ មហាក្ខតានំ ចតុរិសតិឧបាទារូចានព្វា គហណំ
បច្ចេតព្ពំ។ ឥទានិ តស្ស និរុដ្ឋន្ធជាយំ ទស្សន្តោ “វិញ្ញាណស្ស និរោធន,
ឯត្ថតំ ឧបរុដ្ឋតិ” តិ អាហា។ តត្ថ វិញ្ញាណន្តិ ចរិមវិញ្ញាណម្បិ
អភិសម្ពាវិញ្ញាណម្បិ។ អភិសម្ពាវិញ្ញាណស្ស បហ័ននិរោធន ឯត្ថតំ
ឧបរុដ្ឋតិ និរុដ្ឋតិ ធិបសិខារិយ អបណ្ណាត្តិកការំ យាតិ, ចរិមវិញ្ញាណស្ស
អនុប្បាទបច្ចយត្តា អនុប្បាទនិរោធន អនុប្បាទវសេនេវ ឧបរុដ្ឋតិ តិ (ធិ. និ.
អដ្ឋ. ១.៤៩៩)។

៧. ឯត្តាវតា ច “ឧក្ខុមស្ស មហព្ពយ” ន្តិ ឥមិនា បកាសិតំ ឧក្ខុសច្ចំ, “យានិ
សោតានិ” តិ ឥមិនា សមុទយសច្ចំ, “បញ្ញាយេតេ បិដិយរេ” តិ ឥមិនា មគ្គសច្ចំ,
“អសេសំ ឧបរុដ្ឋតិ” តិ ឥមិនា និរោធនច្ចន្តិ ឯវំ ចត្តាវិ សច្ចានិ សុត្វាបិ
អរិយភូមិ អនធិគតោ បុន សេក្ខាសេក្ខបដិបទំ បុច្ឆន្តោ “យេ ច
សម្ពាតធម្មាសេ” តិ កាថមាហា។ តត្ថ សម្ពាតធម្មាតិ អនិច្ចាទិវសេន
បរិវិមសិតធម្មា, អរហន្តានមេតំ អធិវចនំ។ សេក្ខាតិ សីលានិ និ សិក្ខមាណា
អវសេសា អរិយបុគ្គលា។ បុច្ឆតិ ពហ្វា សត្តជនា។ តេសំ មេ និបកោ ឥរិយំ

បុរេដ្ឋា បព្រហ្មវិចិត្រ តេសំ មេ សេក្ខាសេក្ខានំ និបកោ បណ្ឌិតោ តំ បុរេដ្ឋា បដិបត្តិ ព្រហ្មវិចិត្រ។

តេសំ ខន្ធា សម្ពាតាតិ តេសំ បញ្ចក្ខន្ធា អប្បជិសន្តិកំ កត្វា ទេសិតា, សន្នេហំ កត្វា ឋបិតា វា។ ធាតុអាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ ភិយន្តិ បយោគំ។ ចរិយន្តិ កិរិយំ។ វុត្តិន្តិ បវត្តិ។ អាចរន្តិ ចរណំ។ គោចរន្តិ បច្ចយំ។ វិហារន្តិ ភិយាបថបវត្តនំ។ បដិបទន្តិ វិបស្សនំ។

៨. អថស្ស ភកវា យស្មា សេក្ខេន កាមច្ចន្តិនីវរណំ អាទិ កត្វា សព្វកិលេសា បហាតញ្ញា ឯវ, តស្មា “កាមេស្វតិ ឧបឡាតាថាយ សេក្ខបដិបទំ ទស្សេតិ។ តស្សត្ថោ - វត្ថុកាមេសុ កិលេសកាមេន នាភិគិដ្ឋេយ្យ, កាយទុច្ឆរិតាទយោ ច មនសោ អារិលកាវកេវ ធម្មេ បដហន្តោ មនសាធាវិលោ សិយាតិ។ យស្មា បន អសេក្ខោ អនិច្ចាធិវសេន សព្វសម្ពាទានំ បរិតុលិតត្តា កុសលោ សព្វធម្មេសុ កាយានុបស្សនាសតិអាទិហិ ច សតោ សក្កាយទិដ្ឋិអាទិនំ ភិន្នត្តា ភិក្ខុការំ បត្តោ ហុត្វា សព្វភិយាបថេសុ បរិព្ពជតិ, តស្មា “កុសលោ” តិ ឧបឡាតាថាយ អសេក្ខបដិបទំ ទស្សេតិ។

នាភិគិដ្ឋេយ្យាតិ គេធំ នាបន្លេយ្យ។ ន បលិគិដ្ឋេយ្យាតិ លោភំ នាបន្លេយ្យ។ ន បលិពុទ្ធយ្យាតិ លោភវសេន ន អល្លិយេយ្យ។

អារិលកេវ កិលេសេ ជហេយ្យាតិ ចិត្តាលុឡកេវ ឧបតាបសម្ពាតេ កិលេសេ ជហេយ្យ។

សព្វេ ធម្មា អនត្តាតិ និព្វានំ អន្តោករិត្វា វុត្តំ។ យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មន្តិ យំ កិញ្ចិ សប្បច្ចយសភារំ។

សហ គាថាបរិយោសានាតិ គាថាវសានេនេវ សុទ្ធិ។ យេតេ ព្រាហ្មណេន
សុទ្ធិ ឯកច្ឆន្ទាតិ យេ ឯតេ អធិតមាណាវេន កល្យាណធន្ទេន ឯកជ្ឈាសយា។
ឯកប្បយោគាតិ កាយវចីមនោបយោគេហិ ឯកប្បយោគា។ ឯកាធិប្បាយាតិ
ឯកោ អធិប្បាយោ រុចិ ឯតេសន្តិ ឯកាធិប្បាយា, ឯករុចិកាតិ អត្ថោ។
ឯកវាសនវាសិតាតិ អតីតពុទ្ធសាសនេ តេន សុទ្ធិ ភាវិតភាវនា។
អនេកចាណាសហស្សនន្តិ អនេកេសំ នេវមនុស្សសង្ខាតានំ
ចាណាសហស្សនំ។ វិរជំវីតមលន្តិ រាគាធិរជិវិហិតំ រាគាធិមលវិវហិតញ។

ធម្មចក្កន្តិ ឥធិ សោតាបត្តិមគ្គោ អធិប្បតោ។ អញ្ញត្ថ ហេដ្ឋាមគ្គត្ថយំ។
តស្ស ឧប្បត្តិការណាទស្សនត្ថំ “យំ កិញ្ចី សមុទយធម្មំ, សត្តំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ
អាហា។ តញ្ចី និរោធំ អារម្មណំ កត្វា កិច្ចវសេន ឯវំ សត្តសង្ខតំ បដិវដ្ឋន្តំ
ឧប្បជ្ជតិ។ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស អនុចាធាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចិតិ តស្ស ច
អធិតព្រាហ្មណស្ស អន្តេវាសិកសហស្សនញ្ច តណ្ហាធិហិ អគ្គហេត្វា
កាមាសវាធិហិ មគ្គក្ខណោ ចិត្តំ វិមុច្ចមានំ ជលក្ខណោ វិមុច្ចិ។ សហ
អរហត្ថប្បត្តាតិ អរហត្ថប្បត្តិយា ច សហោវ អាយស្មតោ អធិតស្ស ច
អន្តេវាសិកសហស្សស្ស ច អធិនជជាវាកចីវតិទណ្ឌាកមណ្ឌលុអាធមោ
អន្តរធាយីសុ។ សព្វេវ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរជរា ទុដ្ឋុលកេសា ឯហិភិក្ខុ ហុត្វា
ភគវន្តំ នមស្សមានា បញ្ចលិកា និសីធិសុ។ ចាឡិយំ បន អធិតត្ថោរោវ
បញ្ញាយតិ។ តត្ថ អនុត្ថបដិបត្តិយាតិ សយំ បច្ឆាសីសិតលទ្ធិបដិបត្តិយា,
និព្វានលទ្ធិការេនាតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្វត្ថ ចាកជមេវ។ ឯវំ ភគវា
អរហត្ថនិក្ខុជេន ទេសនំ និដ្ឋាបេសីតិ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជាតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

អធិតមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. តិស្សមេត្តយ្យមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណនា

៩. ធុតិយេ តិស្សមេត្តយ្យសុត្តនិទ្ទេសេ - កោដសន្តសិតោតិ និដ្ឋិតេ បន
អធិតសុត្ត “កេមំ លោកំ អវេក្ខន្តំ, មច្ចុរាជា ន បស្សតី” តិ (សុ. និ. ១១២៤;
ចូឡនិ. មោឃរាជមាណាវបុច្ឆា ១៤៣) ឯវំ មោឃរាជា បុច្ឆតុំ អារភិ។ “ន តាវស្ស
ឥន្ទ្រិយានិ បរិចាកំ គតានី” តិ ញាត្វា ភគវា “តិដ្ឋ ភំ, មោឃរាជ, អញ្ញោ
បុច្ឆតូ” តិ បដិក្ខិបិ។ តតោ តិស្សមេត្តយ្យោ អត្ថនោ សំសយំ បុច្ឆន្តោ
“កោធាតិ គាថមាហ។ តត្ថ កោដសន្តសិតោតិ កោ ឥធ សត្តោ តុដ្ឋោ។
ឥញ្ញិតោតិ តណ្ហាធិដ្ឋិវប្បន្និតានិ។ ឧកន្តមភិញ្ញាយាតិ ឧកោ អន្តេ អភិជាតិត្វា។
មន្តា នលិប្បតីតិ បញ្ញាយ នលិប្បតិ។

បរិបុណ្ណាសង្គហ្មតិ នេក្ខម្មាធិវិតក្កេហិ បរិបុណ្ណាសង្គហ្មត្តា
បរិបុណ្ណាមនោរថោ។

តណ្ហិត្តិ តណ្ហាយ ចលិតំ។ ធិដ្ឋិតាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។
កាមិត្តិ កិលេសកាមេហិ ឥញ្ញិតំ ជន្និតំ។ “កម្មិត្តិ” តិ ចាហោ, តំ ន
សុន្ទរំ។

មហាឆ្មោ បុរិសោតិ មហាបុរិសោ។ ឧត្តមោ បុរិសោតិ អគ្គបុរិសោ។ បធានោ
បុរិសោតិ សេដ្ឋបុរិសោ។ អលាមកោ បុរិសោតិ វិសិដ្ឋបុរិសោ។ ជេដ្ឋកោ
បុរិសោតិ ចាមោក្ខបុរិសោ។ ន ហេដ្ឋិមកោ បុរិសោតិ ឧត្តមបុរិសោ។ បុរិសានំ
កោដិប្បត្តោ បុរិសោតិ បធានបុរិសោ។ សព្ពេសំ ឥន្ទ្រិតោ បុរិសោតិ
បរេបុរិសោ។

សិព្ពនិមច្ចគាតិ តណ្ហំ អតិអគា, អតិក្កមិត្វា បិតោ។ ឧបច្ចគាតិ ភុសំ
អតិអគា។

១០. តស្បែកមត្តំ ភគវា ព្យាករោន្តោ “កាមេស្វ”តិ គាថាទ្វយមាហា។ តត្ថ
កាមេស្វ ព្រហ្មចរិយវាតិ កាមនិមិត្តំ ព្រហ្មចរិយវា, កាមេស្វ អាធិនំ ធិស្វា
មគ្គព្រហ្មចរិយេន សមន្នាគតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្តាវតា សន្តសិតតំ
ធស្សេតិ។ “វិតតល្លោក”តិអាធិហិ អនិច្ចាតតំ។ តត្ថ សម្ពាយ និព្ពតោតិ
អនិច្ចាធិវសេន ធម្មេ វិមំសិត្វា វាគាធិនិព្ពានេន និព្ពតោ។

អសទ្ធម្មសមាបត្តិយាតិ និចធម្មសមាយោគតោ។ អារតីតិ អារការ រមនំ។
វិរតីតិ តាយ វិនា រមនំ។ បដិវិរតីតិ បដិនិវត្តិត្វា តាយ វិនា រមនំ។ វេរមណីតិ
វេរវិនាសនំ។ អភិរិយាតិ កិរិយាបច្ឆិន្ទនំ។ អករណាន្តិ ករណាបរិច្ឆិន្ទនំ។
អនជ្ឈាបត្តីតិ អនាបជ្ឈនតា។ វេលាអនតិក្កមោតិ សីមាអនតិក្កមោ។ សេសំ
តត្ថ តត្ថ វុត្តនយត្តា ចាកជមេវ។

ឯវំ ភគវា ឥធម្មិ សុត្តំ អរហត្តនិក្ខុដេនេវ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ
អយម្មិ ព្រាហ្មណោ អរហត្តេ បតិដ្ឋាសិ សទ្ធិ អន្តោវាសិកសហស្សេន,
អញ្ញោសញ្ញា អនេកសហស្សានំ ធម្មចក្កំ ឧទចាធិ។ សេសំ បុព្វសទិសមេវ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

តិស្សមេត្តេយ្យមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. បុណ្ណាកមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

១២. តតិយេ បុណ្ណាកសុត្តនិទ្ទេសេ - អនេជន្តិ ឥធម្មិ បុរិមនយេនេវ
មោយវាជានំ បដិក្ខិបិត្វា វុត្តំ។ តត្ថ មូលទស្សវិន្តិ អកុសលមូលាធិទស្សវិ។
ឥសយោតិ ឥសិនាមកា ជដិលា។ យញ្ញន្តិ ទេយ្យធម្មំ។ អកប្បយីស្វតិ
បរិយេសីសុ។

ហេតុឧស្សវីតិអាធិនិ សត្តានិ ការណាវេចនានេវ។ ការណាញិ យស្មា
អត្តនោ ជលត្ថាយ ហិរោតិ បវត្តតិ, តស្មា ហេតុតិ វុច្ចតិ។ យស្មា តំ ជលំ
និទេតិ ‘ហន្ត, គល្លាប ន’ន្តិ អប្បេតិ វិយ, តស្មា និទានន្តិ វុច្ចតិ។
សម្ពុទ្ធស្សវីតិអាធិនិ បញ្ច បទានិ ហេដ្ឋា ធស្សិតនយានិ វេ។ យស្មា តំ បដិច្ច
ឯតិ បវត្តតិ, តញ្ច ជលំ តតោ សមុទេតិ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្មា បច្ចយោតិ ច
សមុទយោតិ ច វុច្ចតិ។

យា វា បនញ្ញាបិ កាចិ សុគតិយោតិ ចតុអចាយវិនិមុត្តកា
ឧត្តរមាតាធយោ អប្បេសក្ខា កបណាមនុស្សា ច ទុល្លភយាសច្ឆាធនា
ទុក្ខបិដ្ឋិតា វេទិតញ្ញា។ យា វា បនញ្ញាបិ កាចិ ទុគ្គតិយោតិ
យមរាជនាគសុបណ្ណាបេតមហិទ្ធិកាធយោ បច្ចេតញ្ញា។ អត្តភាវាភិនិព្វត្តិយាតិ
តិសុ ហិរេសុ បដិសន្ធិវសេន អត្តការបដិលាភត្ថាយ។ ជានាតីតិ
សត្តញ្ញាតញ្ញាលោន ជានាតិ។ បស្សតីតិ សមន្តចក្កនា បស្សតិ។

អកុសលាតិ អកោសល្លសម្ពុតា។ អកុសលំ ភជន្តីតិ អកុសលភាគិយា។
អកុសលបក្ខេ ភវាតិ អកុសលបក្ខិកា។ សព្វេ តេ អវិជ្ជា មូលំ ការណំ
ឯតេសន្តិ អវិជ្ជាមូលកា។ អវិជ្ជាយ សមោសរន្តិសម្មា ឱសរន្តិ គច្ឆន្តីតិ
អវិជ្ជាសមោសរណា។ អវិជ្ជាសមុគ្គាតាតិ អវហត្ថមគ្គេន អវិជ្ជាយ ហតាយ។
សព្វេ តេ សមុគ្គាតំ គច្ឆន្តីតិ វុត្តប្បការា អកុសលធម្មា, តេ សព្វេ ហតការំ
ចាបុណ្ណិ។

អប្បមាធមូលកាតិ សតិអវិប្បវាសោ អប្បមាធនោ មូលំ ការណំ ឯតេសន្តិ
អប្បមាធមូលកា។ អប្បមាធសុ សម្មា ឱសរន្តិ គច្ឆន្តីតិ
អប្បមាធសមោសរណា។ អប្បមាធនោ តេសំ ធម្មានំ អក្កមក្ខាយតីតិ សយំ
កាមាវចរោបិ សមាធនោ ចតុក្កមកធម្មានំ បតិដ្ឋាការេន អក្កោ នាម ជាតោ។

អលមត្តោតិ សមត្ថចិត្តោ។ មយា បុច្ឆិតន្តិ មយា បុដ្ឋំ។ វហស្សេតំ ភារន្តិ
ឯតំ អាភតភារំ វហស្សុ។ យេ កេចិ ឥសិបព្ពដ្ឋំ បព្ពជិតា។ “ឥសិបព្ពដ្ឋា
បព្ពជិតា”តិបិ ចាថោ។

អាជីវកសាវកានំ អាជីវកា ទេវតាតិ យេ អាជីវកវចនំ សុណាន្តិ
សុស្សុសន្តិ, តេ អាជីវកសាវកា, តេសំ អាជីវកសាវកានំ។ អាជីវកា ច តេសំ
ទេយ្យធម្មំ បដិគ្គណ្ឌាន្តិ, តេ ឯវ អាជីវកា ទេវតា។ ឯវំ សព្ពត្ថុ។ យេ យេសំ
ទក្ខិណោយ្យាតិ យេ អាជីវកាទយោ ទិសាបរិយោសានា យេសំ ខត្តិយាទីនំ
ទេយ្យធម្មានុច្ឆរិកា។ តេ តេសំ ទេវតាតិ តេ អាជីវកាទយោ តេសំ ខត្តិយាទីនំ
ទេវតា។

យេបិ យញ្ញំ ឯសន្តិទិ ទេយ្យធម្មំ ឥច្ឆន្តិ។ គវេសន្តិទិ ឱលោកេន្តិ។
បរិយេសន្តិទិ ឧប្បាទេន្តិ។ យញ្ញា វា ឯតេ បុច្ឆតិ យញ្ញា ឯវ វា ឯតេ បុច្ឆកា។
យញ្ញយាជកា វា ឯតេ បុច្ឆតិ ទេយ្យធម្មស្ស យាជនកា ឯវ វា ឯតេ បុច្ឆកា។
ទក្ខិណោយ្យា វា ឯតេ បុច្ឆតិ ទេយ្យធម្មានុច្ឆរិកា ឯវ វា ឯតេ បុច្ឆកា។ តេ
វិត្តារតោ ទស្សេតុំ “កចំ យញ្ញា វា ឯតេ បុច្ឆ”តិអាទិនា នយេនវិត្តារេន
ទស្សេតិ។

១៣. អាសីសមាធាតិ រូបាទីនិ បត្តយមាធា។ ឥត្ថត្ថន្តិ ឥត្ថភាវញ្ច
បត្តយមាធា, មនុស្សាទិភារំ ឥច្ឆន្តាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ជរំ សិតាតិ ជរំ និស្សិតា។
ជរាមុខេន ចេត្ត សព្ពំ វុត្ថុកុំ វុត្ថុ។ តេន វុត្ថុកុំនិស្សិតា តតោ
អបរិមុច្ឆមាធាយេវ កប្បយីសូតិ ជីបេតិ។

រូបបដិលាភំ អាសីសមាធាតិ វុត្តោយតនសម្បត្តិលាភំ បត្តយមាធា។
សន្នាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ខត្តិយមហាសាលកុលេ អត្ថភាវបដិលាភន្តិ

សារប្បត្តេ ខត្តិយានំ មហាសាលកុលេ អត្តការលាភំ បដិសន្ធិ បត្តយមាណ។
ព្រាហ្មណមហាសាលកុលាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ ព្រាហ្មកាយិកេសុ ទេវេស្វតិ
ឯត្ថ បុព្វកវំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯត្ថាតិ ខត្តិយ កុលាទិសុ។

ជរាទិស្សិតាតិ ជំរំ អស្សិតា។ ព្យាទិទិស្សិតាតិអាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។
ឯតេហិ សត្តំ វដ្តទុក្ខំ បរិយាទិយិត្វា ទស្សិតំ ហោតិ។

១២. កង្ខិសុ តេ ភគវា យញ្ញបថេ អប្បមត្តា, អតារុ ជាតិញ្ចា ជវញ្ចា
មារិសាតិ ឯត្ថ យញ្ញោ ឯវ យញ្ញបថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - កង្ខិ តេ យញ្ញោ
អប្បមត្តា ហុត្វា យញ្ញំ កប្បយន្តា វដ្តទុក្ខមុត្តរិស្វតិ។

យេបិ យញ្ញំ ទេន្ទិ យជន្ទិតិ ទេយ្យធម្មទានវសេន យជន្ទិ។ បរិច្ឆជន្ទិតិ
វិស្សន្តេន្ទិ។

១៥. អាសីសន្តិតិ រូបបដិលាភាទយោ បត្តេន្ទិ។ ថោមយន្តិតិ “សុច្ឆិ
ទិន្ន”ន្តិអាទិនា នយេន យញ្ញាទិនិ បសំសន្តិ។ អភិជប្បន្តិតិ រូបាទិបដិលាភាយ
វាចំ គីរន្តិ។ ជុហន្តិតិ ទេន្ទិ។ កាមាភិជប្បន្តិ បដិច្ច លាភន្តិ រូបាទិលាភំ បដិច្ច
បុនប្បនំ កាមេ ឯវ អភិជប្បន្តិ, “អហោ វត អម្ពាភម្មិ សិយ្យ”ន្តិ វទន្តិ, តណ្ហាញ្ចា
តត្ថ វង្សេន្តិតិ វុត្តំ ហោតិ។ យាជយោគាតិ យាគាធម្មត្តា។ ភវរាគវត្តាតិ
ឯវមិមេហិ អាសីសនាទិហិ ភវរាគេនេវ វត្តា, ភវរាគវត្តា វា ហុត្វា ឯតានិ
អាសីសនាទិនិ ករោត្តា នាតរិសុ ជាតិអាទិវដ្តទុក្ខំ ន ឧត្តរិសុ។

យញ្ញំ វា ថោមេន្ទិតិ ទានំ វា វណ្ណេន្ទិ។ ផលំ វាតិ រូបាទិបដិលាភំ។
ទក្ខិណោយ្យេ វាតិ ជាតិសម្បជ្ជាទិសុ។ សុច្ឆិ ទិន្នន្តិ សុច្ឆិ កត្វា ទិន្នំ។ មនាបន្តិ
មនវឿនកំ។ បណីតន្តិ ឌីជវន្តិ។ កាលេនាតិ តត្ថ តត្ថ សម្បត្តកាលេ។
កប្បិយន្តិ អកប្បិយំ វដ្តេត្វា ទិន្នំ។ អនវដ្តន្តិ និទ្ទាសំ។ អភិណ្ឌាន្តិ បុនប្បនំ។ ទទំ

ចិត្តំ បសាទិតន្តិ ធនតោ មុញ្ញនចិត្តំ បសាទិតន្តិ។ ថោមេន្តិ កិត្តន្តិតិ គុណំ
ចាកដំ ករោន្តិ។ វណ្ណាន្តិតិ វណ្ណំ ភណ្ឌាន្តិ។ បសំសន្តិតិ បសាទំ ចាបេន្តិ។

ឥតោ និទានន្តិ ឥតោ មនុស្សលោកតោ ទិន្នការណា។ អដ្ឋាយកាតិ មន្តេ
បរិវត្តន្តា។ មន្តេធរាតិ មន្តេ ធារេន្តា។ តិណ្ណំ វេទានន្តិ
ឥវុវេទយជុវេទសាមវេទានំ។ ឌីដ្ឋបហជករណាវសេន ចារំ គតាតិ ចារគូ។
សហ និយណ្ឌានា ច កេដុកេន ច សនិយណ្ឌាកេដុកានំ។ និយណ្ឌាតិ
និយណ្ឌារុក្ខានិទំ វេវចនប្បកាសកំ សត្តំ។ កេដុកន្តិ កិរិយាកប្បវិកប្បា
ករីនំ ឧបការាវហំ សត្តំ។ សហ អក្ខរឫកេនេន សាក្ខរឫកេនានំ។
អក្ខរឫកេនាតិ សិក្ខា ច និរុត្តិ ច។ ឥតិហាសបញ្ចមានន្តិ អាថព្ពណាវេទំ
ចតុត្ថំ កត្វា “ឥតិហ អាស, ឥតិហ អាសា” តិ
ព្យាទិសវេទនបដិសំយុត្តបុរាណកថាសម្ពាតោ ឥតិហាសោ បញ្ចមោ ឯតេសន្តិ
ឥតិហាសបញ្ចមា, តេសំ ឥតិហាសបញ្ចមាទំ វេទានំ។

បទំ តទវសេសញ្ចា ព្យាករណំ អធិយន្តិ, វេទេន្តិ វាតិ បទកា
វេយ្យាករណា។ លោកាយតំ វុច្ឆតិ វិតណ្ឌាវាទសត្តំ។ មហាបុរិសលក្ខណាន្តិ
មហាបុរិសានំ ពុទ្ធាទីនំ លក្ខណាទីបកំ ទ្វាទសសហស្សគន្ធឫមាលំ សត្តំ។
យត្ថ សោឡសសហស្សគាថាបទបរិមាណា ពុទ្ធមន្តា នាម អហោសុំ។ យេសំ
វសេន “ឥមិនា លក្ខណេន សមម្ពាគតា ពុទ្ធា នាម ហោន្តិ, ឥមិនា បច្ចេកពុទ្ធា,
អគ្គសាវកា, អសីតិមហាសាវកា (ថេរគា. អដ្ឋ. ២.១២៨៨), ពុទ្ធមាតា, ពុទ្ធិបិតា,
អគ្គបដ្ឋាកោ, អគ្គបដ្ឋាយិកា, រាជា ចក្ខវត្តិ” តិ អយំ វិសេសោ ព្យាយាតិ។
អនវយាតិ ឥមេសុ លោកាយតមហាបុរិសលក្ខណេសុ អន្ធនា បរិបូរការិនោ,
អវយា ន ហោន្តិតិ វុត្តំ ហោតិ។ អវយា នាម យេ តានិ អត្ថតោ ច គន្ធតោ ច
សន្ធាវេតុំ ន សក្កាន្តិ។ វិតរាគាតិ បហីនរាគា។ ឯតេន អវហត្ថជលដ្ឋា វុត្តា។

រាគវិនយាយ វា បដិបន្ទាតិ ឯតេន អរហត្តមគ្គដ្ឋា។ វិតោសាតិ
អនាគាមិជលដ្ឋា។ ទោសវិនយាយ វា បដិបន្ទាតិ ឯតេន អនាគាមិមគ្គដ្ឋា។
វិតមោហាតិ អរហត្តជលដ្ឋា។ មោហវិនយាយ វា បដិបន្ទាតិ អរហត្តមគ្គដ្ឋា។
សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិសម្មន្ទាតិ ឯតេហិ ចតុហិ
លោកិយលោកុត្តរមិស្សកេហិ សីលាធិហិ សម្មន្ទា។
វិមុត្តិញ្ញាណធស្សនសម្មន្ទាតិ ឯតេន បច្ចវេក្ខណញ្ញាណសម្មន្ទា វុត្តាតិ
ញ្ញាតព្ពំ, តញ្ញា ខោ លោកិយមេវ។ អភិជប្បន្និតិ បត្តន្តិ។ ជប្បន្និតិ បច្ចាសីសន្តិ។
បជប្បន្និតិ អតីវ បច្ចាសីសន្តិ។ យាជយោគេសុ យុត្តាតិ អនុយោគេ ធម្មេយ្យធម្ម
ទិយ្យមាណេ អភិយោគវសេន យុត្តា។

១៦. អថ កោ ចរហិតិ អថ ឥនានិ កោ អញ្ញោ អតារិ។

១៧. សម្ពាយាតិ ញ្ញាណេន វីមំសិត្វា។ បរោបរាជិតិ បរាជិ ច ឱបរាជិ ច,
បរត្ថការសកត្ថការវាជិនិ បរាជិ ច ឱបរាជិ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វិជ្ជមោតិ
កាយទុច្ឆរិតាទិដ្ឋមវិវហិតោ។ អនិយោតិ រាគាទិព្ពំ យវិវហិតោ។ អតារិ សោតិ
សោ ឯវុចោ អរហា ជាតិជំ អតារិ។

សក្ករូចាតិ អត្តនោ រូចា។ បររូចាតិ បរេសំ រូចា។ កាយទុច្ឆរិតំ វិជ្ជមិត្តន្តិ
តិវិជកាយទុច្ឆរិតំ វិជ្ជមំ កតំ។ វិជមិត្តន្តិ នាសិតំ។

មាណោ ហិ តេ, ព្រាហ្មណ, ខារិភារោតិ យថា ខារិភារោ ខន្ទេន វុយ្ហមាណោ
ឧបរិដ្ឋិតោបិ អក្កន្តក្កន្តដ្ឋានំ បថវិយា សទ្ធិ ជស្សេតិ វិយ, ឯវំ
ជាតិកោត្តកុលាធិនិ មានវត្ថុនិ និស្សាយ ឧស្សាបិតោ មាណោ, តត្ថ តត្ថ ឥស្សំ
ឧប្បាទេន្តោ ចតុសុ អចាយេសុ សំសីទាបេតិ។ តេនាហា - “មាណោ ហិ តេ,
ព្រាហ្មណ, ខារិភារោ”តិ។ កោធា ដូមោតិ តវ ញ្ញាណគ្គិស្ស ឧបក្កិលេសដ្ឋេន

កោដោ ធូមា។ តេន ហិ តេ ឧបក្កិលីដ្ឋោ ញាណន្តិ នវិរោចតិ។ ភស្តុនិ
មោសវន្តន្តិ និរោជដ្ឋេន មុសាវាទោ ឆារិកា នាម។ យថា ហិ ឆារិកាយ បដិច្ចដ្ឋោ
អគ្គិ ន ជាតតិ, ឯវំ តេ មុសាវាទេន បដិច្ចន្តំ ញាណន្តិ ទស្សេតិ។ ជ្ឈិវា សុជាតិ
យថា តុយ្ហំ សុវណ្ណាជតលោហកដ្ឋមត្តិកាសុ អញ្ញាតរមយា យាគយជនត្ថាយ
សុជា ហោតិ, ឯវំ មយ្ហំ ធម្មយាគយជនត្ថាយ បហុតជ្ឈិវា សុជាតិ វេទតិ។ យថា
តុយ្ហំ នធិតីរេ យជនដ្ឋានំ, ឯវំ ធម្មយាគយជនដ្ឋានដ្ឋេន ហធយំ ជាតិដ្ឋានំ។
អត្តាតិ ចិត្តំ។

ជាតីតិ ជាយនកវសេន ជាតិ។ ឥនមេត្ត សភាវបច្ចត្តំ។ សញ្ញាយនវសេន
សញ្ញាតិ, ឧបសគ្គេន បទំ វឡិកំ។ ឌីក្កមនវសេន ឌីក្កន្តិ។ ជាយនដ្ឋេន វា ជាតិ។
សា អបរិបុណ្ណាយតនវសេន យុត្តា។ សញ្ញាយនដ្ឋេន សញ្ញាតិ។ សា
បរិបុណ្ណាយតនវសេន យុត្តា។ ឌីក្កមនដ្ឋេន ឌីក្កន្តិ។ សា អណ្ណាជជលាពុជវសេន
យុត្តា។ តេ ហិ អណ្ណាកោសញ្ច វត្តិកោសញ្ច ឌីក្កមន្តិ បរិសន្តិ ឌីក្កមន្តា
បរិសន្តារិយ បដិសន្ធិ គណ្ណន្តិ។ អភិនិព្វត្តនដ្ឋេន អភិនិព្វត្តិ។ សា
សំសេនជឌីបចាតិកវសេន យុត្តា។ តេ ហិ ចាកជា ឯវំ ហុត្វា និព្វត្តន្តិ។ អយំ
តាវ សម្មតិកថា។

ឥនានិ បរមត្ថកថា ហោតិ។ ខន្ធា ឯវំ ហិ បរមត្ថតោ ចាតុកវន្តិ, ន សត្តា។
តត្ថ ច ខន្ធានន្តិ ឯកវោការកវេ ឯកស្ស, ចតុវោការកវេ ចតុន្តិ,
បញ្ចវោការកវេ បញ្ចន្តម្បិ គហណំ វេទិតព្ពំ។ ចាតុកាវោតិ ឧប្បត្តិ។
អាយតនានន្តិ ឯត្ថ តត្រ តត្រ ឧបបជ្ជមាធាយតនានំ សង្កហោ វេទិតព្ពោ។
បដិលាភោតិ សន្តតិយា ចាតុកាវោយេវ។ ចាតុកវន្តានេវ ហិ តានិ បដិលទ្ធានិ
នាម ហោន្តិ។ សា បនេសា តត្ថ តត្ថ កវេ បឋមាភិនិព្វត្តិលក្ខណា ជាតិ,

និយ្យាតនរសា, អតីតភវតោ វេទ ឧប្បជ្ជនបច្ចបដ្ឋានា, ជលវសេន
ទុក្ខវិចិត្តតាបច្ចបដ្ឋានា វា។

ជរាតិ សភាវបច្ចត្ថំ។ ជីវណតាតិ អាការភាវនិទ្ទេសោ។ ខណ្ឌិច្ឆន្តិអាទយោ
តយោ កាលាតិក្កមេ កិច្ចនិទ្ទេសា, បច្ឆិមា ទ្វេ បកតិនិទ្ទេសា។ អយញ្ញំ ជរាតិ
ឥមិនា បទេន សភាវតោ ធីបិតា។ តេនស្ស វេទំ សភាវបច្ចត្ថំ។ ជីវណតាតិ
ឥមិនា អាការតោ, តេនស្ស វេទំ អាការនិទ្ទេសោ។ ខណ្ឌិច្ឆន្តិ ឥមិនា
កាលាតិក្កមេ ទន្ធនខានំ ខណ្ឌិតភាវករណកិច្ចតោ។ ចាលិច្ឆន្តិ ឥមិនា
កេសលោមាណំ បលិតភាវករណកិច្ចតោ។ វលិត្តចតាតិ ឥមិនា មំសំ
មិលាបេត្វា តថ វលិតភាវករណកិច្ចតោ។ តេនស្ស វេទំ ខណ្ឌិច្ឆន្តិអាទយោ
តយោ កាលាតិក្កមេ កិច្ចនិទ្ទេសា។ តេហិ វេទំ វិការាណំ ទស្សនវសេន
ចាកជីវតា ចាកជជរា ទស្សិតា។ យថេវ ហិ ឧទកស្ស វា វាតស្ស វា អគ្គិនោ វា
តិណរុក្ខាធីនំ សំភគ្គបលិតគ្គតាយ វា ឈាមតាយ វា គតមគ្គោ ចាកដោ
ហោតិ, ន ច សោ គតមគ្គោ តានេវ ឧទកាធីនិ, វេទំ ជរាយ ទន្ធីនំ
ខណ្ឌិច្ឆន្តិវសេន គតមគ្គោ ចាកដោ, ចក្កំ ឧម្ពិលេត្វាបិ គយ្ហតិ, ន ច
ខណ្ឌិច្ឆន្តិនេវ ជរា។ ន ហិ ជរា ចក្កុវិញ្ញេយ្យា ហោតិ។

អាយុនោ សំហានិ វេទិយានំ បរិចាកោតិ វេទំ ហិ បន បទេហិ
កាលាតិក្កមេយេវ អភិព្យតាយ អាយុក្ខយចក្ខាធិវេទិយបរិចាកសម្ពាតាយ
បកតិយា ធីបិតា, តេនស្ស វេទំ បច្ឆិមា ទ្វេ បកតិនិទ្ទេសាតិ វេទិតញ្ញា។ តត្ថ
យស្មា ជំ បត្តស្ស អាយុ ហាយតិ, តស្មា ជរា “អាយុនោ សំហានិ”តិ
ជលូបចារេន វុត្តា។ យស្មា ច ទហរកាលេ សុប្បសន្នានិ សុខុមម្បិ អត្តនោ
វិសយំ សុខេនេវ គណ្ណានសមត្ថានិ ចក្ខាធីនិ វេទិយានិ ជំ បត្តស្ស បរិបក្កានិ

អាលុឡិ៍តានិ អរិសទានិ, ឌីឡារិ កម្មិ អត្តនោរិសយំ គហេតុំ អសមត្ថានិ
ហោន្តិ។ តស្មា “ឥន្ទ្រិយានំ បរិចាកោ”តិ ជលូបចារេនេវ វុត្តា។

សា បនេសា ឯវំ និទ្ទិដ្ឋា សត្តាបិ ជរា ចាកដា បដិច្ចន្ទាតិ ទុវិជា ហោតិ។ តត្ថ
 ទន្តាទីសុ ខណ្ឌាទិភាវទស្សនតោ រូបធម្មសុ ជរា ចាកដជរា នាម។
 អរូបធម្មសុ បន ជរា តាទិសស្ស វិការស្ស អទស្សនតោ បដិច្ចន្ទជរា នាម។
 តត្ថ យ្វាយំ ខណ្ឌាទិភាវោ ទិស្សតិ, សោ តាទិសានំ ទន្តាទីនំ សុវិញ្ញាយ្យត្តា
 វណ្ណោយេវ។ តញ្ច ចក្កនា ទិស្វា មនោទ្វារេន ចិន្តត្វា “ឥមេ ទន្តា ជរាយ
 បហជា”តិ ឯវំ ជាតាតិ។ ឧទកដ្ឋានេ ពទ្ធានិ គោសិដ្ឋាទីនិ ឌីលោកេត្វា ហេដ្ឋា
 ឧទកស្ស អត្ថិភាវជាននំ វិយ។

បុន អរិច្ច សរិច្ចត ឯវម្ម័ អយំ ជរា ទុរិទា ហោតិ។ តត្ថ
មណីកនករជតបវាឡ បទ្ទស្សិយាទីនំ មទ្ទនសកាទីសុ ចាណីនំវិយ ប
បុប្ផជលបល្លវាទីសុ អចាណីនំវិយ ប អន្តរន្តរា វណ្ណាវិសេសាទីនំ ទុត្តិញ្ញេយ្យត្តា
ជរា អរិច្ចជរា នាម, និរន្តរជរាតិ អត្ថោ។ តតោ អញ្ញេសុ បន យថាវុត្តេសុ
អន្តរន្តរា វណ្ណាវិសេសាទីនំ ស្សិញ្ញេយ្យត្តា ជរា សរិច្ចជរា នាម។

តតួ ស៊ីវិល ឧបាធិន្ទក អនុបាធិន្ទក សេនា វរ្ម័ន ធិបេតក្តា -
 ឧបាវកុមារកានព្រឹក បឋមមេវ វិទន្តា នាម ឧដ្ឋហន្តិ, ន តេ ជីវា។ តេសុ បន
 បតិ តេសុ បុន ឧដ្ឋា ឧដ្ឋហន្តិ, តេ បឋមមេវ សេតា ហោន្តិ, ជវាវាតេន បន
 បហជកាលេ កាឡកា ហោន្តិ។ កេសា បន បឋមមេវ តម្លាបិ ហោន្តិ
 កាឡកាបិ សេតកាបិ។ ជវិ បន សលោហិតកា ហោតិ។ វឡន្តានំ វឡន្តានំ
 ឌីនាតានំ ឌីនាតកាវោ, កាឡកានំ កាឡកកាវោ បញ្ញាយតិ។ ជវាវាតេន
 បហជកាលេ ច វលី គល្លាតិ។ សព្វម្បិ សស្សំ វបិតកាលេ សេតំ ហោតិ, បច្ឆា
 នីលំ។ ជវាវាតេន បន បហជកាលេ បណ្ណាវំ ហោតិ។ អម្ពុត្តវេនាបិ ធិបេតុំ វជ្ជតិ

ឯវ។ សា បនេសា ខន្ធបរិចាកលក្ខណា ជវា, មរណ្យាបនយនសា,
យោត្តនិធាសបច្ចុបដ្ឋាធា។ សេសំ សត្តត្ថ ចាកជមេវ។ ឯវំ ភគវា ឥទម្បី សុត្តំ
អរហត្តនិក្ខុជេនេវ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ អយម្បី ព្រាហ្មណោ
អរហត្តេ បតិដ្ឋាសិ សទ្ធិ អន្តេវាសិកសហស្សេន។ អញ្ញោសញ្ញា
អនេកសហស្សានំ ធម្មចក្ខុំ ឧទចាទិ។ សេសំ វុត្តសទិសមេវ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

បុណ្ណាកមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណាធា និដ្ឋិតា។

៤. មេត្តគូមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណាធា

១៨. ចតុត្ថេ មេត្តគូសុត្ថេ - មញ្ញាមិ តំ វេទគូ ភាវិតត្ថន្តិ “អយំ វេទគូ” តិ ច
“ភាវិតត្ថោ” តិ ច ឯវំ តំ មញ្ញាមិ។

អបរិត្តោតិ ន អប្បោ។ មហន្តោតិ ន ខុទ្ទកោ។ គម្ពីរោតិ ន ឧត្តានោ។
អប្បមេយ្យោតិ មិនិតុំ ន សក្កណោយ្យោ។ ធុប្បវិយោគាឡោតិ អវគាហិតុំ
ឡិតវិតុំ ធុក្ខោ។ ពហុវតនោ សាគរូបមោតិ ពហុនំ ធម្មវតនានំ អាករត្តា
អនេកវិធរតនសម្បជ្ជោ មហាសមុទ្ធាវិយ ពហុវតនោ សាគរសទិសោ។

ន មង្គ្គហោតិ តិ ន វិកុណិតមុខោ ហោតិ។ អប្បតិដ្ឋិតិហិត្តោតិ
នោសវសេន ន យជីក្ខតិហិត្តោ។ អលីនមនសោតិ ន សង្កតិហិត្តោ។
អព្យាបន្នចេតសោតិ ន បូតិហិត្តោ។

ទិដ្ឋទិដ្ឋមត្តោតិ ចក្ខុវិសយេ រូបាវម្ពណោ ទិដ្ឋមត្តោយេវ តំ អារម្មណំ
ភវិស្សតិ, កត្តាវា ការេតាវា នត្ថិ។ យំ ចក្ខុនា ទិដ្ឋំ វណ្ណាយតនមេវ។
សុតាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ អបិ ច ទិដ្ឋតិ ទស្សនយោគេន វណ្ណាយតនំ,

សវនយោគេន សន្ទាយតនំ, មុតយោគេន ឃានជីវ្ហាកាយាយតនានិ ទស្សេតិ។
ឃានស្ស គន្ទាយតនំ, ជីវ្ហាយ រសាយតនំ, កាយស្ស បថវី តេជោ វាយុតិ
ដោជ្ឈញ្ចាយតនំ, វិញ្ញាតយោគេន ធម្មាយតនំ ទស្សេតិ។ ទិដ្ឋអន្ធចបយោតិ
ចក្ខុវិញ្ញាណោន ទិដ្ឋ រាគូបយវិវហិតោ។ អនចាយោតិ កោដិវិវហិតោ
អប្បដិយោ។ អនិស្សិតោតិ តណ្ហាយ អនល្លោ។ អប្បដិពោតិ មាណន ន
ពោតិ។ វិប្បមុត្តោតិ សញ្ញាម្មណតោ មុត្តោ។ វិសញ្ញុត្តោតិ កិលេសេហិវិយុត្តោ
ហុតោ បិតោ។

សិរិដ្ឋតិ ភកវតោ ចក្ខុតិ ពុទ្ធស្ស ភកវតោ បកតិមំសចក្ខុ ឧបលព្ពតិ។
បស្សតិ ទត្តតិ ឱលោកេតិ។ ចក្ខុនា រូបន្តិ ចក្ខុវិញ្ញាណោន រូចារម្មណំ។
ធន្តរោតិ តណ្ហាធន្តោ។

ទន្តំ នយន្តិ សមិតិ ឧយ្យានកីឡាមណ្ឌលាធិសុ ហិ មហាជនមជ្ឈំ គច្ឆន្តា
ទន្តមេវ គោណំ វា ទន្តំ អស្សជានីយំ វា យានេ យោដេត្វា នយន្តិ។ រាជាតិ
តថាវុចានេវ ថានានិ គច្ឆន្តា រាជាបិ ទន្តមេវ អភិរុហតិ។ មនុស្សសូតិ
មនុស្សសុបិ ចត្វហិ អរិយមគ្គហិ ទន្តោ និព្វិសេវនោវ សេដ្ឋោ។ យោតិវាក្យន្តិ
ឯវុបំ អតិក្កម្មវចនំ បុនប្បនំ វុច្ឆមានម្យិ តិកិត្តតិ នប្បតិប្បតិ នវិហញ្ញតិ,
ឯវុចោ ទន្តោ សេដ្ឋាតិ អត្តោ។

អស្សតរាតិ វឌ្ឍវាយ គប្បតេន ជាតា។ អាជានីយាតិ យំ អស្សទម្មសារថិ
ការណំ ការេតិ, តស្ស ឱប្បំ ជាននសមត្ថា។ សិទ្ធភាតិ សិទ្ធវរដ្ឋជាតា អស្សា។
មហាឆាតា កុញ្ញវសន្តាតា មហាហត្ថិនោ។ អត្តទន្តោតិ ឯតេ អស្សតរា វា
សិទ្ធភា វា កុញ្ញរា វា ទន្តាវ, ន អទន្តា។ យោ បន ចតុមគ្គសន្តាតេន អត្តនោ
ទន្តតាយ អត្តទន្តោ និព្វិសេវនោ, អយំ តតោបិ វំ, សព្វេហិបិ ឯតេហិ
ឧត្តរិតរោតិ អត្តោ។

ន ហិ ឯតេហិ យានេហិតិ យានិ ឯតានិ ហត្ថិយានានីនិ ឧត្តមយានានិ,
ឯតេហិ យានេហិ កោចិ បុគ្គលោ សុបិននន្តេនបិ អគតបុព្វត្ថា “អគត”ន្តិ សង្ខាតំ
និព្វានទិសំ តថា ន គច្ឆេយ្យ។ យថា បុព្វភាកេ ឥន្ទ្រិយទមេន ទន្តេន, អបរភាកេ
អរិយមគ្គភាវនាយ សុទន្តេន ទន្តោ និព្វិសេវនោ សប្បញ្ញោ បុគ្គលោ តំ
អគតបុព្វំ ទិសំ គច្ឆតិ, ទន្តភូមិ ចាបុណាតិ, តស្មា អត្តទមនមេវ វរតរន្តិ អត្ថោ
(ធម. ប. អដ្ឋ. ២.៣២២; មហានិ. អដ្ឋ. ៩០)។

វិធាសុ នវិកម្មន្តិតិ នវិធមានកោដ្ឋាសេសុ ន ចលន្តិ ន វេជេន្តិ។ វិប្បមុត្តា
បុនព្វវាតិ កម្មកិលេសតោ សមុច្ឆេទិវិមុត្តិយា សុដ្ឋ មុត្តា។ ទន្តភូមិ អនុប្បត្តាតិ
អរហត្តជលំ ចាបុណិទ្វា បិតា។ តេ លោកេវិជិតាវិនោតិ តេ វុត្តប្បការា
ទីណាសវា សត្តលោកេវិជិតវិជយា នាម (សុ. និ. អដ្ឋ. ២.៣.៧៦; មហានិ. អដ្ឋ.
៩០)។

យស្សិន្ទ្រិយានិ ភាវិតានីតិ យស្ស ទីណាសវស្ស សទ្ធាទិបញ្ចិន្ទ្រិយានិ
អរហត្តជលំ ចាបេត្វា វឡិតានិ។ អដ្ឋត្តញ្ច ពហិទ្វា ចាតិ
ចក្ខាទិអដ្ឋត្តាយតនានិ ច រូចាទិពហិទ្វាយតនានិ ច និព្វិសេវនានិ កតានិ។
សព្វលោកេតិ សកលតេជានុកេ លោកេ ច។ និព្វិជ្ឈ ឥមំ បរញ្ច លោកន្តិ
ឥមញ្ច អត្តភាវំ បរលោកេ ច អត្តភាវំ អតិក្កមិទ្វា បិតោ ទីណាសវោ។ កាលំ
កម្ពុតិ ភាវិតោស ទន្តោតិ សោ ទីណាសវោ ចក្ខាទិតោ ទន្តោ វឡិតចិត្តោ
មរណាកាលំ បត្តេតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ២.៥២២; មហានិ. អដ្ឋ. ៩០)។

យេសំ ធម្មានំ អាទិតោ សមុទាគមនំ បញ្ញាយតីតិ យេសំ ឧន្ទាទិធម្មានំ
ឧប្បត្តិ បញ្ញាយតិ។ អត្ថដ្ឋមតោ និរោធាតិ អត្ថដ្ឋមនវសេន តេសំយេវ
អភាវោ បញ្ញាយតិ។ កម្មសន្និស្សិតោវិចាកោតិ
កុសលាកុសលកម្មនិស្សិតោវិចាកោ កម្មំ អមុញ្ចិទ្វា បវត្តនតោវិចាកោបិ

កម្មសន្និស្សិតោ នាម។ នាមសន្និស្សិតំ រូបន្តិ សព្វរូបំ នាមំ គហេត្វា
បរត្ថនតោ នាមសន្និស្សិតំ នាម ជាតំ។ ជាតិយា អនុគតន្តិ សព្វំ កម្មាទិកំ
ជាតិយា អនុបរិជ្ជំ។ ជរាយ អនុសដន្តិ ជរាយ បត្តដំ។ ព្យាធិនា អភិក្ខតន្តិ
ព្យាធិនុក្ខេន អភិមន្តិតំ។ មរណោ អព្ពាហតន្តិ មច្ចុនា អភិហដំ បហដំ។
អតាលាន្តិ បុត្តាទីហិមិ តាយនស្ស អភារតោ អតាយនំ អនាវក្ខំ
អលព្ពណេយ្យំ ខេមំ វា។ អលេណាន្តិ អល្លិយិភុំ និស្សយិភុំ អនរបាំ, អល្លិនានម្បិ
ន លេណាកិច្ចករណំ។ អសរណាន្តិ និស្សិតានំ ន ភយហារកំ, ន
ភយវិនាសកំ។ អសរណភិក្ខុតន្តិ បុរេ ឧប្បត្តិយា អត្ថនោ អភារេនេវ អសរណំ,
ឧប្បត្តិសមកាលមេវ អសរណភិក្ខុតន្តិ អត្ថោ។

១៩. អបុច្ឆសីតិ ឯត្ថ អ-ឥតិ បទប្បវណាមត្ថេ និចាតោ, បុច្ឆសិត្វេវ អត្ថោ។
បរក្ខាមិ យថា បដានន្តិ យថា បដានន្តោ អាចិក្ខតិ, ឯវំ អាចិក្ខិស្សាមិ។
ឧបធិនិទានា បកវន្តិ ទុក្ខាតិ តណ្ហាទិឧបធិនិទានា ជាតិអាទិទុក្ខវិសេសា
បកវន្តិ។

តណ្ហាបធិតិ តណ្ហា ឯវ តណ្ហាបធិ។ សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋិ ឯវ ទិដ្ឋបធិ។
រាគាទិកិលេសា ឯវ កិលេសូបធិ។ បុញ្ញាទិកម្មានិ ឯវ កម្មូបធិ។
តិវិធទុច្ឆរិតានិយេវ ទុច្ឆរិតូបធិ។ កតធឿ កាវាទយោ អាហារា ឯវ អាហារូបធិ។
នោសបដិយោ ឯវ បដិយូបធិ។ កម្មសមុដ្ឋានា កម្មេនេវ គហិតា បថវាទយោ
ចតស្សោ ឆាតុយោវ ចតស្សោ ឧបាទិន្នឆាតុយោ ឧបធិ។ ចក្ខាទិធអដ្ឋត្តិកានិ
អាយតនានិ ឯវ ធអដ្ឋត្តិកានិ អាយតនានិ ឧបធិ។
ចក្ខុវិញ្ញាណាទិនិវិញ្ញាណកាយាវ និវិញ្ញាណកាយា ឧបធិ។ សព្វម្បិ ទុក្ខំ
ទុក្ខមនដ្ឋេនាតិ សព្វតេក្ខមកំ ទុក្ខំ ទុស្សហនដ្ឋេន ឧបធិ។

២០. ឯវំ ឧបទិដិទានតោ បកវន្តេសុ ទុក្ខេសុ - យោ វេ អវិជ្ជាតិ ភាថា។ តត្ថ បដានន្តិ សម្ពារេ អនិច្ចាទិវសេន ជានន្តោ។ ទុក្ខស្ស ជាតិប្បកវានុបស្សីតិ វដ្តទុក្ខស្ស ជាតិការណំ “ឧបដិ”តិ អនុបស្សន្តោ។ ឥមិស្សា ភាថាយ និទ្ទេសេ វត្ថុពុំ នត្ថិ។

២១. សោកបរិទ្ធពញ្ញាតិ សោកញ្ច បរិទេវញ្ច។ តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មាតិ យថា យថា សត្តា ជានន្តិ, តថា តថា ញាបនវសេន វិទិតោ ឯស តយា ធម្មាតិ។

តត្ថ តវន្តិ បឋមមគ្គេន ទិដ្ឋាយំ តវន្តិ។ ឧត្តវន្តិ ទុតិយមគ្គេន កាមោយំ តនុករណាវសេន ឧគ្គន្ធា តវន្តិ។ បតវន្តិ តមេវ និវសេសប្បហានវសេន តតិយមគ្គេន វិសេសេន តវន្តិ។ សមតិក្កមន្តិ ភវោយអវិជ្ជោយប្បហានវសេន ចតុត្ថមគ្គេន សម្មា អតិក្កមន្តិ។ វីតិវត្ថុន្តិ ផលំ ចាបុណិក្ខា តិដ្ឋន្តិ។

២២. កិត្តយិស្សមិ តេ ធម្មន្តិ និព្វានធម្មំ និព្វានភាមិនិបដិបទាធម្មញ្ច តេ ទេសយិស្សមិ។ ទិដ្ឋេ ធម្មតិ ទិដ្ឋេ ទុក្ខាទិធម្មេ, ឥមស្មីយេវ វា អត្តភាវេ។ អនិច្ចាទិ អត្តបច្ចក្ខំ។ យំ វិទិត្វាតិ យំ ធម្មំ “សព្វេ សម្ពារា អនិច្ចា”តិ អាទិនា (ធម. ប. ២៧៧; ថេរគា. ៦៧៦; កថា. ៧៥៣) នយេន សម្មសន្តោ វិទិត្វា។

តត្ថ អាទិកល្យាណន្តិ ហិក្ខាបិ អនុត្តរំ វិវេកសុខំ ធម្មំ តវ កិត្តយិស្សមិ, តញ្ច ខោ អប្បំ វា ពហុំ វា កិត្តយន្តោ អាទិកល្យាណាទិប្បការមេវ កិត្តយិស្សមិ។ អាទិម្ហំ កល្យាណំ ភទ្កកំ អនវដ្ឋមេវ កត្វា កិត្តយិស្សមិ។ មជ្ឈេបិ។ បរិយោសានេបិ ភទ្កកំ អនវដ្ឋមេវ កត្វា កិត្តយិស្សមីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ យស្មីញ្ច ភគវា ឯកភាជម្បិ ទេសេសិ, សា សមន្តភទ្កកត្តា ធម្មស្ស

បឋមចានេន អាទិកល្យាណា, ធុតិយតតិយចានេហិ មជ្ឈេកល្យាណា,
បច្ឆិមចានេន បរិយោសានកល្យាណា។ ឯកានុសន្និកំ សុត្តំ និទានេន
អាទិកល្យាណំ, និកមនេន បរិយោសានកល្យាណំ, សេសេន មជ្ឈេកល្យាណំ។
នានានុសន្និកំ សុត្តំ បឋមានុសន្និកា អាទិកល្យាណំ, បច្ឆិមេន
បរិយោសានកល្យាណំ, សេសេហិ មជ្ឈេកល្យាណំ។

អបិ ច សនិទានឧប្បត្តិត្តា អាទិកល្យាណំ, វេនេយ្យានំ អនុបតោ អត្ថស្ស
អរិបរីតតាយ ច ហេតុធាហារណាយុត្តតោ ច មជ្ឈេកល្យាណំ, សោត្វនំ
សទ្ធាបដិលាភជនេន និកមនេន ច បរិយោសានកល្យាណំ។

សកលោ ហិ សាសនធម្មា អត្តនោ អត្តក្ខតេន សីលេន អាទិកល្យាណោ,
សមថវិបស្សនាមគ្គដលេហិ មជ្ឈេកល្យាណោ, និព្វានេន
បរិយោសានកល្យាណោ។ សីលសមាធិហិ វា អាទិកល្យាណោ,
វិបស្សនាមគ្គហិ មជ្ឈេកល្យាណោ, ដលនិព្វានេហិ បរិយោសានកល្យាណោ។
ពុទ្ធសុពោធិតាយ វា អាទិកល្យាណោ, ធម្មសុធម្មតាយ មជ្ឈេកល្យាណោ,
សង្ឃសុប្បដិបត្តិយា បរិយោសានកល្យាណោ។ តំ សុត្វា តថត្តាយ បដិបន្នេន
អធិកន្តញ្ញាយ អភិសម្ពោធិយា វា អាទិកល្យាណោ, បច្ឆេកពោធិយា
មជ្ឈេកល្យាណោ, សាវកពោធិយា បរិយោសានកល្យាណោ។

សុយ្យមាតោ ចេស នីវរណវិក្ខម្ពនតោ ភវនេនបិ កល្យាណាមេវ
អារហតីតិ អាទិកល្យាណោ, បដិបច្ឆិយមាតោ សមថវិបស្សនាសុខាវហនតោ
បដិបត្តិយាបិ កល្យាណាមេវ អារហតីតិ មជ្ឈេកល្យាណោ, តថាបដិបន្នោ
(ចារា. អដ្ឋ. ១.១) ច បដិបត្តិដលេ និដ្ឋិតេ តាធិភាវាវហនតោ បដិបត្តិដលេនបិ
កល្យាណាមេវ អារហតីតិ បរិយោសានកល្យាណាតិ។

យំ បនេស ភគវា ធម្មំ ទេសេន្តោ សាសនព្រហ្មចរិយំ មគ្គព្រហ្មចរិយញ្ច
បកាសេតិ, ឆានានយេហិ ធិបេតិ។ តំ យថានុរូបំ អត្ថសម្មត្តិយា សាត្ថំ។
ព្យញ្ញនសម្មត្តិយា សព្វញ្ញនំ។
សង្គាសនបកាសនិវរណវិភជនឧត្តានិករណបញ្ញត្តិអត្ថបទសមាយោគតោ
សាត្ថំ។ អក្ខរេបទព្យញ្ញនាការនិរុត្តិនិទ្ទេសសម្មត្តិយា សព្វញ្ញនំ។
អត្ថគម្ពីរតាបដិវេធគម្ពីរតាហិ សាត្ថំ។ ធម្មគម្ពីរតាទេសនាគម្ពីរតាហិ
សព្វញ្ញនំ។ អត្ថបដិកានបដិសម្ពិទានិសយតោ សាត្ថំ។
ធម្មនិរុត្តិបដិសម្ពិទានិសយតោ សព្វញ្ញនំ។ បណ្ឌិតវេទនិយតោ
សិក្ខកជនប្បសាទកន្តិ សាត្ថំ។ សទ្ទេយ្យតោ លោកិយជនប្បសាទកន្តិ
សព្វញ្ញនំ។ គម្ពីរាធិប្បាយតោ សាត្ថំ។ ឧត្តានបទតោ សព្វញ្ញនំ។ ឧបនេតព្ពស្ស
អភាវតោ សកលបរិបុណ្ណភាវេន កេវលបរិបុណ្ណំ។ អបនេតព្ពស្ស អភាវតោ
និទ្ទោសភាវេន បរិសុទ្ធិ។

អបិ ច - បដិបត្តិយា អធិគមព្យត្តិតោ សាត្ថំ។ បរិយត្តិយា អាគមព្យត្តិតោ
សព្វញ្ញនំ។ សីលាធិបញ្ចធម្មកូន្ទយុត្តតោ កេវលបរិបុណ្ណំ។ និរុបក្កិលេសតោ
និត្តរណត្ថាយ បវត្តិតោ លោកាមិសនិវេក្ខតោ ច បរិសុទ្ធិ។
សិក្ខត្ថយបរិគ្គហិតត្ថា ព្រហ្មភូតេហិ សេដ្ឋេហិ ចរិតព្ពតោ, តេសញ្ច
ចរិយភាវតោ ព្រហ្មចរិយំ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១)។

ឯវំ បរិយត្តិធម្មំ ទស្សេត្វា ឥទានិ លោកុត្តរធម្មំ ទស្សេត្តំ “ចត្តារោ
សតិបដ្ឋានេ”តិ អាហា។ សត្តតិសពោធិបក្ខិយធម្មេ ទស្សេត្វា
និព្ពត្តិតលោកុត្តរំ ទស្សេត្តំ “និព្ពានញ្ច”តិ អាហា។ និព្ពានកាមិនិញ្ច បដិបទន្តិ
បុព្វភាគសីលសមាធិវិបស្សនាធម្មញ្ច កិត្តយិស្សាមិ។

ទុក្ខធិដ្ឋតិ ទុក្ខសង្ខារោ សរសលក្ខណោ ធិដ្ឋ ទុក្ខសង្ខារោ បកាសេស្សមិ។
សមុទយាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។

២៣. តញ្ចាហំ អភិនន្ទាមីតិ តំ វុត្តប្បការធម្មជាតកំ តវ វចនំ អហំ
បត្តយាមិ។ ធម្មមុត្តមន្តិ តញ្ចា ធម្មមុត្តមំ អភិនន្ទាមិ។

តត្ថ មហាតោ តមោកាយស្ស បទាលនន្តិ មហាតោ អវិជ្ជាវាសិស្ស ធននំ។
អនិច្ចលក្ខណាវសេន ឯសី។ ទុក្ខលក្ខណាវសេន គវេសី។ អនត្តលក្ខណាវសេន
សមន្តតោ បរិយេសី។ មហាតោ វិបល្លាសស្ស បភេទនន្តិ មហាន្តស្ស អសុភេ
សុភន្តិ អាធិទ្ធានសវិធស្ស វិបល្លាសស្ស ភេទនំ។ មហាតោ តណ្ហាសល្លស្ស
អព្ពហនន្តិ មហាន្តស្ស អន្តោតុទនន្តិ តណ្ហាកណ្តាកស្ស លុញ្ចនំ។
ធិដ្ឋិសង្ឃាជស្ស វិនិវេធនន្តិ ធិដ្ឋិយេវ អញ្ញោច្ឆិន្ទប្បវត្តិតោ សង្ឃជិតជ្ជន
សង្ឃាជា, តស្ស ធិដ្ឋិសង្ឃាជស្ស ជីវត្តនំ។ មានធនស្ស ចាតនន្តិ ឧស្សិតជ្ជន
ឧន្ទតិលក្ខណស្ស មានទូជស្ស ចាតនំ។ អភិសង្ខារស្ស វ្របសមន្តិ
បុញ្ញាធិអភិសង្ខារស្ស ឧបសមនំ។ ឱយស្ស និត្តរណន្តិ វដ្ឋេ ឱសីទាបនស្ស
កាមោយាធិឱយស្ស និត្តរណំ និក្ខមនំ។ ភារស្ស និក្ខេបនន្តិ
វុចាធិបញ្ចក្ខន្ធការស្ស ឱបនំ ធម្មនំ។ សំសារវដ្តស្ស ឧបច្ឆេទន្តិ
ឧត្តាធិបជិចាជិសំសារវដ្តស្ស ហេតុនស្សនេន ឧច្ឆិជ្ជនំ។ សន្តាបស្ស និព្វាបនន្តិ
កិលេសសន្តាបស្ស និព្ពតី។ បរិឡាហស្ស បជិបស្សន្តិ កិលេសបរិឡាហស្ស
វ្របសមំ បជិបស្សម្ពនំ។ ធម្មធនស្ស ឧស្សាបនន្តិ នវិវិជលោកុត្តរធម្មស្ស
ឧស្សាបេត្វា វេបនំ។ បរមតំ អមតំ និព្វានន្តិ ឧត្តមជ្ជន បរមតំ។ នត្ថិ ឯតស្ស
មរណាសង្ខាតំ មតន្តិ អមតំ។ កិលេសវិសបជិបក្ខត្តា អភិទន្តិបិ អមតំ។
សំសារទុក្ខបជិបក្ខត្តា តត្ថា និព្ពតន្តិ និព្វានំ។ នត្ថត្ថ តណ្ហាសង្ខាតំ វានន្តិបិ
និព្វានំ។

មហេសក្ខេហិ សត្តហិ មហានុកាវេហិ សក្កាធិហិ សត្តហិ។
បរិយេសិតោតិ បរិយេដ្ឋោ។ កហំ ទេវទេវោតិ ទេវាណំ អតិទេវោ កុហិ។ កហំ
នរាសកោតិ ឧត្តមបុរិសោ។

២៤. ឧទ្ទំ អដោតិវិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ ឯត្ថ ឧទ្ទន្តិ អនាគតទ្វារុច្ឆតិ។ អដោតិ
អតីតទ្វារុ តិវិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ បច្ចុប្បន្នទ្វារុ។ ឯតេសុ នន្ទិញ្ចា ជិវេសនញ្ចា, បនុជ្ជ
វិញ្ញាណន្តិ ឯតេសុ ឧទ្ធាធិសុ តណ្ហាញ្ចា ជិជ្ជិជិវេសនញ្ចា អភិសម្ពាវិញ្ញាណញ្ចា
បនុទេហិ។ បនុទិក្ខា ច ភវេ ន តិជ្ជេតិ ឯវំ សន្តេ ធុរិយេបិ ភវេ ន តិជ្ជេយ្យ។ ឯវំ
តាវ បនុជ្ជសទ្ធស្ស បនុទេហិតិ ឥមស្មី អត្ថវិកេប្ប សម្ពន្ធា។ បនុទិក្ខាតិ ឯតស្មី
បន អត្ថវិកេប្ប ភវេ ន តិជ្ជេតិ អយមេវ សម្ពន្ធា។ ឯតានិ
នន្ទិជិវេសនវិញ្ញាណានិ បនុទិក្ខា ធុរិយេបិ ភវេ ន តិជ្ជេយ្យាតិ។

សហោកាសវសេន ទេវលោកោ ឧទ្ទំ។ អចាយលោកោ អដោ។
មនុស្សលោកោ មជ្ឈេ។ តត្ថ កុសលា ធម្មាតិ អចាយំ មុញ្ញាត្វា ឧបរិ
បដិសន្ធិនានតោ កុសលា ធម្មា ឧទ្ទន្តិ រុច្ឆន្តិ។ អកុសលា ធម្មា អចាយេសុ
បដិសន្ធិនានតោ អដោតិ។ តទុកយវិមុត្តត្តា អព្យាកតា ធម្មា តិវិយញ្ចាបិ
មជ្ឈេតិ រុច្ឆន្តិ។ សញ្ញាបរិវសេន អរូបធាតុ ឧទ្ទំ។ សព្វអដោវសេន កាមធាតុ
អដោ។ តទុកយន្តរវសេន រូបធាតុ មជ្ឈេ។ កាយចិត្តាពាធខននវសេន សុខា
វេទនា ឧទ្ទំ។ ទុក្ខមនវសេន ទុក្ខា វេទនា អដោ។ អទុក្ខមសុខា វេទនា មជ្ឈេ។
អត្ថភាវវសេន បរិច្ឆេទំ ទស្សន្តោ “ឧទ្ទន្តិ ឧទ្ទំ ចាទតលា” តិអាធិមាហា។ តត្ថ ឧទ្ទំ
ចាទតលាតិ ចាទតលតោ ឧបរិ។ អដោ កេសមត្ថកាតិ កេសមត្ថកតោ
អដោ។ មជ្ឈេតិ ទ្វិន្ទំ អន្តរំ។

បុញ្ញាភិសម្ពាសហគតំ វិញ្ញាណន្តិ តេសវិធិបុញ្ញាភិសម្ពាសម្បយុត្តំ
កម្មវិញ្ញាណំ។ អបុញ្ញាភិសម្ពាសហគតំ វិញ្ញាណន្តិ

ធ្វានសិវិយមបុណ្យភិសន្ធិសម្បយុត្តំ កម្មវិញ្ញាណំ។
អាណេញ្ញភិសន្ធិសហគតំ វិញ្ញាណាន្តិ ចតុត្ថំ អាណេញ្ញភិសន្ធិសហគតំ
កម្មវិញ្ញាណំ។ ទុដ្ឋាតិ ទិប។ បទុដ្ឋាតិ អតីវ ទិប។ ទុនាតិ លុញ្ច។ បទុនាតិ អតីវ
លុញ្ច។ បជហាតិ ធម្មហិ។ វិនោទេហីតិ ទូរំ ករោហិ។

កម្មកវញ្ញាតិ បុណ្យភិសន្ធិសម្បយុត្តំ បដិសន្ធិកញ្ច បុនត្តវន្តិ បដិសន្ធិយា
រូបាទិបុនត្តវញ្ច។ បជហន្តោ បឋមមគ្គន, វិនោទេន្តោ ទុតិយមគ្គន, ព្យង្គិ
ករោន្តោ តតិយមគ្គន, អនការំ គមេន្តោ ចតុត្ថមគ្គន។ កម្មកវេ ន
តិដ្ឋយ្យាតិ បុណ្យភិសន្ធិសម្បយុត្តំ ន តិដ្ឋយ្យ។

២៥. ឯតានិវិនោទេត្វា កវេ អតិដ្ឋន្តោ ឯសោ - ឯវិហារីតិ គាថា។ តត្ថ
ឥនេវាតិ ឥមស្មីយេវ សាសនេ, ឥមស្មីយេវ វា អត្តភារេ។ ឥមិស្សា គាថាយ
និទ្ទេសោ ឧត្តានត្ថោ។

២៦. សុកិត្តតំ គោតមន្ទបដិកន្តិ ឯតុ អន្ទបដិកន្តិ និព្វានំ, តំ សន្ធាយ
ភកវន្តំ អាលបន្តោ អាហា - “សុកិត្តតំ គោតមន្ទបដិក”ន្តិ។

និទ្ទេសេ កិលេសា ចាតិ ឧបតាបនដ្ឋេន រាគាទយោ កិលេសា ច រាសដ្ឋេន
វិចាកក្ខតា បញ្ចក្ខន្ធា ច កុសលាទិអភិសន្ធិរា ចេតនា ច “ឧបដិ”តិ វុច្ឆន្តិ
កថីយន្តិ។ ឧបដិប្បហានំ តទន្តប្បហានេន, ឧបដិវ្យាបសមំ វិក្ខម្ពនប្បហានេន,
ឧបដិបដិសិស្សក្កំ សមុច្ឆេទប្បហានេន ឧបដិបដិបស្សន្តំ ជលេនាតិ។

២៧. នកេវលំ ទុក្ខមេវ បហាសិ - តេ ចាបីតិ គាថា។ តត្ថ អដ្ឋិតន្តិ សក្កច្ចំ,
សនា វា។ តំ តំ នមស្សមីតិ តស្មា តំ នមស្សមិ។ សមេច្ឆាតិ ឧបកន្ធា។ ឆាកាតិ
ភកវន្តំ អាលបន្តោ អាហា។

និទ្ទេសេ សមេច្ឆាតិ ជានិច្ចា, ឯកតោ ហុត្វា វា។ អភិសមេច្ឆាតិ បដិវិជ្ជិត្វា។
សមាគន្ធាតិ សម្មុទា ហុត្វា។ អភិសមាគន្ធាតិ សមីបំ គន្ធា។ សម្មុទាតិ សម្មុទេ។
អាគុំ ន ករោតីតិ ចាបំ ន ករោតិ។

២៨. ឥធានិ នំ ភគវា “អធ្វា ហិ ភគវា បហាសិ ទុក្ខ”ន្តិ ឯវំ តេន
ព្រាហ្មណេន វិទិតោបិ អត្តានំ អនុបនេត្វាវ បហ័នទុក្ខេន បុគ្គលេន ឱវេនន្តោ
“យំ ព្រាហ្មណ”ន្តិ កាថមាហា។ តស្សត្ថោ - យំ តំ អភិជានន្តោ “អយំ
ពាហិតចាបត្តា ព្រាហ្មណោ, វេទេហិ គតត្តា វេទគូ, កិញ្ចនាកាវា អកិញ្ចនោ,
កាមេសុ ច ភវេសុ ច អសត្តត្តា កាមភវេ អសត្តោ”តិ ជញ្ញា ជានេយ្យាសិ។
អធ្វា ហិ សោ ឱយមិមំ អតារិ, តិណ្ណោ ច ចារំ អទិលោ អកត្តោ។

និទ្ទេសេ រាគកិញ្ចនន្តិ រាគបលិពោធំ។ ទោសកិញ្ចនន្តិអាទិបិ ឯសេវ នយោ។
កាមោយំ តិណ្ណោ អនាកាមិមគ្គេន។ ភវោយំ តិណ្ណោ អរហត្តមគ្គេន។ ទិដ្ឋោយំ
តិណ្ណោ សោតាបត្តិមគ្គេន។ អវិជ្ជោយំ តិណ្ណោ អរហត្តមគ្គេន។ សំសារបទំ
តិណ្ណោ កុសលាកុសលកម្មប្បភេទេនាតិ។ ឧត្តិណ្ណោ បឋមមគ្គេន។ និត្តិណ្ណោ
ទុតិយមគ្គេន។ អតិក្កន្តោ តតិយមគ្គេន។ សមតិក្កន្តោ ចតុត្ថមគ្គេន។ វីតិវត្តោ
ជលេន។

២៩. កិញ្ចភិយ្យោ - វិទ្វា ច យោតិ កាថា។ តត្ថ ឥធាតិ ឥមស្មី សាសនេ,
អត្តភាវេ វា។ វិសដ្ឋាតិ វោសដ្ឋិត្វា។

និទ្ទេសេ សដ្ឋន្តិ មុញ្ចនំ។ វិសដ្ឋន្តិ វោសដ្ឋនំ។ សេសំ សព្ពត្ត ចាកជមេវ។ ឯវំ
ភគវា ឥទម្បិ សុត្តំ អរហត្តនិក្ខុជេនេវ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ ច
វុត្តសទិសោ ឯវ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

សទ្ធម្មប្បដ្ឋោតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

មេត្តាគូរមាណាវសុត្តន្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ឆោតកមាណាវសុត្តន្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៣០. បញ្ចមេ ឆោតកសុត្ត - វាចាភិកក្ខ័យមីតិ វាចំ អភិកក្ខ័យមី។ សិក្ខេ
និព្វានមត្តនោតិ អត្តនោ រាគាធិនំ និព្វានត្ថាយ អធិសីលាធិនិ សិក្ខេយ្យ។
និទ្ទេសេ អបុព្វំ នតិ។

៣១.

ឥតោតិ មម មុខតោ។

និទ្ទេសេ អាតប្បន្តិ កិលេសតាបនំ។ ឧស្សហន្តិ អសង្កាបំ។ ឧស្សាឡិ្នន្តិ
ពលរិរិយំ។ ថាមន្តិ អសិលំ។ ធិតិ្នន្តិ ធារណំ។ រិរិយំ ករោហិតិ បរក្កមំ
ករោហិ។ ធន្តំ ជនេហិតិ រុច្ចិ ឧប្បាទេហិ។

៣២. ឯវំ វុត្ត អត្តមនោ ឆោតកោ ភគវន្តំ អភិវត្តមនោ កថំកថាបមោក្ខំ
យាចន្តោ “បស្សមហ”ន្តិ កាថមាហ។ តត្ថ បស្សមហំ ទេវមនុស្សលោកេតិ
បស្សមិ អហំ ទេវមនុស្សលោកេ។ តំ តំ នមស្សមីតិ តំ ឯវុបំ តំ នមស្សមិ។
បមុញ្ញាតិ បមោទេហិ។

និទ្ទេសេ បច្ឆេកពុទ្ធាតិ តំ តំ អារម្មណំ ចាជិយេក្កំ ចតុសច្ចំ សយមេវ ពុទ្ធា
បជិវេធប្បត្តាតិ បច្ឆេកពុទ្ធា។ សីហសីហោតិ អនម្ពិទ្ធយេន សីហានំ
អតិសីហោ។ នាគនាគោតិ និក្ខិលេសយេន, មហន្តយេន វា នាគានំ អតិនាគោ។
គណិគណីតិ គណាវន្តានំ អតីវ គណាវា។ មុនិមុនីតិ ញ្ញាណាវន្តានំ អតីវ
ញ្ញាណាវា។ រាជរាជាតិ ឧត្តមរាជា។ មុញ្ញ មន្តិ មោទេហិ មំ។ បមុញ្ញ មន្តិ
នាណាវិជេន មុញ្ញេហិ មំ។ មោទេហិ មន្តិ សិលំ ករោហិ មំ។ បមោទេហិ មន្តិ

អតីត សិលីលំ ករោហិ មំ។ ឧទ្ធរ មន្តិ មំ សំសារបង្គា ឧទ្ធរិត្វា ថលេ បតិជ្ជាបេហិ។
សមុទ្ធរ មន្តិ សម្មា ឧទ្ធរិត្វា ថលេ បតិជ្ជាបេហិ មំ។ វុជ្ជាបេហិតិ
វិចិកិច្ចាសល្លតោ អបនេត្វាវិសុំ ករណាវសេន ឧជ្ជាបេហិ។

៣៣. អថស្ស ភគវា អត្តាជីនមេវ កថំកថាបមោក្ខំ ឱយតរណាមុខេន
នស្សេន្តោ “នាហ”ន្តិ កាថមាហា។ តត្ថ នាហំ សហិស្សមីតិ អហំ ន សហិស្សមិ
ន សក្កោមិ។ ន វាយមិស្សមីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ បមោចនាយាតិ បមោចេតុំ។
កថំកថិន្តិ សកម្ពំ។ តវេសីតិ តវេយ្យាសិ។

និទ្ទេសេ ន ព្យាហមីតិ បយោគំ ន ករោមិ។ ន សមីហាមីតិ អតីតំ បយោគំ ន
ករោមិ។ អស្សន្ទេ បុគ្គលេតិ រតនត្ថយេ សទ្ធាវិវហិតេ បុគ្គលេ។ អច្ឆន្ទិកេតិ
មគ្គជលត្ថំ វុចិវិវហិតេ។ កុសីតេតិ សមាធិវិវហិតេ។ ហីនវិវយេតិ និព្វិវយេ។
អប្បដិបជ្ជមាណេតិ បដិបត្តិយា ន បដិបជ្ជមាណេ។

៣៤. ឯវំ វុត្ថេ អត្តមនតរោ ធាតកោ ភគវន្តំ អភិគ្គវមាណោ អនុសាសនី
យាចន្តោ “អនុសាស ព្រាហ្ម”តិ កាថមាហា។ តត្ថ ព្រាហ្មតិ សេដ្ឋវចនមេតំ។
តេន ភគវន្តំ អាមន្តយមាណោ អាហា “អនុសាស ព្រាហ្ម”តិ។ វិវេកធម្មន្តិ
សព្ពសន្ធាវិវេកំ និព្វានធម្មំ។ អព្យាបជ្ជមាណោតិ នានប្បការកំ
អនាបជ្ជមាណោ។ ឥនេវ សន្តោតិ ឥនេវ សមាណោ។ អសីតោតិ អនិស្សិតោ។

៣៥-៦. ឥតោ បរាទ្វេ កាថា មេត្តគូសុត្ថេ វុត្ថនយា ឯវំ។ កេវលញ្ចិ តត្ថ ធម្មំ,
ឥនេ សន្តិន្តិ អយំ វិសេសោ។ តតិយកាថាយបិ បុព្ពង្គំ តត្ថ វុត្ថនយមេវ។
អបរេន្ទ្រេ សន្តោតិ សន្និដ្ឋានំ, លក្ខន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ចាកជមេវ។

ឯវំ ភគវា ឥនម្បិ សុត្ថំ អរហត្តនិក្ខុដេនេវ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ
ច វុត្ថសទិសោ ឯវំ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

សទ្ធម្មប្បវេណីកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

ឆោតកមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ឧបស័វមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៣៨. ឆដ្ឋ ឧបស័វសុត្ត - មហន្តមោយន្តិ មហន្តំ ឌីយំ។ អនិស្សិតោតិ
បុគ្គលំ វា ធម្មំ វា អនល្លោមោ។ នោវិសហាមីតិ ន សក្កាមិ។ អារម្មណន្តិ
និស្សយំ។ យំ និស្សិតោតិ យំ ធម្មំ វា បុគ្គលំ វា និស្សិតោ។

និទ្ទេស កាមោយន្តិ អនាគាមិមគ្គន កាមោយំ។ អរហត្តមគ្គន ភវោយំ។
សោតាបត្តិមគ្គន ទិដ្ឋោយំ។ អរហត្តមគ្គន អវិជ្ជោយំ តរេយ្យំ។ សក្យកុលា
បព្ពជិតោតិ ភគវតោ ឧច្ចាកុលបរិធិបនវសេន វុត្តំ។ អាលម្ពណន្តិ អវត្ថវិកា
ហំនំ។ និស្សយន្តិ អល្លិយនំ។ ឧបនិស្សយន្តិ អបស្សយនំ។

៣៩. ឥនានិ យស្មា ព្រាហ្មណោ អាកិញ្ចញ្ញាយតនលាភី តញ្ច សន្តម្បិ
និស្សយំ ន ជានាតិ។ តេនស្ស ភគវា តញ្ច និស្សយំ ឧត្តរិញ្ច និយ្យានបដំ
ធស្សេន្តោ “អាកិញ្ចញ្ញ”ន្តិ កាថមាហា។ តត្ថ បេក្ខមាណោតិ តំ
អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិ សតោ សមាបដ្ឋិតា វុដ្ឋហិតា ច អនិច្ចាធិវសេន
បស្សមាណោ។ នត្ថិតិ និស្សយាតិ តំ “នត្ថិ កិញ្ច”តិ បវត្តំ សមាបត្តិ អារម្មណំ
កត្វា។ តរស្ស ឌីយន្តិ តតោ បភុតិ បវត្តាយ វិបស្សនាយ យថានុរូបំ
ចតុត្ថិធម្មិ ឌីយំ តរស្ស។ កថាហីតិ កថំកថាហិ។ តណ្ហាក្ខយំ
នត្ថមហាភិបស្សតិ វត្ថុន្តិវំ និព្វានំវិភូតំ កត្វា បស្ស។ ឯតេនស្ស
ទិដ្ឋធម្មសុខិហារំ កថេសិ។

និទ្ទេស តញ្ជៅវិញ្ញាណំ អភាវេតីតិ អាកាសាលម្ពណំ កត្វា
បរត្ថមហគ្គតវិញ្ញាណំ អភាវេតិ អភាវំ គមេតិ។ វិភាវេតីតិ វិវិដា អភាវំ
គមេតិ។ អន្តរធាបេតីតិ អនុស្សនំ គមេតិ។ នត្ថិ កិញ្ចីតិ បស្សតីតិ អន្តមសោ
ភជ្ឈមត្ថម្បិស្ស នត្ថិតិ បស្សតិ។

៤០. ឥទានិ “កាមេ បហាយា”តិ សុត្វាវិក្ខម្ពនវសេន អត្តនា បហីនេ កាមេ
សម្បស្សមាណោ “សព្ពេស្វ”តិ កាថមាហា។ តត្ថ ហិក្ខា មញ្ញន្តិ អញ្ញំ តតោ ហេដ្ឋា
ធិត្ថិធម្មិ សមាបត្តិ ហិក្ខា។ សញ្ញាវិមោក្ខេ បរមេតិ សត្តសុ សញ្ញាវិមោក្ខេសុ
ឧត្តមេ អាកិញ្ចញ្ញាយតនេ។ តិដ្ឋេនុសោ តត្ថ អនាទុយាយីតិ សោ បុគ្គលោ
តត្ថ អាកិញ្ចញ្ញាយតនព្រហ្មលោកេ អវិគច្ឆមាណោ តិដ្ឋយ្យ នូតិ បុច្ឆតិ។

និទ្ទេស អវិច្ឆមាណោតិ អវិយុដ្ឋមាណោ។ អវិគច្ឆមាណោតិ វិយោគំ
អនាបដ្ឋមាណោ។ អនន្តរធាយមាណោតិ អន្តរធានំ អនាបដ្ឋមាណោ។
អបរិហាយមាណោតិ អនន្តរា បរិហានំ អនាបដ្ឋមាណោ។

៤១-២. អថស្ស ភគវា សដ្ឋិកប្បសហស្សមត្តកំយេវ ហំនំ អនុជានន្តោ
ចតុត្ថំ កាថមាហា។ ឯវំ តស្ស តត្ថ ហំនំ សុត្វា ឥទានិស្ស សស្សតុច្ឆេទការំ
បុច្ឆន្តោ “តិដ្ឋេច”តិ កាថមាហា។ តត្ថ បូគម្បិ វស្សានន្តិ អនេកសង្ខម្បិ
វស្សានំ, គណានរាសិន្តិ អត្តោ។ “បូគម្បិ វស្សានិ”តិបិ ចាថោ។ តត្ថ
វិភត្តិព្យត្តយេន សាមិវចនស្ស បច្ឆត្តវចនំ កាតព្វំ, បូគន្តិ វា ឯតស្ស ពហ្វនីតិ
អត្តោ វត្តញ្ញោ។ “បូគានិ”តិ វាបិ បឋន្តិ, បុរិមចាថោយេវ សព្ពេស្វនុរោ។ តត្ថេវ
សោ សីតិ សិយាវិមុត្តោតិ សោ បុគ្គលោ តត្ថេវាកិញ្ចញ្ញាយតនេ នាណុក្ខេហិ
វិមុត្តោ សីតិការប្បត្តោ ភវេយ្យ, និព្វានប្បត្តោ សស្សតោ ហុត្វា តិដ្ឋយ្យតិ
អធិប្បាយោ។ ចវេថវិញ្ញាណំ តថាវិជស្សតិ “ឧទាហុ តថាវិជស្ស វិញ្ញាណំ

អនុចាតាយ បរិនិព្វានយេយ្យ” តិ ឧប្បន្ទំ បុច្ឆតិ, “បដិសន្ធិគ្គហណាត្ថំ វាចិ
ភវេយ្យ” តិ បដិសន្ធិម្បិ តស្ស បុច្ឆតិ។

តស្ស វិញ្ញាណំ ចវេយ្យាតិ តស្ស អាកិញ្ចញ្ញាយ តនេ ឧប្បន្ទស្ស វិញ្ញាណំ
ចុតី ចាបុណោយ្យ។ ឧច្ឆិដ្ឋេយ្យាតិ ឧប្បន្ទំ ភវេយ្យ។ វិនស្សេយ្យាតិ វិនាសំ
ចាបុណោយ្យ។ ន ភវេយ្យាតិ អភារំ គមេយ្យ។ ឧបបន្ទស្សាតិ បដិសន្ធិវសេន
ឧបបន្ទស្ស។

៤៣. អថស្ស ភគវា ឧប្បន្ទសស្សតំ អនុបគម្ម តត្ថបបន្ទស្ស
អរិយសាវកស្ស អនុចាតាយ បរិនិព្វានំ ធស្សន្តោ “អន្ធិ យថា” តិ គាថមាហា។
តត្ថ អត្ថំ បលេតីតិ អត្ថំ គច្ឆតិ។ ន ឧបេតិ សន្ធិ “អសុកំ នាម ទិសំ គតោ” តិ
វោហារំ ន គច្ឆតិ។ វរំ មុនី នាមកាយាវិមុត្តោតិ វរំ តត្ថ ឧប្បន្ទោ សេក្ខមុនិ
បកតិយា បុព្វេវ រូបកាយាវិមុត្តោ, តត្ថ ចតុត្ថមគ្គំ និព្វត្តោ ធម្មកាយស្ស
បរិញ្ញាតត្ថា បុន នាមកាយាបិ វិមុត្តោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ ជីណាសវោ ហុត្វា
អនុចាតានិព្វានសម្ពាតំ អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សន្ធិ “ខត្តិយោ វា ព្រាហ្មណោ
វា” តិ វរមាទិកំ។

និទ្ទេសេ ខិត្តាតិ ចលិតា។ ឧក្ខិត្តាតិ អតិចលិតា។ មុន្ទាតិ បច្ឆោជិយា។
បណ្តាតិ ធូរីកតា។ ខម្ពិតាតិ បដិក្កមាបិតា។ វិក្ខម្ពិតាតិ ន សន្តិកេ កតា។

៤៤. ឥទានិ “អត្ថំ បលេតី” តិ សុត្វា តស្ស យោនិសោ អត្ថមសល្លក្ខេន្តោ
“អត្ថផ្ដតោ សោ” តិ គាថមាហា។ តស្សត្ថោ - សោ អត្ថផ្ដតោ ឧទាហុ នត្ថិ,
ឧទាហុ វេ សស្សតិយា សស្សតភាវេន អរោតោ អរិបរិណាមធម្មោ សោតិ វរំ
តំ មេ មុនី សាធុ ព្យាករោហិ។ កីការណា? តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោតិ។

និទ្ទេសេ និរុទ្ទាតិ និរោធំ បត្តោ។ ឧប្បិស្នោតិ ឧប្បិស្នោសន្តានោ។ វិនិជ្ជាតិ វិនាសំ
បត្តោ។

៤៥. អថស្ស ភកវា តថា អវត្តព្ពតំ ទស្សន្តោ “អត្តផ្គុតស្ស”តិ កាថមាហា។
តត្ថ អត្តផ្គុតស្សតិ អនុបាទាបរិទិព្ពតស្ស។ ន បមាណមត្តិ រូបាទិបមាណំ
នត្តិ។ យេន នំ វដ្តន្តិ យេន រាគាទិនា នំ វទេយ្យំ។ សព្វេសុ ធម្មេសូតិ សព្វេសុ
ឧន្ទាទិធម្មេសុ។

និទ្ទេសេ អធិវចនានិ ចាតិ សិរិវឌ្ឍកោ ជនវឌ្ឍកោតិអាទយោ ហិ
វចនមត្តំយេវ អធិការំ កត្វា បវត្តា អធិវចនា នាម។ អធិវចនានំ បថា
អធិវចនបថា នាម។ “អភិសង្ខារោតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, តស្មា សង្ខារា”តិ (សំ. និ.
៣.៧៩) ឯវំ និទ្ទាវិទ្វា សហេតុកំ កត្វា វុច្ចមាណា អភិលាចា និរុត្តិ នាម។ និរុត្តិនំ
បថា និរុត្តិបថា នាម។ “តក្កោវិតក្កោ សង្គហ្មោ”តិ (ធរ. ស. ៧) ឯវំ តេន តេន
បការេន បញ្ញាបនតោ បញ្ញត្តិ នាម។ បញ្ញត្តិនំ បថា បញ្ញត្តិបថា (ធរ. ស. អដ្ឋ.
១០១-១០៨) នាម។ សេសំ សព្វត្ថ ចាកជមេវ។

ឯវំ ភកវា ឥទម្បិ សុត្តំ អវហត្តនិក្ខុជេនេវ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ
ច វុត្តសទិសោវ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

ឧបសីវមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. នន្ទមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៤៦. សត្តមេ នន្ទសុត្ត - បឋមកថាយត្តោ - លោកេ ខត្តិយាទយោជនា
អាជីវកនិកណ្ណាទិកេ សន្ធាយ “សន្តិ លោកេ មុនយោ”តិ វទន្តិ។ តយិទំ

កង់ស្ងួតិ ក៏ នុ ខោ តេ សមាបត្តិញ្ញាណាទិនាញ្ញាលោន ឧបបន្នត្តា
ញ្ញាណាបបន្នំ មុនិ នោ វទន្តិ, ឯវិវិធំ នុ វទន្តិ, ឧទាហុ វេ នានប្បការកេន
លូខជីវិតសង្ខាតេន ជីវិតេនុបបន្នន្តិ។

និទ្ទេសេ អដ្ឋសមាបត្តិញ្ញាលោន វាតិ
បឋមជ្ឈានាទិអដ្ឋសមាបត្តិសម្បយុត្តញ្ញាលោន វា។ បញ្ចកិញ្ញាញ្ញាលោន
វាតិ បុព្វេនិវាសាទិជាននញ្ញាលោន វា។

៤៧. អថស្ស ភគវា តទុកយម្បិ បដិក្ខិបិទ្វា មុនី ទស្សន្តោ “ន ទិដ្ឋិយា”តិ
កាថមាហា។

៤៨. ឥទានិ “ទិដ្ឋាធិហិ សុទ្ធិ”តិ វទន្តានំ វាទេ កត្តាបហានត្ថំ “យេ
កេចិមេ”តិ បុច្ឆតិ។ តត្ថ អនេករូបេនាតិ កោតូហលមផ្កលាទិនាបិ។ តត្ថ
យតា ចរន្តាតិ តត្ថ សក្កាយទិដ្ឋិយា គុត្តាវិហារន្តា។

៤៩. អថស្ស តថា សុទ្ធិអភារំ ទីបេន្តោ ភគវា ចតុត្ថំ កាថមាហា។

៥០. ឯវំ “នាតវីស្វ”តិ សុត្វា ឥទានិ យោ អតិវិ, តំ សោតុកាមោ “យេ
កេចិមេ”តិ បុច្ឆតិ។ អថស្ស ភគវា ឱយតិណ្ណាមុខេន ជាតិជវាតិណ្ណោ ទស្សន្តោ
ធម្មំ កាថមាហា។

៥១. តត្ថ និវុតាតិ ឱវុជា បរិយោនធ្វា។ យេ សីធាតិ យេ សុ ឥធ, ឯត្ថ ច សុ-
ឥតិ និចាតមត្តំ។ តណ្ហំ បរិញ្ញាយាតិ តីហិ បរិញ្ញាហិ តណ្ហំ បរិជានិត្វា។ សេសំ
សព្វត្ថ បុព្វេវុត្ថនយត្តា ចាកជមេវ។

៥២. ឯវំ ភគវា អរហត្តនិក្ខុដេនេវ ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ
បន នន្ទោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទមាណោ ឯតាភិនន្ទាមីតិ កាថមាហា។ ឥធាបិ
ច បុព្វេវុត្តសទិសោ ឯវំ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

នន្ទមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ហេមកមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៥៣. អដ្ឋមេ ហេមកសុត្ត - យេ មេ បុព្វេវិយាកំសូតិ យេ ពារិវអាទយោ
បុព្វេ មយ្ហំ សកំ លទ្ធិវិយាកំសុ។ ហុរំ គោតមសាសនាតិ គោតមសាសនតោ
បុព្វតរំ។ សព្វំ តំ តក្កវឌ្ឍនន្តិ សព្វំ តំ កាមវិតក្កាទិវឌ្ឍនំ។

យេ ចព្រោ តស្ស អាចរិយាតិ យេ ច អព្រោ តស្ស ពារិវិយស្ស អាចារេ
សិក្ខាបកា អាចរិយា។ តេ សកំ ទិដ្ឋិន្តិ តេ អាចរិយា អត្ថនោ ទិដ្ឋិ។ សកំ ខន្តិន្តិ
អត្ថនោ ខមនំ។ សកំ វុច្ឆិន្តិ អត្ថនោ រោចនំ។ វិតក្កវឌ្ឍនន្តិ
កាមវិតក្កាទិវិតក្កានំ ឧប្បាទនំ បុនប្បនំ បរត្ថនំ។ សង្កប្បវឌ្ឍនន្តិ
កាមសង្កប្បាទិនំ វឌ្ឍនំ។ ឥមា និទ្ទេ បទានិ សព្វសង្កាហិកវសេន វុត្តានិ។ ឥធានិ
កាមវិតក្កាទិកេ សរូបតោ ទស្សេតុំ “កាមវិតក្កវឌ្ឍន”ន្តិអាទិនា នយេន
នវិតក្កេ ទស្សេសិ។

៥៤. តណ្ហានិគ្យាតនន្តិ តណ្ហាវិនាសនំ។

៥៥-៦. អថស្ស ភគវា តំ ធម្មំ អាចិក្ខុន្តោ “ឥធា”តិ កាថាទ្វយមាហា។ តត្ថ
ឯតទញ្ញាយ យេ សតាតិ ឯតំ និព្វានំ បទមច្ចុតំ “សព្វេ សង្ខារា
អនិច្ចា”តិអាទិនា (ធម. ប. ២៧៧; ថេរគា. ៦៧៦; កថា. ៧៥៣) នយេនវិបស្សន្តា

អនុបុព្វេន ជាតិគ្វា យេ កាយានុបស្សនាសតិអាទីហិ សតា។
ទិដ្ឋធម្មាភិក្ខុតាតិ វិទិតធម្មត្ថា ទិដ្ឋធម្មា ច រាគាទិនិព្វានេន ច អភិក្ខុតា។
សេសំ សព្វត្ថ ចាកជមេវ។

ឯវំ ភគវា ឥទម្បី សុត្តំ អរហត្តនិក្ខុដេនេវ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ
ច បុព្វសទិនោ ឯវ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

ហេមកមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. តោទេយ្យមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៥៧. នវមេ តោទេយ្យសុត្ត - វិមោក្ខោ តស្ស កីទិសោតិ តស្ស កីទិសោ
វិមោក្ខោ ឥច្ឆិតញោតិ បុច្ឆតិ។

៥៨. ឥទានិស្ស អញ្ញវិមោក្ខាការំ ទស្សន្តោ ភគវា ទុតិយំ កាថមាហា។ តត្ថ
វិមោក្ខោ តស្ស នាបរោតិ តស្ស អញ្ញោ វិមោក្ខោ នត្ថិ។

៥៩. ឯវំ “តណ្ហាក្ខយោ ឯវ វិមោក្ខោ”តិ វុត្ថេបិ តមត្ថំ អសល្លក្ខេន្តោ
“និរាសសោ សោ ឧទ អាសសានោ”តិ បុន បុច្ឆតិ។ តត្ថ ឧទ បញ្ញាកប្បីតិ ឧទាហុ
សមាបត្តិញ្ញាណាទិនា ញ្ញាណេន តណ្ហាកប្បំ វា ទិដ្ឋិកប្បំ វា កប្បយតិ។

៦០. អថស្ស ភគវា តំ អាចិក្ខុន្តោ ចតុត្ថំ កាថមាហា។ តត្ថ កាមភវេតិ
កាមេ ច ភវេ ច។

រូបេ ឆាសីសតីតិ ចតុសមុជ្ជានិកេ រូបារម្មណោ ធន្តរាគវសេន ន បត្តេតិ។
សទ្ធាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ បលិតោធរដ្ឋេន រាគោ ឯវ កិញ្ចុនំ រាគកិញ្ចុនំ
មទនដ្ឋេន វា។ ឆោសកិញ្ចុនាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ សេសំ សព្ពត្ត ចាកជមេវ។

ឯវំ ភគវា ឥទម្បី សុត្តំ អរហត្តនិក្ខុជេនេវ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ
ច បុព្វសទិនោ ឯវ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

តោទេយ្យមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. កប្បមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៦១. ទសមេ កប្បសុត្តនិទ្ទេសេ - មជ្ឈេ សរស្មិន្ទិ

បុរិមបច្ឆិមកោជិបញ្ញាណាភាវតោ មជ្ឈក្ខតេ សំសារេតិ វុត្តំ ហោតិ។ តិដ្ឋតន្តិ
តិដ្ឋមាណំ។ យថាយិទំ នាបរំ សិយាតិ យថា ឥទំ ទុក្ខំ បុន ន ភវេយ្យ។

អាគមនន្តិ បុព្វន្តតោ ឥធាគមនំ។ គមនន្តិ ឥតោ បរលោកគមនំ។
គមនាគមនន្តិ តទុកយវសេន វុត្តំ។ កាលន្តិ មរណកាលំ។ គតីតិ និព្វត្តិ។
ភវាភវេតិ ភវតោ ភវេ។ ចុតិ ចាតិ ភវតោ ចវនញ្ច។ ឧបបត្តិ ចាតិ ចុតស្ស
ឧបបត្តិ ច។ និព្វត្តិ ចាតិ ចាតុភារោ ច។ ភេទោ ចាតិ ខន្ធភេទោ ច។ ជាតិ ចាតិ
ជននញ្ច។ ជរា ចាតិ ហានិ ច។ មរណញ្ចាតិ ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស ចាតោ ច។ បុរិមាបិ
កោជិ ន បញ្ញាយតីតិ បុព្វាបិ កោជិ នត្តិ ន សំវិជ្ជតិ។ តថា បច្ឆិមាបិ កោជិ។

ឯត្ថកា ជាតិយោតិ ឯតបរមា ជាតិយោ។ វដ្តំ វត្តីតិ សំសារបវត្តិ។ តតោ
បរំ ន វត្តីតិ តតោ ឧទ្ធចំ នប្បវត្តតិ។ ហេវំ នត្តីតិ ឯវំ នត្តិ ន សំវិជ្ជតិ។ ហិ-ឥតិ
និចាតោ។ អនមតក្កោយន្តិ អយំ សំសារោ អវិទិតក្កោ។

អវិជ្ជាជីវណ្ណានន្តិ អវិជ្ជាយ អារិវតានំ។ តណ្ហាសំយោជនានន្តិ
កាមរាគសង្ខាតតណ្ហាពន្ធពន្ធានំ។ សន្ធាវតន្តិ កាមធាតុយា បុនប្បុនំ
ធាវន្តានំ។ សំសារតន្តិ រូបារូបធាតុយា សំសារន្តានំ។ ទុក្ខំ បច្ចុទុក្ខតន្តិ
កាយិកចេតសិកទុក្ខំ អនុក្ខតំ វិនិច្ឆ័តំ។ តិព្ពន្តិ ពហលំ។ ព្យសនន្តិ អវឌ្ឍិ
វិនាសោ។ កជសី វឌ្ឍិតាតិ សុសានវឌ្ឍិតំ។ អលមេវាតិ យុត្តមេវ។
សព្វសង្ខារេសូតិ តេក្ខមកសង្ខារេសុ។ និព្វិន្ទិតុន្តិ ឧក្កល្មិតុំ។ វិនិច្ឆិតុន្តិ វិរាគំ
ឧប្បាទេតុំ។ វិមុច្ចិតុន្តិ មោចេតុំ។ វដ្តំ វត្តិស្សតិ តិ សំសារបវត្តំ តេក្ខមកវដ្តំ
អនាគតេ បវត្តិស្សតិ។ តតោ បរំ នវត្តិស្សតិ តតោ ឧទ្ទំ អនាគតេ
សំសារបវត្តំ នប្បវត្តិស្សតិ។ ជាតិកយេតិ ជាតី បដិច្ច ឧប្បជ្ឈនកកយេ។
ជរាភយាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

២២-៣. អថស្ស ភគវា តមត្ថំ ព្យាករោត្តោ ឧបរូបរិកាថាយោ អភាសិ។
ទុតិយកាថា វុត្តត្ថាយេវ។ តតិយកាថាយ អកិញ្ចានន្តិ កិញ្ចានបដិបក្ខំ។
អនាធានន្តិ អាធានបដិបក្ខំ, កិញ្ចានាធានវ្យាបសមន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អនាបរន្តិ
អបរបដិភាគធិបរិវាតំ, សេដ្ឋន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

២៤. ចតុត្ថកាថាយ នតេ មារស្ស បទុក្ខតិ តេ មារស្ស បទុចរា បរិចារិកា
សិស្សា ន ហោន្តិ។

មហាជនំ ចាសេ និយោដេត្វា មារេតីតិ មារោ។ អកុសលកម្មេ និយុត្តត្ថា
កណ្តោ។ ធនុ ទេវលោកេសុ អធិបតិត្ថា អធិបតិ។ អកុសលានំ ធម្មានំ អន្តំ
គតត្ថា អន្តក្ខ។ ចាបជនំ ន មុញ្ចតីតិ នមុចិ។ សតិវិប្បវាសប្បមត្តបុគ្គលានំ
ញាតកោតិ បមត្តពន្ធ។ សេសំ សព្វត្ថ ចាកជមេវ។

ឯវំ ភគវា ឥនម្បិ សុត្តំ អរហត្តនិក្ខេបនេវ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ
ច បុព្វសទិសោវ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

សទ្ធម្មប្បវត្តោតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

កប្បមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១១. ជតុកក្កាមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៦៥. ឯកាទសមេ ជតុកក្កាសុត្តេ - សុត្វានហំវីរ អកាមកាមិន្តិ អហំ
“ឥតិបិ សោ ភគវា”តិអាទិនា (ចារា. ១; ធិ. និ. ១.១៥៧, ២៥៥, ៣០១; អ. និ. ៦.១០;
សំ. និ. ៥.៩៩៧) នយេនវីរ កាមានំ អកាមនតោ អកាមកាមី ពុទ្ធិ សុត្វា។
អកាមមាគមន្តិ និក្កាមំ ភគវន្តំ បុច្ឆិតុំ អាគតោម្ហិ។ សហជនេត្តាតិ
សហជាតសព្ពញ្ញតញ្ញាណចក្កុ។ យថាតន្តន្តិ យថាតថំ។ ព្រូហិ មេតិ បុន
យាចន្តោ ភណាតិ។ យាចន្តោ ហិ សហស្សក្ខត្តម្បិ ភណោយ្យ, កោ បន វាទោ
ទិក្ខត្តំ។

ឥតិបិ សោ ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធាតិ ឥមេសំ បទានំ អត្ថោ ហេដ្ឋា
វុត្តោវ។ វិជ្ជាហិ បន ចរណោន ច សម្មន្តត្តា វិជ្ជាចរណាសម្មន្នោ។ តត្ថ វិជ្ជាតិ
តិស្សោបិ វិជ្ជា អដ្ឋបិ វិជ្ជា។ តិស្សោវិជ្ជា ភយភេរវសុត្តេ (ម. និ. ១.៣៤ អាទយោ)
វុត្តនយេន វេទិតញ្ញា, អដ្ឋ អម្ពដ្ឋសុត្តេ (ធិ. និ. ១.២៥៤ អាទយោ)។ តត្ថ ហិ
វិបស្សនាញ្ញាណោន មនោមយិទ្ធិយា ច សហ ន អភិញ្ញា បរិគ្គហេត្វា អដ្ឋវិជ្ជា
វុត្តា។ ចរណន្តិ សីលសំវារោ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា ភោជនេ មត្តញ្ញតា
ជាគិរិយានុយោគោ សត្ត សទ្ធម្មា ចត្តារិ រូបាវចរជ្ឈានន្តិ ឥមេ បន្ទវស ធម្មា
វេទិតញ្ញា។ ឥមេយេវ ហិ បន្ទវស ធម្មា យស្មា ឯតេហិ ចរតិ អរិយសាវកោ
គច្ឆតិ អមតំ ទិសំ, តស្មា “ចរណ”ន្តិ វុត្តា។ យថាហា - “ឥធម, មហានាម,

អរិយសាវកោ សីលវា ហោតី"តិ (ម. និ. ២.២៤) សព្វំ មជ្ឈិមបដ្ឋានាសកេ
វុត្តនយេន វេទិតព្ពំ។ ភគវា ឥមាហិ វិជ្ជាហិ ឥមីនា ច ចរណេន សមន្មាគតោ,
តេន វុច្ចតិ វិជ្ជាចរណាសម្បជ្ជោតិ។ តត្ថ វិជ្ជាសម្បទា ភគវតោ សព្វញ្ញតំ
បូរេត្វា បីតា, ចរណាសម្បទា មហាការុណិកតំ។ សោ សព្វញ្ញតាយ
សព្វសន្តានំ អត្តានតំ ញត្វា មហាការុណិកតាយ អនត្ថំ បរិវេដ្ឋេត្វា អត្ថ
និយោជេតិ, យថា តំ វិជ្ជាចរណាសម្បជ្ជោ។ តេនស្ស សាវកា សុប្បដិបន្នា
ហោន្តិ, នោ ធុប្បដិបន្នា, វិជ្ជាចរណាវិបន្នានញ្ចិ សាវកា អត្ថន្តចានយោវិយ
(ចារា. អដ្ឋ. ១.១)។

សោភនគមនត្តា សុន្ទរំ ឋានំ គតត្តា សម្មា គតត្តា សម្មា ច គតត្តា
សុគតោ។ គមនម្បិ ហិ គតន្តិ វុច្ចតិ។ តញ្ច ភគវតោ សោភនំ បរិសុទ្ធមនវដ្ឋំ។
កី បន តន្តិ? អរិយមគ្គោ។ តេន ហោស គមនេន ខេមំ ទិសំ អសជ្ជមាណោ
គតោតិ សោភនគមនត្តា សុគតោ។ សុន្ទរញ្ចោស ឋានំ គតោ អមតំ និព្វានន្តិ
សុន្ទរំ ឋានំ គតត្តាបិ សុគតោ។ សម្មា ច គតោ តេន តេន មគ្គេន បហីនេ
កិលេសេ បុន អបច្ចាគច្ឆន្តោ។ វុត្តញ្ញេតំ -

“សោតាបត្តិមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន
បច្ឆេតិ ន បច្ចាគច្ឆតីតិ សុគតោ... បេ... អរហត្តមគ្គេន យេ កិលេសា
បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ឆេតិ ន បច្ចាគច្ឆតីតិ សុគតោ”តិ
(មហានិ. ៣៨; ចូឡនិ. មេត្តគូមាណាវបុច្ឆានិទ្ទេស ២៧)។

សម្មា វា គតោ ធិបត្តិវចានមូលតោ បកុតិ យាវ ពោធិមណ្ឌា តាវ
សមតីសចារមីប្បិកាយ សម្មា បដិបត្តិយា សព្វលោកស្ស ហិតសុខមេវ
ករោន្តោ សស្សតំ ឧប្បេទំ កាមសុខំ អត្ថកិលមជ្ជន្តិ ឥមេ ច អន្តេ អនុបគច្ឆន្តោ

គតោតិ សម្មា គធន្តាបិ សុគតោ។ សម្មា ចេស គធន្តិ យុត្តជ្ជានេសុ យុត្តមេវ
វាចំ ភាសតីតិ សម្មា គធន្តាបិ សុគតោ។

តត្រិទំ សាធកសុត្តំ -

“យំ តថាគតោ វាចំ ជាធាតិ អភូតំ អតច្ចំ អនត្តសំហិតំ, សា ច
បរេសំ អប្បិយា អមនាថា, ន តំ តថាគតោ វាចំ ភាសតិ។ យម្យិ
តថាគតោ វាចំ ជាធាតិ ភូតំ តច្ចំ អនត្តសំហិតំ, សា ច បរេសំ អប្បិយា
អមនាថា, តម្យិ តថាគតោ វាចំ ន ភាសតិ។ យញ្ច ខោ តថាគតោ វាចំ
ជាធាតិ ភូតំ តច្ចំ អត្តសំហិតំ, សា ច បរេសំ អប្បិយា អមនាថា, តត្រ
កាលញ្ច តថាគតោ ហោតិ តស្ស វាចាយ វេយ្យាករណាយ។ យំ
តថាគតោ វាចំ ជាធាតិ អភូតំ អតច្ចំ អនត្តសំហិតំ។ សា ច បរេសំ បិយា
មនាថា, ន តំ តថាគតោ វាចំ ភាសតិ។ យម្យិ តថាគតោ វាចំ ជាធាតិ
ភូតំ តច្ចំ អនត្តសំហិតំ, សា ច បរេសំ បិយា មនាថា, តម្យិ តថាគតោ
វាចំ ន ភាសតិ។ យញ្ច ខោ តថាគតោ វាចំ ជាធាតិ ភូតំ តច្ចំ អត្តសំហិតំ,
សា ច បរេសំ បិយា មនាថា, តត្រ កាលញ្ច តថាគតោ ហោតិ តស្ស
វាចាយ វេយ្យាករណាយ”តិ (ម. និ. ២.៨៦)។

ឯវំ សម្មា គធន្តាបិ សុគតោតិ វេទិតញ្ចោ។

សត្តថាវិទិតលោកត្តា បន លោកវិទូ។ សោ ហិ ភគវា សភាវតោ
សមុទយតោ និរោធតោ និរោធិយតោតិ សត្តថា លោកំ អវេទិ អញ្ញាសិ
បជីវិជ្ជិ។ យថាហា -

“យត្ថ ខោ, អារុសោ, ន ជាយតិ ន ជីយតិ ន មីយតិ ន ចវតិ ន
ឧបបជ្ជតិ, នាហំ តំ គមនេន លោកស្ស អន្តញ្ញាតេយ្យំ ទដ្ឋេយ្យំ

បត្តយ្យន្តិ វេទាមិ។ ន ចាហំ, អាវុសោ, អប្បត្វាវ លោកស្ស អន្តំ ទុក្ខស្ស
អន្តកិរិយំ វេទាមិ។ អបិ ចាហំ, អាវុសោ, ឥមស្មីយេវ ព្យាមមត្ត កឡេវរេ
សសញ្ញិម្ហិ សមនកេ លោកញា បញ្ញាបេមិ លោកសមុទយញ្ច
លោកនិរោធស្វា លោកនិរោធគាមិនិញ្ច បដិបទំ (សំ. និ. ១.១០៧; អ. និ.
៤.៤៥)។

“គមនេន ន បត្តញ្ញោ, លោកស្សន្តោ កុធាចនំ;
ន ច អប្បត្វា លោកន្តំ, ទុក្ខា អត្ថិ បមោចនំ។

“តស្មា ហវេ លោកវិទូ សុមេធា, លោកន្តគូ វុសិតព្រាហ្មចរិយោ;
លោកស្ស អន្តំ សមិតាវិ ញត្វា, ឆាសីសតី លោកមិមំ បរញ្ចា”តិ។ (សំ.
និ. ១.១០៧; អ. និ. ៤.៤៥);

អបិ ច - តយោ លោកា សន្និវាលោកោ សត្តលោកោ ឌីកាសលោកោតិ។
តត្ថ “ឯកោ លោកោ សព្ពេ សត្តា អាហារាជ្ជិតិកា”តិ (បដិ. ម. ១.១១២)
អាគតជ្ជានេ សន្និវាលោកោ វេទិតញ្ញោ។ “សស្សតោ លោកោតិ វា អសស្សតោ
លោកោតិ វា”តិ (ធិ. និ. ១.៤២១; ម. និ. ១.២៦៩; សំ. និ. ៤.៤១៦; វិគ. ៩៣៧)
អាគតជ្ជានេ សត្តលោកោ។

“យាវតា ចន្ទិមស្វរិយា បរិហារន្តិ, ទិសា ភន្តិវិរោចមាធា;
តាវ សហស្សុធា លោកោ, ឯត្ថ តេ វត្ថុតី វសោ”តិ។ (ម. និ. ១.៥០៣) -

អាគតជ្ជានេ ឌីកាសលោកោ។ តម្បី ភគវា សព្ពថា អវេទិ។ តថា ហិស្ស “ឯកោ
លោកោ សព្ពេ សត្តា អាហារាជ្ជិតិកា។ ទ្វេ លោកា ឆាមញ្ច រូបញ្ចា។ តយោ
លោកា តិស្សោ វេទនា។ ចត្តារោ លោកា ចត្តារោ អាហារា។ បញ្ច លោកា
បញ្ចាចាធនក្ខន្ធា។ ធន លោកា ធន អជ្ឈត្ថិកានិ អាយតនានិ។ សត្ត លោកា សត្ត

វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ។ អដ្ឋលោកា អដ្ឋលោកធម្មា។ នវលោកា នវសត្តារាសា។
ធនលោកា ធនាយតនានិ។ ធានសលោកា ធានាយតនានិ។
អដ្ឋារសលោកា អដ្ឋារសធាតុយោ”តិ (បដិ. ម. ១.១១២) អយំ
សម្ពារលោកោបិ សព្វថាវិទិតោ។

យស្មា បនេស សព្វេសម្មិ សត្តានំ អាសយំ ជាតាតិ, អនុសយំ ជាតាតិ,
ចរិតំ ជាតាតិ, អធិបុត្តិ ជាតាតិ, អប្បវជកេ មហាវជកេ តិក្ខិទ្ធិយេ មុទិទ្ធិយេ,
ស្វាការេ ធាការេ, សុវិញ្ញាបយេ ធុវិញ្ញាបយេ, ភព្ពេ អភព្ពេ សត្តេ ជាតាតិ។
តស្មាស្ស សត្តលោកោបិ សព្វថាវិទិតោ។ យថា ច សត្តលោកោ, ឯវំ
ឌីកាសលោកោបិ។ តថា ហេស ឯកំ ចក្កវាឡំ អាយាមតោ ច វិត្តារតោ ច
យោជនានំ ធានស សតសហស្សានិ ចតុតីស សតានិ ច បញ្ញាសញ្ញា
យោជនានិ។ បរិក្ខេបតោ -

សព្វំ សតសហស្សានិ, ធីត្ថិស បរិមណ្ឌលំ;
ធន ចេវ សហស្សានិ, អឡុឡានិ សតានិ ច។

តត្ថ -

ធុវេ សតសហស្សានិ, ចត្តារិ នហុតានិ ច;
ឯត្ថកំ ពហាលត្តេន, សម្ពាតាយំ វសុន្ទរា។

តស្សាយេវ សន្ធារកំ -

ចត្តារិ សតសហស្សានិ, អដ្ឋេវ នហុតានិ ច;
ឯត្ថកំ ពហាលត្តេន, ជលំ វាតេ បតិដ្ឋិតំ។

តស្សាបិ សន្ធារកោ -

នវ សតសហស្សានិ, មាលុតោ នកមុគ្គតោ;
សង្ខ ចេវ សហស្សានិ, វសា លោកស្ស សណ្ឋិតិ។

វរំ សណ្ឋិតេ ចេត្ត យោជនានំ -

ចតុរាសីតិ សហស្សានិ, អដ្ឋោតាឡោ មហាណ្ហវេ;
អដ្ឋុគ្គតោ តាវនេវ, សិនេវ បព្ពតុត្ថមោ។

តតោ ឧបឡុបឡេន, បមាណេន យថាក្កម៌;
អដ្ឋោតាឡុគ្គតា ធិញ្ញា, ធានាវតនចិត្តិតា។

យុគនូរោ វ្យាសជរោ, ករវីកោ សុទស្សនោ;
នេមិនូរោ វិនតកោ, អស្សកណ្ណោ គិរី ព្រហ្មា។

វតេ សត្ត មហាសេលា, សិនេវស្ស សមន្តតោ;
មហារាជានមាវាសា, ទេវយក្ខនិសេវិតា។

យោជនានំ សតានុច្ឆោ, ហិមវា បញ្ចា បព្ពតោ;
យោជនានំ សហស្សានិ, តីណិ អាយតវិតតោ។

ចតុរាសីតិសហស្សេហិ, កូដេហិ បដិមណ្ឌិតោ;
តិបញ្ចាយោជនក្ខន្ធមរិក្ខតា នគ្គយា។

បញ្ញាសយោជនក្ខន្ធសាខាយាមា សមន្តតោ;
សតយោជនវិត្តណ្ណា, តាវនេវ ច ឧគ្គតា;

ជម្ពុយស្សានុភាវេន, ជម្ពុធិចោ បកាសិតោ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១៣៧; ធម្ម. ស.
អដ្ឋ. ៥៨៤);

យញ្ចេតំ ជម្ពុយា បមាណំ, ឯតនេវ អសុរាជំ ចិត្តចាជលីយា, គរុឡានំ
សិម្ពលីរុក្ខស្ស, អបរគោយានេ កធម្មស្ស, ឧត្តរកុរុសុ កប្បរុក្ខស្ស,
បុព្វវិទេហោ សិរីសស្ស, តាវតីសេសុ ចារិច្ចត្តកស្សាតិ។ តេនាហុ ចោរាណា -

“ចាជលី សិម្ពលី ជម្ពុ, ទេវានំ ចារិច្ចត្តកោ;
កធម្មោ កប្បរុក្ខោ ច, សិរីសេន ភវតិ សត្តមំ។

“ទ្វេ អសីតិ សហស្សានិ, អន្លោកាឡោ មហាណ្ណវេ;
អប្បគ្គតោ តាវនេវ, ចក្កវាឡសិលុច្ឆយោ;
បរិក្ខិបិត្វា តំ សព្វំ, លោកធាតុមយំ វិតោ” តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១៣៧; ធម្ម. ស.
អដ្ឋ. ៥៨៤);

តត្ថ ចន្ទមណ្ឌលំ ឯក្ខនបញ្ញាសយោជនំ, សូរិយមណ្ឌលំ បញ្ញាសយោជនំ,
តាវតីសភវនំ ទសសហស្សយោជនំ, តថា អសុរភវនំ អវីចិមហានិរយោ
ជម្ពុទីចោ ច។ អបរគោយានំ សត្តសហស្សយោជនំ។ តថា បុព្វវិទេហោ។
ឧត្តរកុរុ អដ្ឋសហស្សយោជនោ។ ឯកមេកោ ចេត្ត មហាទីចោ
បញ្ចសតបញ្ចសតបរិត្តទីបបរិវារោ។ តំ សព្វម្បី ឯកំ ចក្កវាឡំ ឯកា
លោកធាតុ។ តទន្តរេសុ លោកន្តិកនិរយា។ ឯវំ អនន្តានិ ចក្កវាឡានិ អនន្តា
លោកធាតុយោ ភគវា អនន្តេន ពុទ្ធិញ្ញាលោន អវេទិ អញ្ញាសិ បដិវិជ្ជិ។
ឯវមស្ស ឱកាសលោកោបិ សព្វថា វិទិតោ។ ឯវម្បី សព្វថា វិទិតលោកត្តា
លោកវិទូ។

អត្ថនោ បន គុណោបិ វិសិដ្ឋតរស្ស កស្សចិ អភាវតោ នត្ថិ ឯតស្ស
ឧត្តរោតិ អនុត្តរោ។ តថា ហេស សីលគុណោនបិ សព្វំ លោកំ អភិភវតិ
សមាធិ... បេ... បញ្ញា... វិមុត្តិ... វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនគុណោនបិ។ សីលគុណោនបិ

អសមោ អសមសមោ អប្បដិមោ អប្បដិកាកោ អប្បដិបុគ្គលោ... បេ...
វិមុត្តិញ្ញាណធស្សនគុណោនបិ។ យថាហ - “ន ខោ បធាហំ បស្សមិ សនេវកេ
លោកេ... បេ... សនេវមនុស្សាយ អត្តនា សីលសម្បទ្ទតវ” ត្ថិ (សំ. និ. ១.១៧៣; អ.
និ. ៤.២១) វិត្ថារោ។

ឯ អគ្គបសាទសុត្តាទីនិ (អ. និ. ៤.៣៤; ឥតិវុ. ៩០) “ន មេ អាចរិយោ
អត្ថិ” តិអាទិកា (ម. និ. ១.២៨៥; មហាវ. ១១; កថា. ៤០៥; មិ. ប. ៤.៥.១១)
គាថាយោ ច វិត្ថារេតញ្ច។

បុរិសធម្មេ សារេតីតិ បុរិសធម្មសារថិ, ធមេតិ វិនេតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តត្ថ
បុរិសធម្មាតិ អនន្តា ធមេតុំ យុត្តា តិវច្ឆានបុរិសាបិ មនុស្សបុរិសាបិ
អមនុស្សបុរិសាបិ។ តថា ហិ ភគវតា តិវច្ឆានបុរិសាបិ អបលាលោ នាគរាជា
ចូឡោនរោ មហោនរោ អគ្គិសិខោ ជូមសិខោ អរវាឡោ នាគរាជា ធនចាលកោ
ហត្ថីតិ ឯវមាធយោ ធមិតា និព្វិសា កតា, សរណេសុ ច សីលេសុ ច
បតិជ្ជាបិតា។ មនុស្សបុរិសាបិ
សច្ចកនិកណ្ណបុត្តអម្ពដ្ឋមាណាវចោក្ខវសាតិសោណាធន្តកូដនន្តាធយោ។
អមនុស្សបុរិសាបិ អាឡូវកស្វបិលោមខរលោមយក្ខសក្កនេវរាជាធយោ
ធមិតាវិនិតាវិចិត្រហិវិនយន្ទចាយេហិ។ “អហំ ខោ កេសិ បុរិសធម្មេ
សណ្ណោនបិ វិនេមិ, ជរុសេនបិ វិនេមិ, សណ្ណាជរុសេនបិ វិនេមី” តិ (អ. និ. ៤.១១១)
ឥនព្វោត្ថ សុត្ថំ វិត្ថារេតញ្ចំ។ អបិ ច ភគវាវិសុទ្ធសីលាទីនំ បឋមជ្ឈានាទីនិ
សោតាបន្នាទីនព្វា ឧត្តរិមគ្គបដិបទំ អាចិក្ខុន្តោ ធន្តេបិ ធមេតិយេវ។

អថ វា អនុត្តរោ បុរិសធម្មសារថីតិ ឯកមេវិទំ អត្ថបទំ។ ភគវា ហិ តថា
បុរិសធម្មេ សារេតិ, យថា ឯកបល្លង្កេនេវ និសិទ្ធា អដ្ឋទិសា អសដ្ឋមាធា
ធាវត្ថិ។ តស្មា “អនុត្តរោ បុរិសធម្មសារថី” តិ វុច្ចតិ។ “ហត្ថិធមកេន, ភិក្ខុវេ,

ហត្ថិ ធម្មា សារិតោ ឯកំយេវ ទិសំ ជានីតី"តិ ឥន្ទេញោត្ត សុត្តំ (ម. និ. ៣.៣១២)
វិត្តារេតតំ។

វិរិយវាតិ អរិយមគ្គន សព្វចាបកេហិ វិរតោ។ បហូតិ បភូ។ វិសវីតិ
បរសន្តានេ វិរិយុប្បាទកោ។ អលមត្តោតិ សមត្ថចិត្តោ។

វិរតោតិ អរិយមគ្គន វិរតត្តា អាយតី អប្បជិសន្ធិកោ។ សព្វចាបកេហិ
និរយទុក្ខំ អតិច្ឆាតិ អាយតី អប្បជិសន្ធិតាយ និរយទុក្ខំ អតិច្ឆ ឋិតោ។
វិរិយវាសោតិ វិរិយនិកេតោ។ សោ វិរិយវាតិ សោ ខីណាសវោ "វិរិយវា"តិ
វត្ថុព្ពតំ អរហតិ។ បធានវា វិរោ តាធិតិ ឥមាធិ បនស្ស ធុតិវចនាធិ។ សោ ហិ
បធានវា មគ្គជ្ឈានបដានេន, វិរោ កិលេសាវិវិទ្ធិសនសមត្ថតាយ, តាធិ
និព្វិការតាយ បវុច្ចតេ តថត្តាតិ តថាវុច្ចោ "វិរិយវា"តិ បវុច្ចតិ។

តេ កាមកាមិនោតិ ឯតេ រូបាធិវត្ថុកាមេ ឥច្ឆន្តា។ រាគរាគិនោតិ រាគេន
រញ្ជិតា។ សញ្ញាសញ្ញិនោតិ រាគសញ្ញាយ សញ្ញិនោ។ ន កាមេ កាមេតីតិ
រូបាធិវត្ថុកាមេ ន បត្តេតិ។ អកាមេតិ កាមេហិ វិហិតោ។ និក្ខាមេតិ
និក្ខន្តកាមោ។

សព្វញ្ញតញ្ញាណាន្តិ តិយទូគតំ សព្វនេយ្យបដំ ជានាតីតិ សព្វញ្ញ, តស្ស
ភាវោ សព្វញ្ញតា, សព្វញ្ញតា ឯវ ញ្ញាណំ សព្វញ្ញតញ្ញាណំ,
សព្វញ្ញតញ្ញាណាសម្ពាតំ នេត្តញ្ញ វាសនាយ សហ កិលេសេ បរាជេត្វា ជិតត្តា
ជិនភាវោ ច អបុព្វំ អចរិមំ អបុរេ អបច្ឆា ឯកស្មី ខណោ ឯកស្មី កាលេ ឧប្បន្នោ
បុព្វន្តតោ ឧទ្ធិំ បន្នោតិ ឧប្បន្នោ។

៦៦. តេជីតេជសាតិ តេជេន សមន្នាគតោ តេជសា អភិគុយ្យ។ យមហំ
វិជញ្ញំ ជាតិជរាយ ឥធិវិប្បហានន្តិយំ អហំ ជាតិជរាយ បហានភូតំ ធម្មំ ឥធម៌
ជាធម្មេយ្យំ។

ជគតីតិ បថវី។ សត្តំ អាកាសគតន្តិ សកលំ អាកាសេ បវត្តំ បត្តជំ។
តមគតន្តិ តមមេវ តមគតំ អន្ធការំ យថា ភូមគតំ មុត្តគតន្តិ។ អភិវិហាតាតិ
នាសេត្វា។ អន្ធការំ វិធមិត្វាតិ ចក្កវិញ្ញាណុប្បត្តិនិវាតំ អន្ធការំ
បលាបេត្វា។ អាសោកំ ធន្សយិត្វាតិ ស្វិយាលោកំ ធន្សយិត្វា។ អាកាសេតិ
អជជាតាសេ។ អន្តលិក្ខេតិ អន្តរធាតុសមត្ថតុន្នោកាសេ។ គគនបថេតិ
នេវតានំ គមនមគ្គេ គច្ឆតិ។ សត្តំ អភិសម្ព័ន្ធវិសមុធយន្តិ សកលំ កម្មំ សមុធយំ
ឧប្បាទំ, តណ្ហាន្តិ អត្ថោ។ កិលេសតមំ អវិជ្ជន្ធការំ វិធមិត្វាតិ
កិលេសតមសម្ព័ន្ធតំ អញ្ញាណំ អវិជ្ជន្ធការំ និហិត្វា នាសេត្វា។
ញ្ញាណាលោកំ បញ្ញាលោកំ ធន្សយិត្វា។ វត្ថុកាមេ បរិជានិត្វាតិ
រូបាធិវត្ថុកាមេ ញ្ញាតតីរណាបរិញ្ញាយ ជានិត្វា។ កិលេសកាមេ បហាយាតិ
ឧបតាបនសម្ព័ន្ធតេ កិលេសកាមេ បហានបរិញ្ញាយ បជហិត្វា។

៦៧. អថស្ស ភគវា តំ ធម្មំ អាចិត្តន្នោ ឧបរូបរិកាថាយោ អភាសិ។ តត្ថ
នេក្ខម្ពំ ធម្មំ ខេមតោតិ និព្វានញ្ច និព្វានគាមិនិព្វា បដិបទំ “ខេម”ន្តិ ធិស្វា។
ឧគ្គហិតន្តិ តណ្ហាវសេន ធិជ្ឈវសេន គហិតំ។ និវត្តំ វាតិ និវស្សិតព្ពំ វា,
មុញ្ញិតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ មា តេវិជ្ជិត្វាតិ មា តេ អហោសិ។ កិញ្ញានន្តិ
រាគាធិកិញ្ញានំ, តម្បិ តេ មាវិជ្ជិត្វា។

មុញ្ញិតព្ពន្តិ មុញ្ញិត្វា ន បុន គហោតព្ពំ។ វិជហិតព្ពន្តិ ចជិតព្ពំ។ វិនោទេតព្ពន្តិ
ឱបិតព្ពំ។ ព្យន្តិកាតព្ពន្តិ វិគតន្តំ កាតព្ពំ។ អនការំ គមេតព្ពន្តិ អនុ អនុ អការំ
គមេតព្ពំ។

៦៨-៩. បុព្វេតិ អតីតេ សង្ខារេ អារម្ភ ឧប្បន្នកិលេសា។ ព្រាហ្មណាតិ ភគវា
ជតុកុណ្ណិ អាលបតិ។ សេសំ សព្វត្ថ ចាកជមេវ។

ឯវំ ភគវា ឥនម្បិ សុត្តំ អរហត្តនិក្ខេជនេវ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ
ច បុព្វសទិសោ ឯវំ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

សទ្ធម្មប្បវត្តោតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

ជតុកុណ្ណិមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១២. ភគ្រាវុធមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៧០. ឆ្ងាទសមេ ភគ្រាវុធសុត្តេ - ឱកញ្ចបាទ្និ អាលយំ ជហំ។ តណ្ហាច្ឆិទន្តិ
តណ្ហាកាយច្ឆិទំ។ អនេជន្តិ លោកធម្មេសុ និក្ខម្យំ។ នន្តិញ្ចបាទ្និ
អនាគតរូចាទិបត្តនាជហំ។ ឯកា ឯវំ ហិ សា តណ្ហា, ឫតិវសេន ឥធ
នានប្បការតោ វុត្តា។ កប្បញ្ចបាទ្និ ធុរិធំ កប្បជហំ។ អភិយាចេតិ អតិរិយ
យាចាមិ។ សុត្វាន នាគស្ស អបនមិស្សន្តិ ឥតោតិ នាគស្ស តវ ភគវតោ វចនំ
សុត្វា ឥតោ ចាសាណាកចេតិយតោ ពហុជនា បក្កមិស្សន្តិតិ អធិប្បាយោ។

យេ ឧបយុចាទានាតិ តណ្ហាទិដ្ឋិហិ ឧបកន្ធា គហិតា។ ចេតសោ
អធិដ្ឋានាតិ ចិត្តេ បតិដ្ឋិតា។ អភិនិវេសានុសយាតិ បតិដ្ឋហិត្វា អាគន្ធា
សយិតា។

៧១. ជនបទេហិ សង្កតាតិ អផ្កាទិហិ ជនបទេហិ ឥធ សមាគតា។
វិយាករោហិតិ ធម្មំ ទេសេហិ។

សង្កតាតិ ឯតេ ខត្តិយានយោ ឯកីភូតា។ សមាគតាតិ វុត្តប្បកាវេហិ
ជនបទេហិ អាគតា។ សមេហិតាតិ វាសីភូតា។ សន្និបតិកាតិ អធិយោគា។

៧២. អថស្ស អាសយានុលោមេន ធម្មំ ទេសេន្តោ ភគវា ឧប្បបរិគាថាយោ
អភាសិ។ តត្ថ អាទានតណ្ហាន្តិ រូចាទីនំ អាទាយិ កំ គហណាតណ្ហំ,
តណ្ហាចាទានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ យំ យញ្ញំ លោកស្មិមុចាទិយន្តិតិ ឯតេសុ
ឧទ្ធាទិកេទេសុ យំ យំ គណ្ហាន្តិ។ តេនេវ មារោ អន្លេតិ ជន្តន្តិ តេនេវ
ឧចាទានបច្ចយនិព្ពត្តកម្មាភិសម្ព័រនិព្ពត្តវសេន បដិសន្ធិក្ខន្ធមារោ តំ សត្តំ
អនុកច្ចតិ។

៧៣. តស្មា បជានន្តិ តស្មា ឯតមាទីនំ អនិច្ចាទិវសេន វា សម្ព័រោ
បជានន្តោ។ អាទានសត្តេ ឥតិ បេក្ខមារោ, បដំ ឥមំ មច្ចុដេយ្យវិសត្តន្តិ
អាទាតព្ពជ្ជេន អាទានេសុ រូចាទីសុ សត្តេ សព្ពលោកេ ឥមំ បដំ មច្ចុដេយ្យលក្ខំ
បេក្ខមារោ, អាទានសត្តេ វា អាទានាភិទិវិដ្ឋេ បុគ្គលេ អាទានសង្កហេតុញ្ច ឥមំ
បដំ មច្ចុដេយ្យលក្ខំ តតោវីតិក្កមិតុំ អសមត្តំ ឥតិ បេក្ខមារោ កិញ្ចនំ
សព្ពលោកេ ន ឧចាទិយេថាតិ។ សេសំ សព្ពត្ត ចាកដមេវ។

ឯវំ ភគវា ឥនម្បិ សុត្តំ អវហត្ថនិក្ខេជនេវ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ
ច បុព្ពសទិសោ ឯវំ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

កប្រាវុធសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានិដ្ឋិតា។

១៣. ឧទយមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណាន

៧៤. តេសមេ ឧទយសុត្ត - អញ្ញាវិមោក្ខន្តិ បញ្ញានុការនិជ្ឈានំ តំវិមោក្ខំ
បុច្ឆតិ។

បឋមេនបិ ឈានេន ឈាយីតិ

វិតក្កវិចារបីតិសុខចិត្តកក្កតាសម្មយុត្តេន បញ្ចដ្ឋិកេន បឋមជ្ឈានេន
ឈាយតីតិ ឈាយី។ ទុតិយេនាតិ បីតិសុខចិត្តកក្កតាសម្មយុត្តេន។
តតិយេនាតិ សុខចិត្តកក្កតាសម្មយុត្តេន។ ចតុត្ថេនាតិ
ឧបេក្ខាចិត្តកក្កតាសម្មយុត្តេន។ សវិតក្កសវិចារេនបិ ឈានេន ឈាយីតិ
ចតុក្កនយបញ្ចកនយេសុ បឋមជ្ឈានេន សវិតក្កសវិចារេនបិ ឈានេន
ឈាយតីតិ ឈាយី។ អវិតក្កវិចារមត្តេនាតិ បញ្ចកនយេ ទុតិយេន ឈានេន។
អវិតក្កអវិចារេនាតិ ទុតិយតតិយាទិអវសេសឈានេន។ សប្បីតិកេនាតិ
បីតិសម្មយុត្តេន ទុកតិកឈានេន។ និប្បីតិកេនាតិ បីតិវិហិតេន
តទវសេសឈានេន។ សាតសហគតេនាតិ សុខសហគតេន
តិកចតុក្កឈានេន។ ឧបេក្ខាសហគតេនាតិ ចតុក្កបញ្ចកេន។ សុញ្ញតេនបីតិ
សុញ្ញតវិមោក្ខសម្មយុត្តេន។ អនិមិត្តេនបីតិ អនិច្ចនិមិត្តំ ធុរនិមិត្តំ អនិមិត្តញ្ច
ឧគ្សាដេត្វា បដិលទ្ធនេន អនិមិត្តេនបិ ឈានេន ឈាយតីតិ ឈាយី។
អប្បណិហិតេនបីតិ មគ្គាគមនវសេន បណិធិសោដេត្វា បរិយាទិយិត្វា
ជលសមាបត្តិវសេន អប្បណិហិតេនបិ។ លោកិយេនបីតិ លោកិយេន
បឋមទុតិយតតិយចតុត្ថេន។

លោកុត្តរេនបីតិ តេនេវ លោកុត្តរសម្មយុត្តេន។ ឈានរតោតិ ឈានេសុ
អភិរតោ។ ឯកត្ថមនុយុត្តោតិ ឯកត្ថំ ឯកីការំ អនុយុត្តោ បយុត្តោ។
សទត្ថគរុកោតិ សកត្ថគរុកោ, ក-ការស្សយំ ទ-ការោ កតោ។ សទត្តោតិ ប
អវហត្ថំ វេទិតព្ពំ។ តញ្ញា អត្ថបនិពទ្ធដ្ឋេន អត្តានំ អវិជហនដ្ឋេន អត្តនោ

បរមត្ថដ្ឋេន ច អត្ថនោ អត្ថត្តា សកត្តោតិ វុច្ចតិ។
 ផលសមាបត្តិសមាបជ្ជនវសេន សកត្ថគរុកោ, “និព្វានគរុកោ”តិ ឯកេ។
 អរដោតិ និក្ខិលេសោ។ វិរដោតិ វិគតកិលេសោ។ និរដោតិ អបនីតកិលេសោ,
 “វិតរដោ”តិបិ ចាថោ, សោយេវត្ថោ។ រជាបគតោតិ កិលេសេហិ ធ្វើវត្ថុតោ។
 រជិវប្បហំនោតិ កិលេសប្បហំនោ។ រជិវប្បយុត្តោតិ កិលេសេហិ មុត្តោ។

ចាសាណកេ ចេតិយេតិ ចាសាណាបិដ្ឋេ ចារាយនសុត្តន្តនេសិទ្ធជានេ។
 សញ្ញាស្សក្កបដិប្បស្សទ្ធត្តាតិ សញ្ញេសំ កិលេសឧស្សក្កានំ បដិប្បស្សទ្ធត្តា,
 នាសិទ្ធត្តា អាសីនោ។

កិច្ចាកិច្ចន្តិ “ឥទំ កត្តព្ពំ, ឥទំ ន កត្តព្ពំ”ន្តិ ឯវំ មនសា ចិន្តេតព្ពំ។
 ករណីយាករណីយន្តិ កាយទ្វារេន អវស្សំ ឥទំ ករណីយំ, ឥទំ ន ករណីយន្តិ
 ឯវំ ករណីយាករណីយំ។ បហំនន្តិវិស្សដ្ឋំ។ វសិប្បត្តោតិ បគុណភាវប្បត្តោ។

៧៥. អថ ភគវា យស្មា ឧទយោ ចតុត្ថជ្ឈានលាភី, តស្មាស្ស
 បដិលទ្ធុណានវសេន នានប្បការតោ អញ្ញាវិមោក្ខំ ទស្សេន្តោ
 ឧបរូបរិកាជមាហា។ តត្ថ បហានំ កាមច្ឆន្ទានន្តិ យទិទំ បឋមំ ឈានំ
 និព្វត្តន្តស្ស កាមច្ឆន្ទបហានំ, តម្មិ អញ្ញាវិមោក្ខន្តិ បព្រមិ។ ឯវំ សព្វបទានិ
 យោជេតព្ពានិ។

យា ចិត្តស្ស អកល្យតាតិ ចិត្តស្ស គិលានភារោ។ គិលានោ ហិ
 អកល្យកោតិ វុច្ចតិ។ វិនយេបិ វុត្ថំ - “នាហំ, ភន្តេ, អកល្យកោ”តិ (ចារា. ១៥១)។
 អកម្មញ្ញតាតិ ចិត្តគេលញ្ញសម្ពាតោវ អកម្មញ្ញតាការោ។ ឱលីយនាតិ
 ឱលីយនាការោ។ ឥវយាបចិកចិត្តញ្ញំ ឥវយាបចំ សន្ធាវេតុំ អសក្កោន្តំ វុត្ថុ
 វត្ថុលី វិយ ឱលេ លក្ខិតដាណីតវារកោវិយ ច ឱលីយតិ, តស្ស តំ អាការំ

សន្ទាយ “ឡើយនា” តិ វុត្តំ។ ធុតិយបទំ ឧបសគ្គវសេន វុត្តិកំ។ លីនាតិ
អវិច្ឆារិកតាយ បដិកុដិតំ។ ឥតវេ ទេ អាការភាវនិទ្ទេសា។ ជិនន្តិ សប្បិបិណ្ឌោ
វិយ អវិច្ឆារិកតាយ យនភាវេន បិតំ។ ជិយនាតិ អាការនិទ្ទេសា។
ជិយិតភារោ ជិយិតត្ថំ, អវិច្ឆារវសេនេ ជទ្ធពាតិ អត្ថោ (ធរ. ស. អដ្ឋ. ១១៦២)។

៧៦. ឧបេក្ខាសតិសំសុទ្ធន្តិ ចតុត្ថជ្ឈានឧបេក្ខាសតិហិ សំសុទ្ធិ។
ធម្មតក្កបុរេជវន្តិ ឥមិនា តស្មី ចតុត្ថជ្ឈានវិមោក្ខេ បុត្វា ឈានផ្កានិវិបស្សិត្វា
អធិគតំ អរហត្តវិមោក្ខំ វេទិតំ។ អរហត្តវិមោក្ខស្ស ហិ
មគ្គសម្បយុត្តសម្មាសង្កប្បាទិភេទោ ធម្មតក្កោ បុរេជវេ ហោតិ។ តេនាហ
“ធម្មតក្កបុរេជវ” ន្តិ។ អវិជ្ជាយ បភេទនន្តិ ឯតមេវ ច អញ្ញាវិមោក្ខំ
អវិជ្ជាបភេទនសម្ពាតំ និព្វានំ និស្សាយ ជាតត្ថា ការណោបចារេន “អវិជ្ជាយ
បភេទន” ន្តិ ព្រមីតិ។

យា ចតុត្ថេ ឈានេ ឧបេក្ខាតិ ឯត្ថ ឧបបត្តិតោ ឥក្ខតីតិ ឧបេក្ខា, សមំ
បស្សតិ អបក្ខបតិកា ហុត្វា បស្សតីតិ អត្ថោ។ ឧបេក្ខនាតិ អាការនិទ្ទេសោ។
អដ្ឋបេក្ខនាតិ ឧបសគ្គវសេន បទំ វុត្តិកំ។ ចិត្តសមតាតិ ចិត្តស្សកក្កភារោ។
ចិត្តប្បស្សទ្ធពាតិ ចិត្តស្ស ឧនាតិវត្តវដ្ឋិតភារោ។ មជ្ឈត្ថតាតិ ចិត្តស្ស មជ្ឈេ
បិតភារោ។

៧៧. ឯវំ អវិជ្ជាបភេទវចនេន វុត្តំ និព្វានំ សុត្វា “តំ កិស្សវិប្បហានេន
វុច្ចតី” តិ បុច្ឆន្តោ “កីសុ សំយោជនោ” តិ កាថមាហា។ តត្ថ កីសុ សំយោជនោតិ
កីសំយោជនោ។ វិចារណាន្តិ វិចារណាការណំ។ កិស្សស្សវិប្បហានេនាតិ
កីនាមកស្ស អស្ស ធម្មស្សវិប្បហានេន។

៧៨. អថស្ស ភកវា តមត្ថំ ព្យាករោន្តោ “នន្ទិសំយោជនោ”តិ កាថមាហ។
តត្ថ វិតក្កស្សតិ កាមវិតក្កាធិកោវិតក្កោ អស្ស។

៧៩. ឥនានិ តស្ស និព្វានស្ស មគ្គំ បុច្ឆន្តោ “កថំ សតស្ស”តិ កាថមាហ។
តត្ថ វិញ្ញាណន្តិ អភិសម្មារវិញ្ញាណំ។

៨០.

អថស្ស មគ្គំ កថេន្តោ ភកវា “អដ្ឋត្ថញ្ញា”តិ កាថមាហ។ តត្ថ ឯវំ
សតស្សតិ ឯវំ សតស្ស សម្មជាទស្ស។ សេសំ សត្តត្ថ ចាកជមេវ។

ឯវំ ភកវា ឥទម្បិ សុត្ថំ អរហត្តនិក្ខុជនេវ នេសេសិ, នេសនាបរិយោសានេ
ច បុព្វសទិនោវ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

ឧទយមាណាវសុត្ថនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៤. ចោសាលមាណាវសុត្ថនិទ្ទេសវណ្ណានា

៨១. ចុទ្ទសមេ ចោសាលសុត្ថេ - យោ អតីតំ អាទិសតីតិ យោ ភកវា
អត្តនោ ច បរេសញ្ច “ឯកម្បិ ជាតិ”ន្តិអាទិភេទំ អតីតំ អាទិសតិ។

ឯកម្បិ ជាតិន្តិ ឯកម្បិ បដិសន្ធិមូលកំ ចុតិបរិយោសានំ ឯកភវបរិយាបន្នំ
ខន្ធសន្តានំ។ ឯស នយោ ទ្វេបិ ជាតិយោតិអាទិសុ។ អនេកេបិ
សំវដ្តកប្បេតិអាទិសុ បន បរិហាយមាណោ កប្បោ សំវដ្តកប្បោ, តទា សព្ពេសំ
ព្រហ្មលោកេ សន្និបតនតោ។ វឡមាណោ កប្បោ វិវដ្តកប្បោ, តទា
ព្រហ្មលោកតោ សត្តានំ វិវដ្តនតោ។ តត្ថ សំវដ្តេន សំវដ្តជ្ជាយី គហិតោ ហោតិ

តំបន់កត្តា, វិវដ្តន ឬ វិវដ្តជ្ជាយី។ ឯវត្ថុ សតិ យានិ តានិ “ចត្តាវិមាទិ, ភិក្ខុវេ, កប្បស្ស អសង្ខេបយ្យានិ។ កតមាទិ ចត្តាវិវ វស្សោ សំវដ្តជ្ជាយី វិវដ្តោ វិវដ្តជ្ជាយី” តិ វុត្តានិ (អ. និ. ៤.១៥៦), តានិ បរិគ្គហិតានិ ហោន្តិ។ សំវដ្តកប្ប វិវដ្តកប្បតិ ឬ កប្បស្ស អន្ធនំ គហោត្វា វុត្តំ។ សំវដ្តវិវដ្តកប្បតិ សកលំ កប្បំ គហោត្វា វុត្តំ។ កថំ អនុស្សវតីតិ ចេ? អមុត្រាសិន្តិអាទិនា នយេន។ តត្ថ អមុត្រាសិន្តិ អមុត្តិ សំវដ្តកប្ប អហំ អមុត្តិ ភវេ វា យោនិយា វា គតិយា វា វិញ្ញាណដ្ឋិតិយា វា សត្តាវាសេ វា សត្តនិកាយេ វា អាសី។ ឯវំនាមោតិ តិស្សោ វា ដុស្សោ វា។ ឯវំគោត្តាតិ កច្ចានោ វា កស្សោ វា។ ឥទ្ធមស្ស អតីតភវេ អត្ថនោ នាមគោត្តានុស្សវណាវសេន វុត្តំ។ សចេ បន តស្មី កាលេ អត្ថនោ វណ្ណាសម្បត្តិ វា ល្អបណ្ឌិតជីវិតការំ វា សុខទុក្ខតប្បាលតំ វា អប្បាយុកធិយាយុកការំ វា អនុស្សវិតុកាមោ, តម្បិ អនុស្សវតិយេវ។ តេនាហា - “ឯវំវណ្ណោ ឯវំមាយុបរិយន្តោ” តិ។ តត្ថ ឯវំវណ្ណោតិ ឱទានោ វា សាមោ វា។ ឯវំមាយាហោតិ សាលិមំសោទនាហោ វា បរត្ថជលគោជនោ វា។ ឯវំ សុខទុក្ខបដិសំវេទីតិ អនេកប្បកាវេន កាយិកចេតសិកានំ សាមិសនិរាមិសាទិប្បភេទានំ វា សុខទុក្ខានំ បដិសំវេទី។ ឯវំមាយុបរិយន្តោតិ ឯវំ វស្សសតបរមាយុបរិយន្តោ វា ចតុរាសីតិ កប្បសហស្សបរមាយុបរិយន្តោ វា។

សោ តតោ ចុតោ អមុត្រ ឧទទាទិន្តិ សោ អហំ តតោ ភវតោ យោនិតោ គតិតោ វិញ្ញាណដ្ឋិតិតោ សត្តាវាសតោ សត្តនិកាយតោ វា ចុតោ បុន អមុកស្មី នាម ភវេ យោនិយា គតិយា វិញ្ញាណដ្ឋិតិយា សត្តាវាសេ សត្តនិកាយេ វា ឧទទាទី។ តត្រាចាសិន្តិ អថ តត្រាចិ ភវេ យោនិយា គតិយា វិញ្ញាណដ្ឋិតិយា សត្តាវាសេ សត្តនិកាយេ វា បុន អហោសី។ ឯវំនាមោតិអាទិវុត្តនយមេវ។

អបិ ច - យស្មា អមុត្រាសិន្និ ឥទំ អនុបុព្វេន អាហេហន្តស្ស យាវទិច្ឆកំ
អនុស្សរណំ។ សោ តតោ ចុតោតិ បជិនីវត្តន្តស្ស បច្ឆវេក្ខណំ។ តស្មា
ឥធូបបន្នោតិ ឥមិស្សា ឥធូបបត្តិយា អនន្តរមេវស្ស ឧបបត្តិជ្ជានំ សន្ធាយ
អមុត្រ ឧទចាទិន្និ ឥទំ វុត្តន្និ វេទិតព្ពំ។ តត្រាចាសិន្និ វេមាទិ បនស្ស តត្រា
ឥមិស្សា ឧបបត្តិយា អន្តរេ ឧបបត្តិជ្ជានេ នាមគោត្តាទីនំ អនុស្សរណានុស្សនត្ថំ
វុត្តំ។ សោ តតោ ចុតោ ឥធូបបន្នោតិ ស្វាហំ តតោ អនន្តរុបបត្តិជ្ជានតោ ចុតោ
ឥធ អសុកស្មី នាម ខត្តិយកុលេ វា ព្រាហ្មណកុលេ វា និព្ពត្តោ។

ឥតិទិ ឯវំ។ សាការំ សឧទ្ទេសន្និ នាមគោត្តវសេន សឧទ្ទេសំ, វណ្ណាទិវសេន
សាការំ។ នាមគោត្តេន ហិ សត្តោ “តិស្សោ កស្សចោ” តិ ឧទ្ទិសិយតិ,
វណ្ណាទិហិ “ឱនាតោ សាមោ” តិ នាទត្តតោ បញ្ញាយតិ។ តស្មា នាមគោត្តំ
ឧទ្ទេសោ, ឥតវេ អាគារាទិ។ បុព្វេនិវាសន្និ បុព្វេ អតីតជាតិសុ និវុដ្ឋក្ខន្ធា
បុព្វេនិវាសោ។ និវុដ្ឋាតិ អជ្ឈាវុដ្ឋា អនុភូតា អត្តនោ សន្តានេ ឧប្បជ្ឈិតា និវុដ្ឋា,
និវុដ្ឋធម្មា វា។ និវុដ្ឋាតិ គោចរនិវាសេន និវុដ្ឋា, អត្តនោ វិញ្ញាណេន វិញ្ញាតា
បរិច្ឆិន្នា, បរិវិញ្ញាណេន វិញ្ញាតាបិ វា និន្នវដ្ឋមកានុស្សរណាទិសុ។ តេ
ពុទ្ធានំយេវ លព្ពន្ធិ។ តំ បុព្វេនិវាសំ អាទិសតិ កថេតិ។ បរេសំ អតីតន្និ អញ្ជេសំ
បរុបុគ្គលានំ បុព្វេនិវាសំ ឯកម្មិ ជាតិន្និអាទិនា នយេន អាទិសតិ។

មហាបទានិយសុត្តន្តន្និ មហាបុរិសានំ អបទាននិយុត្តំ មហាបទានសុត្តំ
(ធិ. និ. ២.១ អាទយោ)។ មហាសុទស្សនិយសុត្តន្តន្និ មហាសុទស្សនស្ស
សម្បត្តិយុត្តំ មហាសុទស្សនសុត្តំ (ធិ. និ. ២.២៤១ អាទយោ)។
មហាកោវិទ្ធិយសុត្តន្តន្និ មហាកោវិទ្ធព្រាហ្មណស្ស អបទាននិយុត្តំ
មហាកោវិទ្ធសុត្តំ (ធិ. និ. ២.២៤៣ អាទយោ)។ មាយទេវិយសុត្តន្តន្និ

មយនេវរញ្ញោ អបទាននិយុត្តំ មយនេវសុត្តំ (ម. និ. ២.៣០៨ អាទយោ)។
សតានុសារិញ្ញាណំ ហោតីតិ បុព្វេនិវាសានុស្សតិសម្មយុត្តញ្ញាណំ ហោតិ។

យាវតកំ អាកម្ព័តីតិ យត្តកំ ញាតុំ ឥច្ឆតិ, តត្ថកំ ជានិស្សាមីតិ ញាណំ
បេសេតិ។ អថស្ស ទុព្ពលបត្តបុដេ បក្ខន្ធនាវាជោវិយ អប្បដិហតំ អនិវាវិតំ
ញាណំ គច្ឆតិ។ តេន យាវតកំ អាកម្ព័តិ, តាវតកំ អនុស្សរតិ។ ពោធិជន្តិ
ពោធិយា មូលេ ជាតំ។ ញាណំ ឧប្បជ្ឈតីតិ ចតុមគ្គញាណំ ឧប្បជ្ឈតិ។

អយមន្តិមា ជាតីតិ តេន ញាណោន ជាតិមូលស្ស បហ្នានត្តា បុន “អយមន្តិមា
ជាតិ, នត្តិទានិ បុនព្ពវោ”តិ (ជី. និ. ២.៣១) អបរម្មិ ញាណំ ឧប្បជ្ឈតិ។

ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តញ្ញាណាន្តិ វត្ថុ ឧបរិ “សត្តាន”ន្តិ បទំ ឥដេវ អាហារិទ្ធា
សត្តានំ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តញ្ញាណាន្តិ យោជេតព្ពំ។ បរាជិ ច អបរាជិ ច
“បរោបរាជី”តិ វត្ថុព្ពេ សន្ធិវសេន រោ-ការំ កត្វា “បរោបរាជី”តិ វុច្ឆតិ។

បរោបរាជំ ភាវោ បរោបរិយំ, បរោបរិយមេវ បរោបរិយត្តំ, វេនេយ្យសត្តានំ
សទ្ធាទីនំ បញ្ចន្តំ ឥន្ទ្រិយានំ បរោបរិយត្តំ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តំ,

ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តស្ស ញាណំ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តញ្ញាណំ, ឥន្ទ្រិយានំ
ឧត្តមានុត្តមភាវញ្ញាណាន្តិ អត្តោ។ “ឥន្ទ្រិយវរោវរិយត្តញ្ញាណា”ន្តិបិ ចាថោ,
វរាជិ ច អវរាជិ ច វរោវរិយានិ, វរោវរិយានំ ភាវោ វរោវរិយត្តន្តិ យោជេតព្ពំ។

អវរិយានីតិ ច ឧត្តមានីតិ អត្តោ។ អថ វា - បរាជិ ច ឱបរាជិ ច បរោបរាជិ, តេសំ
ភាវោ បរោបរិយត្តន្តិ យោជេតព្ពំ។ ឱបរាជីតិ ច ឱរាជីតិ វុត្ថំ ហោតិ,

លាមកានីតិ អត្តោ “បរោបរាយស្ស សមេច្ច ធម្មា”តិអាទីសុ (អ. និ. ២.៥; សុ. និ.
៤៧៩) វិយ។ “ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តញ្ញាណា”ន្តិ ភុម្មវចនេនបិ ចាថោ (បដិ. ម.
អដ្ឋ. ១.១.៦៨)។

តថាគតស្សតិ យថា វិបស្សិអាទយោ បុព្ពកា ឥសយោ អាគតា, តថា
អាគតស្ស។ យថា ច តេ គតា, តថា គតស្ស។ តថាគតពលន្តិ អញ្ជេហិ
អសាធារណំ តថាគតស្សេវ ពលំ។ យថា វា បុព្ពពុទ្ធានំ ពលំ
បុញ្ញស្សយសម្មត្តិយា អាគតំ, តថា អាគតពលន្តិបិ អត្តោ។ តត្ថ ធុរិដំ
តថាគតស្ស ពលំ កាយពលញ្ច ញ្ញាណពលញ្ច។ តេសុ កាយពលំ
ហត្ថិកុលានុសារេន វេទិតព្ពំ។ វុត្តញ្ញេតំ ចោរាណេហិ -

“កាឡាវកញ្ច គង្គេយ្យំ, បណ្ណាវំ តម្កបិដ្ឋលំ;
គន្ធមដ្ឋលហោមញ្ច, ឧចោសថធម្មន្តិមេ ទសា”តិ។ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.១៤៨;
សំ. និ. អដ្ឋ. ២.២.២២; អ. និ. អដ្ឋ. ៣.១០.២១; វិភ. អដ្ឋ. ៧៦០; ឧទា. អដ្ឋ.
៧៥; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.២.៤៤);

យទេតំ បកតិហត្ថិគ្គណាឆាយ ហត្ថិនំ កោដិសហស្សស្ស,
បុរិសគណាឆាយ ទសន្តំ បុរិសកោដិសហស្សានំ ពលំ ហោតិ, ឥទំ តាវ
តថាគតស្ស កាយពលំ។ ញ្ញាណពលំ បន មហាសីហនាទេ (ម. និ. ១.១៤៦
អាទយោ) អាគតំ ទសពលញ្ញាណំ ចតុវេសារដ្ឋញ្ញាណំ អដ្ឋសុ បរិសាសុ
អកម្មនញ្ញាណំ ចតុយោនិបរិច្ឆេទកញ្ញាណំ បញ្ចកតិបរិច្ឆេទកញ្ញាណំ
សំយុត្តកេ (សំ. និ. ២.៣៣-៣៤) អាគតានិ តេសត្ថតិ ញ្ញាណានិ សត្តសត្តតិ
ញ្ញាណានីតិ ឯវំ អញ្ញានិបិ អនេកានិ ញ្ញាណាសហស្សានិ, ឯតំ ញ្ញាណពលំ
នាម។ ឥធាបិ ញ្ញាណពលមេវ អធិប្បេតំ, ញ្ញាណញ្ញំ អកម្មិយដ្ឋេន
ឧបថម្កកដ្ឋេន ច ពលន្តិ (បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.២.៤៤) វុត្តំ។

សត្តានំ អាសយានុសយេ ញ្ញាណន្តិ ឯត្ថ រូបាទីសុ ខន្ធនុសុ ធន្តរាគេន សត្តា
វិសត្តាតិ សត្តា។ វុត្តញ្ញេតំ ភកវតា -

“រូប ខោ, វាង, យោ ឆន្ទោ យោ រាគោ យា នង្គិ យា តណ្ហា, តត្រ
សត្តោ តត្រ វិសត្តោ, តស្មា ‘សត្តោ’ តិ វុច្ចតិ។ វេទនាយ... សញ្ញាយ...
សង្ខារេសុ... វិញ្ញាណោ យោ ឆន្ទោ យោ រាគោ យា នង្គិ យា តណ្ហា, តត្រ
សត្តោ តត្រ វិសត្តោ, តស្មា ‘សត្តោ’ តិ វុច្ចតិ” តិ (សំ. និ. ៣.១៦១; មហានិ.
៧)។

អក្ខរចិន្តកា បន អត្ថំ អវិចារេត្វា “នាមមត្តមេត” ង្គិ ឥច្ឆង្គិ។ យេបិ អត្ថំ
វិចារេង្គិ, តេ សត្វយោគេន សត្តាតិ ឥច្ឆង្គិ។ តេសំ សត្តានំ អាសយង្គិ និស្សយង្គិ
ឯត្តាតិ អាសយោ, មិច្ឆាធិដ្ឋិយា សម្មាធិដ្ឋិយា វា កាមាធិហិ នេក្ខម្មាធិហិ វា
បរិការីតស្ស ចិត្តសន្តានស្សេតំ អធិវចនំ។ សត្តសន្តានេ អនុសេន្តិ
អនុបវត្តង្គិ តិ អនុសយា, ថាមគតានំ កាមរាគាធិនំ ឯតំ អធិវចនំ។ អាសយោ ច
អនុសយោ ច អាសយានុសយោ។ ជាតិគ្គហណោន ច ទ្វន្ទសមាសវសេន ច
ឯកវចនំ វេទិតព្ពំ។ យស្មា ចរិតាធិមុត្តិយោ អាសយានុសយសង្កហិតា, តស្មា
ឧទ្ទេសេ ចរិតាធិមុត្តិសុ ញ្ញាណានិ អាសយានុសយញ្ញាណោនេវ សង្កហិតា
“អាសយានុសយេ ញ្ញាណា” ង្គិ វុត្តំ។

យមកថាធិហិវេ ញ្ញាណាង្គិ ឯត្ត អគ្គិក្ខន្ធខុទកធារាធិនំ អបុព្វំ អចរិមំ
សកីយេវ បវត្តិតោ យមកំ, អស្សន្ធិយាធិនំ បដិបក្ខធម្មានំ ហរណាតោ
ថាធិហិវំ, យមកញ្ច តំ ថាធិហិវញ្ញាតិ យមកថាធិហិវំ។

មហាករុណាសមាបត្តិយា ញ្ញាណាង្គិ ឯត្ត បរុក្ខេក្ខេ សតិ សាធនំ
ហធយកម្មនំ ករោតីតិ ករុណា, កិណាតិ វា បរុក្ខេក្ខេ ហីសតិ វិណសេតីតិ
ករុណា, កិរីយតិ វា ទុក្ខិតេសុ ជរណាវសេន បសារីយតីតិ ករុណា,
ជរណាកម្មវសេន កម្មគុណាវសេន ច មហាតី ករុណា មហាករុណា,
សមាបដ្ឋង្គិ ឯតំ មហាករុណាកាតិ សមាបត្តិ, មហាករុណា ច សាសមាបត្តិ

ចាតិ មហាករុណាសមាបត្តិ, តស្សំ មហាករុណាសមាបត្តិយំ។ តំ
សម្មយុត្តំ វា ញាណំ។

សត្តញ្ញតញ្ញាណំ អនាវរណញ្ញាណាន្តិ ឯត្ថ បញ្ចនេយ្យបថប្បភេទំ សត្តំ
អញ្ញាសីតិ សត្តញ្ញ, សត្តញ្ញស្ស ភារោ សត្តញ្ញតា, សត្តញ្ញតា ឯវ ញ្ញាណំ
សត្តញ្ញតាញ្ញាណាន្តិ វត្ថុត្ថេ សត្តញ្ញតញ្ញាណាន្តិ វុត្តំ។ សម្ពុតាសម្ពុតាទិភេទា
សត្តធម្មា ហិ សម្ពុតាវិកាវេលក្ខណំ និព្វានំ បញ្ញត្តិ បញ្ចេវ នេយ្យបថា
ហោន្តិ។ អារជ្ជនបដិពទ្ធត្តា ឯវ ហិ នត្តិ តស្ស អារវណាន្តិ តទេវ
អនាវរណញ្ញាណាន្តិ វុច្ឆតិ (បដិ. ម. អដ្ឋ. ១.១.៦៨)។

សត្តត្ថ អសង្កមប្បដិហតមនាវរណញ្ញាណាន្តិ ឯត្ថ
អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នេសុ អសង្កំ សង្ការិហិតំ អប្បដិហតំ បដិបក្ខារិហិតំ
ហុត្វា បវត្តំ អារវណារិហិតំ ញ្ញាណំ។

អនាគតម្យិ អាទិសតីតិ -

“ឥមស្មី ភទ្ទកេ កប្បេ, តយោ អាសីសុ នាយកា;
អហមេតវហិ សម្ពុតោ, មេត្តេយ្យេ ចាបិ ហេស្សតី” តិ។ ច -

“អសីតិវស្សសហស្សយុកេសុ, ភិក្ខុវេ, មនុស្សេសុ មេត្តេយ្យេ នាម
ភគវា លោកេ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ អរហំ សម្មាសម្ពុតោ វិជ្ជាចរណាសម្មន្នោ” តិ
ច (ធិ. និ. ៣.១០៧) -

“អថ ខោ, ភិក្ខុវេ, សង្ខោ នាម រាជា យោ សោ យូរោ រញ្ញា
មហាបនាទេន កាវាបិតោ, តំ យូបំ ឧស្សាបេត្វា អជ្ឈាវសិត្វា តំ ទត្វា
វិស្សជ្ឈិត្វា សមណាព្រាហ្មណកបណាទ្ធិកវណីព្ពកយាចកានំ ទានំ ទត្វា

មេត្តេយ្យស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ កេសមស្សំ
ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្តានិ អន្ធានេត្វា អគារស្មា អនការិយំ
បព្ពជិស្សតី”តិ ច (ធី. និ. ៣.១០៨) -

“អនាគតេ អដ្ឋិស្សរោ នាម បច្ឆេកសម្ពុទ្ធា ភវិស្សតី”តិ (មិ. ប.
៤.១.៣) ច, “សុមនិស្សរោ នាម បច្ឆេកសម្ពុទ្ធា ភវិស្សតី”តិ ច -

អាទិនា នយេន ទេវទត្តាធិនំ អនាគតំ អាចិក្ខតិ។ បច្ចុប្បន្នម្បិ អាទិសតីតិ ឥទំ
ចាកជមេវ។

៨២. វិភូតរូបសញ្ញាស្សតិ សមតិក្កន្ធរូបសញ្ញាស្ស។
សត្តកាយប្បហាយិនោតិ តទន្ធិវិក្ខម្ពនវសេន សត្តរូបកាយបហាយិនោ,
បហិនរូបភវបជិសន្ធិកស្សតិ អធិប្បាយោ។ នត្ថិ កិញ្ចីតិ បស្សតោតិ
វិញ្ញាណភាវទស្សនេន “នត្ថិ កិញ្ចី”តិ បស្សតោ,
អាកិញ្ចញ្ញាយតនលាភិនោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ញ្ញាណំ សក្កានុបុដ្ឋាមីតិ សក្កាតិ
ភកវត្ថំ អាឈបន្នោ អាហា។ តស្ស បុគ្គលស្ស ញ្ញាណំ បុដ្ឋាមិ, កីធិសំ ឥន្ទ្រតព្ពន្ធិ។
កងំ នេយ្យតិ កថញ្ច សោ នេតញ្ចោ, កថមស្ស ឧត្តវិញ្ញាណំ ឧប្បាទេតព្ពន្ធិ។

កតមា រូបសញ្ញាតិ ឯត្ថ រូបសញ្ញាតិ សញ្ញាសីសេន
វុត្ថុរូចាវចរឈានញោវ តទារម្មណញោ។ រូចាវចរឈានម្បិ ហិ រូបន្តិ វុច្ឆតិ “រូបី
រូចានិ បស្សតី”តិ អាទីសុ (ធី. ស. ២៤៨; បជិ. ម. ១.២០៩)។ តស្ស អារម្មណម្បិ
“ពហិទ្ធា រូចានិ បស្សតិ សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានី”តិ អាទីសុ (ធី. ស. ២២៣)។ តស្មា ឥធ
រូបេ សញ្ញា រូបសញ្ញាតិ ឯវំ សញ្ញាសីសេន រូចាវចរឈានស្សេតំ អធិវចនំ។ រូបំ
សញ្ញា អស្សតិ រូបសញ្ញា, រូបមស្ស នាមន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឯវំ
បថីវិកសិណាធិភេទស្ស តទារម្មណស្ស ចេតំ អធិវចនន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឥធ បន

កុសលវិចារកកិរិយវសេន បញ្ចនសលានសង្ខារា រូបសញ្ញា ឯវ អធិប្បតា។
រូចាវចរសមាបត្តិ សមាបន្នស្ស វាតិ រូចាវចរកុសលជ្ឈានសមាបត្តិ
សមាបន្នស្ស។ ឧបបន្នស្ស វាតិ វិចារកកិរិយវសេន តស្មី ភវេ ឧបបន្នស្ស។
ធិដ្ឋធម្មសុខវិហារិស្ស វាតិ ឥមស្មីយេវ អត្តភាវេ កិរិយាលានំ សមាបន្នត្វា
សុខំ ឧប្បាទេត្វា វិហារន្តស្ស។ អរូបសមាបត្តិយោតិ អាគាសានញ្ចាយតនាធិនិ។
បដិលទ្ធស្សតិ ឧប្បាទេត្វា បិតស្ស។ រូបសញ្ញាវិភូតា ហោន្តិតិ រូបសញ្ញា
អបគតា ហោន្តិ។ វិភតាតិ វិនាសិតា។ “អភាវិតា”តិបិ ចាថោ, សុន្ទរោ។

តទន្ត្តសមតិក្កមាតិ តទន្ត្តប្បហានវសេន អតិក្កមេន។ វិក្ខម្ពនប្បហានេន
បហីនោតិ អរូបជ្ឈានបដិលាកេន វិក្ខម្ពនេន បហីនោ។ តស្ស រូបកាយោតិ
តស្ស អរូបសមាបត្តិបដិលាភិនោ អរូបបុគ្គលស្ស រូចាវចរកាយោ។

អាកិញ្ចញ្ញាយតនន្តិ ឯត្ថ នាស្ស កិញ្ចនន្តិ អកិញ្ចនំ, អន្តមសោ សង្កមត្តម្បិ
អស្ស អវសិដ្ឋំ នត្តិតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អកិញ្ចនស្ស ភាវោ អាកិញ្ចញ្ញំ,
អាគាសានញ្ចាយតនវិញ្ញាណាបគមស្សេតំ អធិវចនំ, តំ អាកិញ្ចញ្ញំ
អធិជ្ជានជ្ជេន ឥមិស្សា សញ្ញាយ អាយតនន្តិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ, អាគាសេ
បវត្តិតិវិញ្ញាណាបគមាវម្ពណស្ស លានស្សេតំ អធិវចនំ។
វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិ សតោ សមាបន្នត្វាតិ តំ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ
សតោការី ហុត្វា សមាបន្នត្វា។ តតោ វុដ្ឋហិត្វាតិ សតោការី ហុត្វា តាយ
សមាបត្តិយា វុដ្ឋាយ។ តញ្ជោវវិញ្ញាណន្តិ តំ អាគាសេ បវត្តិតំ
មហាគ្គតវិញ្ញាណំ។ អភាវេតីតិ វិនាសេតិ។ វិភាវេតីតិ វិវិដា នាសេតិ។
អន្តរជាបេតីតិ អនស្សនំ គមេតិ។

កងំ សោ នេតញ្ជោតិ សោ បុគ្គលោ កេនប្បកាវេន ជានិតញ្ជោ។ វិនេតញ្ជោតិ
នាវាវិជេន ជានិតញ្ជោ។ អនុនេតញ្ជោតិ បុនប្បនំ ចិត្តេន កងំ គមយិតញ្ជោ។

៨៣.

អថស្ស ភគវា តាធិសេ បុគ្គលេ អត្ថនោ អប្បដិហតញ្ញាណាតំ បកាសេត្វា
តំ ញ្ញាណំ ព្យាកាតុំ តាថមាហ។ តត្ថ វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ សញ្ញា, អភិជានំ
តថាគតោតិ អភិសម្ព័ន្ធវេសេន ចតស្សោ បដិសន្ធិវេសេន សត្តាតិ ឯវំ សញ្ញា
វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ អភិជានន្តោ តថាគតោ។ តិដ្ឋន្តមេនំ ជាតាតិ តិ
កម្មាភិសម្ព័ន្ធវេសេន តិដ្ឋមេតំ បុគ្គលំ ជាតាតិ - “អាយតី អយំ ឯវំ គតិកោ
ភវិស្សតី” តិ។ ធិមុត្តន្តិ អាភិញ្ញាញាយ តនាធិសុ អធិមុត្តំ។ តប្បរាយណាត្ថិ
តម្មយំ។

វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោតិ បដិសន្ធិវិញ្ញាណស្ស ឋានានិ សវិញ្ញាណកា ខន្ធា ឯវំ។
តត្ថ សេយ្យថាបីតិ និទស្សនត្ថេ និចាតោ យថា មនុស្សាតិ អត្ថោ។
អបរិមាណេសុបិ ហិ ចក្កវាឡេសុ អបរិមាណានំ មនុស្សានំ
វណ្ណាសណ្ឋានាធិវេសេន ទ្វេបិ ឯកសទិសា នត្ថិ។ យេបិ ហិ កត្តបិ
យមកកាតរោ វណ្ណាន វា សណ្ឋានេន វា សទិសា ហោត្ថិ។ តេបិ
អាហោកិតិវិហោកិតាធិហិ វិសទិសាវ ហោត្ថិ។ តស្មា “នានត្ថកាយា” តិ វុត្តា។
បដិសន្ធិសញ្ញា បន នេសំ តិហេតុកាបិ ធុហេតុកាបិ អហេតុកាបិ ហោតិ។
តស្មា “នានត្ថសញ្ញានោ” តិ វុត្តា។ ឯកច្ឆេ ច ទេវាតិ ធន កាមាវចរទេវា។ តេសុ ហិ
កេសញ្ចិ កាយោ នីលោ ហោតិ, កេសញ្ចិ បីតកាធិវណ្ណា។ សញ្ញា បន នេសំ
តិហេតុកាបិ ធុហេតុកាបិ ហោតិ, អហេតុកា ន ហោតិ។ ឯកច្ឆេ ច
វិនិចាតិកាតិ ចតុអចាយវិនិមុត្តា បុនព្ពសុមាតា យ ក្ខិនិ បិយដ្ឋរមាតា
ដុស្សមិត្តា ធម្មតុត្តាតិ ឯវំមាទយោ អញ្ញោ ច វេមាទិកា បេតា។ ឯតេសញ្ញា
ឱនាតកាឡមដ្ឋវច្ឆវិសាមវណ្ណាធិវេសេន ចេវ កិសច្ចលវស្សធិយវេសេន ច
កាយោ នាតា ហោតិ, មនុស្សានំ វិយ តិហេតុកធុហេតុកាហេតុកវេសេន
សញ្ញាបិ។ តេ បន ទេវាវិយ ន មហេសក្ខា, កបណាមនុស្សាវិយ អប្បេសក្ខា

ទុក្ខភយាសន្តាទនា ទុក្ខបីឡើតាវិហរន្តិ។ ឯកច្ឆេ កាឡបក្ខេ ទុក្ខិតា
ទុក្ខាបក្ខេ សុខិតា ហោន្តិ, តស្មា សុខសមុស្សយតោ វិនិបតិតត្តា
វិនិបាតិកាតិ វុត្តា។ យេ បនេត្ត តិហេតុកា, តេសំ ធម្មាភិសមយោបិ ហោតិ
បិយដ្ឋរមាតាទីនំវិយ។

ព្រហ្មកាយិកាតិ ព្រហ្មចារិសដ្ឋព្រហ្មបុរេហិតមហាព្រហ្មានោ។
បឋមាភិនិព្វត្តាតិ តេ សព្វេបិ បឋមដ្ឋានេន និព្វត្តា។ ព្រហ្មចារិសដ្ឋា បន
បរិត្តេន, ព្រហ្មបុរេហិតា មជ្ឈិមេន, កាយោវ នេសំវិច្ឆារិកតរោ ហោតិ។
មហាព្រហ្មានោ បណ្ឌិតេន, កាយោ បន នេសំ អតិវិច្ឆារិកតរោ ហោតិ។ ឥតិ
តេ កាយស្ស នានត្តា, បឋមដ្ឋានវសេន សញ្ញាយ ឯកត្តា នានត្តកាយា
ឯកត្តសញ្ញានោតិ វុត្តា។ យថា ច តេ, ឯវំ ចត្វសុ អចាយេសុ សត្តា។ និរយេសុ
ហិ កេសញ្ចិ ការុតំ, កេសញ្ចិ អឡយោជនំ, កេសញ្ចិ តិការុតំ អត្តភារោ
ហោតិ, ទេវទត្តស្ស បន យោជនសតិកោ ជាតោ។ តិរច្ឆានេសុបិ កេចិ ខុទ្ទកា
ហោន្តិ, កេចិ មហាត្តា។ បេត្តិវិសយេសុបិ កេចិ សដ្ឋិហត្តា, កេចិ អសីតិហត្តា
ហោន្តិ, កេចិ សុវណ្ណា, កេចិ ទុព្ពណ្ណា។ តថា កាលកញ្ចិកា អសុរា។ អបិ ចេត្ត
ទីយបិដ្ឋិកបេតា នាម សដ្ឋិយោជនិកាបិ ហោន្តិ។ សញ្ញា បន សព្វេសម្បិ
អកុសលវិចារកាហេតុការ ហោតិ។ ឥតិ អាចាយិកាបិ នានត្តកាយា
ឯកត្តសញ្ញានោតិ សដ្ឋំ គច្ឆន្តិ។

អាកស្សរាតិ ទណ្ឌាឧក្កាយ អច្ឆិវិយ ឯតេសំ សរីរតោ អាកា ធិដ្ឋិត្វា ធិដ្ឋិត្វា
បតន្តិវិយ សរតិវិសរតីតិ អាកស្សរា។ តេសុ បញ្ចកនយេ
ទុតិយតតិយជ្ឈានទ្វយំ បរិត្តំ ភាវេត្វា ឧបបន្នា បរិត្តាភា នាម ហោន្តិ។ មជ្ឈិមំ
ភាវេត្វា ឧបបន្នា អប្បមាណាភា នាម ហោន្តិ។ បណ្ឌិតំ ភាវេត្វា ឧបបន្នា
អាកស្សរា នាម ហោន្តិ។ ឥធ បន ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទវសេន សព្វេ គហិតា។

សព្វេសញ្ញា តេសំ កាយោ ឯកវិជ្ជារោវ ហោតិ, សញ្ញា បន អវិតក្កវិចារមត្តា ច
អវិតក្កអវិចារា ចាតិ នាធា។

សុភកិណ្ណាតិ សុភេន វោកិណ្ណា, សុភេន សរីរប្បការណ្ឌេន ឯកគ្បនាតិ
អត្ថោ។ ឯតេសញ្ញា ន អាកស្សរាទំរិយ ធិដ្ឋិតា ធិដ្ឋិតា បកា គប្បតីតិ។
ចតុក្កនយេ តតិយស្ស បញ្ចកនយេ ចតុក្កស្ស បរិត្តមជ្ឈិមបណ្ឌិតស្ស
ឈានស្ស វសេន បរិត្តសុភអប្បមាណសុភសុភកិណ្ណា នាម ហុត្វា ធិព្ពត្តន្តិ។
ឥតិ សព្វេបិ តេ ឯកត្ថកាយា ចេវ ចតុត្ថជ្ឈានសញ្ញាយ ឯកត្ថសញ្ញានោ ចាតិ
វេទិតញ្ញា។ វេហប្បលាបិ ចតុត្ថវិញ្ញាណដ្ឋិតិមេវ ភជន្តិ។ អសញ្ញាសត្តា
វិញ្ញាណភាវា ឯត្ថ សង្កបំ ន គប្បន្តិ, សត្តាវាសេសុ គប្បន្តិ។

សុទ្ធាវាសាវិវដ្តបក្ខេ បីតា, ន សព្ពកាលិកា, កប្បសតសហស្សម្បិ
អសន្ទ្រ្យម្បិ ពុទ្ធសុញ្ញោ លោកេ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ។ សោឡសកប្បសហស្សព្ពន្ធវេ
ពុទ្ធសុ ឧប្បន្នេសុយេវ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ ធម្មចក្កបវត្ថិស្ស (សំ. និ. ៥.១០៨១; មហាវ.
១៣; បដិ. ម. ២.៣០) ភកវតោ ឧទ្ធាវាសធិសា ហោន្តិ។ តស្មា នេវ វិញ្ញាណដ្ឋិតិ,
ន ច សត្តាវាសំ ភជន្តិ។ មហាសីវត្ថោរោ បន “ន ខោ បន សោ, សារិបុត្ត, អាវាសោ
សុលករូចោ, យោ មយា អនាវុជ្ជបុត្តោ ឥមិនា ធីយេន អទុនា អញ្ញាត្រ
សុទ្ធាវាសេហិ ទេវេហិតិ ឥមិនា សុត្តេន (ម. និ. ១.១៦០) សុទ្ធាវាសាបិ
ចតុត្ថវិញ្ញាណដ្ឋិតិ ចតុត្ថសត្តាវាសញ្ញា ភជន្តិ” តិ វេទិតិ, តំ អប្បដិពាហិតត្តា
សុត្តស្ស អនុញ្ញាតំ (អ. និ. អដ្ឋ. ៣.៧.៤៤-៤៥; បដិ. ម. អដ្ឋ. ១.១.២១)។

សព្ពសោ រូបសញ្ញាទំ សមតិក្កមាតិ ឯត្ថ សព្ពសោតិ សព្ពកាលេន, សព្ពាសំ
វា អនវសេសានន្តិ អត្ថោ។ រូបសញ្ញានន្តិ សញ្ញាសីសេន
វុត្តរូចាវចរជ្ឈានាព្វោវ តទាវម្ពណានញ្ញា។ រូចាវចរជ្ឈានម្បិ ហិ រូបន្តិ វុច្ឆតិ
“រូបី រូចានិ បស្សតី” តិ អាទិសុ (ធរ. ស. ២៤៨; បដិ. ម. ១.២០៩), តស្ស អារម្មណម្បិ

“ពាហិទ្វារូចានិ បស្សតិ សុវណ្ណាធុត្តុណ្ណានិ” តិអាទីសុ (ធម្ម. ស. ២២៣)។ តស្មា ឥធម្ម
“រូបេ សញ្ញា រូបសញ្ញា” តិ ឯវំ សញ្ញាសីសេន វុត្តរូចាវចរជ្ឈានស្សេតំ អធិវចនំ។
រូបំ សញ្ញា អស្សតិ រូបសញ្ញា, រូបមស្ស នាមន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវំ
បថីវិកសិណាធិភេទស្ស តទារម្មណាស្ស ចេតំ អធិវចនន្តិ វេទិតព្ពំ។

សមតិក្កមាតិ វិរាគា និរោធា ច។ កី វុត្តំ ហោតិ? ឯតាសំ
កុសលវិចារកកិរិយវសេន បញ្ចទសន្តំ ឈានសម្ពាតានំ រូបសញ្ញានំ
ឯតេសញ្ញា បថីវិកសិណាធិវសេន អជ្ឈន្តំ អារម្មណាសម្ពាតានំ រូបសញ្ញានំ
សញ្ញាការេន អនវសេសានំ វា វិរាគា ច និរោធា ច វិរាគហេតុ ចេវ និរោធហេតុ
ច អាកាសានញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ។ ន ហិ សក្កា សព្វសោ
អនតិក្កន្តរូបសញ្ញាន ឯតំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតុន្តិ។ តត្ថ យស្មា អារម្មណ
អវិវត្តស្ស សញ្ញាសមតិក្កមោ ន ហោតិ, សមតិក្កន្តាសុ ច សញ្ញាសុ អារម្មណំ
សមតិក្កន្តមេវ ហោតិ។ តស្មា អារម្មណាសមតិក្កមំ អវត្ថា -

“តត្ថ កតមា រូបសញ្ញា? រូចាវចរសមាបត្តិ សមាបន្នស្ស វា
ឧបបន្នស្ស វា ធិដ្ឋធម្មសុខវិហារិស្ស វា សញ្ញា សញ្ញាននា សញ្ញានិតត្តំ,
ឥមា វុច្ឆន្តិ រូបសញ្ញាយោ។ ឥមា រូបសញ្ញាយោ អតិក្កន្តោ ហោតិ
វីតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ, តេន វុច្ឆតិ សព្វសោ រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមា” តិ

-

ឯវំ វិភង្គេ (វិភ. ៦០២) សញ្ញានំយេវ សមតិក្កមោ វុត្តោ។ យស្មា បន
អារម្មណាសមតិក្កមេន បត្តញ្ញា ឯតា សមាបត្តិយោ, ន ឯកស្មីយេវ អារម្មណ
បឋមជ្ឈានាធិនិវិយ, តស្មា អយំ អារម្មណាសមតិក្កមវសេនាបិ អត្តវណ្ណានា
កតាតិ វេទិតព្ពំ។

បដិយសញ្ញានំ អត្ថផ្ដមាតិ ចក្ខាធិនំ វត្ថុនំ រូចាធិនំ អារម្មណានញ្ច
បដិយាតេន ឧប្បន្នា សញ្ញា បដិយសញ្ញា, រូបសញ្ញាធិនំ ឯតំ អធិវចនំ។ យថាហ
- “តត្ថ កតមា បដិយសញ្ញា? រូបសញ្ញា សធុសញ្ញា គន្ធសញ្ញា រសសញ្ញា
ជាដង្ហសញ្ញា, ឥមា វុច្ឆន្តិ បដិយសញ្ញាយោ” តិ (វិភ. ៦០៣)។ តាសំ
កុសលវិចារកានំ បញ្ចន្ធី អកុសលវិចារកានំ បញ្ចន្ធី សត្តសោ ទសន្ធី
បដិយសញ្ញានំ អត្ថផ្ដមា បហាវា អសមុប្បាទា, អប្បវត្តិ កត្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

កាមញ្ចេតា បឋមជ្ឈានាធិនិ សមាបន្នស្ស ធន សន្តិ, ធន ហិ តស្មី សមយេ
បញ្ចាទ្វារវសេន ចិត្តំ បវត្តតិ, ឯវំ សន្តេបិ អញ្ញត្ថ បហីនានំ សុខទុក្ខានំ
ចតុត្ថជ្ឈានេវិយ សក្កាយធិដ្ឋាធិនំ តតិយមគ្គេវិយ ច ឥមស្មីយេវ ឈានេ
ឧស្សហាជននត្ថំ ឥមស្ស ឈានស្ស បសំសាវសេន ឯតាសំ ឯត្ថ វចនំ វេទិតព្វំ។
អថ វា - កិញ្ចាបិ តា រូចាវចរំ សមាបន្នស្ស ធន សន្តិ, អថ ខោ ធន បហីនត្តា ធន
សន្តិ, ធន ហិ រូបវិរាគាយ រូចាវចរការវា សំវត្តតិ, រូចាយត្តា ច ឯតាសំ បវត្តិ,
អយំ បនការវា រូបវិរាគាយ សំវត្តតិ។ តស្មា តា ឯត្ថ “បហីនា” តិ វត្ថុំ វដ្ដតិ។
ធន កេវលញ្ច វត្ថុំ, ឯកំសេនេវ ឯវំ ជារេតុម្បិ វដ្ដតិ។ តាសញ្ញា ឥតោ បុព្វេ
អប្បហីនត្តាយេវ “បឋមជ្ឈានំ សមាបន្នស្ស សន្តោ កណ្តាកោ” តិ (អ. និ.
១០.៧២) វុត្តោ ភកវតា។ ឥធន ច បហីនត្តាយេវ អរូបសមាបត្តិនំ អានេញ្ចតា
សន្តិមោក្ខតា ច វុត្តា - “អាឡារោ ច កាលាមោ អរូបំ សមាបន្នោ បញ្ចមត្តានិ
សកជសតានិ និស្សាយ និស្សាយ អតិក្កន្តានិ នេវ អទ្ទស, ធន បន សទ្ធិ
អស្សោសី” តិ (ធី. និ. ២.១៩២)។

នានត្ថសញ្ញានំ អមនសិកាភតិ នានត្ថេ កោចរេ បវត្តានំ សញ្ញានំ,
នានត្ថានំ វា សញ្ញានំ។ យស្មា ហិ ឯតា -

“តត្ថ កតមា នាទត្ថសញ្ញា? អសមាបន្ទស្ស មនោធាតុសមង្គីស្ស វា
មនោវិញ្ញាណធាតុសមង្គីស្ស វា សញ្ញា សញ្ញាននា សញ្ញានិតត្ថំ, ឥមា
វុច្ឆន្តិ នាទត្ថសញ្ញាយោ”តិ (វិភ. ៦០៤) -

ឯវំវិភង្គីវិភជិត្វា វុត្តាវ ឥធ អធិប្បតា អសមាបន្ទស្ស
មនោធាតុមនោវិញ្ញាណធាតុសង្កហិតា សញ្ញា រូបសន្ធាធិកេនេ នាទត្ថ
នាសភាវេ កោចវេ បវុត្តន្តិ។ យស្មា ចេតា អដ្ឋ កាមាវចរកុសលសញ្ញា
ទ្វាទស អកុសលសញ្ញា ឯកាទស កាមាវចរកុសលវិចាកសញ្ញា ទ្វេ
អកុសលវិចាកសញ្ញា ឯកាទស កាមាវចរកិរិយសញ្ញាតិ ឯវំ
ចតុចត្តាលីសម្មី សញ្ញា នាទត្ថា នាសភាវា អញ្ញមញ្ញំ អសទិសា, តស្មា
“នាទត្ថសញ្ញា”តិ វុត្តា។ តាសំ សត្តសោ នាទត្ថសញ្ញានំ អមនសិកាវា
អនាវជ្ជនា អសមន្ទាហារា អបច្ចវេក្ខណា។ យស្មា តា នាវជ្ជតិ ន
មនសិករោតិ ន បច្ចវេក្ខតិ, តស្មាតិ វុត្តំ ហោតិ។

យស្មា ចេត បុរិមា រូបសញ្ញា បដិយសញ្ញា ច ឥមិនា ឈានេន និព្វត្តេ ភវេបិ
នវិជ្ជន្តិ, បកេវ តស្មី ភវេ ឥមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជវិហារណាកាលេ, តស្មា តាសំ
“សមតិក្កមា អត្ថផ្កមា”តិ ទ្វេធាបិ អភារោយេវ វុត្តោ។ នាទត្ថសញ្ញាសុ បន
យស្មា អដ្ឋ កាមាវចរកុសលសញ្ញា នវំ កិរិយសញ្ញា ទស អកុសលសញ្ញាតិ,
ឥមា សត្តវីសតិ សញ្ញា ឥមិនា ឈានេន និព្វត្តេ ភវេវិជ្ជន្តិ, តស្មា តាសំ
“អមនសិកាវា”តិ វុត្តន្តិ វេទិតព្គំ។ តត្រាបិ ហិ ឥមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជវិហារន្តោ
តាសំ អមនសិកាវាយេវ ឧបសម្បជ្ជវិហារតិ, តា បន មនសិករោន្តោ
អសមាបន្តោ ហោតីតិ។ សង្ខេបតោ ចេត “រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមា”តិ ឥមិនា
សត្តរូចាវចរធម្មានំ បហានំ វុត្តំ។ “បដិយសញ្ញានំ អត្ថផ្កមា នាទត្ថសញ្ញានំ

អមនសិការា” តិ ឥមិនា សព្វេសំ កាមាវចរចិត្តចេតសិកានញ្ច បហានំ
អមនសិការោ ច វុត្តាតិ វេទិតញ្ចោ (បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.១.២១៣)។

ឥតិ ភគវា បន្ទូរសន្និ រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមេន ទសន្នំ បដិយសញ្ញានំ
អត្ថផ្ដំមេន ចតុចត្តាលីសាយ នានត្ថសញ្ញានំ អមនសិការោតិ តីហិ បទេហិ
អាកាសានញ្ចាយ តនសមាបត្តិយា វណ្ណំ កថេសិ។ កី ការណាតិ ចេ? សោតូនំ
ឧស្សហជននត្ថញ្ចោ បលោកនត្ថញ្ចោ។ សចេ ហិ កេចិ អបណ្ឌិតា វទេយ្យំ -
“សត្តា អាកាសានញ្ចាយ តនសមាបត្តិ និព្វត្តថាតិ វទតិ, កោ នុ ខោ ឯតាយ
និព្វត្តិកាយ អត្តោ, កោ អានិសំសោ” តិ។ “តេ ឯវំ វត្ថុំ មា លកន្ធ” តិ ឥមេហិ
អាការេហិ សមាបត្តិយា វណ្ណំ កថេសិ។ តញ្ចា នេសំ សុត្វា ឯវំ ភវិស្សតិ - “ឯវំ
សន្តា កិរ អយំ សមាបត្តិ ឯវំ បណ្ឌិតា, និព្វត្តស្សម ន” តិ, អថស្ស
និព្វត្តនត្តាយ ឧស្សហំ ភវិស្សន្តិ តិ។

បលោកនត្ថញ្ចាបិ តេសំ ឯតិស្ស វណ្ណំ កថេសិ វិសកណ្ណាកវណ្ណិជោវិយ,
វិសកណ្ណាកវណ្ណិជោ នាម គុឡ្យវណ្ណិជោ វុច្ឆតិ។ សោ កិរ
គុឡ្យជាណិតខណ្ឌាសក្ករាធិនិ សកដេន អាទាយ បច្ឆន្តកាមំ គន្ធា
“វិសកណ្ណកំ គណ្ណាថ, វិសកណ្ណកំ គណ្ណាថា” តិ ឧគ្យោសេសិ។ តំ សុត្វា
កាមិកា “វិសំ នាម កក្ខន្ធា, យោ នំ ខាទតិ, សោ មរតិ, កណ្ណាកោបិ វិជ្ជិត្វា
មារេតិ, ឧភោបេតេ កក្ខន្ធា, កោ ឯត្ថ អានិសំសោ” តិ គេហាទ្វារានិ ថកេសុ,
ទារកេ ច បលាបេសុ។ តំ ធិស្វា វណ្ណិជោ “អវោហារកុសលា ឥមេ កាមិកា,
ហន្ត នេ ឧចាយេន គណ្ណាបេមី” តិ “អតិមធុរំ គណ្ណាថ, អតិសាទុំ គណ្ណាថ, គុឡ្យ
ជាណិតំ សក្ករំ សមគ្សំ លព្ពតិ, កូដមាសកកូដកហាបណាធិហិបិ លព្ពតិ” តិ
ឧគ្យោសេសិ។ តំ សុត្វា កាមិកា ហដ្ឋបហដ្ឋា និក្ខន្ធា ពហុម្បិ មូលំ ទត្វា
គហេសុ។

តត្ថ វាលិដស្ស “វិសកណ្ណាកំ គណ្ណាថា” តិ ឧក្សេសនំ វិយ ភគវតោ
“អាគាសានញ្ចាយ តនសមាបត្តិ និព្វត្តេថា” តិ វចនំ។ “ឧភោបេតេ កក្កឡា,
កោ ឯត្ថ អានិសំសោ” តិ គាមិកានំ ចិន្តនំ វិយ “ភគវា ‘អាគាសានញ្ចាយ តនំ
និព្វត្តេថា’ តិ អាហា, កោ នុ ខោ ឯត្ថ អានិសំសោ, នាស្ស គុណំ ជាតាមា” តិ
សោត្វនំ ចិន្តនំ។ អថស្ស វាលិដស្ស “អតិមធុរំ គណ្ណាថា” តិ អានិវចនំ វិយ
ភគវតោ រូបសញ្ញាសមតិក្កមនាទិកំ អានិសំសប្បកាសនំ។ ឥន្ទ្រិ សុត្វា តេ
ពហុម្បិ មូលំ ធនា គាមិកា វិយ គុឡំ “ឥមិនា អានិសំសេន បលោភិតចិត្តា
មហាន្តម្បិ ឧស្សហំ កត្វា ឥមំ សមាបត្តិ និព្វត្តេស្សន្តិ” តិ ឧស្សហាជននត្ថំ
បលោភនត្តញ្ច កថេសិ។

អាគាសានញ្ចាយ តន្ធបគាតិ ឯត្ថ នាស្ស អន្តោតិ អនន្តំ, អាគាសំ អនន្តំ
អាគាសានន្តំ, អាគាសានន្តំ ឯវ អាគាសានញ្ចំ, តំ អាគាសានញ្ចំ អធិជ្ជានជ្ជន
អាយ តនមស្ស សសម្បយុត្តធម្មស្ស ឈានស្ស ទេវានំ ទេវាយ តនមិវា តិ
អាគាសានញ្ចាយ តនំ។ កសិណុគ្គាដិមា កាសស្សេតំ អធិវចនំ។ តត្ថ ឈានំ
និព្វត្តេត្វា បដិសន្ធិវសេន អាគាសានញ្ចាយ តនកវំ ឧបគតា
អាគាសានញ្ចាយ តន្ធបគា។ ឥតោ បរេសុ វិសេសមត្តមេវ វណ្ណាយិស្សម (ធន.
ស. អដ្ឋ. ២៦៥, ១៤៣៦-៧)។

អាគាសានញ្ចាយ តនំ សមតិក្កម្មាតិ ឯត្ថ តាវ បុព្វេ វុត្តនយេន
អាគាសានញ្ចំ អាយ តនមស្ស អធិជ្ជានជ្ជនាតិ ឈានម្បិ
អាគាសានញ្ចាយ តនំ, វុត្តនយេនេវ អារម្មណម្បិ។ ឯវមេតំ ឈានញ្ច
អារម្មណញ្ចាតិ ឧភយម្បិ អប្បវត្តិករណេន ច អមនសិករណេន ច
សមតិក្កមិគ្វាវ យស្មា ឥន្ទំ វិញ្ញាណញ្ចាយ តនំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហរិតញ្ចំ, តស្មា

ឧកយម្បតំ ឯកជ្ឈំ កត្វា “អាភាសានញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្មា” តិ ឥទំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

វិញ្ញាណញ្ចាយតនូបគាតិ ឯត្ថ បន “អនន្ត” ន្តិ មនសិកាតព្វវសេន នាស្ស អន្តោតិ អនន្តំ, អនន្តមេវ អានព្វំ, វិញ្ញាណំ អានព្វំ “វិញ្ញាណានញ្ច” ន្តិ អវត្វា “វិញ្ញាណញ្ច” ន្តិ វុត្តំ។ អយញ្ចេត្ថ វុត្តិ សឡោ។ តទេវ វិញ្ញាណព្វំ អធិជ្ជានជ្ជន អាយតនន្តិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ។ តត្ថ ឈានំ និព្ពត្តេត្វា វិញ្ញាណញ្ចាយតនករំ ឧបគតា វិញ្ញាណញ្ចាយតនូបគា។

វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្មាតិ ឯត្ថបិ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ វិញ្ញាណព្វំ អាយតនមស្ស អធិជ្ជានជ្ជនាតិ ឈានម្បិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ, វុត្តនយេនេវ ច អារម្មណម្បិ។ ឯវមេតំ ឈានព្វ អារម្មណញ្ចាតិ ឧកយម្បិ អប្បវត្តិករណេន ច អមនសិករណេន ច សមតិក្កមិទ្វាវ យស្មា ឥទំ អាកិញ្ចញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ឈិ វិហរិតព្ពំ, តស្មា ឧកយម្បតំ ឯកជ្ឈំ កត្វា “វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្មា” តិ ឥទំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

អាកិញ្ចញ្ចាយតនូបគាតិ ឯត្ថ បន នាស្ស កិញ្ចនន្តិ អកិញ្ចនំ, អន្តមសោ ភជ្ឈមត្តម្បិ អស្ស អវសិជ្ឈំ នត្តិ តិ វុត្តំ ហោតិ។ អកិញ្ចនស្ស ភាវោ អាកិញ្ចញ្ចំ, អាភាសានញ្ចាយតនវិញ្ញាណាបគមស្សេតំ អធិវចនំ។ តំ អាកិញ្ចញ្ចំ អធិជ្ជានជ្ជន អាយតនន្តិ អាកិញ្ចញ្ចាយតនំ។ តត្ថ ឈានំ និព្ពត្តេត្វា អាកិញ្ចញ្ចាយតនករំ ឧបគតា អាកិញ្ចញ្ចាយតនូបគា។ អយំ សត្តមវិញ្ញាណជ្ជិតិ ឥមំ សត្តមំ បដិសន្ធិវិញ្ញាណស្ស ហានំ ជាតាតិ។ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ យថេវ សញ្ញាយ, ឯវំ វិញ្ញាណស្សាបិ សុខុមត្តា នេវ វិញ្ញាណំ នាវិញ្ញាណំ, តស្មា វិញ្ញាណជ្ជិតិសុ ន វុត្តំ។

អភូតន្តិ អភូតត្ថំ “រូបំ អត្តា” តិអាទិវចនំ។ តំវិបល្លាសការតោ អតច្ចំ។
ទិដ្ឋនិស្សយតោ អនត្ថសញ្ញាតំ។ អថ វា អភូតន្តិ អសន្តំ អវិជ្ជមានំ។ អចោរស្សេវ
“ឥទំ តេ ចោរិកាយ អាកតំ, ន ឥទំ តុយ្ហំ យវេ ជន” តិអាទិវចនំ។ អតច្ចន្តិ
អតថាការំ អញ្ញថា សន្តំ។ អនត្ថសញ្ញាតន្តិ ន ឥធលោកត្ថំ វា បរលោកត្ថំ វា
និស្សិតំ។ ន តំ តថាគតោ ព្យាករោតីតិ តំ អនិយ្យានិកកថំ តថាគតោ ន
កថេតិ។ ភូតំ តច្ចំ អនត្ថសញ្ញាតន្តិ រាជកថាទិវចនានកថំ។ ភូតំ តច្ចំ
អត្ថសញ្ញាតន្តិ អរិយសច្ចសន្និស្សិតំ។ តត្រ កាលញ្ញ តថាគតោ ហោតីតិ តស្មី
តតិយព្យាករណោ តស្ស បញ្ញាស្ស ព្យាករណាត្ថាយ តថាគតោ កាលញ្ញ
ហោតិ។ មហាជនស្ស អាធានកាលំ គហណាកាលំ ជានិត្វា សហេតុកំ
សការណំ កត្វា យុត្តបត្តកាលេយេវ ព្យាករោតីតិ អត្តោ។

យុត្តបត្តកាលេ វេទតីតិ កាលវាទី។ ភូតំ សការំ វេទតីតិ ភូតវាទី។ បរមត្ថំ
និព្វានំ វេទតីតិ អត្ថវាទី។ មគ្គជលធម្មំ វេទតីតិ ធម្មវាទី។ សំវរាទិវិនយំ វេទតីតិ
វិនយវាទី។ តត្ថ ទិដ្ឋន្តិ អបរិមាណាសុ លោកធាតុសុ អបរិមាណានំ សត្តានំ
ចក្កទ្វារេសុ អាចាថំ អាគច្ចន្តំ រូបារម្មណំ នាម អត្ថិ, តំ សញ្ញាការតោ ជានាតិ
បស្សតិ។ ឯវំ ជានតា បស្សតា ច តេន តំ ឥដ្ឋានិដ្ឋាទិវសេន វា
ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតេសុ លព្ពមានកបទវសេន វា “កតមំ តំ រូបំ រូបាយតនំ? យំ
រូបំ ចតុន្តំ មហាភូតានំ ឧបាទាយ វណ្ណានិកា សនិទស្សនំ សប្បដិយំ និលំ
បីតក” តិអាទិនា (ធរ. ស. ៦១៧-៦១៨) នយេន អនេកេហិ នាមេហិ តេរសហិ
វារេហិ ទ្វិបញ្ញាសាយ នយេហិ វិភជ្ជមានំ តថមេវ ហោតិ វិតថំ នត្ថិ។ ឯស
នយោ សោតទ្វារាទីសុបិ។ អាចាថំ មាគច្ចន្តេសុ សទ្ធាទីសុ តេសំ វិវិដំ ទស្សេតុ
“ទិដ្ឋំ សុត” តិអាហា។ តត្ថ ទិដ្ឋន្តិ រូបាយតនំ។ សុតន្តិ សទ្ធាយតនំ។ មុតន្តិ បត្វា
គហេតព្ពតោ គន្ធាយតនំ រសាយតនំ ដោជ្ជញ្ញាយតនំ។ វិញ្ញាតន្តិ
សុខទុក្ខាទិធម្មារម្មណំ។ បត្តន្តិ បរិយេសិត្វា វា អបរិយេសិត្វា វា បត្តំ។

បរិយេសិតន្តិ បត្តំ វា អបត្តំ វា បរិយេសិតំ។ អនុវិចិតំ មនសាតិ ចិត្តេន
អនុសញ្ជិតំ។

តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធី ឥមំនា ឯតំ ទស្សេតិ - យញ្ញំ អបរិមាណាសុ
លោកធាតុសុ ឥមស្ស សនេវកស្ស លោកស្ស ឆិលំ បីតកក្កិអាទិ រូចារម្ពណំ
ចក្កាទ្វារ អាចាចំ អាគច្ឆតិ, “អយំ សត្តោ ឥមស្សី ខណោ ឥមំ នាម រូចារម្ពណំ
ទិស្វា សុមនោ វា ទុម្ពនោ វា មជ្ឈត្តោ វា ជាតោ”តិ សព្វំ តំ តថាគតស្ស ឯវំ
អភិសម្ពុទ្ធិ។ តថា យំ អបរិមាណាសុ លោកធាតុសុ ឥមស្ស សនេវកស្ស
លោកស្ស ភេរិសន្តោ មុទិផ្កសន្តោតិអាទិ សន្តារម្ពណំ សោតទ្វារ អាចាចំ
អាគច្ឆតិ, មូលគន្លោ តចគន្លោតិអាទិ គន្លារម្ពណំ ឃានទ្វារ អាចាចំ អាគច្ឆតិ,
មូលរសោ ខន្ធរសោតិអាទិ រសារម្ពណំ ជីវ្ហាទ្វារ អាចាចំ អាគច្ឆតិ, កក្កឡំ
មុទុកក្កិអាទិ បថីវិធាតុតេជោធាតុវាយោធាតុភេទំ ដោជ្ឈញ្ញារម្ពណំ កាយទ្វារ
អាចាចំ អាគច្ឆតិ, “អយំ សត្តោ ឥមស្សី ខណោ ឥមំ នាម ដោជ្ឈញ្ញារម្ពណំ ផុសិត្វា
សុមនោ វា ទុម្ពនោ វា មជ្ឈត្តោ វា ជាតោ”តិ សព្វំ តំ តថាគតស្ស ឯវំ
អភិសម្ពុទ្ធិ។ តថា យំ អបរិមាណាសុ លោកធាតុសុ ឥមស្ស សនេវកស្ស
លោកស្ស សុខទុក្កាទិភេទំ ធម្មារម្ពណំ មនោទ្វារស្ស អាចាចំ អាគច្ឆតិ, “អយំ
សត្តោ ឥមស្សី ខណោ ឥមំ នាម ធម្មារម្ពណំ វិជានិត្វា សុមនោ វា ទុម្ពនោ វា
មជ្ឈត្តោ វា ជាតោ”តិ សព្វំ តំ តថាគតស្ស ឯវំ អភិសម្ពុទ្ធិ។

យញ្ញំ, ចុន្ទ, ឥមេសំ សត្តានំ ទិដ្ឋំ សុតំ មុតំ វិញ្ញាតំ, តត្ថ តថាគតេន អទិដ្ឋំ វា
អសុតំ វា អមុតំ វា អវិញ្ញាតំ វា នត្ថិ, ឥមស្ស បន មហាជនស្ស បរិយេសិត្វា
អបត្តម្បិ អត្ថិ, អបរិយេសិត្វា អបត្តម្បិ អត្ថិ, បរិយេសិត្វា បត្តម្បិ អត្ថិ,
អបរិយេសិត្វា បត្តម្បិ អត្ថិ, សព្ពម្បិ តថាគតស្ស អសម្បត្តំ នាម នត្ថិ
ញ្ញាណេន អសច្ចិកតំ។ តស្មា តថាគតោតិ វុច្ឆតិ យំ តថា លោកេន គតំ,

តស៊ូ តថេវ គតត្តា តថាគតោតិ វុច្ចតីតិ។ ចាឡិយំ បន “អភិសម្ពុទ្ធ”ន្តិ វុត្ថំ, តំ
គតសន្នេន ឯកត្ថំ។ ឥមំនា នយេន សព្វវាវេសុ តថាគតោតិ និគមស្ស អត្តោ
វេទិតញ្ចោ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ៣.១៨៨; អ. និ. អដ្ឋ. ២.៤.២៣)។

“យញ្ច, ចុន្ទ, វត្ថី តថាគតោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុជ្ឈតិ, យញ្ច វត្ថី
អនុចាធិសេសាយ និព្វានធាតុយា បរិនិព្វាយតិ, យំ ឯតស្មី អន្តរេ ភាសតិ
លបតិ និទ្ទិសតិ, សព្វំ តំ តថេវ ហោតិ, នោ អញ្ញថា, តស្មា តថាគតោតិ
វុច្ចតី”តិ -

ឯត្ថ យំ វត្ថី ភគវា ពោធិមណ្ឌោ អប្បរាជិតបល្លង្កេ និសិន្នោ តិណ្ណំ មារាជំ
មត្តកំ មទ្ធិត្វា អនុត្តរសម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធោ, យញ្ច វត្ថី
យមកសាលានមន្តរេ អនុចាធិសេសាយ និព្វានធាតុយា បរិនិព្វាយិ, ឯត្ថន្តរេ
បញ្ចបត្តាលីសវស្សបរិមាណោ កាលេ បឋមពោធិយាបិ មជ្ឈិមពោធិយាបិ
បច្ឆិមពោធិយាបិ យំ ភគវតា ភាសិតំ សុត្ថំ កេយ្យំ...បេ.... វេទល្លំ, តំ សព្វំ
អត្តតោ ច ព្យញ្ញនតោ ច អនុបវដ្ឋំ អនូនមនធិកំ សព្វាការបរិបុណ្ណំ
រាគមននិម្មនំ ទោសមោហាមននិម្មនំ នត្ថិ, តត្ថ វាឡុក្ខមត្តម្យី អវក្ខាលីតំ,
សព្វំ តំ ឯកមុទ្ធិកាយ លញ្ឆិតំ វិយ, ឯកនាឡិយា មិតំ វិយ, ឯកតុលាយ
តុលីតំ វិយ ច តថមេវ ហោតិ វិតថំ នត្ថិ។ តេនាហា - “យញ្ច, ចុន្ទ, វត្ថី
តថាគតោ...បេ.... សព្វំ តំ តថមេវ ហោតិ, នោ អញ្ញថា តស្មា តថាគតោតិ
វុច្ចតី”តិ។ គធអត្តោ ហិ ឯត្ថ គតសន្នេ។

អបិ ច - អាគននំ អាគនោ, វេទនន្តិ អត្តោ។ តថា អវិបរីតោ អាគនោ
អស្សាតិ ធិ-ការស្ស ត-ការំ កត្វា គតោតិ ឯវេមេតស្មី អត្តេ បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ច។

“យថាវាទី, ធុន្ត...បេ... វុច្ចតី” តិ ឯត្ថ ភគវតោ វាចាយ កាយោ អនុលោមេតិ
កាយស្សបិ វាចា, តស្មា ភគវា យថាវាទី តថាការី, យថាការី តថាវាទី ច
ហោតិ, ឯវុត្ថុតស្ស ចស្ស យថា វាចា, កាយោបិ តថា គតោ បវត្តោតិ អត្ថោ។
យថា ច កាយោ, វាចាបិ តថា គតា បវត្តោតិ តថាគតោតិ ឯវេមត្ថ បទសិទ្ធិ
វេទិតញ្ច។

អភិក្ខុ អនភិក្ខុតោតិ ឧបវិ ភវត្ថំ ហោជ្ជា អវិចបរិយន្តំ អបរិមាណាសុ
លោកធាតូសុ សព្វសត្ត អភិភវតិ សីលេនបិ សមាធិនាបិ បញ្ញាយបិ
វិមុត្តិយាបិ ន តស្ស តុលា វា បមាណំ វា អត្ថិ។ អតុលោ អប្បមេយ្យោ អនុត្តរោ
រាជរាជា ទេវទេវោ សក្កានំ អតិសក្កោ ព្រហ្មានំ អតិព្រហ្មា។ អញ្ញទត្ថុតិ
ឯកំសត្ថេ និចាតោ។ ធុត្ថុតិ ធុសោ។ វសំ វត្ថុតិ វសវត្ថុតិ។

តត្រាយំ បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ច - អគនោវិយ អគនោ, កោ បនេស?
នេសនាវិលាសោ ចេវ បុញ្ញស្សយោ ច។ តេន ហេស មហានុភាវោ ភិសក្កោ
ទិញ្ចគនេន សប្បេវិយ សព្វបរប្បវាទិនោ សនេវកញ្ច លោកំ អភិភវតិ។ ឥតិ
សព្វលោកាភិភវនេ តថា អវិបរិតោ នេសនាវិលាសមយោ ចេវ បុញ្ញស្សយោ
ច អគនោ អស្សតិ ឧ-ការស្ស ត-ការំ កត្វា តថាគតោតិ វេទិតញ្ច (ធិ. និ.
អដ្ឋ. ១.៧)។

ឥធុត្ថញ្ញោវ ជាតាតិ កម្មាភិសង្ខារវសេនាតិ អបុញ្ញាភិសង្ខារវសេន
ឥធុត្ថញ្ញោវ ជាតាតិ។ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណាតិ ឧចាទិន្ទខន្ធភេទា
មរណតោ បរំ។ អចាយន្តិអាជីសុ វុឡិសង្ខាតសុខសាតតោ អយា អបេតត្តា
អចាយោ។ ធុត្ថស្ស គតិ បដិសរណាន្តិ ធុត្ថតិ។ ធុត្តរការិនោ ឯត្ថ វិនិបតន្តិ
វិនិចាតោ។ និវតិអដ្ឋេន និវស្សនដ្ឋេន និវយោ។ តំ អចាយំ...បេ... និវយំ។
ឧបបន្និស្សតិ បដិសន្ធិវសេន ឧប្បន្និស្សតិ។ តិវច្ឆានយោនិទ្ធិ តិវយំ អញ្ញាតិ

តិរច្ឆានា, តេសំ យោនិ តិរច្ឆានយោនិ, តំ តិរច្ឆានយោនី។ បេត្តិវិសយន្តិ បច្ចុការំ
បត្តានំវិសយោតិ បេត្តិវិសយោ, តំ បេត្តិវិសយំ។ មនសោ ឧស្សន្ទតាយ
មនុស្សា, តេសុ មនុស្សេសុ។ ឥតោ បរំ កម្មាភិសង្ខារវសេនាតិ ឯត្ថ
បុញ្ញាភិសង្ខារវសេន អត្ថោ គហោតញ្ចោ។

អាសវានំ ឧយាតិ អាសវានំ វិនាសេន។ អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិន្តិ
អាសវំវិហិតំ អរហត្តជលសមាធិ។ បញ្ញាវិមុត្តិន្តិ អរហត្តជលបញ្ញា។
អរហត្តជលសមាធិ រាគវិរាគា ចេតោវិមុត្តិ, អរហត្តជលបញ្ញា អវិជ្ជាវិរាគា
បញ្ញាវិមុត្តិតិ វេទិតញ្ចា។ តណ្ហាចរិតេន វា អប្បនាឈានពាលេន កិលេសេ
វិត្តម្ពេត្វា អធិគតំ អរហត្តជលំ រាគវិរាគា ចេតោវិមុត្តិ, ទិដ្ឋចរិតេន
ឧបចារជ្ឈានមត្តំ និព្វត្តេត្វា វិបស្សិត្វា អធិគតំ អរហត្តជលំ អវិជ្ជាវិរាគា
បញ្ញាវិមុត្តិ។ អនាគាមិជលំ វា កាមរាគំ សន្ធាយ រាគវិរាគា ចេតោវិមុត្តិ,
អរហត្តជលំ សត្តប្បការតោ អវិជ្ជាវិរាគា បញ្ញាវិមុត្តិ។

អាភិញ្ញាយាតនំ ធម្មត្ថន្តិវិមោក្ខនាតិ កេនជេន វិមោក្ខោ វេទិតញ្ចោតិ?
អធិមុច្ឆនជេន។ កោ អយំ អធិមុច្ឆនជេន ឆាម? បច្ចនិកធម្មហិ ច សុដ្ឋ
វិមុច្ឆនជេន, អារម្មណេ ច អភិរតិវសេន សុដ្ឋវិមុច្ឆនជេន, បិតុ អង្គេ
វិស្សជ្ឈអង្គបច្ចដ្ឋស្ស ធារកស្ស សយនំវិយ អនិគ្គហិតភាវេន និរាសដ្ឋតាយ
អារម្មណេ បវត្តិតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវុបេន វិមោក្ខន ធម្មត្ថន្តិ។
វិញ្ញាណញ្ញាយាតនំ មុញ្ញិត្វា អាភិញ្ញាយាតនេ និរាសដ្ឋវសេន ធម្មត្ថំ អល្លីនំ។
តត្រាធម្មត្ថន្តិ តស្មី សមាធិម្ហិ អល្លីនំ។ តធម្មត្ថន្តិ តស្មី ឈានេ អធិមុត្តំ។
តទាធិបតេយ្យន្តិ តំ ឈានំ ជេដ្ឋកំ។ រូបាធម្មត្ថោតិ អាធិនិ បញ្ច
កាមគុណគរុកវសេន វុត្តានិ។ កុលាធម្មត្ថោតិ អាធិនិ តីណិ
ខត្តិយាធិកុលគរុកវសេន វុត្តានិ។ លាភាធម្មត្ថោតិ អាធិនិ អដ្ឋ

លោកធម្មវសេន វុត្តានិ។ ជីវរាជិមុត្តោតិអាទិនិ ចត្តារិ បច្ចយវសេន វុត្តានិ។
សុត្តន្តាធិមុត្តោតិអាទិនិ បិដកត្ថយវសេន វុត្តានិ។ អារញ្ញកផ្កាធិមុត្តោតិអាទិនិ
ធុតផ្គុំសមាធានវសេន វុត្តានិ។ បឋមជ្ឈានាធិមុត្តោតិអាទិនិ បដិលោកវសេន
វុត្តានិ។

កម្មបរាយណ្ឌន្តិ អភិសម្ព័ន្ធវសេន។ វិចាកបរាយណ្ឌន្តិ បវត្តិវសេន។
កម្មគរុកន្តិ ចេតនាគរុកំ។ បដិសន្ធិគរុកន្តិ ឧបបត្តិគរុកំ។

៨៤. អាកិញ្ចញ្ញាសម្ពុំ ញាតិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិតោ វុដ្ឋហិត្វា
អាកិញ្ចញ្ញាយតនជនកកម្មាភិសម្ពុំ ញាតិ “កិន្តិ បលិពោធា អយ”ន្តិ។
នន្ទិសំយោជនំ ឥតិ យា ចតុត្ថអរូបរាគសម្ពុតា នន្ទិ តញ្ចា សំយោជនំ ញាតិ។
តតោ តត្ថវិបស្សតិ អថ តត្ថ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិតោ វុដ្ឋហិត្វា តំ
សមាបត្តិ អនិច្ចាធិវសេនវិបស្សតិ។ ឯតំ ញាណំ តថំ តស្សាតិ ឯតំ តស្ស
បុគ្គលស្ស ឯវំ វិបស្សតោ អនុក្កមេន ឧប្បន្នំ អរហត្តញ្ញាណំ អវិបរីតំ។
វុសីមតោតិ វុសិតវន្តស្ស។ សេសំ សព្ពត្ថ ចាកជមេវ។

ឯវំ ភគវា ឥធម្មិ សុត្តំ អរហត្តនិក្ខុជេនេវ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ
ច បុព្ពសទិសោ ឯវំ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

ចោសាលមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៥. មោយរាជមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

៨៥. បន្ទវសមេ មោយរាជសុត្ត - ឆ្វាហន្តិ ទ្វេ វារេ អហំ។ សោ ហិ បុព្ព
អនិសុត្តស្ស (សុ. និ. ១០៣៨ អាទយោ) ច តិស្សមេត្តយ្យសុត្តស្ស (សុ. និ.

១០៤៦ អាឡាយ) ច អវសានេ ទិក្ខុត្តំ ភក្កវន្តំ បុច្ឆិ, ភក្កវា បនស្ស
ឥន្ទ្រិយបរិចាកំ អាគមយមាធាន ព្យាកាសិ។ តេនាហ - “ឆ្ងាបំ សក្កំ
អបុច្ឆិស្ស”ន្តិ។ យាវតតិយញ្ច ទេវីសិ, ព្យាករោតីតិ មេ សុតន្តិ យាវតតិយញ្ច
សហធម្មិកំ បុដ្ឋាវិសុទ្ធិនេវត្ថុតោ ឥសិ ភក្កវា សម្មាសម្ពុទ្ធា ព្យាករោតីតិ ឯវំ
មេ សុតំ។ គោធាវីរីតីរេយេវ កិរ សោ ឯវមស្សោសិ។ តេនាហ - “ព្យាករោតីតិ
មេ សុត”ន្តិ។ ឥមិស្សា កាថាយ និទ្ទេសេ យំ វត្ថុតំ សិយា, តំ ហេដ្ឋា វុត្ថនយំ ឯវ។

៨៦. អយំ លោកោតិ មនុស្សលោកោ។ បរោ លោកោតិ តំ ឋេបេត្វា
អវសេសោ។ សនេវកោតិ ព្រហ្មលោកំ ឋេបេត្វា អវសេសោ
ឧបបត្តិនេវសម្មតិនេវយុត្តោ។ “ព្រហ្មលោកោ សនេវកោ”តិ ឯតំ វា
“សនេវកោ លោកោ”តិ អាទិនយនិទស្សនមត្តំ។ តេន សព្វោបិ
តថាវុត្តប្បការលោកោ វេទិតព្ពោ។

៨៧. ឯវំ អភិក្កន្ធនស្សវិន្តិ ឯវំ អក្កនស្សវី, សនេវកស្ស លោកស្ស
អដ្ឋាសយាធិមុត្តិកតិបរាយណាធិនិ បស្សិតុំ សមត្ថន្តិ ទស្សេតិ។

៨៨. សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខស្សតិ អវសិយបវត្ថុសល្លក្ខណាវសេន វា
តុច្ឆសម្ពាសមនុបស្សនាវសេន វាតិ ធិហាការេហិ សុញ្ញតោ លោកំ បស្ស។
អត្តានុទិដ្ឋិ ឧបាច្ឆាតិ សក្កាយទិដ្ឋិ ឧទ្ធវិត្វា។

លុដ្ឋតីតិ ភិដ្ឋតិ។ ចក្ខុតីតិ ចក្ខុ។ តទេតំ សសម្ពាចក្ខុនោ
សេតមណ្ឌលបរិក្ខិត្តស្ស កណ្តាមណ្ឌលស្ស មជ្ឈេ អភិមុខេ បីតានំ
សរីរសណ្ឋានុប្បត្តិនេសត្ថុតេ ទិដ្ឋមណ្ឌលេ ចក្ខុវិញ្ញាណាធិនំ យថាវហំ
វត្ថុទ្វារការំ សាធយមាណំ តិដ្ឋតិ។ រូបយន្តីតិ រូបា, វណ្ណាវិការមាបដ្ឋន្តា
ហធយដ្ឋតការំ បកាសេន្តីតិ អត្តោ។ ចក្ខុតោ បវត្តំ វិញ្ញាណំ, ចក្ខុស្ស វា

ចក្ខុសន្តិស្សិតំ វាវិញ្ញាណំ ចក្ខុវិញ្ញាណំ។ ចក្ខុតោ បរត្ថោ សម្មសេវា
ចក្ខុសម្មសេវា។ ចក្ខុសម្មស្សបច្ចយាតិ ចក្ខុវិញ្ញាណាសម្មយុត្តជស្សបច្ចយា។
វេទយិតន្តិវិន្នំ, វេទនាតិ អត្ថោ។ តទេវ សុខយតីតិ សុខំ, យស្ស ឧប្បជ្ជតិ, តំ
សុខិតំ ករោតីតិ អត្ថោ។ សុដ្ឋ វា ខាទតិ, ខនតិ ច កាយចិត្តាពាជន្តិ សុខំ។
ទុក្ខយតីតិ ទុក្ខំ។ យស្ស ឧប្បជ្ជតិ, តំ ទុក្ខិតំ ករោតីតិ អត្ថោ។ ន ទុក្ខំ ន សុខន្តិ
អទុក្ខមសុខំ។ ម-កាពោ សន្តិបទវសេន វុត្ថោ។ សោ បន ចក្ខុសម្មសេវ អត្តនា
សម្មយុត្តាយ វេទនាយ
សហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយវិចាកអាហារសម្មយុត្តអត្តិអវិគតវសេន
អដ្ឋជា បច្ចយោ ហោតិ, សម្មជីវនសម្មយុត្តាយ
អនន្តរសមនន្តរបនិស្សយនត្តិវិគតវសេន បញ្ចជា, សន្តិរណាទិសម្មយុត្តានំ
ឧបនិស្សយវសេនេវ បច្ចយោ ហោតិ។

សុណាតីតិ សោតំ, តំ សសម្ពារសោតពិលស្ស អន្តោ តនុតម្ហលោមាចិតេ
អង្គុលីវេធកសណ្ណានេ បទេសេ សោតវិញ្ញាណាទីនំ យថាវហំ វត្ថុទ្វារការំ
សាធយមាណំ តិដ្ឋតិ។ សទ្ធិយន្តីតិ សទ្ធា, ឧទាហរីយន្តីតិ អត្ថោ។ ឃាយតីតិ
ឃានំ, តំ សសម្ពារឃានពិលស្ស អន្តោ អជបទសណ្ណានេ បទេសេ
ឃានវិញ្ញាណាទីនំ យថាវហំ វត្ថុទ្វារការំ សាធយមាណំ តិដ្ឋតិ។ គន្ធិយន្តីតិ
គន្ធា, អត្តនោ វត្ថុំ សូចិយន្តីតិ អត្ថោ។ ជីវិតំ អង្គាយតីតិ ជីវ្ហា, សាយនដ្ឋេន វា
ជីវ្ហា។ សា សសម្ពារជីវ្ហាយ អតិអគ្គមូលបស្សនិ វដ្ឋេត្វា ឧបរិមតលមដ្ឋេ
ភិន្នឧប្បលទលក្កសណ្ណានេ បទេសេ ជីវ្ហាវិញ្ញាណាទីនំ យថាវហំ វត្ថុទ្វារការំ
សាធយមាណា តិដ្ឋតិ។ វសន្តិ តេ សត្តាតិ វសា, អស្សាទេន្តីតិ អត្ថោ។

កុដ្ឋិតានំ អាសវេធម្មានំ អាយោតិ កាយោ។ អាយោតិ ឧប្បត្តិទេសោ។ សោ
យាវតា ឥមស្មី កាយេ ឧបាទិន្នបវត្តិ នាម អត្តិ, តត្ថ យេភុយ្យេន

កាយប្បសានោ កាយវិញ្ញាណាទីនំ យថាវហំ វត្ថុទ្វារភារំ សាធយមាណោ
តិដ្ឋតិ។ ដុសិយន្តិទិ ដោជ្ជញ្ញា។ មនតីតិ មនោ, វិជានាតីតិ អត្តោ។ អត្តនោ
លក្ខណំ ជារន្តិទិ ធម្មា។ មនោតិ សហាវជ្ជនកវន្តំ។ ធម្មាតិ និព្វានំ មុញ្ញត្វា
អវសេសា ធម្មាវម្ពណាធម្មា។ មនោវិញ្ញាណាន្តិ ជវនមនោវិញ្ញាណំ។
មនោសម្មស្សោតិ តំសម្មយុត្តោ ជស្សោ, សោ សម្មយុត្តាយ វេទនាយ
វិចាកបច្ចយវដ្ឋេហិ សេសេហិ សត្តហិ បច្ចយេហិ បច្ចយោ ហោតិ។ អនន្តរាយ
តេហាវ សេសានំ ឧបនិស្សយេនេវ បច្ចយោ ហោតិ។

អវសិយបវត្ថុសល្លក្ខណាវសេន វាតិ អវសោ ហុត្វា បវត្ថុសន្តិវេ
បស្សនវសេន ឌីលោកនវសេនាតិ អត្តោ។ រូបេ វសោ នលព្ពតីតិ រូបស្មី
វសវត្ថិភារោ ឥស្សរភារោ នលព្ពតិ។ វេទនាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

នាយំ, ភិក្ខុវេ, កាយោ តុម្កាកន្តិ អត្តនិ សតិ អត្តនិយំ នាម ហោតិ,
អត្តាយេវ ច នត្ថិ។ តស្មា “នាយំ, ភិក្ខុវេ, កាយោ តុម្កាក”ន្តិ អាហា។ នាបិ
អញ្ញោសន្តិ អញ្ញោ នាម បរេសំ អត្តោ។ តស្មី សតិ អញ្ញោសំ នាម សិយា, សោបិ
នត្ថិ។ តស្មា “នាបិ អញ្ញោស”ន្តិ អាហា។ បុរាណមិទំ, ភិក្ខុវេ, កម្មន្តិ នយិទំ
បុរាណកម្មមេវ, បុរាណកម្មនិព្ពត្តោ បនេស កាយោ។ តស្មា បច្ចយវេហារេន
ឯវំ វុត្តោ។ អភិសង្កតន្តិអាទិ កម្មវេហារស្សេវ វសេន បុរិមលិដ្ឋសភាវតាយ
វុត្តំ។ អយំ បនេត្ត អត្តោ - អភិសង្កតន្តិ បច្ចយេហិ កតោតិ ទដ្ឋញ្ញោ។
អភិសញ្ញោតយិតន្តិ ចេតនាវត្ថុកោ, ចេតនាមូលកោតិ ទដ្ឋញ្ញោ។ វេទនិយន្តិ
វេទនាយ វត្ថុតិ ទដ្ឋញ្ញោ។

រូបេ សារោ នលព្ពតីតិ រូបស្មី និទ្វាទិសារោ នលព្ពតិ។ វេទនាទីសុបិ ឯសេវ
នយោ។ រូបំ អស្សាវំ និស្សាវន្តិ រូបំ អស្សាវំ សារវិវហិតញ្ញោ។ សារាបគតន្តិ
សារតោ អបគតំ។ និច្ចសារសារេន វាតិ ភន្តិ អតិក្កមិត្វា បវត្ថុមាណេន

និច្ចសារេន វា។ កស្សបិ និច្ចសារស្ស អភារតោ និច្ចសារេន សារោ នត្ថិ។
សុខសារសារេន វាតិ បិតិសុខំ អតិក្កមិត្វា បវត្តមានស្ស កស្សបិ សុខសារស្ស
អភារតោ សុខសារសារេន វា។ អត្តសារសារេន វាតិ អត្តត្ថនិយសារសារេន វា។
និច្ចេន វាតិ ភន្តំ អតិក្កមិត្វា បវត្តមានស្ស កស្សបិ និច្ចស្ស អភារតោ និច្ចេន
វា។ ធុវេន វាតិ វិជ្ជមានកាលេបិ បច្ចយាយត្តវុត្តិតាយ ជីវស្ស កស្សបិ
អភារតោ ធុវេន វា។ សស្សតេន វាតិ អញ្ចោច្ឆន្ទស្ស សត្តកាលេ វិជ្ជមានស្ស
កស្សបិ អភារតោ សស្សតេន វា។ អវិបរិណាមធម្មេន វាតិ ជរាភន្តវសេន
អវិបរិណាមបកតិកស្ស កស្សបិ អភារតោ អវិបរិណាមធម្មេន វា។

ចក្ខុ សុញ្ញំ អត្តេន វា អត្តនិយេន វាតិ “ការកោ វេនកោ សយំវសី”តិ ឯវំ
បរិកប្បិកេន អត្តនា វា អត្តាភារតោយេវ អត្តនោ សន្តកេន បរិក្ខារេន ច
សុញ្ញំ។ សត្តំ ចក្ខាទិលោកិយធម្មជាតំ យស្មា អត្តា ច ឯត្ថ នត្ថិ, អត្តនិយញ្ច
ឯត្ថ នត្ថិ, តស្មា “សុញ្ញ”ត្ថិ វុច្ចតីតិ អត្តោ។ លោកុត្តរាបិ ធម្មា អត្តត្ថនិយេហិ
សុញ្ញាយេវ, សុញ្ញាតីតធម្មា នត្ថិតិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្មី ធម្មេ អត្តត្ថនិយសារស្ស
នត្ថិភារោ វុត្តោ ហោតិ។ លោកេ ច “សុញ្ញំ យំ សុញ្ញោ យដោ”តិ វុត្តោ យរស្ស
យជស្ស ច នត្ថិភារោ ន ហោតិ, តស្មី យដេ ច អញ្ញស្ស នត្ថិភារោ វុត្តោ ហោតិ។
ភគវតោ ច ឥតិ យម្បិកោចិ តត្ថ ន ហោតិ, តេន តំ សុញ្ញំ។ យំ បន តត្ថ
អវសីដ្ឋំ ហោតិ, តំ សន្តំ ឥនមត្ថិតិ បជាធាតីតិ អយមេវត្តោ វុត្តោ។ តថា
ញាយគន្លេ សទ្ធកន្លេ ច អយមេវត្តោ។ ឥតិ ឥមស្មី សុត្តេ អនត្តលក្ខណមេវ
កថិតំ។ អនិស្សរិយតោតិ អត្តនោ ឥស្សរិយេ អវសវត្តនតោ។
អកាមការិយតោតិ អត្តនោ អកាមំ អរុចិករណាវសេន។ អបាបុណិយតោតិ
ហតុំ បតិជ្ជាភារតោ។ អវសវត្តនតោតិ អត្តនោ វសេ អវត្តនតោ។ បរតោតិ
អនិច្ចតោ បច្ចយាយត្តវុត្តិតោ។ វិវិត្តតោតិ និស្សរតោ។

សុទ្ធន្តិ កេវលំ ឥស្សរកាលបកតីហិវិនា កេវលំ បច្ឆយាយត្ថបវត្តិវសេន
បវត្តមាណំ សុទ្ធនំ នាម។ អត្ថនិយវិវហិតោ សុទ្ធជម្ពបុញ្ញោតិ ច។ សុទ្ធនំ
ធម្មសមុប្បាទំ, សុទ្ធនំ សង្ខារសន្តតិ ធម្មំ សុទ្ធនំ បស្សន្តស្ស ជានន្តស្ស សង្ខារាណំ សន្តតិ
អញ្ញោច្ឆន្ទសង្ខារសន្តតិ។ តថេវ សុទ្ធនំ បស្សន្តស្ស សង្ខារាណំ, ឯកជ្ជានិ អាទរេន
ទុត្តិក្ខត្តំ វុត្តានិ។ ឯវំ បស្សន្តស្ស មរណាមុខេ ភយំ ន ហោតិ។ តាមណីតិ
អាលបនំ។ តិណាកជ្ជសមំ លោកន្តិ ឥមំ ឧបាទិទ្ធក្ខន្ធសង្ខាតំ លោកំ។ យថា
តិណាកជ្ជសមំ បញ្ញាយ បស្សតិ។ យថា អរញ្ញោ តិណាកជ្ជាធិសុ គណ្ណាន្តេសុ
អត្តានំ វា អត្ថនិយំ វា គណ្ណាតីតិ ន ហោតិ, តេសុ វា តិណាកជ្ជាធិសុ សយមេវ
នស្សន្តេសុបិ វិនស្សន្តេសុបិ អត្តា នស្សតិ, អត្ថនិយោ នស្សតីតិ ន ហោតិ។ ឯវំ
ឥមស្មី កាយេបិ នស្សន្តេ វា វិនស្សន្តេ វា អត្តា វា អត្ថនិយំ វា ភិដ្ឋតីតិ
អបស្សន្តោ បញ្ញាយ តិណាកជ្ជសមំ បស្សតីតិ វុច្ចតិ។ នាញំ បត្តយតេ កិត្យា,
អញ្ញាត្រប្បជិសន្ធិយាតិ បជិសន្ធិវិហិតំ និព្វានំ វេបេត្វា អញ្ញំ ភវំ វា អត្តភារំ វា
ន បត្តតិ។

រូបំ សមន្នេសតីតិ រូបស្ស សារំ បរិយេសតិ។ អហន្តិ វាតិ ទិដ្ឋិវសេន។ មមន្តិ
វាតិ គណ្ណាវសេន។ អស្មីតិ វាតិ មាណវសេន។ តម្បិ តស្ស ន ហោតីតិ តំ
តិវិធម្បិ តស្ស បុគ្គលស្ស ន ហោតិ។

ឥធាតិ ទេសាបទេសេ និទាតោ, ស្វាយំ កត្តចិ លោកំ ឧបាទាយ វុច្ចតិ។
យថាហ - “ឥធា តថាគតោ លោកេ ឧប្បជ្ជតី”តិ (សំ. និ. ៣.៧៨; អ. និ. ៤.៣៣)។
កត្តចិ សាសនំ។ យថាហ - “ឥធនេវ, ភិក្ខុវេ, សមណោ, ឥធម្មតិយោ
សមណោ”តិ (ម. និ. ១.១៣៩; ធី. និ. ២.២១៤)។ កត្តចិ ឱកាសំ។ យថាហ -

“ឥធនេវ តិដ្ឋមាណស្ស, ទេវភូតស្ស មេ សតោ;
បុណ្យោ ច មេ លទ្ធា, ឯវំ ជាតាហិ មារិសា”តិ។ (ធី. និ. ២.៣៦៩);

កត្តចិ បទប្បវណ្ណមត្តមេវ។ យថាហ - “ឥណហំ, ភិក្ខុវេ, ភុត្តារី អស្សំ
បវារីតោ”តិ (ម. និ. ១.៣០)។ ឥធម បន លោកំ ឧចាធាយ វុត្តោតិ វេទិតញ្ចោ។
អស្សុតវា បុទុជ្ជនោតិ ឯត្ថ បន អាគមាធិគមាភាវា ព្រាហ្ម្យ “អស្សុតវា”ឥតិ។
យស្ស ហិ ខន្ធាតុអាយតនបច្ចយាការសតិបដ្ឋានាធិសុ
ឧត្តហបរិបុត្តារីនិច្ឆយវហិតត្តា ទិដ្ឋិបដិសេធកោ នេវ អាគមោ, បដិបត្តិយា
អធិគន្ធត្ថស្ស អនធិគតត្តា នេវ អធិគមោ អត្ថិ, សោ អាគមាធិគមាភាវា
ព្រាហ្ម្យ “អស្សុតវា” ឥតិ។ ស្វាយំ -

បុទ្ធនំ ជននាធិហិ, ការណេហិ បុទុជ្ជនោ;
បុទុជ្ជនន្តោគធត្តា, បុទុវាយំ ជនោ ឥតិ។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.៧; ម. និ. អដ្ឋ.
១.២; អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.៥១; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.១.១៣០);

សោ ហិ បុទ្ធនំ នានប្បការាណំ កិលេសាធិនំ ជននាធិហិ ការណេហិ
បុទុជ្ជនោ។ យថាហ - បុទុ កិលេសេ ជនេន្តីតិ បុទុជ្ជនា, បុទុ
អរិហតសក្កាយទិដ្ឋិកាតិ បុទុជ្ជនា, បុទុ សត្តារាណំ មុខុល្លោកិកាតិ បុទុជ្ជនា,
បុទុ សព្ពគតីហិ អវុដ្ឋិតាតិ បុទុជ្ជនា, បុទុ នាណភិសន្ន្វារេ អភិសន្ន្វារេន្តីតិ
បុទុជ្ជនា, បុទុ នាណឱយេហិ វុយ្ហន្តីតិ បុទុជ្ជនា, បុទុ នាណសន្តាបេហិ
សន្តប្បន្តីតិ បុទុជ្ជនា, បុទុ នាណបរិឡាហេហិ បរិឡាហេន្តីតិ បុទុជ្ជនា, បុទុ បញ្ចសុ
កាមគុណេសុ រត្តា គិទ្ធា គធិតា មុញ្ញិតា អន្តោសន្តាលក្កាលគ្គិតា
បលិតុទ្ធាតិ បុទុជ្ជនា, បុទុ បញ្ចហិ នីវរណេហិ អាវុជា និវុជា ឱវុជា បិហិតា
បដិច្ចន្ទា បដិកុដ្ឋិតាតិ បុទុជ្ជនា (មហានិ. ៥១, ៩២), បុទ្ធនំ វា
គណនបថមតីតានំ អរិយធម្មបរម្មទានំ និចធម្មសមាចារាណំ ជនានំ
អន្តោគធត្តាបិ បុទុជ្ជនា, បុទុវ អយំ វិសុយេវ សន្និទ្ធំ គតោ, វិសុសដ្ឋោ

សីលសុតានិគ្គណយុត្តហិ អរិយេហិ ជនោតិបិ បុប្ផនោ។ ឯវមេតេហិ
“អស្សុតវា បុប្ផនោ”តិ ធ្វើហិ បទេហិ យេ តេ -

“ធុវេ បុប្ផនា វុត្តា, ពុទ្ធនាទិច្ចពន្ធនា;
អន្លោ បុប្ផនោ ឯកោ, កល្យាណោកោ បុប្ផនោ”តិ។ (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.៧;
ម. និ. អដ្ឋ. ១.២; សំ. និ. អដ្ឋ. ២.២.៦១; អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.៥១; បដិ. ម. អដ្ឋ.
២.១.១៣០; ធរ. ស. អដ្ឋ. ១០០៧) -

ទ្វេ បុប្ផនា វុត្តា, តេសុ អន្ធិបុប្ផនោ វុត្តា ហោតីតិ វេទិតញ្ញា។

អរិយានំ អនុស្សវីតិ អាទិសុ អរិយាតិ អារកត្តា កិលេសេហិ, អនយេ ន
នីយនតោ, អយេ នីយនតោ, សនេវកេន ច លោកេន អរណីយតោ ពុទ្ធា ច
បច្ចេកពុទ្ធា ច ពុទ្ធសាវកា ច វុច្ឆន្តិ, ពុទ្ធា ឯវ វា ឥធ អរិយា។ យថាហា -
“សនេវកេ, ភិក្ខុវេ, លោកេ... បេ... តថាគតោ អរិយោតិ វុច្ឆតី”តិ (សំ. និ.
៥.១០៩៨)។

សប្បុរិសាតិ ឯត្ថ បន បច្ចេកពុទ្ធា តថាគតសាវកា ច “សប្បុរិសា”តិ
វេទិតញ្ញា។ តេ ហិ លោកុត្តរគុណាយោគេន សោភនា បុរិសាតិ សប្បុរិសា។
សព្ពេវ វា ឯតេ ធ្វើជាបិ វុត្តា។ ពុទ្ធាបិ ហិ អរិយា ច សប្បុរិសា ច បច្ចេកពុទ្ធាបិ
ពុទ្ធសាវកាបិ។ យថាហា -

“យោ វេ កតញ្ញូ កតវេទិ ដីរោ, កល្យាណមិត្តោ ទន្ធិភត្តិ ច ហោតិ;
ធុឱតស្ស សក្កច្ច ករោតិ កិច្ចំ, តថាវិធំ សប្បុរិសំ វេទន្តី”តិ។ (ម. និ. អដ្ឋ.
១.២; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.១.១៣០; ធរ. ស. អដ្ឋ. ១០០៧);

“កល្យាណមិត្តា ទទ្ទកត្តិ ច ហោតី” តិ ឯត្តាវតា ហិ ពុទ្ធសាវកោ វុត្តោ។
កតញ្ញតាធិហិ បច្ចេកពុទ្ធា ពុទ្ធាតិ, យោ ឥមេសំ អរិយានំ អទស្សនសីលោ, ន
ច ទស្សនេ សាធុការី, សោ អរិយានំ អទស្សនី វេទិតញ្ញោ។ សោ ចក្កនា
អទស្សនី, ញ្ញាណោ អទស្សនី ទុរិយោ, តេសុ ញ្ញាណោ អទស្សនី ឥធន
អធិប្បតោ។ មំសចក្កនា ហិ ទិព្វចក្កនា វា អរិយា ទិដ្ឋាបិ អទិដ្ឋាវ ហោន្តិ តេសំ
ចក្កនា វណ្ណមត្តកហណតោ, ន អរិយភាវកោចរតោ។
សោណសិដ្ឋាលាទយោបិ ចក្កនា អរិយេ បស្សន្តិ, ន ច តេ អរិយានំ ទស្សនីនោ។

តត្រិទំ វត្ថុ - ចិត្តលបព្ពតវាសិនោ កិវ ខីណាសវត្ថេស្ស ឧបដ្ឋាកោ
វុឡ្យបព្ពជិតោ ឯកទិវសំ ថេរេន សទ្ធិ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ថេរស្ស បត្តចីវរំ គហេត្វា
បិដ្ឋិតោ អាគច្ឆន្តោ ថេរំ បុច្ឆិ - “អរិយា នាម, កន្តេ, កីទិសា” តិ? ថេរោ អាហា -
“ឥធនកន្តោ មហាលូកោ អរិយានំ បត្តចីវរំ គហេត្វា វត្ថុបដិបត្តិ កត្វា សហ
ចរន្តោបិ នេវ អរិយេ ជាតាតិ, ឯវំ ទុដ្ឋានា, អាវុសោ, អរិយា” តិ។ ឯវំ វុត្តេបិ សោ
នេវ អញ្ញាសិ។ តស្មា ចក្កនា ទស្សនំ ន ទស្សនំ, ញ្ញាណោ ទស្សនមេវ ទស្សនំ។
យថាហា - “អលំ តេ, វក្កលិ, កី តេ ឥមិនា បូតិកាយេន ទិដ្ឋេន, យោ ខោ,
វក្កលិ, ធម្មំ បស្សតិ, សោ មំ បស្សតី” តិ (សំ. និ. ៣.៨៧)។ តស្មា ចក្កនា
បស្សន្តោបិ ញ្ញាណោ អរិយេហិ ទិដ្ឋំ អនិច្ចាទិលក្ខណំ អបស្សន្តោ, អរិយានំ
អធិគតញ្ញា ធម្មំ អនធិគច្ឆន្តោ, អរិយករធម្មានំ អរិយភាវស្ស ច អទិដ្ឋត្វា
“អរិយានំ អទស្សនី” តិ វេទិតញ្ញោ។

អរិយធម្មស្ស អកោវិទោតិ សតិបដ្ឋានាទិភេទេ អរិយធម្មេ អកុសលោ។
អរិយធម្មេ អវិនិតោតិ ឯត្ថ បន -

ទុរិយោវិនយោ នាម, ឯកមេកេត្ត បញ្ចាជា;

អភារតោ តស្ស អយំ, “អវិនិតោ”តិ វុច្ចតិ។ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.២; សុ. និ. អដ្ឋ. ១.ឧបសគ្គវណ្ណានា; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.១.១៣០; ធរ. ស. អដ្ឋ. ១០០៧);

អយញ្ញំ សំវរវិនយោ បហានវិនយោតិ ធុរិយោវិនយោ។ ឯត្ថ ច ធុរិយេវ
វិនយេ ឯកមេកោបិ វិនយោ បញ្ចាធាភិជ្ជតិ។ សំវរវិនយោបិ ហិ សីលសំវរោ
សតិសំវរោ ញ្ញាណសំវរោ ខន្តិសំវរោ វីរិយសំវរោតិ បញ្ចវិដោ។
បហានវិនយោបិ តទទ្គប្បហានំ វិក្ខម្ពនប្បហានំ សមុច្ឆេទប្បហានំ
បដិប្បស្សន្តិប្បហានំ និស្សរណប្បហានន្តិ បញ្ចវិដោ។

តត្ថ “ឥមិនា ចាតិមោក្ខសំវរេន ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ”តិ (វិភ. ៥១១)
អយំ សីលសំវរោ។ “វត្ថុតិ ចក្កុន្ទិយំ, ចក្កុន្ទិយេ សំវរំ អាបន្នតិ”តិ (ម. និ.
១.២៩៥; សំ. និ. ៤.២៣៩; អ. និ. ៣.១៦) អយំ សតិសំវរោ។

“យានិ សោតានិ លោកស្មី, (អជិតាតិ ភគវា,) ”

សតិ តេសំ និវរណំ;

សោតានំ សំវរំ ព្រមិ, បញ្ញាយេតេ បិដិយ្យរេ”តិ។ (សុ. និ. ១០៤១; ចូឡនិ.

អជិតមាណាវបុច្ឆានិទ្ទេស ៤; នេត្តិ. ១១, ៤៥; ធរ. ស. អដ្ឋ. ១០០៧) -

អយំ ញ្ញាណសំវរោ។ “ខមោ ហោតិ សីតស្ស ឧណ្ហាស្ស”តិ (ម. និ. ១.២៤; អ. និ.
៤.១១៤; ៦.៥៨) អយំ ខន្តិសំវរោ។ “ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កំ នាធិវាសេតិ”តិ (ម. និ.
១.២៦; អ. និ. ៤.១១៤; ៦.៥៨) អយំ វីរិយសំវរោ។ សញ្ញាបិ ចាយំ សំវរោ
យថាសកំ សំវរិតញ្ញានំ វិនេតញ្ញានញ្ច កាយទុច្ឆរិតាធិនំ សំវរណតោ “សំវរោ”,
វិនយនតោ “វិនយោ”តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ តាវ សំវរវិនយោ បញ្ចាធាភិជ្ជតិ
វេទិតញ្ញោ។

តថា យំ នាមរូបបរិច្ឆេទាទីសុវិបស្សនាញាណោសុ បដិបក្ខការតោ
ទីតាលោកេនេវ តមស្ស, តេន តេនវិបស្សនាញាណេន តស្ស តស្ស
អនត្ថស្ស បហានំ។ សេយ្យចីទំ - នាមរូបវវត្តានេន សក្កាយទិដ្ឋិយា,
បច្ចយបរិគ្គហេន អហេតុវិសមហេតុទិដ្ឋនំ, តស្សេវ អបរភាគេន
កត្តាវិវតនេន កចំកថីការស្ស, កលាបសម្មសនេន “អហំ មមា” តិ
គាហស្ស, មគ្គាមគ្គវវត្តានេន អមគ្គេ មគ្គសញ្ញាយ, ឧទយទស្សនេន
ឧប្បទទិដ្ឋិយា, វយទស្សនេន សស្សតទិដ្ឋិយា, ភយទស្សនេន សភយេ
អភយសញ្ញាយ, អាទិនវទស្សនេន អស្សាទសញ្ញាយ, និព្វិនានុបស្សនាយ
អភិរតិសញ្ញាយ, មុញ្ជិតុកម្យតាញាណេន អមុញ្ជិតុកាមតាយ,
ឧបេក្ខាញាណេន អនុបេក្ខាយ, អនុលោមេន ធម្មដ្ឋិតិយំ និព្វានេ ច
បដិលោមការស្ស, គោត្រគុណា សម្ព័ន្ធនិមិត្តគ្គាហស្ស បហានំ។ ឯតំ
តទង្គប្បហានំ នាម។

យំ បន ឧបចារប្បនាគេនេន សមាធិនា បវត្តិការនិវារណតោ
យដប្បហារេនេវ ឧទកបិដ្ឋេ សេវាលស្ស តេសំ តេសំ នីវរណាទិធម្មានំ
បហានំ, ឯតំ វិក្ខម្ពនប្បហានំ នាម។ យំ ចតុន្នំ អរិយមគ្គានំ ភាវិតត្តា
តំតំមគ្គវតោ អត្តនោ អត្តនោ សន្តានេ “ទិដ្ឋិគតានំ បហានាយា” តិអាទិនា (ធន. ស. ២៧៧; វិភ. ៦២៨) នយេន វុត្ថស្ស សមុទយបក្ខិយស្ស កិលេសគណស្ស
អច្ចន្តអប្បវត្តិការេន បហានំ, ឥទំ សមុប្បន្នប្បហានំ នាម។ យំ បន ជលក្ខណោ
បដិប្បស្សន្តុត្តំ កិលេសានំ, ឯតំ បដិប្បស្សន្តិប្បហានំ នាម។ យំ
សត្តសម្ពុតនិស្សជត្តា បហានសត្តសម្ពុតំ និព្វានំ, ឯតំ និស្សរណប្បហានំ នាម។
សត្តម្យិ ចេតំ បហានំ យស្មា ចាគដ្ឋេន បហានំ, វិនយនដ្ឋេន វិនយោ, តស្មា
“បហានវិនយោ” តិ វុច្ចតិ។ តំ តំ បហានវតោ វា តស្ស តស្ស វិនយស្ស
សម្ពវតោបេតំ “បហានវិនយោ” តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ បហានវិនយោបិ បញ្ចុដា

ភិក្ខុវិញ្ញាណ វេទិតតោ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.២; សុ. និ. អដ្ឋ. ១.ឧបសគ្គវណ្ណានា; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.១.១៣០)។

ឯវមយំ សង្ខេបតោ ធុរិយោ កេតតោ ច ធនវិយោ វិទយោ ភិក្ខុសំវត្តា,
បហាតត្ថស្ស ច អប្បហ័នត្តា យស្មា ឯតស្ស អស្សតវតោ បុប្ផនស្ស នត្ថិ,
តស្មា អភាវតោ តស្ស អយំ “អវិនិតោ” តិ វុច្ចតីតិ។ ឯសេវ នយោ សប្បវិសានំ
អនស្សវី សប្បវិសធម្មស្ស អកោវិទោ, សប្បវិសធម្ម អវិនិតោ តិ ឯត្ថបិ។
និដ្ឋានាករណញ្ញំ ឯតមត្តតោ។ យថាហ - “យេវ តេ អវិយា, តេវ តេ
សប្បវិសា។ យេវ តេ សប្បវិសា, តេវ តេ អវិយា។ យោ ឯវ សោ អវិយានំ ធម្មោ,
សោ ឯវ សោ សប្បវិសានំ ធម្មោ។ យោ ឯវ សោ សប្បវិសានំ ធម្មោ, សោ ឯវ សោ
អវិយានំ ធម្មោ។ យេវ តេ អវិយវិនយា, តេវ តេ សប្បវិសវិនយា។ យេវ តេ
សប្បវិសវិនយា, តេវ តេ អវិយវិនយា។ អវិយេតិ វា, សប្បវិសេតិ វា,
អវិយធម្មេតិ វា, សប្បវិសធម្មេតិ វា, អវិយវិនយេតិ វា, សប្បវិសវិនយេតិ វា
ឯសេសេ ឯកេ ឯកេ ឯកេ សមេ សមភាកេ តត្ថាតេ តញ្ញោវាតិ (ធន. ស. អដ្ឋ. ១០០៧;
បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.១.១៣០)។

រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតីតិ ឥតេកកោ រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ, “យំ
រូបំ, សោ អហំ, យោ អហំ, តំ រូប” តិ រូបញ្ច អត្តានញ្ច អទ្ធយំ សមនុបស្សតិ។
សេយ្យថាបិ តេលប្បធិបស្ស ឈាយតោ “យា អច្ចិ, សោ វណ្ណោ។ យោ វណ្ណោ,
សា អច្ចិ” តិ អច្ចិញ្ច វណ្ណាញ្ច អទ្ធយំ សមនុបស្សតិ, ឯវមេវ ឥតេកកោ រូបំ
អត្តតោ... បេ... សមនុបស្សតីតិ (បដិ. ម. ១.១៣០-១៣១) ឯវំ រូបំ “អត្តា” តិ
ធិដ្ឋិបស្សនាយ បស្សតិ។ រូបវន្តំ វា អត្តានន្តិ អរូបំ “អត្តា” តិ គហេត្វា ឆាយាវន្តំ
រុក្ខំវិយ តំ រូបវន្តំ “អត្តា” តិ សមនុបស្សតិ។ អត្តនិ វា រូបន្តិ អរូបមេវ “អត្តា” តិ
គហេត្វា បុប្ផស្មី គន្ធិវិយ អត្តនិ រូបំ សមនុបស្សតិ។ រូបស្មី វា អត្តានន្តិ

អរូបមេវ “អត្តា”តិ គហេត្វា ករណ្ហាកេ មណីវិយ តំ អត្តានំ រូបស្មី
សមនុបស្សតិ។ វេទនាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។

តត្ថ “រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ”តិ សុទ្ធរូបំយេវ “អត្តា”តិ កថិតំ។ “រូបវន្តំ
វា អត្តានំ, អត្តនិ វា រូបំ, រូបស្មី វា អត្តានំ។ វេទនំ អត្តតោ... សញ្ញំ... សង្ខារេ...
វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ”តិ (បដិ. ម. ១.១៣១) ឥមេសុ សត្តសុ ឋានេសុ
អរូបំ “អត្តា”តិ កថិតំ, “វេទនាវន្តំ វា អត្តានំ, អត្តនិ វា វេទនា, វេទនាយ វា
អត្តាន”ន្តិ ឯវំ ចត្វសុ ខន្ទេសុ តិណ្ណំ តិណ្ណំ វសេន ធានសសុ ឋានេសុ
រូបារូបមិស្សកោ អត្តា កថិតោ។ តត្ថ រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ។ វេទនំ...
សញ្ញំ... សង្ខារេ... វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ តិ បញ្ចសុ ឋានេសុ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ
កថិតា។ អវសេសេសុ សស្សតទិដ្ឋិ។ ឯវមេត្ត បន្ទរស ភវទិដ្ឋិយោ បញ្ច
វិភវទិដ្ឋិយោ ហោន្តិ។ តា សញ្ញាបិ មគ្គាវរណា, ន សគ្គាវរណា,
បឋមមគ្គវជ្ជាតិ វេទិតញ្ច។

អារញ្ញកោតិ អរញ្ញេ និវាសំ។ បវនេតិ មហាន្តេ គម្ពីរវនេ។ ចរមាណេតិ តហិ
តហិ វិចរមាណោ។ វិស្សត្តោ គច្ឆតីតិ និព្វយោ និរាសន្តោ ចរតិ។ អនាចារគតោ
លុទ្ធស្សាតិ មិគលុទ្ធស្ស បរម្មុខគតោ។ អន្តមកាសិ មារន្តិ កិលេសមារំ វា
នេវបុត្តមារំ វា អន្តំ អកាសិ។ អបទំ វិចិត្វាតិ កិលេសបទំ ហន្ធា នាសេត្វា។
មារចក្កំ អទស្សនំ គតោតិ មារស្ស អទស្សនវិសយំ បត្តោ។ អនាចារគតោតិ
មារស្ស បរម្មុខំ បត្តោ។ សេសំ សព្ពត្ត ចាកជមេវ។

ឯវំ ភគវា ឥនម្បិ សុត្តំ អរហត្តនិក្ខុជេនេវ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ
ច វុត្តសទិសោយេវ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជាតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

មោឃរាជមាលាវសុត្តន្តិទ្កេសវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៦. បិដ្ឋិយមាលាវសុត្តន្តិទ្កេសវណ្ណនា

៨៩. សោឡសមេ បិដ្ឋិយសុត្តន្តិទ្កេសេ - ជិណ្ហោហមស្មិ អពលោ

វីតវណ្ណោតិ សោ កិវ ព្រាហ្មណោ ជរាភិក្ខុតោ វីសវស្សសតិកោ ជាតិយា,
ទុព្ពលោ ច “ឥធម៌ ចាទំ ករិស្សមី” តិ អញ្ញាត្រេវ ករោតិ, វិនដ្ឋបុរិមធវីវណ្ណោ ច។
តេនាហ - “ជិណ្ហោហមស្មិ អពលោ វីតវណ្ណោ” តិ។ មាហំ នស្សំ មោមុហោ
អន្តរាវាតិ មាហំ តុប្បំ ធម្មំ អសច្ចិកត្វា អន្តរា ឯវ អវិទ្វា ហុត្វា អនស្សី។
ជាតិជរាយ ឥធវិប្បហានន្តិ ឥធវេវ តវ ចាទមូលេ ចាសាណកេ ចេតិយេ វា
ជាតិជរាយ វិប្បហានំ និព្វានំ ធម្មវសំ អហំ វិជញ្ញំ, តំ មេ អាចិត្ត។

អពលោតិ ពលវិវហិតោ។ ទុព្ពលោតិ ទុព្ពលពលោ។ អប្បពលោតិ
បរិត្តពលោ។ អប្បថាមោតិ បរិត្តវិវយោ។ វីតវណ្ណោតិ បរិត្តតធវីវណ្ណោ។
វិគតវណ្ណោតិ អបគតធវីវណ្ណោ។ វិគច្ឆិវណ្ណោតិ ទ្វីវត្វតធវីវណ្ណោ។ យា សា
បុរិមា សុភា វណ្ណានិភាតិ យា សា សុភា សុន្តរា បុរិមកាលេ សតិ, សា វណ្ណានិភា
ឯតវហិ អន្តរហិតាវិគតា។ អាទិនវោ ចាតុក្ខតោតិ ឧបទ្កវោ ចាតុរហោសិ។
“យា សា បុរិមា សុភា វណ្ណានិភា” តិ ចាបំ វេបេត្វា “យា សុភា អស្សា” តិ ឯកេ
វណ្ណាយន្តិ។

អសុទ្ធាតិ បដលាទីហិ អសុទ្ធា។ អវិសុទ្ធាតិ តិមិរាទីហិ អវិសុទ្ធា។
អបរិសុទ្ធាតិ សមន្តតោ ដោជបដលាទីហិ បរិយោនទ្ធត្តា អបរិសុទ្ធា។
អវោធាតាតិ នប្បសន្នា បសន្នសទិសា។ នោ តថា ចក្កនា រូបេ បស្សមីតិ យថា
ចោរាណាចក្កនា រូចារម្មណំ បស្សមិ ឱលោកេមិ, តថា តេន បកាវេន ឥនានិ ន

បស្សមិ។ សោតំ អសុទ្ធពុទ្ធិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ មាហំ នស្សន្តិ អហំ មា
វិនស្សំ។

៩០. ឥនានិ យស្មា បិដ្ឋិយោ កាយេ សាបេក្ខតាយ
“ជិណ្ហោហមស្មី”តិ អាទិមាហា។ តេនស្ស ភគវា កាយេ សិនេហាប្បហានតំ
“ទិស្វាន រូបេសុ វិហញ្ញមាទេ”តិ គាថមាហា។ តត្ថ រូបេសុតិ រូបហេតុ
រូបបច្ចយា។ វិហញ្ញមាទេតិ កម្មការណាទីហិ ឧបហញ្ញមាទេ។ រុប្បន្តិ រូបេសុតិ
ចក្ករោគាទីហិ ច រូបហេតុយេវ ជនា រុប្បន្តិ ពាធិយន្តិ។

ហញ្ញន្តិ យជីយន្តិ។ វិហញ្ញន្តិ វិហេសិយន្តិ។ ឧបវិហញ្ញន្តិ
ហត្ថចាទន្ននាទី លភន្តិ។ ឧបយាតិយន្តិ មរណំ លភន្តិ។ កុប្បន្តិ បរិវត្តន្តិ។
បីឡយន្តិ វិយាតំ អាបជ្ឈន្តិ។ យជ្ឈយន្តិ យជ្ឈនំ ចាបុណ្ណន្តិ។ ព្យាធិតាតិ ភីតា។
នោមនស្សិតាតិ ចិត្តវិយាតំ បត្តា។ វេមាទេតិ នស្សមាទេ។

៩១. ឯវំ ភគវតា យាវ អរហត្តំ, តាវ កថិតំ បជិបត្តិ សុត្វា បិដ្ឋិយោ
ជរាទុព្ពលតាយ វិសេសំ អនធិគន្ធា ច បុន “ទិសា ចតស្សោ”តិ ឥមាយ គាថាយ
ភគវន្តំ ថោមេន្តោ ទេសនំ យាចតិ។

៩២. អថស្ស ភគវា បុនបិ យាវ អរហត្តំ, តាវ បជិបទំ ទស្សន្តោ
“តណ្ហាធិបន្នេ”តិ គាថមាហា។

តណ្ហាធិបន្នេតិ តណ្ហាយ វិមុច្ចិត្វា បិតេ។ តណ្ហានុគេតិ តណ្ហាយ សហ
គច្ឆន្តោ។ តណ្ហានុគតេតិ តណ្ហាយ អនុពន្ធន្តោ។ តណ្ហានុសដេតិ តណ្ហាយ
សហ ធាវន្តោ។ តណ្ហាយ បន្នេតិ តណ្ហាយ និមុគ្គេ។ បជិបន្នេតិ តណ្ហាយ
អវត្តដេ។ អភិក្ខុតេតិ មទ្គិតេ។ បរិយាទិន្នចិត្តេតិ បរិយាទិយិត្វា
គហិតកុសលចិត្តេ។

សន្តាបជាតេតិ សញ្ញាតចិត្តសន្តាបេ។ វ្យាតិជាតេតិ រោគុប្បន្នេ។
ឧបទ្ទវជាតេតិ អាទិនវជាតេ។ ឧបសគ្គជាតេតិ ឧប្បន្នទុក្ខជាតេ។

វិវដ៌វីតមលន្តិ ឯត្តវិវដន្តិវិភក្តរាគាធិវដ៌។ វីតមលន្តិវីតរាគាធិមលំ។
រាគាធិយោ ហិ អដ្ឋោត្តរណាដ្ឋន រដោ នាម, ទូសដ្ឋន មលំ នាម។ ធម្មចក្កន្តិ
កត្តចិ បឋមមគ្គញ្ញាណំ, កត្តចិ អាទិនិ តីណិ មគ្គញ្ញាណានិ, កត្តចិ
ចតុត្ថមគ្គញ្ញាណាម្បិ។ ឥធម បន ជដិលសហស្សស្ស ចតុត្ថមគ្គញ្ញាណំ។
បិដ្ឋិយស្ស តតិយមគ្គញ្ញាណាមេវ។ យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ, សព្វំ តំ និរោធធម្មន្តិ
វិបស្សនាវសេន ឯវំ បវត្តស្ស ធម្មចក្កំ ឧទចាធិតិ អត្តោ។ សេសំ សព្វត្ត
ចាកជមេវ។

ឯវំ ឥធម្មិ សុត្តំ ភក្តវា អរហត្តនិក្ខុជនេវ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ
ច បិដ្ឋិយោ អនាគាមិជលេ បតិដ្ឋាសិ។ សោ កិវ អន្តរន្តរា ចិន្តេសិ - “ឯវំ
វិចិត្របដិកានំ នាម ទេសនំ នលភតិ មយ្ហំ មាតុលោ ពារីវ សវនាយា”តិ។ តេន
សំនេហវិក្ខេបេន អរហត្តំ ចាបុណីតុំ នាសក្ខិ។ អន្តោវាសិកា បនស្ស
សហស្សជដិលា អរហត្តំ ចាបុណីសុ។ សព្វេវ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធខរ
ឯហិភិក្ខុនោ អហេសុន្តិ។

សទ្ធម្មប្បវត្តាតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

បិដ្ឋិយមាណាវសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៧. ចារាយនត្ថុតិកាថានិទ្ទេសវណ្ណានា

៩៣. ឥតោ បរំ សង្កឹតិកាវា ទេសនំ ថោមេត្តា “ឥធមរោច
ភក្តវា”តិអាទិមាហំសុ។ តត្ថ ឥធមរោចាតិ ឥទំ ចារាយនំ អរោច។

បរិចារកសោធន្ទសានន្តិ ពារវិស្ស បរិចារកេន បិដ្ឋិយេន សហ សោធន្ទសានំ,
ពុទ្ធស្ស វា ភគវតោ បរិចារកានំ សោធន្ទសានន្តិ បរិចារកសោធន្ទសានំ។ តេ ឯវ
ច ព្រាហ្មណា តត្ថ សោធន្ទសសុ ទិសាសុ បុរតោ ច បច្ឆតោ ច វាមបស្សតោ ច
ធន្ទិណបស្សតោ ច ធន យោជនា និសិដ្ឋា ឧដុកេន ធានសយោជនិកា
អហោសិ។ អដ្ឋិដ្ឋាតិ យាចិតោ។

៩៤-៩៧. អត្ថមញ្ញាយាតិ ចាឡិអត្ថមញ្ញាយ។ ធម្មមញ្ញាយាតិ
ចាឡិមញ្ញាយ។ ចារាយនន្តិ ឯវំ ឥមស្ស ធម្មបរិយាយស្ស អធិវចនំ អាហេបេត្វា
តេសំ ព្រាហ្មណានំ នាមាធិ កិត្តយន្តោ “អធិតោ...បេ... ពុទ្ធសេដ្ឋមុចាគមុ”ន្តិ
អាហំសុ។ តត្ថ សម្មន្នបរណាន្តិ និព្វានបទដ្ឋានត្វតេន ចាតិមោក្ខសីលាធិនា
សម្មន្នំ។ ឥសិន្និ មហោសី។

និទ្ទេសេ ឧចាគមីស្វតិ សមីបំ គមីសុ។ ឧបសង្កមីស្វតិ អវិទូរដ្ឋានំ គមីសុ។
បយិរុចាសីស្វតិ សមីបេ និសីធិសុ។ បរិបុច្ឆិស្វតិ បរិបុច្ឆំ អាហារីសុ។
បរិគណ្ឌិស្វតិ តុលយីសុ។ “ចោទយីស្វ”តិ កេចិ។

សីលាចារនិព្វត្តិ ឧត្តមសីលាចារនិព្វត្តិ, មគ្គេន និប្បន្នសីលន្តិ អត្ថោ។

គម្ពីរេតិ ឧត្តានភាវបដិក្ខេបវចនំ។ ទុទ្ទេសេតិ គម្ពីរត្តា ទុទ្ទេសេ, ទុក្ខេន
ធន្នេ, ន សក្កា សុខេន ធន្នំ។ ទុទ្ទេសត្តាវ ឧរុនុពោធន, ទុក្ខេន អវពុដ្ឋិតព្វេ, ន
សក្កា សុខេន អវពុដ្ឋិតុំ។ សន្តេតិ និព្វតេ។ បណ្ឌិតេតិ អតប្បកេ។ ឥទំ ធូយំ
លោកុត្តរមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ អតក្កាវចរេតិ តក្កេន ន អវចរិតព្វេ ន
ឌីកាហិតព្វេ ញាណោនេវ អវចរិតព្វេ។ និបុណេតិ សណ្តោ។ បណ្ឌិតវេទនីយេតិ
សម្មា បដិបន្នេហិ បណ្ឌិតហិ វេទិតព្វេ។

៩៨. តោសេសីតិ តុដ្ឋិ អាចារេសិ។ វិតោសេសីតិ វិវិជា តេសំ សោមនស្សំ
ឧប្បាទេសិ។ បសាទេសីតិ តេសំ ចិត្តប្បសាទំ អកាសិ។ អារាធសីតិ អារាធយំ
សិទ្ធិ ចាបេសិ។ អត្តមនេ អកាសីតិ សោមនស្សវសេន សកមនេ អកាសិ។

៩៩. តតោ បរំ ព្រហ្មចរិយមចរីស្វតិ មគ្គព្រហ្មចរិយំ អចរីសុ។

១០០. តស្មា ចារាយនន្តិ តស្ស ចារក្ខតស្ស និព្វានស្ស អាយតនន្តិ វុត្តំ
ហោតិ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

ចារាយនត្ថតិកាថានិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០៨. ចារាយនានុគីតិកាថានិទ្ទេសវណ្ណានា

១០២. ចារាយនមនុកាយិស្សន្តិ អស្ស អយំ សម្ពុទ្ធោ - ភគវតា ហិ
ចារាយនេ ទេសិតេ សោឡសសហស្សជជីលា អរហត្តំ ចាបុណ្ណិសុ,
អវសេសានញ្ច ចុទ្ធសកោដិសម្ព័នំ នេវមនុស្សនំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។
វុត្តញ្ញោតំ ចោរណេហិ -

“តតោ ចាសាណកេ វម្មេ, ចារាយនសមាគមេ;

អមតំ ចាបយី ពុទ្ធោ, ចុទ្ធស ចាណកោជិយោ”តិ។ (សុ. និ. អដ្ឋ.

២.១១៣៨);

និដ្ឋិតាយ បន ធម្មទេសនាយ តតោ តតោ អាគតា មនុស្សា ភគវតោ
អានុភាវេន អត្តនោ អត្តនោ កាមនិគមាធិស្សេវ ចាតុរហេសុំ។ ភគវាបិ
សាវត្ថិមេវ អគមាសិ បរិចារកសោឡសាធិហិ អនេកេហិ ភិក្ខុសហស្សេហិ

បរិវត្តតា។ តត្ថ បិដ្ឋិយោ ភគវន្តំ វន្តិត្វា អាហា - “គន្ធាមហំ, ភន្តេ, ពារីស្ស
ពុទ្ធប្បាធំ អាហេចេតុំ, បដិស្សតញ្ញា តស្សេវ មយា” តិ។ អថ ភគវតា អនុញ្ញាតោ
ព្រាណគមនេនេវ គោធាវីតីរំ គន្ធា ចាទគមនេន អស្សមាភិមុខោ អគមាសិ។
តមេនំ ពារី ព្រាហ្មណោ មគ្គំ ឱលោកេន្តោ និសិន្នោ ទូរតោវ តំ
ខារិជជាទិវិហិតំ ភិក្ខុវេសេនាគន្ធន្តំ ទិស្វា “ពុទ្ធា លោកេ ឧប្បន្នោ” តិ
និដ្ឋមគមាសិ។ សម្មត្តព្យាបិ នំ បុច្ឆិ - “កី, បិដ្ឋិយ, ពុទ្ធា លោកេ ឧប្បន្នោ” តិ?
“អាម, ព្រាហ្មណ, ឧប្បន្នោ, ចាសាណាកេ ចេតិយេ និសិន្នោ អម្ពាភំ ធម្មំ
ទេសេសិ, តមហំ តុយ្ហំ ទេសេស្សមី” តិ។ តតោ ពារី មហតា សក្ការេន
សបរិសោ តំ បូជេត្វា អាសនំ បញ្ញាបេសិ។ តត្ថ និសិន្និត្វា បិដ្ឋិយោ
“ចារាយនមនុគាយិស្ស” ត្ថិអាទិមាហា។

តត្ថ អនុគាយិស្សន្តិ ភគវតោ គីតំ អនុគាយិស្សំ។ យថាទ្គក្ខិតិ យថា សាម
សទ្ធាភិសម្ពោធន អសាធារណាព្រាណេន ថ អទ្គក្ខិ។ និក្កាមោតិ
បហ្នានកាមោ។ “និក្កាមោ” តិបិ ចាហោ, វីរិយវាតិ អត្ថោ។ និក្ខន្តោ វា
អកុសលបក្ខោ។ និព្ពនោតិ កិលេសវនិវិហិតោ, តណ្ហាវិវិហិតោ ឯវ វា។
កិស្ស ហេតុ មុសាភណោតិ យេហិ កិលេសេហិ មុសាភណោយ្យ, ឯតេ តស្ស
បហ្នានាតិ ទស្សេតិ។ ឯតេន ព្រាហ្មណស្ស សវនេ ឧស្សហំ ជនេតិ (សុ. និ. អដ្ឋ.
២.១១៣៨)។

អមលោតិ កិលេសមលវិវិហិតោ។ វិមលោតិ វិគតកិលេសមលោ។
និម្មលោតិ កិលេសមលសុទ្ធា។ មលាបគតោតិ កិលេសមលា ទ្វីភូតោ ហុត្វា
ចរតិ។ មលវិប្បហ្នានោតិ កិលេសមលប្បហ្នានោ។ មលវិមុត្តោតិ កិលេសេហិ
វិមុត្តោ។ សព្ពមលវីតិវត្តោតិ វាសនាទិសព្ពកិលេសមលំ អតិក្កន្តោ។ តេ វនាតិ
ឯតេ វុត្តប្បកាវា កិលេសា។

១០៣. វណ្ណបសំហិតន្តិ គុណ្ណបសំហិតំ។

១០៤. សច្ច្យយោតិ ពុទ្ធា ហិ សច្ចេនេវ អង្គានេន នាមេន យុត្តោ។ ព្រាហ្មតិ តំ
ព្រាហ្មណំ អាលបតិ។

តត្ថ លោកោតិ លុដ្ឋនដ្ឋន លោកោ។ ឯកោ លោកោ ភវលោកោតិ
តេភូមកវិចាកោ។ សោ ហិ ភវតីតិ ភវោ, ភវោ ឯវ លោកោ ភវលោកោ។
ភវលោកោ ច សម្ពុត្តិភវលោកោ ចាតិ ឯត្ថ ឯកោកោ ទ្វេ ទ្វេ ហោតិ។ ភវលោកោ
ហិ សម្ពុត្តិភវវិបត្តិភវវសេន ធុរិដោ។ សម្ពុត្តិភវលោកោបិ
សម្ពុត្តិសម្ពុត្តិភវវិបត្តិសម្ពុត្តិភវវសេន ធុរិដោ។ តត្ថ សម្ពុត្តិភវលោកោតិ
សុគតិលោកោ។ សោ ហិ ឥដ្ឋជលត្តា សុន្ទរោ លោកោតិ សម្ពុត្តិ, ភវតីតិ ភវោ,
សម្ពុត្តិ ឯវ ភវោ សម្ពុត្តិភវោ, សោ ឯវ លោកោ សម្ពុត្តិភវលោកោ។
សម្ពុត្តិសម្ពុត្តិភវលោកោតិ សុគតូបកំ កម្មំ។ តញ្ចិ សម្ពុតិ ឯតស្មា ជលន្តិ
សម្ពុតោ, សម្ពុត្តិយា សម្ពុតោ សម្ពុត្តិសម្ពុតោ, សម្ពុត្តិសម្ពុតោ ឯវ លោកោ
សម្ពុត្តិសម្ពុត្តិភវលោកោតិ។

វិបត្តិភវលោកោតិ អចាយលោកោ។ សោ ហិ អនិដ្ឋជលត្តា វិរូចោ
លោកោតិ វិបត្តិ, ភវតីតិ ភវោ, វិបត្តិ ឯវ ភវោ វិបត្តិភវោ, វិបត្តិភវោ ឯវ
លោកោ វិបត្តិភវលោកោ។ វិបត្តិសម្ពុត្តិភវលោកោតិ អចាយូបកំ កម្មំ។ តញ្ចិ
សម្ពុតិ ឯតស្មា ជលន្តិ សម្ពុតោ, វិបត្តិយា សម្ពុតោ វិបត្តិសម្ពុតោ, វិបត្តិសម្ពុតោ
ឯវ លោកោ វិបត្តិសម្ពុត្តិភវលោកោតិ។ តិស្សោ វេទនាតិ សុខា វេទនា, ធុត្តា
វេទនា, អធុត្តមសុខា វេទនា លោកិយា ឯវ។ អាហារាភិ បច្ចយា។ បច្ចយា ហិ
អត្តនោ ជលំ អាហារន្តិ អាហារា។ កតធឿ កាហារោ ជស្សហារោ
មនោសញ្ចេតនាហារោ វិញ្ញាណាហារោតិ ចត្តារោ។ វត្ថុវសេន
កតធឿ កត្តត្ថត្តា កតធឿ កាហោ, អដ្ឋោហិ តត្ថត្តា អាហារោ,

ឱទ្ធនកុម្មាសាធិវត្ថុកាយ ឱជាយេតំ នាមំ។ សា ហិ ឱជជ្ជមករូចានិ អាហារតីតិ
អាហារោ។ ចក្ខុសម្ពុស្សាទិកោ ធម្មិជោ ជស្សោ តិស្សោ វេទនា អាហារតីតិ
អាហារោ។ មនសោ សញ្ចេតនា ន សត្តស្សាតិ មនោសញ្ចេតនា យថា
ចិត្តកក្កតា, មនសា វា សម្បយុត្តា សញ្ចេតនា មនោសញ្ចេតនា យថា
អាជញ្ញវេទា, តេត្វមកកុសលាកុសលចេតនា។ សា ហិ តយោ ភវេ អាហារតីតិ
អាហារោ។ វិញ្ញាណន្តិ ឯក្ខនវីសតិភេទំ បដិសន្ធិវិញ្ញាណំ។ តញ្ចិ
បដិសន្ធិនាមរូបំ អាហារតីតិ អាហារោ។

ឧបាទានកូន្ទាតិ ឧបាទានកោចរា ខន្ធា ឧបាទានកូន្ទា, មជ្ឈេ បទលោហោ
ទដ្ឋញ្ចោ។ ឧបាទានសម្ពុតា វា ខន្ធា ឧបាទានកូន្ទា យថា តិណគ្គិ, បុសគ្គិ។
ឧបាទានវិជេយ្យា វា ខន្ធា ឧបាទានកូន្ទា យថា រាជបុរិសោ។ ឧបាទានប្បភវា វា
ខន្ធា ឧបាទានកូន្ទា យថា បុប្ផរុក្ខោ, ជលរុក្ខោ។ ឧបាទានានិ បន កាមុចាទានំ
ទិដ្ឋចាទានំ សីលព្ពតុចាទានំ អត្តវាធុចាទានន្តិ ចត្តារិ។ អត្តតោ បន ភុសំ
អាទានន្តិ ឧបាទានំ។ រូបុចាទានកូន្ទោ, វេទនុចាទានកូន្ទោ, សញ្ញាចាទានកូន្ទោ,
សង្ខារុចាទានកូន្ទោ, វិញ្ញាណុចាទានកូន្ទាតិ បញ្ចោ។ **ឆ អជ្ឈត្តិកានិ**
អាយតនានីតិ ចក្ខាយតនំ, សោតាយតនំ, ឃានាយតនំ, ជីវ្ហាយតនំ,
កាយាយតនំ, មនាយតនំ។ **សត្តវិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ** វុត្តនយា ឯវ។ តថា **អដ្ឋ**
លោកធម្មា។ អបិ ច - លាភោ, អលាភោ, យសោ, អយសោ, និន្ទា, បសំសា, សុខំ,
ទុក្ខន្តិ ឥមេ អដ្ឋ លោកប្បវត្តិយា សតិ អនុបរិវត្តនធម្មកត្តា លោកស្ស ធម្មាតិ
លោកធម្មា។ ឯតេហិ មុត្តោ សត្តោ នាម នត្ថិ, ពុទ្ធានម្បិ ហោន្តិយេវ។ យថាហា -

“អដ្ឋិមេ, ភិក្ខុវេ, លោកធម្មា លោកំ អនុបរិវត្តន្តិ, លោកោ ច អដ្ឋ
លោកធម្មេ អនុបរិវត្តតិ។ កតមេ អដ្ឋ? លាភោ ច អលាភោ ច... បេ....

សុខញា ធុត្តញ្ញា។ ឥមេ ខោ, ភិក្ខុវេ, អដ្ឋលោកធម្មា លោកំ អនុបរិវត្តន្តិ,
លោកោ ច ឥមេ អដ្ឋលោកធម្មេ អនុបរិវត្តតិ"តិ (អ. និ. ៨.៦)។

តត្ថ អនុបរិវត្តន្តិ អនុពន្ធន្តិ នប្បជហន្តិ, លោកតោ ន និវត្តន្តិ អត្ថោ។
លោកោតិ បព្ពជិតស្ស ចីវរាទិ, គហដ្ឋស្ស ធនធម្មាទិលោកោ។ សោយេវ
អលព្ពមា នោ លោកោ អលោកោ ន លោកោ អលោកោតិ វុច្ចតិ, នោ ច
អត្តាការៈប្បត្តិតោ បរិញ្ញេយ្យោ សិយា។ យសោតិ បរិវារោ។ សោយេវ
អលព្ពមា នោ យសោ អយសោ។ និន្ទាតិ អវល្លាភណានំ។ បសំសាតិ
វល្លាភណានំ។ សុខន្តិ កាមាវចរកាយិកចេតសិកំ។ ធុត្តន្តិ
បុព្វជ្ជនសោតាបន្នសកទាគាមីនំ កាយិកចេតសិកំ, អនាគាមិអរហន្តានំ
កាយិកមេវ។ សត្តារាសាតិ សត្តានំ អាវាសា, វសនដ្ឋានានីតិ អត្ថោ។ តានិ បន
តថា បកាសិតា ខន្ធា ឯវ។ សត្តសុវិញ្ញាណដ្ឋិតិសុ អសញ្ញាសត្តេន ច
នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនេន ច សទ្ធិ នវ សត្តារាសា។ ទសាយតនានីតិ
ចក្ខាយតនំ, រូចាយតនំ, សោតាយតនំ, សឡាយតនំ, ឃានាយតនំ,
គន្ធាយតនំ, ជីវាយតនំ, វសាយតនំ, កាយាយតនំ, ដោជ្ឈញ្ញាយតនន្តិ ឯវំ ទស។
ទ្វាទសាយតនានីតិ មនាយតនធម្មាយតនេហិ សទ្ធិ ឯវំ ទ្វាទស។ អដ្ឋារស
ធាតុយោតិ ចក្ខុធាតុ, រូបធាតុ, ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុ... បេ... មនោធាតុ, ធម្មធាតុ,
មនោវិញ្ញាណធាតុតិ ឯកេកស្មី តីណិ តីណិ កត្វា អដ្ឋារស ធាតុយោ។

សទិសនាមោតិ តេសំ សទិសនាមោ ឯកគុណវល្លានាមោ។
សទិស្សុយោតិ ឯកគុណវល្លានាមេន អង្គាយនោ។ សច្ចសទិស្សុយោតិ
អរិយឯកគុណវល្លានាមេន អរិយរិទេន អង្គាយនោ។

អាសិតោតិ ឧបសង្កមិតោ។ ឧបាសិតោតិ ឧបកត្តា សេរិតោ។
បយិរុបាសិតោតិ ភត្តិវសេន អតីវ សេរិតោ។

១០៥. កុព្ពនកន្តិ បរិត្តវនំ។ ពហុប្បលំ កាននមាវសេយ្យាតិ
អនេកជលាទិវិកតិភវិតកាននំ អាគម្ម វសេយ្យ។ អប្បនស្ស្ទតិ
ពាវវិប្បត្តតិកេ បរិត្តបញ្ញោ។ មហោទន្តិ អនោតត្តាទី មហន្តំ ឧទករាសី។

អប្បនស្ស្ទតិ មន្តនស្ស្ទនោ។ បរិត្តនស្ស្ទតិ អតិមន្តនស្ស្ទនោ។
ថោកនស្ស្ទតិ បរិត្តតោបិ អតិបរិត្តនស្ស្ទនោ។ ឌីមកនស្ស្ទតិ
ហោដ្ឋមនស្ស្ទនោ។ លាមកនស្ស្ទតិ អប្បធាននស្ស្ទនោ។ ធនុក្កនស្ស្ទតិ ន
ឧត្តមនស្ស្ទនោ។ អប្បមាណនស្ស្ទន្តិ បមាណំ អតិក្កមិត្វា អប្បមាណំ
និព្ពាននស្ស្ទំ។ អគ្គនស្ស្ទន្តិ “អគ្គតោ វេ បសន្នាន”ន្តិអាទិនា (អ. និ. ៤.៣៤; ឥតិវុ.
៩០) នយេន អគ្គធម្មនស្ស្ទំ។ សេដ្ឋនស្ស្ទន្តិ សម្ពុទ្ធា ទិបទសេដ្ឋាតិ សេដ្ឋនស្ស្ទំ។
វិសេដ្ឋនស្ស្ទន្តិអាទិនិ ចត្តាវិ ឧបសគ្គន វឌ្ឍិតានិ។ អសមន្តិ ន សមំ អសមំ
សត្តញ្ញំ។ អសមសមន្តិ អសមេហិ អតីតពុទ្ធហិ សមំ អសមសមំ។
អប្បជិសមន្តិ អត្តនោ សទិសវិវហិតំ។ អប្បជិភាគន្តិ អត្តនោ បដិពិម្ពវិវហិតំ។
អប្បជិបុគ្គលន្តិ បដិមល្លបុគ្គលវិវហិតំ។ ទេវាទិទេវន្តិ វិសុទ្ធិទេវានម្បិ អតិទេវំ។
អភិមន្ត្តលសម្ពុតជ្ជន ឧសភំ។ អធម្មតជ្ជន បុរិសសីហំ។ និទ្ទោសជ្ជន
បុរិសនាគំ។ ឧត្តមជ្ជន បុរិសាជញ្ញំ។ អដ្ឋបរិសបថី ឧប្បិឡេត្វា សទេវកេ
លោកេ កេនចិ បច្ចតិកេន បច្ឆាមិត្តេន អកម្បិយេ អចលដ្ឋានេ តិដ្ឋនជ្ជន
បុរិសនិសភំ។ ធម្មទេសនាធុរវហនជ្ជន បុរិសធារញ្ញំ។

មានសកំ វា សវន្តិ មនសា ចិន្តេត្វា កតំ បល្លំ វា នាមមេវ វា។ អនោតត្តំ វា
ទហន្តិ ចន្ទិមស្សិយា ទក្ខិណោន វា ឧត្តរេន វា កច្ឆន្តា បព្ពតន្តរេន តំ ឌីកាសេន្តិ,
ឧដ្ឋំ កច្ឆន្តា ន ឌីកាសេន្តិ, តេនេវស្ស “អនោតត្ត”ន្តិ សង្ខា ឧទចាទិ។ ឯវរូបំ
អនោតត្តំ វា ទហំ។ អក្ខោភំ អមិតោទកន្តិ ចាលេតុំ អសក្កុណោយ្យំ អបរិមិតំ
ឧទកជលរាសី។ ឯវមេវាតិ ឌីបម្ពសំសន្ននំ, ពុទ្ធិ ភកវន្តំ អក្ខោភំ អាសភំ

ឋានដ្ឋាននេន ចាលេតុំ អសក្កុណោយ្យំ។ អមិតតេជន្តិ អបរិមិតញ្ញាណតេជំ។
បរិនិព្វានន្តិ ធនពលញ្ញាណាធិវសេន បភេទគតញ្ញាណំ។ វិវេចក្កន្តិ
សមន្តបក្ខំ។

បញ្ញាបភេទកុសលន្តិ “យា បញ្ញា បដាននាវិចយោ បរិចយោ” តិអាធិនា
(ឆ. ស. ១៦; វិ. ៥២៥) នយេន បញ្ញាយ បភេទដាននេ ឆេកំ។

អធិគតបដិសម្ពិទ្ធន្តិ បដិលទ្ធចតុបដិសម្ពិទ្ធិ។ ចតុវេសារដ្ឋប្បត្តន្តិ
“សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស តេ បដិដានតោ ឥមេ ធម្មា អនភិសម្ពុទ្ធា” តិអាធិនា (ម. និ.
១.១៥០; អ. និ. ៤.៨) នយេន វុត្តេសុ ចតុសុ ឋានេសុ វិសារទការៈប្បត្តំ។
សទ្ធាធិមុត្តន្តិ បរិសុទ្ធេ ជលសមាបត្តិចិត្តេ អធិមុត្តំ. តត្ថ បរិដ្ឋំ។ សេតបច្ចត្តន្តិ
វាសនាយ វិប្បហ័នត្តា បរិសុទ្ធិំ អាវេណិកអត្តការំ។ អទ្ធិយកាលិន្តិ
បរិច្ឆិន្ទវចនត្តា ទ្វិវចនវិហិតំ។ តាធិន្តិ តាធិសំ, ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ អកម្មនំ វា។ តថា
បដិញ្ញា អស្សាតិ តថាបដិញ្ញា, តំ។ អបរិត្តន្តិ ន ខុទ្ទកំ។ មហាន្តន្តិ តេជានុំ
អតិក្កមិទ្ធា មហាន្តប្បត្តំ។

គម្ពីរន្តិ អញ្ញោសំ ទុប្បវេសំ។ អប្បមេយ្យន្តិ អតុលដ្ឋេន អប្បមេយ្យំ។
ទុប្បវិយោកាហន្តិ បរិយោកាហិតុំ ទុក្ខប្បវេសំ។ បហូតវតន្តិ សទ្ធាធិវតនេហិ
បហូតវតនំ។ សាគរសមន្តិ វតនាករតោ សមុទ្ធសទិសំ។ ធម្មដ្ឋបេក្ខាយ
សមន្នាគតន្តិ “ចក្កនា រូបំ ទិស្វា នេវ សុមនោ ហោតិ ន ទុម្មនោ” តិ (អ. និ. ៦.១)
វុត្តនយេន ធម្មដ្ឋបេក្ខាយ បរិបុណ្ណំ។ អតុលន្តិ តុលវិវហិតំ, តុលយិតុំ
អសក្កុណោយ្យំ។ វិបុលន្តិ អតិមហន្តំ។ អប្បមេយ្យន្តិ បមេតុំ អសក្កុណោយ្យំ។
តំ តាធិសន្តិ តំ ភកវន្តំ តាធិគុណាសម្បន្តំ។ បវេទតំ មគ្គវាទិនន្តិ បវេទន្តានំ
កថេន្តានំ ឧត្តមំ កថយន្តំ វេទន្តំ អធិគតន្តិ សម្ពុទ្ធា។ មេរុមិវ នគានន្តិ បព្ពតានំ
អន្តរេ សិនេរុវិយ។ គរុធម្មិវ ទិដានន្តិ បក្ខិជាតានំ អន្តរេ សុបណ្ណំ វិយ។

សីហមិវ មិតានន្តិ ចតុប្បធានមន្តរេ សីហំ វិយ។ ឧទធិមិវ អណ្ណាវានន្តិ
វិត្តិណ្ណាអណ្ណាវានំ អន្តរេ សមុទ្ធិវិយ អធិគន្ធិ។ ជិនបវរវន្តិ ពុទ្ធត្ថមំ។

១០៦. យេមេ បុព្វេតិ យេ ឥមេ បុព្វេ។

១០៧. តមោនុទាសីនោតិ តមោនុទោ អាសីនោ។ ភូរិបញ្ញាលោកតិ
ញ្ញាណទូដោ។ ភូរិមេធសោតិ វិបុលបញ្ញោ។

និទ្ទេសេ បកដ្ឋកោតិ តេជំករោ។ អាលោកករោតិ អនន្ធការករោ។
ឱភាសករោតិ ឱភាសំ ដោតិ ករោតីតិ ឱភាសករោ។ ធិបសធិសំ អាលោកំ
ករោតីតិ ធិបដ្ឋករោ។ បធិបសធិសំ អាលោកំ ករោតីតិ បធិបករោ។
ឧដ្ឋោតករោតិ បតាបករោ។ បដ្ឋោតករោតិ ធិសាវិធិសា បតាបករោ។

ភូរិបញ្ញាលោកតិ បុដុលញ្ញាលោ។ ញ្ញាណបញ្ញាលោកតិ ញ្ញាលោន
ចាកដោ។ បញ្ញាធជោតិ ឧស្ស័តដ្ឋេន បញ្ញាវ ធជោ អស្សាតិ បញ្ញាធជោ, ធជោ
រថស្ស បញ្ញាណន្តិអាធិសុ (ជា. ២.២២.១៨៤១; ចូឡនិ.
ចារាយនានុគីតិកាថានិទ្ទេស ១០៧) វិយ។ វិភូតវិហារីតិ ចាកជិវហារោ។

១០៨. សន្និដ្ឋិកមកាលិកន្តិ សាមំ បស្ស័តត្ថំ ផលំ, ន ច កាលន្តរេ
បត្តព្វផលំ។ អនីតិកន្តិ កិលេសាទិព្យ័តិវិហិតំ។

សន្និដ្ឋិកន្តិ លោកុត្តរធម្មោ យេន អធិគតោ ហោតិ, តេន បរសន្ធាយ
គន្ធព្ពតំ ហិត្វា បច្ឆវេក្ខណញ្ញាលោន សយំ ទដ្ឋព្ពោតិ សន្និដ្ឋិកោ, តំ សន្និដ្ឋិកំ។
អត្តនោ ផលំទានំ សន្ធាយ នាស្ស កាលោតិ អកាលោ, អកាលោយេវ
អកាលិកោ។ យោ ឯត្ថ អរិយមគ្គធម្មោ, សោ អត្តនោ សមនន្តរមេវ ផលំ
ទេតីតិ អត្តោ, តំ អកាលិកំ។ ឯហិ បស្ស ឥមំ ធម្មន្តិ ឯវំ បវត្ថំ ឯហិបស្សវិធី

អរហត្តីតិ ឯហិបស្សិកោ, តំ ឯហិបស្សិកំ។ អាទិត្តំ ចេលំ វា សីសំ វា
អន្លៀបេក្ខិត្វាបិ អត្តនោ ចិត្តេ ឧបនយំ អរហត្តីតិ ឡិបនេយ្យិកោ, តំ
ឡិបនេយ្យិកំ។ សព្ពេហិបិ ឧគ្សជិតញ្ញអាទីហិ “ភាវិតោ មេ មគ្គោ, អធិគតំ ផលំ,
សច្ចិកតោ និរោធា” តិ អត្តនិ អត្តនិ វេទិតព្ពន្ធិ បច្ចត្តំ វេទិតព្ពំវិញ្ញាហិ។

១០៩. អថ នំ ពារី អាហា “កី នុ តម្លា” តិ ទ្វេ កាថា។

មុហុត្ថម្បីតិ ថោកម្បី។ ខណម្បីតិ ន ពហុកម្បី។ លយម្បីតិ មនម្បី។
វយម្បីតិ កោដ្ឋាសម្បី។ អទ្ធម្បីតិ ទិវសម្បី។

១១០-១១៣. តតោ បិដ្ឋិយោ ភគវតោ សន្តិកា អវិប្បវាសមេវ ធិបេន្តោ
“នាហំ តម្លា” តិ អាទិមាហា។ នាហំ យោ មេ... ថេ... បស្សមិ នំ មនសា ចក្កនាវា តិ
តំ ពុទ្ធិ មំសចក្កនាវិយ មនសា បស្សមិ។ នមស្សមាណោវិវសេមិ វត្ថុន្តិ
នមស្សមាណោវ វត្ថី អតិនាមេមិ។

១១៤. តេន តេនេវ នតោតិ យេន យេន ទិសាកាគេន ពុទ្ធា, តេន
តេនេវាហម្បី នតោ, តន្តិទ្ទោ តប្បោណោតិ ទស្សេតិ។

១១៥. ទុព្ពលថាមកស្សតិ អប្បថាមកស្ស។ អថ វា ទុព្ពលស្ស
ទុត្តាមកស្ស ច, ពលរីរិយហីនស្សបីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តេនេវ កាយោ ន
បលេតីតិ តេនេវ ទុព្ពលត្តាមកត្តេន កាយោ ន គច្ឆតិ, យេន ពុទ្ធា, ន តេន
គច្ឆតិ។ “ន បរេតី” តិ បិ ចាថោ, សោ ឯវត្ថោ។ តត្ថាតិ ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ។
សង្កប្បយន្តាយាតិ សង្កប្បគមនេន។ តេន យុត្តោតិ យេន ពុទ្ធា, តេន យុត្តោ
បយុត្តោ អនុយុត្តោតិ ទស្សេតិ។

យេនពុទ្ធាតិ យេន ធិសាការគេន ពុទ្ធា ឧបសង្កមិតតោ, តេន ធិសាការគេន
ន បលេតិ។ អថ វា ភុម្មតេ ករណាវចនំ។ យត្ថ ពុទ្ធា តត្ថ ន បលេតិ ន គប្បតិ។ ន
វជតីតិ បុរតោ ន យាតិ។ ន គប្បតីតិ និវត្តតិ។ នាតិក្កមតីតិ ន ឧបសង្កមិតិ។

១១៦. បង្កើសយានោតិ កាមកទ្ធមេ សយមាណោ។ ធិបា ធិបំ ឧបល្លវិទ្ធិ
សត្តារាធិតោ សត្តារាធិ អធិគប្បិ។ អថទ្ធសាសី សម្ពុទ្ធិ សោហំ ឯវំ ទុទិដ្ឋិ
គហេត្វា អន្ធាហិណ្ឌោន្តោ អថ ចាសាណាកចេតិយេ ពុទ្ធមទ្ធកិ្ខ។

តត្ថ សេមាណោតិ និសង្កមាណោ។ សយមាណោតិ សេយ្យំ កប្បយមាណោ។
អាវសមាណោតិ វសមាណោ។ បរិវសមាណោតិ និច្ចំ វសមាណោ។

បល្លវិទ្ធិ ឧគ្គមី។ ឧបល្លវិទ្ធិ ឧត្តរី, សម្បល្លវិទ្ធិ ឧបសគ្គេន បទំ វឡីតំ។ អទ្ធសន្តិ
និទ្ទេសស្ស ឧទ្ទេសបទំ។ អទ្ធសន្តិ បស្សី។ អទ្ធកិ្ខន្តិ ឡិលោកេសី។ អបស្សន្តិ ឯសី។
បដិវិជ្ជន្តិ វិជិវិជ្ជី។

១១៧. ឥមិស្សា គាថាយ អវសានេ បិដ្ឋិយស្ស ច ពារិស្ស ច
ឥន្ទ្រិយបរិចាកំ វិទិត្វា ភគវា សាវត្ថិយំ បិតោយេវ សុវណ្ណោភាសំ មុញ្ចិ។
បិដ្ឋិយោ ពារិស្ស ពុទ្ធកុណោ វណ្ណាយន្តោ និសិន្នោ ឯវំ តំ ឱភាសំ ទិស្វា “កី
ឥទ”ន្តិ ឡិលោកេន្តោ ភគវន្តំ អត្ថនោ បុរតោ បិទំ វិយ ទិស្វា ពារិព្រាហ្មណស្ស
“ពុទ្ធា អាគតោ”តិ អាហោចេសិ។ ព្រាហ្មណោ ឧដ្ឋាយាសនា អញ្ចលី បគ្គហេត្វា
អដ្ឋាសិ។ ភគវាបិ ឱភាសំ ជិវិត្វា ព្រាហ្មណស្ស អត្តានំ ទស្សេន្តោ ឱទិទ្ធម្មិ
សប្បាយំ វិទិត្វា បិដ្ឋិយមេវ អាលបមាណោ “យថា អហូ, វក្កលី”តិ ឥមំ
គាថមភាសិ។

តស្សត្ថោ - យថា វក្កលីត្ថោ រោ សទ្ធាធិមុត្ថោ អហោសិ, សទ្ធាធុរេនេវ
អរហត្តំ ចាបុណិ, យថា ច សោឡសន្តំ ឯកោ ភព្រាវុដោ នាម, យថា ច

អាឡូវីគោតមោ ច។ ឯវមេវ តូម្បិ បមុញ្ចស្សុ សទ្ធិំ, តតោ សទ្ធាយ អធិមុច្ចន្តោ
“សព្ពេ សម្ពាហ អនិច្ចា” តិអាទិនា (ធម្ម. ប. ២៧៧; ថេរគា. ៦៧៦; បដិ. ម. ១.៣១;
កថា. ៧៥៣) នយេនវិបស្សនំ អារកិក្ខា មច្ចុដេយ្យស្ស ចារំ និព្វានំ គមិស្សសីតិ
អរហត្តនិក្ខុជេន ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ បិដ្ឋិយោ អរហត្តេ,
ពារីវ អនាគាមិជលេ បតិជ្ឈហិ, ពារីវ ព្រាហ្មណស្ស សិស្សា បន បញ្ចសតា
សោតាបន្នា អហេសុំ។

តត្ថ មុញ្ចស្សុតិ មោចស្សុ។ បមុញ្ចស្សុតិ មោចេហិ។ អធិមុញ្ចស្សុតិ តត្ថ
អធិមោក្ខំ ករស្សុ។ ឱកប្ប្បហិតិ ពហុមាណំ ឧប្បាទេហិតិ។ សព្ពេ សម្ពាហ
អនិច្ចាតិ ហុត្វា អភារជ្ជេន។ សព្ពេ សម្ពាហ ទុក្ខាតិ ទុក្ខមជ្ជេន។ សព្ពេ ធម្មា
អនត្តាតិ អវសវត្តនជ្ជេន។

១១៨. ឥទានិ បិដ្ឋិយោ អត្តនោ បសាទំ និវេទេន្តោ “ឯស
ភិយ្យោតិអាទិមាហ។ តត្ថ បដិកានវាតិ បដិកានប្បដិសម្ពិទាយ ឧបេតោ។

ភិយ្យោ ភិយ្យោតិ ឧបរូបរិ។

១១៩. អធិទេវេ អភិញ្ញាយាតិ អធិទេវេករេ ធម្មេ ញត្វា។ បរោបរន្តិ
ហីនបណ្ឌិតំ, អត្តនោ ច បរស្ស ច អធិទេវត្តករំ សព្ពធម្មជាតំ អវេទីតិ វុត្តំ
ហោតិ។ កង្ខីនំ បដិជានតន្តិ កង្ខីនំយេវ សតំ “និក្ខម្ពម្ហា” តិ បដិជានន្ទានំ។

និទ្ទេសេ ចារាយនិកបញ្ញានន្តិ ចារាយនិកព្រាហ្មណានំ បុច្ឆានំ។ អវសានំ
ករោតីតិ អន្តករោ។ កោជី ករោតីតិ បរិយន្តករោ។ សីមំ មរិយានំ ករោតីតិ
បរិច្ឆេទករោ។ និគមំ ករោតីតិ បរិវដ្តមករោ។ សភិយបញ្ញានន្តិ ន កេវលំ
ចារាយនិកព្រាហ្មណានំ បញ្ញានំ ឯវ, អថ ខោ សភិយបរិញ្ញាជកាទីនម្បិ
បញ្ញានំ អន្តំ ករោតីតិ ទស្សេតុំ “សភិយបញ្ញាន” តិអាទិមាហ។

១២០. អសំហ៊ារន្តិ រកាធិហិ អសំហារិយំ។ អសង្កប្បន្តិ អសង្កប្បំ
អរិបរិណាមធម្មំ។ ធូរិហិបិ បទេហិ និព្វានំ ភណាតិ។ អន្ទា គមិស្សាមីតិ
ឯកំសេនេវ តំ អនុចាធិសេសនិព្វានធាតុំ គមិស្សាមិ។ នមេត្ត កក្ខាតិ នត្ថិ មេ
ឯត្ត និព្វានេ កក្ខា។ ឯវំ មំ ធារេហិ អធិមុត្តចិត្តន្តិ បិដ្ឋិយោ “ឯវមេវ តូម្បិ
បមុញ្ចស្សុ សទ្ធ”ន្តិ ឥមិនា ភកវតោ ឡិវាទេន អត្តនិ សទ្ធ�ំ ឧប្បាទេត្វា
សទ្ធាធុរេនេវ ចរិមុញ្ចិត្វា តំ សទ្ធាធិមុត្តិ បកាសេន្តោ ភកវន្តំ អាហា - “ឯវំ មំ
ធារេហិ អធិមុត្តចិត្ត”ន្តិ។ អយញ្ញេត្ត អធិប្បាយោ “យថា មំ ត្វំ អវច, ឯវមេវ មំ
អធិមុត្តចិត្តំ ធារេហី”តិ។

នសំហារិយតីតិ គហេត្វា សំហារិតុំ ន សក្កា។ និយោគវចនន្តិ យុត្តវចនំ។
អវត្ថាបនវចនន្តិ សន្និដ្ឋានវចនំ។ ឥមស្មី ចារាយនវគ្គេ យំ អន្តរន្តរា ន វុត្តំ, តំ
ហេដ្ឋា វុត្តនយេន គហេតត្ថំ។ សេសំ សព្ពត្ត ចាកដមេវ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

ចារាយនានុគីតិកាថានិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ចារាយនវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ខគ្គវិសាលាសុត្តនិទ្ទេសោ

ខគ្គវិសាលាសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា

១. បឋមវគ្គវណ្ណានា

១២១. ឥតោ បរំ ខគ្គវិសាលាសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានាយ ឡិកាសោ អនុប្បត្តោ។
តត្ថ “សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌា”ន្តិ ឥតោ បរំ អតិរេកបទមត្តមេវ

វណ្ណាយិស្សម។ តត្ថ សព្វេស្វតិ អនវសេសេសុ។ ភូតេស្វតិ សត្តេសុ។ ឯត្ថ
ភូតេស្វតិ កិញ្ចាបិ ភូតសន្នោ “ភូតស្មី ចាចិត្តិយ”ន្តិ ឯវមាធិសុ (ចាចិ. ៦៩)
វិជ្ជមានេ, “ភូតមិទំ, សារិបុត្ត, សមនុបស្សសី”តិ ឯវមាធិសុ ខន្ធបញ្ចកេ,
“ចត្តារោខោ, ភិក្ខុ, មហាភូតា ហេតុ”តិ ឯវមាធិសុ (ម. និ. ៣.៨៦) ចតុត្ថិដេ
បថីវិធាត្វាធិវេ, “យោ ច កាលយសោភូតោ”តិ ឯវមាធិសុ (ជា. ១.២.១៩០)
ចីណាសវេ, “សព្វេវ និក្ខិបិស្សន្តិ, ភូតា លោកេ សមុស្សយ”ន្តិ ឯវមាធិសុ (ធី. និ.
២.២២០) សព្វសត្តេ, “ភូតកាមចាតព្យតាយា”តិ ឯវមាធិសុ (ចាចិ. ៩០)
រុក្ខាធិកេ, “ភូតំ ភូតតោ បជាធាតី”តិ ឯវមាធិសុ (ម. និ. ១.៣)
ចាតុមហារាជិកានំ ហេដ្ឋា សត្តនិកាយំ ឧបាទាយ វត្ថុតិ។ ឥធម បន
អវិសេសតោ បថីវិបត្តតាធិសុ ជាតា សត្តា ភូតាតិ វេទិតញ្ញា។ តេសុ ភូតេសុ។
និធាយាតិ និក្ខិបិត្វា។

ទណ្ឌាន្តិ កាយវីចីមនោទណ្ឌំ, កាយទុច្ឆរិតាធិនមេតំ អធិវចនំ។
កាយទុច្ឆរិតញ្ញំ ទណ្ឌាយតីតិ ទណ្ឌោ, ពាដេតិ អនយព្យសនំ ចាបេតីតិ វុត្តំ
ហោតិ។ ឯវំ វីចីទុច្ឆរិតញ្ញំ មនោទុច្ឆរិតញ្ញំ។ បហរណាទណ្ឌោ ឯវំ វា ទណ្ឌោ, តំ
និធាយាតិបិ វុត្តំ ហោតិ។ អវិហោឋយន្តិ អវិហោឋយន្តោ។ អញ្ញាតរម្មីតិ យំ
កិញ្ចំ ឯកម្មី។ តេសម្មីតិ តេសំ សព្វភូតានំ។ ន បុត្តមិច្ឆេយ្យាតិ អត្រដោ
ខេត្តដោ ទិន្នកោ អន្តេវាសិកោតិ ឥមេសុ ចតុសុ បុត្តេសុ យំ កិញ្ចំ បុត្តំ ន
ឥច្ឆេយ្យ។ កុតោ សហាយន្តិ សហាយំ បន ឥច្ឆេយ្យាតិ កុតោ ឯវំ ឯតំ។

ឯកោតិ បព្ពដ្ឋាសដ្ឋាតេន ឯកោ, អទុតិយដ្ឋេន ឯកោ, តណ្ហាបហានដ្ឋេន
ឯកោ, ឯកន្តវិគតកិលេសោតិ ឯកោ, ឯកោ បច្ឆេកសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធាតិ
ឯកោ។ សមណសហស្សស្សបិ ហិ មជ្ឈេ វត្ថុមាណោ គិហិសញ្ញោជនស្ស ជិន្នត្តា
ឯកោ, ឯវំ បព្ពដ្ឋាសដ្ឋាតេន ឯកោ។ ឯកោ តិដ្ឋតិ, ឯកោ គច្ឆតិ, ឯកោ

និស័ទតិ, ឯកោ សេយ្យំ កប្បតិ, ឯកោ ភិយតិ វត្តតិ ឯកោ។ ឯវំ
អនុតិយដ្ឋេន ឯកោ។

“តណ្ហាទុតិយោ បុរិសោ, ធិយមទ្វាន សំសរំ;
ឥត្តការញ្ញាថាការំ, សំសារំ នាតិវត្តតិ។

“ឯវំមាធិនំ ញាត្វា, តណ្ហំ ទុក្ខស្ស សម្ពរំ;
វីតតណ្ហោ អនាទានោ, សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពេជ”តិ។ (ឥតិវុ. ១៥, ១០៥;
មហានិ. ១៩១; ចូឡិនិ. ចារាយនានុគីតិកាថានិទ្ទេស ១០៧) -

ឯវំ តណ្ហាបហានដ្ឋេន ឯកោ។ សព្ពកិលេសាស្ស បហីនា ឧច្ឆិទ្ធមូលា
តាលាវត្ថុកតា អនការំកតា អាយតី អនុប្បាទធម្មាតិ ឯវំ
ឯកន្តវិគតកិលេសោតិ ឯកោ។ អនាចរិយកោ ហុត្វា សយម្ហូ សាមញ្ញោ
បច្ចេកសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធាតិ ឯវំ ឯកោ បច្ចេកសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធាតិ
ឯកោ។

ចរេតិ យា ឥមា អដ្ឋ ចរិយាយោ។ សេយ្យនិទំ - យា បណ្ឌិតិសម្បជ្ជានំ ចត្វសុ
ភិយាបថេសុ ភិយាបថចរិយា, ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារានំ អដ្ឋត្តិកាយតនេសុ
អាយតនចរិយា, អប្បមាធិវិហារីនំ ចត្វសុ សតិបដ្ឋានេសុ សតិចរិយា,
អធិចិត្តមនុយុត្តានំ ចត្វសុ ឈានេសុ សមាធិចរិយា, ពុទ្ធិសម្បជ្ជានំ ចត្វសុ
អរិយសច្ចេសុ ញាណចរិយា, សម្មា បដិបទ្ធានំ ចត្វសុ អរិយមគ្គេសុ
មគ្គចរិយា, អធិគតជលានំ ចត្វសុ សាមញ្ញាជលេសុ បដិបត្តិចរិយា, តិណ្ហំ
ពុទ្ធានំ សព្ពសត្តេសុ លោកត្ថចរិយា, តត្ថ បទេសតោ បច្ចេកពុទ្ធសាវកានន្តិ។
យថាហ - “ចរិយាតិ អដ្ឋ ចរិយាយោ យា ភិយាបថចរិយា”តិ (ចូឡិនិ.
ខត្តវិសាណាសុត្តនិទ្ទេស ១២១; បដិ. ម. ១.១៩៧; ក.២៨) វិគ្គារោ។ តាហិ

ចរិយាហិ សមន្តាគតោ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ អថ វា យា ឥមា “អធិបុត្តន្តោ
សទ្ធាយ ចរិតិ, បគ្គណ្ណាន្តោ វិរិយេន ចរិតិ, ឧបជ្ឈហាន្តោ សតិយា ចរិតិ, អវិក្ខិត្តោ
សមាធិនា ចរិតិ, បដានន្តោ បញ្ញាយ ចរិតិ, វិដានន្តោ វិញ្ញាណេន ចរិតិ, ឯវំ
បដិបន្នស្ស កុសលា ធម្មា អាយាបេន្តិតិ អាយតនចរិយាយ ចរិតិ, ឯវំ បដិបន្នោ
វិសេសមធិគច្ឆតីតិ វិសេសចរិយាយ ចរិតី”តិ (ចូឡិន. ១គ្គវិសាលាសុត្តនិទ្ទេស
១២០; បដិ. ម. ១.១៩៧; ៣.២៩) ឯវំ អបរាបិ អដ្ឋ ចរិយា វុត្តា។ តាហិ
សមន្តាគតោ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ ១គ្គវិសាលាកប្បោតិ ១គ្គវិសាលោ នាម
១គ្គមិគសិដ្ឋំ។

កប្ប-សន្តោ បនាយំ

អភិសទ្ធិហនេវោហារកាលបញ្ញត្តិច្ឆេទវិកប្បលេសសមន្តការសទិសាធិអនេ
កត្តោ។ តថា ហិស្ស “ឌីកប្បនីយមេតំ ភោតោ គោតមស្ស។ យថា តំ
អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស”តិ ឯវមាធិសុ (ម. និ. ១.៣៨៧) អភិសទ្ធិហនេត្តោ។
“អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, បញ្ចហិ សមណាកប្បហិ ជលំ បរិកុញ្ញតុ”ន្តិ ឯវមាធិសុ
(ចូឡវ. ២៥០) វោហារោ។ “យេន សុទំ និច្ចកប្បំ វិហារមី”តិ ឯវមាធិសុ (ម. និ.
១.៣៨៧) កាលោ។ “ឥច្ឆាយស្មា កប្បោ”តិ ឯវមាធិសុ (សុ. និ. ១០៩៨; ចូឡិន.
កប្បមាណាវបុច្ឆា ១១៧, កប្បមាណាវបុច្ឆានិទ្ទេស ៦១) បញ្ញត្តិ។ “អលដ្ឋតោ
កប្បិតកេសមស្ស”តិ ឯវមាធិសុ (ជា. ២.២២.១៣៦៨) ធលេខនំ។ “កប្បតិ
ទុដ្ឋុលកប្បោ”តិ ឯវមាធិសុ (ចូឡវ. ៤៤៦) វិកប្បោ។ “អត្ថិ កប្បោ និបដ្ឋិតុ”ន្តិ
ឯវមាធិសុ (អ. និ. ៨.៨០) លេសោ។ “កេវលកប្បំ វេឡុវនំ ឌីកាសេត្វា”តិ
ឯវមាធិសុ (សំ. និ. ១.៩៤) សមន្តការោ។ “សត្តកប្បេន វត កិរ, ភោ, សាវកេន
សទ្ធិ មន្តយមាណា ន ជានិម្ហា”តិ ឯវមាធិសុ (ម. និ. ១.២៦០) សទិសោ,
បដិកាកោតិ អត្ថោ។ ឥធម បនស្ស សទិសោ បដិកាកោតិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ,
១គ្គវិសាលាសទិសោតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយំ តាវេត្ថ បទតោ អត្តវណ្ណានា។

អធិប្បាយានុសន្និតោ បន ឯវំ វេទិតញោ - យាយំ វុត្តប្បកាហេ ទណ្ឌោ
ភូតេសុ បវត្តិយមាណោ អហិតោ ហោតិ, តំ តេសុ អប្បវត្តិយមាណេសុ
តប្បដិបក្ខភូតាយ មេត្តាយ ហិតុបសំហារេន ច សព្វេសុ ភូតេសុ និធាយ
ទណ្ឌំ, និហិតទណ្ឌត្តា ឯវំ ច យថា អនិហិតទណ្ឌា សត្តា ភូតានិ ទណ្ឌាន វា
សត្តេន វា ចាណិណា វា លេខ្ខណា វា វិហោមេន្តិ, តថា អវិហោមយំ, អញ្ញាតវម្មី
តេសំ ឥមំ មេត្តាកម្មដ្ឋានមាគម្ម យទេវ តត្ថ វេទនាគតំ
សញ្ញាសម្ព័ន្ធវិញ្ញាណគតំ តញ្ច តទនុសារេនេវ តទញ្ញញ្ច សម្ព័ន្ធវគតំ
វិបស្សិត្វា ឥមំ បច្ចេកពោធិ អធិគតោម្ហី”តិ អយំ តាវ អធិប្បាយោ។

អយំ បន អនុសន្និ - ឯវំ វុត្ត តេ អមច្ឆា អាហំសុ - “ឥទានិ, ភន្តេ, កុហី
គប្បថា”តិ? តតោ តេន “បុព្ពបច្ចេកសម្ពុទ្ធា កត្ថ វសន្តិ”តិ អាវុដ្ឋេត្វា ញត្វា
“គន្ធមាទនបព្ពតេ”តិ វុត្ត បុនាហំសុ - “អម្ពេ ទានិ, ភន្តេ, បជហថ, ន
ឥប្បថា”តិ។ អថ បច្ចេកពុទ្ធា អាហា - “ន បុត្តមិន្ទេយ្យ”តិ សព្វំ។ តត្រាយំ
អធិប្បាយោ - អហំ ឥទានិ អត្រជាធិសុ យំ កិញ្ចី បុត្តម្មី ន ឥន្ទេយ្យំ, កុតោ បន
តុម្ពាធិសំ សហាយំ។ តស្មា តុម្ពេសុបិ យោ មយា សទ្ធិ គន្ធកាមោ មាធិសោ វា
ហោតុំ ឥប្បតិ, សោ ឯកោ ចរេ ខត្តវិសាណាកប្បោ។ អថ វា តេហិ “អម្ពេ ទានិ,
ភន្តេ, បជហថ, ន ឥប្បថា”តិ វុត្ត សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធា “ន បុត្តមិន្ទេយ្យ, កុតោ
សហាយ”ន្តិ វត្វា អត្តនោ យថាវុត្តនជ្ជេន ឯកចរិយាយ គុណំ ធិស្វា បមុទិតោ
បីតិសោមនស្សជាតោ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៣៥)។

តត្ថ តសាតិ វិចាសកិរិយា។ ថាវាភតិ ខីណាសវា។ ភយភេរវាតិ
ខុទ្ទានុខុទ្ទកា ចិត្តត្រាសា។ និធាយាតិ ធម្មត្វា។ និទហិត្វាតិ បេត្វា។
ឡិរោបយិត្វាតិ អនោករិត្វា។ សមោរោបយិត្វាតិ អនោគតំ វិស្សជ្ជេត្វា។
និក្ខិបិត្វាតិ តតោ អបនេត្វា។ បដិប្បស្សម្ហិត្វាតិ សន្និសីទាបេត្វា។

ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារានន្តិ ចក្ខុធិសុ ធនុ ឥន្ទ្រិយេសុ អត្ថនោ អត្ថនោ
 វិសយេ បវត្តំ ឯកេកទ្វារវសេន គុត្តំ ទ្វារំ ឯតេសន្តិ គុត្តទ្វារា, តេសំ
 គុត្តទ្វារានំ។ ទ្វារន្តិ ចេត្ត ឧប្បត្តិទ្វារវសេន ចក្ខុធម្មោ ឯវ។ អប្បមាទិវហារីនន្តិ
 សីលាធិសុ អប្បមាទិវហារវតំ។ អធិចិត្តមនុយុត្តានន្តិ វិបស្សនាយ
 ចាទកកាវេន អធិចិត្តសម្ពាទំ សមាធិ អនុយុត្តានំ។ ពុទ្ធិសម្មន្នានន្តិ
 នាមរូបវវត្តានំ អាទី កត្វា យាវ គោត្រភុ, តាវ បវត្តេន ញាណេន សម្មន្នានំ។
 សម្មា បដិបន្នានន្តិ ចតុមគ្គក្ខណោ។ អធិគតជលានន្តិ ចតុជលក្ខណោ។

តថាគតានន្តិ តថា អាគតានំ។ អវហន្តានន្តិ ធូរកិលេសានំ។ សម្មាសម្ពុទ្ធានន្តិ
សម្មា សាមញ្ញោ សព្វធម្មតុទ្ធានំ។ ឥមេសំ បទានំ អត្តោ ហោជ្ជា បកាសិតោ ឯវ។

បទេសតោ បច្ឆេកតុទ្ធានន្តិ បច្ឆេកសម្ពុទ្ធានំ ឯកទេសតោ។ សាវកានន្តិ
សាវកានម្បិ ឯកទេសតោ។ អធិមុច្ឆន្តោតិ អធិមោក្ខំ ករោន្តោ។ សទ្ធាយ
ចរតីតិ សទ្ធាវសេន បវត្តតិ។ បគ្គណ្ណោន្តោតិ ចតុសម្មប្បធានវិរិយេន
បទហន្តោ។ ឧបជ្ឈបេន្តោតិ សតិយា អារម្មណំ ឧបជ្ឈបេន្តោ។ អវិក្ខេបំ
ករោន្តោតិ សមាធិវសេន វិក្ខេបំ អករោន្តោ។ បជានន្តោតិ
ចតុសច្ចជាននបញ្ញាយ បការេន ជានន្តោ។ វិជានន្តោតិ
ឥន្ទ្រិយសម្បយុត្តជវនបុព្វង្គមេន អារជ្ជនវិញ្ញាណេន អារម្មណំ វិជានន្តោ។
វិញ្ញាណចរិយាយាតិ អារជ្ជនវិញ្ញាណចរិយាវសេន។ ឯវំ បដិបន្នស្សតិ
សហារជ្ជនាយ ឥន្ទ្រិយចរិយាយ បដិបន្នស្ស។ កុសលា ធម្មា អាយាបេន្តីតិ
សមចរិបស្សនាវសេន បវត្តា កុសលា ធម្មា ភុសំ យាបេន្តិ, បវត្តន្តីតិ អត្តោ។
អាយតនចរិយាយាតិ កុសលានំ ធម្មានំ ភុសំ យតនចរិយាយ,
បវត្តនចរិយាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វិសេសមធិកច្ចតីតិ
វិក្ខម្ពនតទង្គសមុច្ឆេទបដិប្បស្សន្តិវសេន វិសេសំ អធិកច្ចតិ។

ទស្សនចរិយា ច សម្មាទិដ្ឋិយាតិ អាធិសុ សម្មា បស្សតិ, សម្មា វា តាយ
បស្សន្តិ, បសដ្ឋា សុន្ទរា វា ទិដ្ឋតិ សម្មាទិដ្ឋិ, តស្សា សម្មាទិដ្ឋិយា
និព្វានបច្ឆក្ខករណេន ទស្សនចរិយា។ សម្មា សង្គ្គេហ្មតិ, សម្មា វា តេន
សង្គ្គេហ្មតិ, បសដ្ឋា សុន្ទរោ វា សង្គ្គេហ្មតិ សម្មាសង្គ្គេហ្ម។ តស្ស អារម្មណេ
ចិត្តស្ស អភិនិរោបនចរិយា។ សម្មា វទតិ, សម្មា វា តាយ វទន្តិ, បសដ្ឋា សុន្ទរា វា
វាចាតិ សម្មាវាចា, មិច្ឆាវាចាវិរតិយា ឯតំ នាមំ។ តស្សា
ចតុត្ថិជវចីសំវរបរិគ្គហចរិយា។ សម្មា ករោតិ, សម្មា វា តេន ករោន្តិ, បសដ្ឋំ

សុន្ទរំ វា កម្មន្តិ សម្មាកម្មំ, សម្មាកម្មមេវ សម្មាកម្មន្តោ, មិច្ឆាកម្មន្តិវិវតិយា
ឯតំ នាមំ។ តស្ស តិវិធកាយសំវរសមុជ្ឈានចរិយា។ សម្មា អាជីវតិ, សម្មា វា
តេន អាជីវន្តិ, បសដ្ឋោ សុន្ទរោ វា អាជីវោតិ សម្មាអាជីវោ, មិច្ឆាអាជីវិវតិយា
ឯតំ នាមំ។ តស្ស វោធានចរិយា បរិសុទ្ធចរិយា។ សម្មា វាយមតិ, សម្មា វា តេន
វាយមន្តិ, បសដ្ឋោ សុន្ទរោ វា វាយាមោតិ សម្មាវាយាមោ, តស្ស បគ្គហចរិយា។
សម្មា សរតិ, សម្មា វា តាយ សរន្តិ, បសដ្ឋោ សុន្ទរោ វា សតីតិ សម្មាសតិ, តស្ស
ឧបជ្ឈានចរិយា។ សម្មា សមាធិយតិ, សម្មា វា តេន សមាធិយន្តិ, បសដ្ឋោ សុន្ទរោ
វា សមាធិតិ សម្មាសមាធិ, តស្ស អរិក្ខេបចរិយា។

តក្កប្បោតិ តេន កប្បោ, វេទ្យោតិ អត្តោ។ តស្សទិសោតិ តេន សទិសោ,
“តស្សទិកោ”តិ វា ចាហោ។ តប្បដិភាកោតិ តេន បដិភាកោ តប្បដិភាកោ,
ឯទិសោតិ អត្តោ។ សាធុរសំ អតិក្កន្តំ លោឈំ អតិលោឈំ។ លោឈាកប្បោតិ
លោឈាសទិសោតិ វុច្ចតិ។ អតិតិក្កកន្តិ អតិក្កន្តតិក្កកំ, បុចិមន្តាទិកប្បោ
តិក្កកសទិសោតិ វុច្ចតិ។ អតិមជ្ជន្តិ ឡិវចាយាសាទិកំ។ ហិមកប្បោតិ
ហិមោទកសទិសោ។ សត្តកប្បោតិ សត្តនា ពុទ្ធន សទិសោ។ វេទ្យោតិ
ឱបម្មសម្បជិចាទនំ។

តត្រាយំ ឯតស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស សង្ខេបនវិបស្សនាអាចិក្ខនវិធី ទស្សេត្វា
គមិស្សម។ តត្ថ នាមរូបបរិគ្គហំ កាតុកាមោ បច្ចេកពោធិសត្តោ
រូចារូបអជ្ជសមាបត្តិសុ យំ កិញ្ចំ ឈានំ សមាបន្និត្វា វុជ្ជាយ វិកក្កាធិនិ
ឈានផ្កានិ ច តំសម្បយុត្តេ ច ជស្សាទយោ ធម្មេ
លក្ខណាសបច្ចុប្បដ្ឋានបទដ្ឋានវសេន បរិច្ឆិន្និត្វា “សព្ពម្បេតំ អារម្មណាភិមុខំ
នមនតោ នមនជ្ឈេន នាម”ន្តិ វេត្ថបេតិ។ តតោ តស្ស បច្ចយំ បរិយេសន្តោ
“ហទយវត្ថុំ និស្សាយ បវត្ថតិ”តិ បស្សតិ។ បុន វត្ថុស្ស បច្ចយក្ខតានិ ច

ឧបាទានរូបាធិ ច បស្សន្តា “ឥទំ សត្តំ រុប្បនតោ រូប”ន្តិ បរិគ្គណ្ណាតិ។ បុន
តទុកយំ “នមនលក្ខណំ នាមំ, រុប្បនលក្ខណំ រូប”ន្តិ ឯវំ សង្ខេបតោ នាមរូបំ
វវត្ថុបេតិ។ សមថយាធិកវសេនេតំ វុត្ថំ។ វិបស្សនាយាធិកោ បន
ចតុធាតុវវត្ថានមុខេន ភូតុចាធាយរូបាធិ បរិច្ឆិន្ទន្តា “សព្ពម្មេតំ រុប្បនតោ
រូប”ន្តិ បស្សន្តិ។ តតោ ឯវំ បរិច្ឆិន្ទរូបស្ស ចក្ខាធិនិ និស្សាយ បវត្តមាណា
អរូបធម្មា អាចាថមាគច្ឆន្តិ។ តតោ សព្ពេបិ តេ អរូបធម្មេ នមនលក្ខណេន
ឯកតោ កត្វា “ឥទំ នាម”ន្តិ បស្សន្តិ, សោ “ឥទំ នាមំ, ឥទំ រូប”ន្តិ ទ្វេធា
វវត្ថុបេតិ។ ឯវំ វវត្ថុបេតិ “នាមរូបតោ ឧទ្ធី អញ្ញោ សត្តោ វា បុគ្គលោ វា ទេវោ
វា ព្រហ្មា វា នត្ថិ”តិ បស្សន្តិ។

យថា ហិ អង្គសម្ភារ, ហោតិ សន្តោ រថោ ឥតិ;
ឯវំ ខន្ទេសុ សន្តេសុ, ហោតិ “សត្តោ”តិ សម្មតិ។ (សំ. និ. ១.១៧១; មិ. ប.
២.១.១; កថា. ២៣៣);

ឯវមេវ បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធនេសុ សន្តេសុ “សត្តោ បុគ្គលោ”តិ វោហារមត្តំ
ហោតីតិ ឯវមាធិនា នយេន នាមរូបានំ យាថាវទស្សនសង្ខាតេន
ធិដ្ឋិវិសុទ្ធិភូតេន ញាណេន នាមរូបំ បរិគ្គហេត្វា បុន តស្ស បច្ចយម្បិ
បរិគ្គណ្ណោ វុត្ថនយេន នាមរូបំ បរិគ្គហេត្វា “កោ នុ ខោ ឥមស្ស ហេតុ”តិ
បរិយេសន្តោ អហេតុវាទវិសមហេតុវាទេសុ ទោសំ ធិស្វា រោគំ ធិស្វា តស្ស
និទានំ សមុដ្ឋានម្បិ បរិយេសន្តោ វេជ្ជោវិយ តស្ស ហេតុញ្ច បច្ចយញ្ច
បរិយេសន្តោ អវិជ្ជា តណ្ហា ឧបាទានំ កម្មន្តិ ឥមេ ចត្តារោ ធម្មេ នាមរូបស្ស
ឧប្បាទបច្ចយត្តា “ហេតុ”តិ។ អាហារំ ឧបត្ថម្ភនបច្ចយត្តា “បច្ចយោ”តិ ច
បស្សន្តិ។ ឥមស្ស ហិ កាយស្ស អវិជ្ជាទយោ តយោ ធម្មា មាតាវិយ ទាវកស្ស
ឧបនិស្សយា ហោន្តិ, កម្មំ បិតាវិយ បុត្តស្ស ជនកំ, អាហារោ ជាតិវិយ

នាវកស្ស សន្ធារកោតិ។ ឯវំ រូបកាយស្ស បច្ចយបរិគ្គហំ កត្វា បុន “ចក្កញ្ចា
បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ឈតិ ចក្កវិញ្ញាណ” តិអាទិនា (សំ. និ. ៤.៦០; កថា. ៤៦៥) នយេន
នាមកាយស្សបិ បច្ចយំ បរិគ្គណ្ហាតិ, ឯវំ បរិគ្គណ្ហោ “អតីតានាគតាបិ ធម្មា
ឯវមេវ វត្ថុន្តី” តិ សន្និដ្ឋានំ ករោតិ។

តស្ស យា សា បុព្វន្តំ អារត្ត “អហោសី នុ ខោ អហំ អតីតមទ្ធានំ, ន នុ ខោ
អហោសី, កី នុ ខោ, កដំ នុ ខោ, កី ហុត្វា កី អហោសី នុ ខោ អហំ
អតីតមទ្ធាន” តិ បញ្ជវិធាវិចីកិច្ឆា វុត្តា។

យាបិ អបរន្តំ អារត្ត “ភវិស្សមិ នុ ខោ អហំ អនាគតមទ្ធានំ, ន នុ ខោ
ភវិស្សមិ, កី នុ ខោ ភវិស្សមិ, កដំ នុ ខោ ភវិស្សមិ, កី ហុត្វា កី ភវិស្សមិ នុ
ខោ អហំ អនាគតមទ្ធាន” តិ (ម. និ. ១.១៨; សំ. និ. ២.២០) បញ្ជវិធាវិចីកិច្ឆា វុត្តា។

យាបិ ឯតរហិ វា បន បច្ចុប្បន្នំ អទ្ធានំ អារត្ត កដំកដី ហោតិ “អហំ នុ
ខោស្មី, នោ នុ ខោស្មី, កី នុ ខោស្មី, កដំ នុ ខោស្មី, អយំ នុ ខោ សត្តោ កុតោ
អាគតោ, សោ កុហី តាមី ភវិស្សតី” តិ (ម. និ. ១.១៨; សំ. និ. ២.២០) ធម្មិធា
វិចីកិច្ឆា វុត្តា, សា សញ្ញាបិ បហិយ្យតិ។ ឯវំ បច្ចយបរិគ្គហណោន តីសុ អទ្ធាសុ
កម្ពុវិវត្តា បិតំ ញាណំ “កម្ពុវិវត្តរណាវិសុទ្ធិ” តិបិ “ធម្មដ្ឋិតិញ្ញាណ” តិបិ
“យថាភូតញ្ញាណ” តិបិ “សម្មាទស្សន” តិបិ វុច្ចតិ។

ឯត្ថ បន តិស្សោ ហិ លោកិយបរិញ្ញា ញាតបរិញ្ញា តីរណាបរិញ្ញា
បហានបរិញ្ញាតិ។ តត្ថ “វុប្បនលក្ខណំ រូបំ, វេទយិតលក្ខណា វេទនា” តិ ឯវំ
តេសំ តេសំ ធម្មានំ បច្ចត្តលក្ខណាសល្លក្ខណាវសេន បវត្តា បញ្ញា
ញាតបរិញ្ញា នាម។ “រូបំ អនិច្ចំ, វេទនា អនិច្ចា” តិអាទិនា បន នយេន
តេសំយេវ ធម្មានំ សាមញ្ញលក្ខណំ អាហេបេត្វា បវត្តា

លក្ខណៈការម្មណ៍ករិបស្សនាបញ្ញា តិរលាបរិញ្ញា នាម។ តេសុ ឯវ បន ធម្មេសុ
និច្ចសញ្ញាធិបជហនវសេន បវត្តា លក្ខណៈការម្មណ៍ករិបស្សនាវ បញ្ញា
បហានបរិញ្ញា នាម។

តត្ថ សង្ខារបរិច្ឆេទតោ បដ្ឋាយ យាវ បច្ចយបរិគ្គហា ញាតបរិញ្ញាយ ភូមិ។
ឯតស្មិញ្ញិ អន្តរេ ធម្មានំ បច្ចត្តលក្ខណាបដិវេជស្សេវ អាធិបច្ចំ ហោតិ។
កលាបសម្មសនតោ បដ្ឋាយ យាវ ឧទយព្ពយានុបស្សនា តិរលាបរិញ្ញាយ
ភូមិ។ ឯតស្មិញ្ញិ អន្តរេ សាមញ្ញលក្ខណាបដិវេជស្សេវ អាធិបច្ចំ ហោតិ។
ភក្ក្តានុបស្សនតោ បដ្ឋាយ ឧបរិ បហានបរិញ្ញាយ ភូមិ។ តតោ ច បដ្ឋាយ ហិ
អនិច្ចតោ អនុបស្សន្តោ និច្ចសញ្ញំ បជហតិ, ធុក្ខតោ អនុបស្សន្តោ សុខសញ្ញំ,
អនត្តតោ អនុបស្សន្តោ អត្តសញ្ញំ, និព្វិន្ទន្តោ នន្ទិ, វិវដ្ឋន្តោ រាគំ, និរោធន្តោ
សមុទយំ, បដិនិស្សន្នន្តោ អាធានំ បជហតីតិ ឯវ និច្ចសញ្ញាធិបហានសាធិកានំ
សត្តន្នំ អនុបស្សនានំ អាធិបច្ចំ។ ឥតិ ឥមាសុ តីសុ បរិញ្ញាសុ សង្ខារបរិច្ឆេទស្ស
ចេវ បច្ចយបរិគ្គហស្ស ច សាធិតត្តា ឥមិនា យោគិនា ញាតបរិញ្ញាវ អធិគតា។

បុន “យំ កិញ្ចិ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា... បេ... យំ
ទ្វេរេ សន្តិកេ វា, សព្វំ រូបំ ហុត្វា អភាវតោ អនិច្ចំ, ឧទយព្ពយបដិប័ធិតត្តា ធុក្ខំ,
អវសវត្តិត្តា អនត្តា។ យា កាចិ វេទនា... សញ្ញា... យេ កេចិ សង្ខារា ... យំ កិញ្ចិ
វិញ្ញាណំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា ឱឡារិកំ វា សុខុមំ វា ហីនំ
វា បណ្ឌិតំ វា យំ ទ្វេរេ សន្តិកេ វា, សព្វំ វិញ្ញាណំ ហុត្វា អភាវតោ អនិច្ចំ,
ឧទយព្ពយបដិប័ធិតត្តា ធុក្ខំ, អវសវត្តិត្តា អនត្តា” តិ ឯវមាធិនា (សំ. និ.
៣.៤៨; បដិ. ម. ១.៤៨) នយេន កលាបសម្មសនំ ករោតិ។ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ
“តិលក្ខណំ អាហោបេត្វា” តិ។

ឯវំ សង្ខារេ អនិច្ចទុក្ខានត្តវសេន កលាបសម្មសនំ កត្វា បុន សង្ខារានំ
ឧទយព្ពយមេវ បស្សតិ។ កង្ខំ? “អវិជ្ជាសមុទយា រូបសមុទយោ,
តណ្ហាកម្មអាហារសមុទយា រូបសមុទយោ”តិ (បដិ. ម. ១.៥០)។ ឯវំ រូបក្ខន្ធស្ស
បច្ចយាយត្តតាទស្សនេន រូបក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ, និព្ពត្តិលក្ខណំ
បស្សន្តោបិ រូបក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ។ ឯវំ បញ្ចហាការេហិ រូបក្ខន្ធស្ស ឧទយំ
បស្សតិ។ “អវិជ្ជានិរោធ�ារូបនិរោធា, តណ្ហាកម្មអាហារនិរោធា រូបនិរោធា”តិ
(បដិ. ម. ១.៥០) បច្ចយនិរោធនស្សនេន រូបក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សតិ,
វិបរិណាមលក្ខណំ បស្សន្តោបិ រូបក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សតីតិ ឯវំ
បញ្ចហាការេហិ រូបក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សតិ។

តថា “អវិជ្ជាសមុទយា វេទនាសមុទយោ, តណ្ហាកម្មជស្សសមុទយោ
វេទនាសមុទយោ”តិ (បដិ. ម. ១.៥០) បច្ចយាយត្តតាទស្សនេន វេទនាក្ខន្ធស្ស
ឧទយំ បស្សតិ, និព្ពត្តិលក្ខណំ បស្សន្តោបិ វេទនាក្ខន្ធស្ស ឧទយំ បស្សតិ។
“អវិជ្ជានិរោធា វេទនានិរោធា, តណ្ហាកម្មជស្សនិរោធា វេទនានិរោធា”តិ
(បដិ. ម. ១.៥០) បច្ចយនិរោធនស្សនេន វេទនាក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សតិ,
វិបរិណាមលក្ខណំ បស្សន្តោបិ វេទនាក្ខន្ធស្ស វយំ បស្សតិ។ ឯវំ
សញ្ញាក្ខន្ធាធិសុបិ។

អយំ បនវិសេសោ - វិញ្ញាណក្ខន្ធស្ស ជស្សដ្ឋានេ “នាមរូបសមុទយា,
នាមរូបនិរោធា”តិ យោជេតព្ពំ។ ឯវំ ឯកេកស្មី ខន្ធ បច្ចយសមុទយវសេន ច
និព្ពត្តិលក្ខណវសេន ច បច្ចយនិរោធនវសេន ច វិបរិណាមលក្ខណវសេន ច
ឧទយព្ពយនស្សនេន ច ទស ទស កត្វា បញ្ញាស លក្ខណានិវុត្តានិ។ តេសំ
វសេន “ឯវម្មិ រូបស្ស ឧទយោ, ឯវម្មិ រូបស្ស វយោ”តិ បច្ចយតោ ចេវ ខណតោ
ច វិត្ថារេន មនសិការំ ករោតិ។

តស្បែកក្រហម “ឥត ក៏រ ឥម ធម្មា អបុត្តា សម្ពាទ្គិ, បុត្តា បដិវេន្តិ” តិ
ព្រាណំវិសទំ ហោតិ។ “ឯវំ ក៏រ ឥម ធម្មា អនុប្បន្នា ឧប្បន្និ, ឧប្បន្នា
និរុដ្ឋន្តិ” តិ និច្ចនវា បុត្តា សម្ពាទ ឧបដ្ឋហន្តិ។ ន កេវលញ្ចា និច្ចនវា,
ស្វរិយុគ្គមនេ ឧស្សវពិន្ទុវិយ ឧទកតុត្តុឡោវិយ ឧទកេ ទណ្ឌាវាជិវិយ អារក្ក
សាសថោវិយ វិដ្ឋុប្បាទោវិយ ច បរិត្តជ្ជាយិនោ,
មាយាមរិចិសុបិណាលាតចក្កកន្ធានករដេណកទលិអាទយោវិយ អសារា
និស្សារាវិយ បុត្តា ឧបដ្ឋហន្តិ។ ឯត្តាវតា ច បន អនេន “វយធម្មមេវ ឧប្បន្នតិ,
ឧប្បន្នញ្ចា វយំ ឧបេតិ” តិ ឥមីនា អាការេន សម្មសនបញ្ញាយ លក្ខណានិ
បដិវិជ្ជិត្វា បិតំ ឧទយព្ពយានុបស្សនំ នាម បឋមំ តុរណាវិបស្សនាព្រាណំ
អធិគតំ ហោតិ។ យស្សធិគមា “អារទ្ធវិបស្សកោ” តិ សន្និ គច្ឆតិ។

អថស្ស អារទ្ធវិបស្សកស្ស កុលបុត្តស្ស ឱភាសោ ព្រាណំ បិតិ បស្សទ្ធិ
សុខំ អធិមោក្ខោ បគ្គហោ ឧបដ្ឋានំ ឧបេក្ខា និកន្តិតិ ទស វិបស្សនុបក្កិលេសា
ឧប្បន្និ។ ឯត្ត ឱភាសោ នាម វិបស្សនក្ខណោ ព្រាណាស្ស ពលវត្តា លោហិតំ
សន្និសីទតិ, តេន ច ចិត្តាភាសោ និព្ពត្តតិ។ តំ ទិស្វា អកុសលោ យោគី “មគ្គោ
មេ បត្តោ” តិ តមេវ ឱភាសំ អស្សនេតិ។ ព្រាណាម្បិ វិបស្សនាព្រាណាមេវ។ តំ
សម្ពារេ សម្មសន្តស្ស សុទ្ធិំ បសន្នំ បុត្តា បរិត្តតិ។ តំ ទិស្វា បុព្វេវិយ “មគ្គោ” តិ
អស្សនេតិ។ បិតិបិ វិបស្សនាបិតិ ឯវ។ តស្ស ហិ តស្មី ខណោ បញ្ចវិជា បិតិ
ឧប្បន្នតិ។ បស្សទ្ធិតិ វិបស្សនាបស្សទ្ធិ។ តស្មី សមយេ នេវ កាយចិត្តានំ ទរថោ,
ន ការវំ, ន កក្ខដ្ឋតា, ន អកម្មញ្ញតា, ន គេលញ្ញតា, ន វដ្តតា ហោតិ។ សុខម្បិ
វិបស្សនាសុខមេវ។ តស្ស ក៏រ តស្មី សមយេ សកលសរីរំ អភិសន្តយមាទំ
អតិបណ្ឌិតំ សុខំ ឧប្បន្នតិ។

អធិមោក្ខោនាមវិបស្សនក្ខណោបវត្តាសទ្ធា។ តស្មិញ្ចិ ខណោ
ចិត្តេចតសិកានំអតិរិយ បសាទក្ខតា ពលវតី សទ្ធា ឧប្បជ្ឈតិ។ បគ្គហោនាម
វិបស្សនាសម្មយុត្តំរីរិយំ។ តស្មិញ្ចិ ខណោ អសិចីលំ អនច្ឆារទ្ធី សុបគ្គហិតំ
រីរិយំ ឧប្បជ្ឈតិ។ ឧបជ្ឈានន្តិវិបស្សនាសម្មយុត្តាសតិ។ តស្មិញ្ចិ ខណោ
សុបដ្ឋិតាសតិ ឧប្បជ្ឈតិ។ ឧបេក្ខា ធុរិជារិបស្សនាវដ្ឋនវសេន។ តស្មិញ្ចិ ខណោ
សត្តសម្ពាទ្ធារគហណោ មជ្ឈត្តក្ខតំវិបស្សនុបេក្ខាសម្ពាទ្ធាតំ ញ្ញាណំ ពលវន្តំ ហុត្វា
ឧប្បជ្ឈតិ មនោទ្វារវដ្ឋនុបេក្ខា ច។ សា ច តំ តំ ហំនំ អារវដ្ឋន្តស្ស សូរា តិចិណា
ហុត្វាវហតិ។ និកក្ខិតិវិបស្សនានិកក្ខិតិ។ ឱភាសាទីសុ ហិ អាលយំ កុរុមាណា
សុខុមា សន្តាភារា និកក្ខិតិ ឧប្បជ្ឈតិ។ ឯត្ថ ឱភាសាទយោ កិលេសវត្ថុតាយ
“ឧបក្កិលេសា”តិ វុត្តា ន អកុសលត្ថា។ និកក្ខិតិ បន ឧបក្កិលេសោ ចេវ
កិលេសវត្ថុ ច។

បណ្ឌិតោ បនភិក្ខុ ឱភាសាទីសុ ឧប្បន្នេសុ វិកេចបំ អគច្ឆន្តោ
“ឱភាសាទយោ ធម្មា ន មគ្គោ, ឧបក្កិលេសវិមុត្តំ បនវីចិបជិបន្តំ
វិបស្សនាញ្ញាណំ មគ្គោ”តិ មគ្គញ្ញា អមគ្គញ្ញា វវត្ថុបេតិ។ តស្សេវ “អយំ មគ្គោ,
អយំ ន មគ្គោ”តិ ញ្ញាត្វា បិទំ ញ្ញាណំ មគ្គាមគ្គញ្ញាណាទស្សនវិសុទ្ធិតិ វុច្ចតិ។
ឥតោ បដ្ឋាយ អជ្ឈន្តិវិបស្សនាញ្ញាណានំ វសេន សិខាបត្តវិបស្សនាញ្ញាណំ
នវមញ្ញ សទ្ធានុលោមិកំ ញ្ញាណាន្តិ អយំ បជិបនាញ្ញាណាទស្សនវិសុទ្ធិ នាម
ហោតិ។ ឧទយត្តយានុបស្សនាញ្ញាណំ ភដ្ឋានុបស្សនាញ្ញាណំ
ភយតុបដ្ឋានញ្ញាណំ អាទីនវានុបស្សនាញ្ញាណំ និព្វិនានុបស្សនាញ្ញាណំ
មុញ្ញតុកម្មតាញ្ញាណំ បដិសម្ពាទ្ធានុបស្សនាញ្ញាណំ សម្ពាទ្ធានុបស្សនាញ្ញាណាន្តិ
ឥមានិ អជ្ឈញ្ញាណានិ នាម។ នវមំ សទ្ធានុលោមិកំ ញ្ញាណាន្តិ អនុលោមស្សេតំ
នាម។

តស៊ូ តំ សម្បទានុកោមន ឧបក្ខិលេសវិមុត្តំ ឧទយព្ពយញ្ញាណំ
អាទិកត្វា ឯតេសុ ញ្ញាណេសុ យោគោ ករណីយោ។ ឧទយព្ពយំ បស្សន្តស្ស ហិ
អនិច្ចលក្ខណំ យថាភូតំ ឧបដ្ឋាតិ, ឧទយព្ពយបដិប័ឡនំ បស្សតោ
ទុក្ខលក្ខណញ្ច, “ទុក្ខមេវ ហិ សម្មាតិ, ទុក្ខំ តិដ្ឋតិ វេតិ ចា”តិ (សំ. និ. ១.១៧១;
កថា. ២៣៣) បស្សតោ អនត្តលក្ខណញ្ច។

ឯត្ថ ច អនិច្ចំ អនិច្ចលក្ខណំ ទុក្ខំ ទុក្ខលក្ខណំ អនត្តា អនត្តលក្ខណន្តិ
អយំ វិភាគោ វេទិតញ្ចោ។ តត្ថ អនិច្ចន្តិ ខន្ធបញ្ចកំ។ កស្មា?
ឧប្បាទវយញ្ញបត្តភាវា, ហុត្វា អភាវតោ វា។ អញ្ញបត្តំ នាម ជរា។
ឧប្បាទវយញ្ញបត្តំ អនិច្ចលក្ខណំ, ហុត្វា អភាវសម្ពាតោ វា អាការវិកាវោ។
“យទនិច្ចំ, តំ ទុក្ខ”ន្តិ វចនតោ តទេវ ខន្ធបញ្ចកំ ទុក្ខំ។ កស្មា? អភិណ្ណំ
បដិប័ឡនតោ។ អភិណ្ណំ បដិប័ឡនាការោ ទុក្ខលក្ខណំ។ “យំ ទុក្ខំ,
តទនត្តា”តិ (សំ. និ. ៣.១៥-១៦) វចនតោ តទេវ ខន្ធបញ្ចកំ អនត្តា។ កស្មា?
អវសវត្តនតោ។ អវសវត្តនាការោ អនត្តលក្ខណំ។ ឥមា និ តីណិបិ
លក្ខណានិ ឧទយព្ពយំ បស្សន្តស្សវ អារម្មណានិ ហោន្តិ។

បុនបិ សោ រូចារូបធម្មេ “ឯវំ អនិច្ចា”តិអាទិនាវិបស្សតិ, តស្ស សម្ពាទា
លហំ លហំ អាចាជំ អាគច្ឆន្តិ, តតោ ឧប្បាទំ វា បិភី វា បវត្តំ វា និមិត្តំ វា
អារម្មណំ អកត្វា តេសំ ខយវយនិរោធ ឯវ សតិ សន្តិដ្ឋតិ, ឥទំ ភន្តញ្ញាណំ
នាម។ ឥមស្ស ឧប្បាទតោ បដ្ឋាយ អយំ យោគី “យថា ឥមេ សម្ពាទា ភិដ្ឋន្តិ
និរុដ្ឋន្តិ, ឯវំ អតីតេបិ សម្ពាទា ភតំ ភិដ្ឋិ, អនាគតេបិ ភិដ្ឋិស្សតី”តិ និរោធមេវ
បស្សន្តោ តិដ្ឋតិ។ តស្ស ភន្តានុបស្សនាញ្ញាណំ អាសេវន្តស្ស ពហុលីករោន្តស្ស
សព្វភវយោនិ គតិដ្ឋតិ សត្តាវាសេសុ បកេទកា សម្ពាទា

ដល់តម្កល់កាសុអាណយវិយ មហាកយំ ហុត្វា ឧបជ្ជហន្តិ។ ឯតំ
កយតុបជ្ជានព្យាណំ នាម។

តស្ស តំ កយតុបជ្ជានព្យាណំ អាសេវន្តស្ស សព្វេ ភវានយោ អាទិត្តអង្គារំ
វិយ សមុស្សិតខគ្គោវិយ បច្ចតិកោ អប្បដិសរណា សាទីនវា ហុត្វា
ឧបជ្ជហន្តិ។ ឥទំ អាទីនវានុបស្សនាព្យាណំ នាម។ តស្ស ឯវំ សង្ខារេ អាទីនវតោ
បស្សន្តស្ស ភវាទីសុបិ សង្ខារានំ អាទីនវត្ថោ សង្ខារេសុ ឧក្កណ្ឌនា អនភិរតិ
ឧប្បជ្ជតិ, ឥទំ និព្វិនានុបស្សនាព្យាណំ នាម។

សព្វសង្ខារេសុ និព្វិនន្តស្ស ឧក្កណ្ឌន្តស្ស តស្មា សង្ខារគតា មុញ្ញតុកាមតា
និស្សរិតុកាមតា ហោតិ។ ឥទំ មុញ្ញតុកម្សតាព្យាណំ នាម។ បុន តស្មា
សង្ខារគតា មុញ្ញតុំ បនតេ ឯវំ សង្ខារេ បដិសង្ខានុបស្សនាព្យាណោន
តិលក្ខណំ អាហេបេត្វា តីរណំ បដិសង្ខានុបស្សនាព្យាណំ នាម។

សោ ឯវំ តិលក្ខណំ អាហេបេត្វា សង្ខារេ បរិគ្គណ្ឌន្តោ តេសុ
អនត្តលក្ខណាស្ស សុទិជ្ជត្ថា “អត្តា”តិ វា “អត្តនិយ”ន្តិ វា អគណ្ឌន្តោ
សង្ខារេសុ កយញ្ច នន្ទិញ្ច បហាយ សង្ខារេសុ ឧទាសីនោ ហោតិ មជ្ឈត្ថោ,
“អហ”ន្តិ វា “មម”ន្តិ វា ន គណ្ឌាតិ, តីសុ ភវេសុ ឧបេក្ខកោ, ឥទំ
សង្ខារុបេក្ខាព្យាណំ នាម។

តំ បនេស ចេ សន្តិបទំ និព្វានំ សន្តតោ បស្សតិ, សព្វសង្ខារបវត្តំ វិស្សន្តេត្វា
និព្វាននិម្មំ បក្ខន្ធិ ហោតិ។ នោ ចេ និព្វានំ សន្តតោ បស្សតិ, បុនប្បនំ “អនិច្ច”ន្តិ
វា “ទុក្ខ”ន្តិ វា “អនត្តា”តិ វា តិវិជានុបស្សនាវសេន សង្ខារាម្មណមេវ ហុត្វា
បវត្តតិ។ ឯវំ តិជ្ជមានញ្ច ឯតំ តិវិជរិមោក្ខមុខការំ អាបន្និត្វា តិជ្ជតិ។ តិស្សោ
ហិ អនុបស្សនា “តីណិវិមោក្ខមុខានី”តិ វុច្ចន្តិ។ ឯវំ អនិច្ចតោ មនសិករោន្តោ

អធិមោក្ខតហុលោ អធិមិត្តំវិមោក្ខំ បដិលភតិ, ធុក្ខតោ មនសិករោន្តោ
បស្សន្តិពហុលោ អប្បណិហិតំវិមោក្ខំ បដិលភតិ, អនត្តតោ មនសិករោន្តោ
វេទពហុលោ សុញ្ញតំវិមោក្ខំ បដិលភតិ។

ឯត្ថ ច អធិមិត្តាវិមោក្ខតិ អធិមិត្តាការេន និព្វានំ អារម្មណំ កត្វា
បវត្តោ អរិយមគ្គោ។ សោ ហិ អធិមិត្តាយ ធាតុយា ឧប្បន្នត្តា អធិមិត្តោ,
កិលេសេហិ ច វិមុត្តត្តាវិមោក្ខោ។ ឯតេនេវ នយេន អប្បណិហិតាការេន
និព្វានំ អារម្មណំ កត្វា បវត្តោ អប្បណិហិតោ, សុញ្ញតាការេន និព្វានំ
អារម្មណំ កត្វា បវត្តោ សុញ្ញតោតិ វេទិតញ្ចោ។

ឯវំ អធិគតសម្ព័ន្ធរូបេក្ខស្ស កុលបុត្តស្ស វិបស្សនា សិខាប្បត្តា ហោតិ។
វុដ្ឋានកាមិនិវិបស្សនាតិ ឯតេនេវ។ អស្ស តំ សម្ព័ន្ធរូបេក្ខាញ្ញាណំ អាសេវន្តស្ស
តិក្ខតរា សម្ព័ន្ធរូបេក្ខា ឧប្បន្នតិ។ តស្ស “ឥនាទិ មគ្គោ ឧប្បន្និស្សតី” តិ សម្ព័ន្ធរ
“អនិច្ចា” តិ វា “ធុក្ខា” តិ វា “អនត្តា” តិ វា សម្មសិទ្ធា ភវន្តំ ឱតរតិ, ភវន្តានន្តរំ
សម្ព័ន្ធរូបេក្ខាយ កថិតនយេនេវ អនិច្ចាទិអាការេន មនសិករិត្វា ឧប្បន្នតិ
មនោធារាវន្តំ, តថេវ មនសិករោតោ បឋមំ ជវនចិត្តំ ឧប្បន្នតិ។ យំ បរិកម្មន្តិ
វុច្ចតិ, តទនន្តរំ តេនេវ ធុតិយជវនចិត្តំ ឧប្បន្នតិ។ យំ ឧបចារន្តិ វុច្ចតិ,
តទនន្តរម្យំ តេនេវ ឧប្បន្នតិ តតិយំ ជវនចិត្តំ។ យំ អនុលោមន្តិ វុច្ចតិ, ឥទំ តេសំ
ចាជីឯក្កំ នាម។

អវិសេសេន បន តិវិធម្មេតំ “អាសេវន” តិបិ “បរិកម្ម” តិបិ “ឧបចារ” តិបិ
“អនុលោម” តិបិ វុច្ចតិ។ ឥទំ បន អនុលោមញ្ញាណំ សម្ព័ន្ធរាម្មណាយ
វុដ្ឋានកាមិនិយាវិបស្សនាយ បរិយោសានំ ហោតិ, និប្បវិយាយេន បន
គោត្រភុញ្ញាណមេវ វិបស្សនាយ បរិយោសានន្តិ វុច្ចតិ។ តតោ បរំ និព្វានំ
អារម្មណំ កុរុមានំ បុព្វជ្ជនគោត្តំ អតិក្កមមានំ អរិយគោត្តំ ឱក្កមមានំ

និព្វានាមម្ពណោ បឋមសមមន្ទាហារក្ខតំ អបុនរាវដ្ឋកំ គោត្រតុញ្ញាណំ
ឧប្បជ្ជតិ។ ឥទំ បនព្វាណំ បដិបទាញ្ញាណាទស្សនវិសុទ្ធិញ្ញា
ញ្ញាណាទស្សនវិសុទ្ធិញ្ញា នកជតិ។ អន្តរា អញ្ញោហារិកមេវ ហោតិ។
វិបស្សនាសោតេ បតិភត្តា “បដិបទាញ្ញាណាទស្សនវិសុទ្ធិ”តិ វា “វិបស្សនា”តិ
វា សង្ខំ គច្ឆតិ។ និព្វានំ អារម្មណំ កត្វា គោត្រតុញ្ញាណោ និរុទ្ធេ តេន
ធិន្ទសញ្ញាយ និព្វានំ អារម្មណំ កត្វា ធិដ្ឋសំយោជនំ
សីលព្ពតបរាមាសសំយោជនំ វិចិក្ខន្ធសំយោជនន្ត តីណិ សំយោជនានិ
វិទ្ធីសេន្តោ សោតាបត្តិមគ្គោ ឧប្បជ្ជតិ, តទនន្តរំ តស្សេវ វិចាកក្ខតានិ ទ្វេ តីណិ
វា ជលចិត្តានិ ឧប្បជ្ជន្តិ អនន្តរិចាកកត្តា លោកុត្តរកុសលានំ,
ជលបរិយោសានេ បនស្ស ឧប្បន្នភវន្តំ វិច្ឆិន្តិត្វា បច្ចវេក្ខណត្ថាយ
មនោទ្វារវដ្ឋនំ ឧប្បជ្ជតិ។ សោ ហិ “ឥមិនា វតាហំ មគ្គេន អាគតោ”តិ មគ្គំ
បច្ចវេក្ខតិ។ តតោ “មេ អយំ អានិសំសោលទ្វោ”តិ ជលំ បច្ចវេក្ខតិ។ តតោ
“ឥមេ នាម កិលេសា បហីនា”តិ បហីនកិលេសេ បច្ចវេក្ខតិ។ តតោ “ឥមេ
នាម កិលេសា អវសិដ្ឋា”តិ ឧបរិមគ្គត្ថយវដ្ឋ្យកិលេសេ បច្ចវេក្ខតិ។ អវសានេ
ច “អយំ ធម្មោ មយា បដិវិទ្វោ”តិ អមតំ និព្វានំ បច្ចវេក្ខតិ។ ឥតិ សោតាបន្នស្ស
អរិយសាវកស្ស បញ្ច បច្ចវេក្ខណានិ ហោន្តិ។ តថា
សកទាតាមិអនាតាមិជលាវសានេ។ អវហត្ថជលាវសានេ
អវសិដ្ឋកិលេសបច្ចវេក្ខណំ នាម នត្ថិ។ ឯវំ សព្វានិបិ
ឯក្ខនវីសតិបច្ចវេក្ខណានិ ហោន្តិ។

ឯវំ បច្ចវេក្ខិត្វា សោ យោការចរោ តស្មីយេវ អាសនេ និសិទ្ធា វុត្តនយេន
វិបស្សិត្វា កាមរាគព្យាថាទានំ តនុការំ ករោន្តោ ធុតិយមគ្គំ ចាបុណាតិ,
តទនន្តរំ វុត្តនយេនេវ ជលញ្ច។ តតោ វុត្តនយេន វិបស្សិត្វា
កាមរាគព្យាថាទានំ អនវសេសប្បហានំ ករោន្តោ តតិយមគ្គំ ចាបុណាតិ,

វុត្តនយេន ជលញ្ច។ តតោ តស្មីយេវាសនេ វុត្តនយេន វិបស្សិត្វា
រូបរាគារូបរាគមាណុទ្ធាវិជ្ជានំ អនវសេសប្បហានំ ករោន្តោ ចតុត្ថមគ្គំ
ចាបុណាតិ, វុត្តនយេន ជលញ្ច។ ឯត្តាវតា ចេស ហោតិ អរហា
មហាឱណាសវោ បច្ឆេកពុទ្ធា។ ឥតិ ឥមេសុ ចតុសុ មគ្គេសុ ញ្ញាណំ
ញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ នាម។

ឯត្តាវតា “សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌំ អវិហោធម៌ អញ្ញាតរម្មី តេស” ត្ថិ
ឯតេន ចាតិមោក្ខសំវរាទិសីលស្ស វុត្តត្តា សីលវិសុទ្ធិ។ “ន បុត្តមិច្ឆេយ្យ កុតោ
សហាយ” ត្ថិ ឯតេន បដិយានុនយវិវជ្ឈនវសេន មេត្តាទីនំ វុត្តត្តា ចិត្តវិសុទ្ធិ។
“ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណាកប្បោ” តិ ឥមិនា បន នាមរូបបរិគ្គហាទីនំ វុត្តត្តា
ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ កម្លាំងវិវរណវិសុទ្ធិ មគ្គាមគ្គញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ
បដិបទាញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ ញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិតិ សត្តវិសុទ្ធិយោ វុត្តា
ហោន្តិ។ អយមេត្ត មុខមត្តនិទស្សនំ, វិត្តាវំ បន ឥច្ឆន្តេន វិសុទ្ធិមគ្គំ (វិសុទ្ធិ.
២.៦៦២, ៦៧៨, ៦៩២, ៧៣៧, ៨០៦ អាទយោ) ឱលោកេត្វា គហោតត្ថំ។ ឯត្តាវតា
ចេសោ បច្ឆេកពុទ្ធា -

“ចាតុទ្ធិសោ អប្បដិយោ ច ហោតិ, សន្តស្សមាណោ ឥតវីតរេន;
បរិស្សយានំ សហិតា អធម្មី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណាកប្បោ” តិ។ (សុ. និ.
៤២; ចូឡនិ. ខគ្គវិសាណាសុត្តនិទ្ទេស ១២៨) -

បសំសិយាទិការំ អាបដ្ឋិត្វា គន្ធមាទនបព្ពតំ ឧបសោកយមាណោ វិហាសិន្តិ ឯវំ
សព្ពត្ថ។

បឋមគាថានិទ្ទេសវណ្ណនា។

១២២. ទុតិយេ សំសគ្គជាតស្សាតិ ជាតសំសគ្គស្ស។ តត្ថ
ទស្សនសវនកាយសមុល្លបនសម្ពោគវសេន បញ្ចវិជោ សំសគ្គោ។ តត្ថ
អញ្ញមញ្ញំ ទិស្វា ចក្ខុវិញ្ញាណវីចីវសេន ឧប្បន្នរាគោ ទស្សនសំសគ្គោ នាម។
តត្ថ សីហន្ទធិបេ កាឡធិយវាបីគាមេ បិណ្ឌរាយ ចរន្តំ កល្យាណវិហារវាសី
ទហារភិក្ខុំ ទិស្វា បដិពទ្ធិចិត្តា កេនចិ ឧចាយេន តំ អលភិត្វា កាលកតា
កុដុម្ពិយដីតា តស្សា និវាសនចោឡ កូណ្ឌំ ទិស្វា “ឯវរូចាយ វត្ថុធាវិនិយា នាម
សទ្ធិ សំវាសំ នាលត្ថ”ន្តិ ហនយំ ជាលេត្វា កាលកតោ សោ ឯវ ច ទហារោ
និទស្សនំ។

បរេហិ បន កថិយមាណំ រូចាទិសម្បត្តិ អត្តនា វា ហសិតលបិតគីតសទ្ធិ
សុត្វា សោតវិញ្ញាណវីចីវសេន ឧប្បន្នោ រាគោ សវនសំសគ្គោ នាម។ តត្រាបិ
គិរិគាមវាសី កម្មារដីតាយ បញ្ចហិ កុមារីហិ សទ្ធិ បទុមស្សវំ គន្ធា ឆ្លាយិត្វា
មាលំ សីសេ អាហេបេត្វា ឧច្ចាសន្នេន កាយន្តិយា អាគាសេន គច្ឆន្តោ សទ្ធិ
សុត្វា កាមរាគេន ឈានា បរិហាយិត្វា អនយព្យសនំ បត្តោ
បញ្ចគ្គឡលេណាវាសី តិស្សនហារោ និទស្សនំ។

អញ្ញមញ្ញំ អង្គបរាមសនេន ឧប្បន្នរាគោ កាយសំសគ្គោ នាម។
ធម្មកាយនទហារភិក្ខុ ចេត្ត និទស្សនំ។ មហាវិហារេ កិរ ទហារភិក្ខុ ធម្មំ
ភាសតិ, តត្ថ មហាជនេ អាគតេ រាជាបិ អគមាសិ សទ្ធិ អន្តេបុរេន។ តតោ
រាជដីតាយ តស្ស រូបញ្ច សទ្ធិញ្ច អាគម្ម ពលវរាគោ ឧប្បន្នោ តស្ស ច
ទហារស្សាបិ។ តំ ទិស្វា រាជា សល្លកេត្វា សាលិចាការេន បរិក្ខិចាបេសិ, តេ
អញ្ញមញ្ញំ បរាមសិត្វា អាលិដ្ឋិសុ។ បុន សាលិចាការំ អបនេត្វា បស្សន្តោ ធ្វេបិ
កាលកតេយេវ អន្តសំស្វតិ។

អញ្ញាមញ្ញំ អាលបនសមុល្លបនេ ឧប្បន្នរាគោ បន សមុល្លបនសំសគ្គោ
នាម។ ភិក្ខុភិក្ខុនិហិ សន្តិ បរិភោគករណេ ឧប្បន្នរាគោ សម្ពោគសំសគ្គោ
នាម។ ទ្វិសុបិ ច ឯតេសុ មរិចវដ្តិហារេ ភិក្ខុ ច ភិក្ខុនិ ច និទស្សនំ។
មរិចវដ្តិមហារិហារមហេ កិរ ធុដ្ឋតាមណិ អភយមហារាជា មហាធានំ
បដិយាទេត្វា ឧភតោសង្ឃំ បរិវិសតិ។ តត្ថ ឧណ្ហាយាគុយា ទិន្នាយ
សង្ឃនវកសាមណេរី អនាធារកស្ស សត្តវស្សិកសង្ឃនវកសាមណេរស្ស
ទន្តវលយំ ទត្វា សមុល្លាបំ អកាសិ, តេ ឧភោចិ ឧបសម្បជ្ជិត្វា សង្ឃិស្សា ហុត្វា
បរតីរំ គតា អញ្ញាមញ្ញំ សមុល្លាបេន បុព្វសញ្ញំ បដិលភិត្វា តារាទេវ
ជាតសិនេហា សិក្ខាបទានិវ័តិក្កមិត្វា ចារាជិកា អហេសុន្តិ។

ឯវំ បញ្ចវិដេ សំសគ្គេ យេន កេនចិ សំសគ្គេន ជាតសំសគ្គស្ស ភវន្តិ
ស្មេហា, បុរិមរាគបច្ចយា ពលវរាគោ ឧប្បន្នតិ។ តតោ ស្មេហន្ទយំ ទុក្ខមិទំ
បហោតីតិ តមេវ ស្មេហំ អនុកច្ឆន្តំ
សន្និដ្ឋិកសម្បរាយិ កសោកបរិទេវាទិនានប្បការកំ ទុក្ខមិទំ បហោតិ និព្ពត្តតិ
ភវតិ ជាយតិ។ អបរេ បន “អារម្មណេ ចិត្តវេសគ្គោ សំសគ្គោ”តិ ភណ្ឌន្តិ។
តតោ ស្មេហោ ស្មេហទុក្ខន្តិ។

ឯវមត្តប្បភេទំ ឥមំ អឱកាសំ វត្វា សោ បច្ចេកពុទ្ធា អាហា - “ស្វាហំ យមិទំ
ស្មេហន្ទយំ សោកាទិទុក្ខំ បហោតិ, តស្ស ទុក្ខស្ស មូលំ ខនន្តោ
បច្ចេកសម្ពោធិ អធិគតោ”តិ។ ឯវំ វុត្ថេ តេ អមច្ឆា អាហំសុ - “អម្ពេហិ ទានិ,
ភន្តេ, កី កត្តត្ថ”ន្តិ? តតោ សោ អាហា - “តុម្ពេ វា អញ្ញោ វា យោ ឥមម្ហា ទុក្ខា
មុច្ឆិតុកាមោ, សោ សញ្ញេចិ អាទិនំ ស្មេហជំ បេក្ខមាណោ, ឯកោ ចរេ
ខត្តវិសាលាកប្បាតិ។ ឯត្ថ ច យំ តំ “ស្មេហន្ទយំ ទុក្ខមិទំ បហោតី”តិ វុត្ថំ,
តទេវ សន្ទាយ “អាទិនំ ស្មេហជំ បេក្ខមាណោ”តិ ឥទំ វុត្ថន្តិ វេទិតព្ធុំ។ អថ វា

យថាវុត្តន សំសគ្គន សំសគ្គជាតស្ស ភវន្តិ ស្នេហា, ស្នេហាទ្វយំ ទុក្ខមិទំ
បហោតិ, ឯវំ យថាភូតំ អាទិនំ ស្នេហាជំ បេក្ខមាធនោ អហំ អធិគតោតិ ឯវម្បិ
អភិសម្ពុទ្ធិត្វា ចតុត្ថថាធនោ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ ឧទានវសេន វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។
តតោ បរំ សព្វំ បុរិមភាថាយ វុត្តសទិសមេវាតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៣៦)។

និទ្ទេសេ អនុប្បាទេតីតិ រូបស្មី អនុព្យញ្ញនំ ទិស្វា អល្លិយតិ។ អនុពន្ធពីតិ
រូបស្មី ស្នេហាវសេន ពន្ធពីតិ។ ភវន្តិ ហោន្តិ។ ជាយន្តិ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ និព្ពត្តន្តិ
វុត្តន្តិ។ ចាតុភវន្តិ ចាកជា ហោន្តិ។ សម្ពុវន្តិ សញ្ញាយន្តិ អភិនិព្ពត្តន្តិ តីណិ
ឧបសគ្គន វុត្តិតានិ។ តតោ បរំ អដ្ឋកវគ្គ (មហានិ. ១ អាទយោ) វុត្តនយេនេវ
វេទិតព្ពំ។

ទុតិយភាថានិទ្ទេសវណ្ណាន។

១២៣. តតិយេ មេត្តាយនវសេន មិត្តា។ សុហធាកាវេន សុហជ្ជា។ កេចិ ហិ
ឯកន្តហិតកាមតាយ មិត្តាវ ហោន្តិ, ន សុហជ្ជា។ កេចិ
គមនាគមនជ្ជាននិសជ្ជាសមុល្លាថាទីសុ ហធិយសុខជននេន សុហជ្ជាវ ហោន្តិ,
ន មិត្តា។ កេចិ តទុកយវសេន សុហជ្ជា ចេវ មិត្តា ច។ តេ ទុរិដា ហោន្តិ
អភារិយា ច អនភារិយា ច។ តត្ថ អភារិយា តិរិដា ហោន្តិ ឧបកាព
សមាទសុខទុក្ខា អនុកម្មកាតិ។ អនភារិយាវិសេសេន អត្តក្ខាយិនោ។ ឯវំ
តេ ចត្វហិ ចត្វហិ អន្តេហិ សមន្នាគតា ហោន្តិ។

យថាហ -

“ចត្វហិ ខោ, គហបតិបុត្ត, ឯនេហិ ឧបកាពេ មិត្តោ សុហនោ
វេទិតព្ពោ។ បមត្តំ រក្ខតិ, បមត្តស្ស សាបតេយ្យំ រក្ខតិ, ភីតស្ស សរណំ

ហោតិ, ឧប្បន្នេសុ កិច្ចករណីយេសុ តទ្ធិគុណំ ភោគំ អនុប្បទេតិ (ធី. និ. ៣.២៦១)។

តថា -

“ចត្វហិ ខោ, គហបតិបុត្ត, ឋានេហិ សមាទសុខទុក្ខោ មិត្តោ
សុហនោ វេទិតញោ។ គុយ្ហមស្ស អាចិក្ខតិ, គុយ្ហមស្ស បរិគូហតិ,
អាបទាសុ នវិជហតិ, ជីវិតម្មិស្ស អត្ថាយ បរិច្ចត្តំ ហោតិ (ធី. និ. ៣.២៦២)។

តថា -

“ចត្វហិ ខោ, គហបតិបុត្ត, ឋានេហិ អនុកម្មកោ មិត្តោ សុហនោ
វេទិតញោ។ អភវេនស្ស ននន្ទតិ, ភវេនស្ស នន្ទតិ, អវណ្ណំ ភណាមាណំ
និវារេតិ, វណ្ណំ ភណាមាណំ បសំសតិ (ធី. និ. ៣.២៦៤)។

តថា -

“ចត្វហិ ខោ, គហបតិបុត្ត, ឋានេហិ អត្ថក្ខាយី មិត្តោ សុហនោ
វេទិតញោ។ ចាចា និវារេតិ, កល្យាណោ និវេសេតិ, អស្សុតំ សាវេតិ,
សគ្គស្ស មគ្គំ អាចិក្ខតិ”តិ (ធី. និ. ៣.២៦៣)។

តេសុ ឥធ អភារិយា អធិប្បតា, អត្ថតោ បន សញ្ជេបិ យុដ្ឋន្តិ។ តេ មិត្ត
សុហនោ អនុកម្មមាណោតិ អនុទយមាណោ, តេសំ សុខំ ឧបសំហរិតុកាមោ
ទុក្ខំ អបហរិតុកាមោ។

ហាបេតិ អត្តន្តិ ទិដ្ឋជម្មិកសម្បរាយិ កបរមត្តវសេន តិវិដំ, តថា
អត្តត្ថបរត្តឧកយត្តវសេនាបិ តិវិដំ អត្តំ លទ្ធវិធាសនេន
អលទ្ធានុប្បាទនេនាតិ ទ្វិធាបិ ហាបេតិ វិធាសេតិ។ បដិពទ្ធិចិត្តាតិ “អហំ ឥមំ
វិធាន ជីវាមិ, ឯសោ មេ គតិ, ឯសោ មេ បរាយណា”ន្តិ ឯវំ អត្តានំ នីចេ ថានេ
ឋេបេន្តោបិ បដិពទ្ធិចិត្តា ហោតិ។ “ឥមេ មំ វិធាន ជីវន្តិ, អហំ តេសំ គតិ, អហំ
តេសំ បរាយណា”ន្តិ ឯវំ អត្តានំ ឧច្ឆេ ថានេ ឋេបេន្តោបិ បដិពទ្ធិចិត្តា ហោតិ។ ឥធឯ
បន ឯវំ បដិពទ្ធិចិត្តា អធិប្បតោ។

ឯតំ ភយន្តិ ឯតំ អត្តហាបនកយំ, អត្តនោ សមាបត្តិហានី សន្ធាយ
ភណាតិ។ សន្តវេតិ តិវិធាសន្តវោ តណ្ហាទិដ្ឋិមិត្តសន្តវសេន។ តត្ថ
អដ្ឋសតប្បកេនាបិ តណ្ហា តណ្ហាសន្តវោ, ទ្វាសដ្ឋប្បកេនាបិ ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិសន្តវោ,
បដិពទ្ធិចិត្តតាយ មិត្តានុកម្មនា មិត្តសន្តវោ។ សោ ឥធឯ អធិប្បតោ។ តេន
ហិស្ស សមាបត្តិ បរិហីនា។ តេនាហា - “ឯតំ ភយំ សន្តវេ បេក្ខមាណោ”តិ។
សេសំ បុព្វសទិសមេវាតិ វេទិតព្ពំ។ និទ្ទេសេ វត្ថុព្ពំ នត្ថិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៣៧; អប.
អដ្ឋ. ១.១.៩៣-៩៤)។

តតិយកាថានិទ្ទេសវណ្ណនា។

១២២. ចតុត្ថ វំសោតិ វេឡុ។ វិសាលោតិ វិត្តិល្លោ។ វ-កាពោ
អវជារណាត្ថោ, ឯវកាពោ វា អយំ។ សន្ធិវសេនេត្ថ ឯ-កាពោ នដ្ឋោ។ តស្ស
បរេនេន សម្ពន្ធា, តំ បច្ឆា យោជេស្សាម។ យថាតិ បដិភាកេ។ វិសត្ថោតិ
លក្ខោ ជជិតោ សំសិព្ពិតោ។ បុត្តេសុ ទារេសុ ចាតិ បុត្តជិតុភវិយាសុ។ យា
អបេក្ខាតិ យា តណ្ហា យោ ស្មេហោ។ វំសក្ខឡិរោវ អសដ្ឋមាណោតិ
វំសក្ខឡិរោវិយ អលក្ខមាណោ។ កី វុត្ថំ ហោតិ? យថា វំសោ វិសាលោ វិសត្ថោ
ឯវ ហោតិ, បុត្តេសុ ច ទារេសុ ច យា អបេក្ខា, សាបិ ឯវំ តានិ វត្ថុនិ សំសិព្ពិតា

បិតត្តាវិសត្តា ឯវ។ ស្វាហំ តាយ អបេក្ខាយ អបេក្ខវាវិសាលោ វំសោវិយ
វិសត្តាតិ ឯវំ អបេក្ខាយ អាទិនំ ទិស្វា តំ អបេក្ខំ មគ្គញ្ញាលោន ទិន្ទន្តោ អយំ
វំសកឡីរោវ រូចាទីសុ វា ទិដ្ឋាទីសុ វា លាភាទីសុ វា កាមភវាទីសុ វា
តណ្ហាមានទិដ្ឋិវសេន អសន្នមាណោ បច្ចេកសម្ពោធិ អធិគតោតិ។ សេសំ
បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ឥមាយបិ និទ្ទេសេ អតិរេកំ នត្ថិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៣៨)។

ចតុត្ថកាថានិទ្ទេសវណ្ណានា។

១២៥. បញ្ចមេ មិគោតិ សព្ពេសំ អារញ្ញិកចតុប្បធានំ ឯវ ឯតំ អធិវចនំ។
ឥធ បន បសទមិគោ អធិប្បតោ។ អរញ្ញម្ពីតិ កាមញ្ញ កាមបចារញ្ញ ឯវេត្វា
អវសេសំ អរញ្ញំ, ឥធ បន ឧយ្យានំ អធិប្បតំ, តស្មា “ឧយ្យានម្ពី”តិ វុត្តំ ហោតិ។
យថាតិ បដិភាគេ។ អពោទ្ធាតិ វដ្តពន្ធនាទីសុ យេន កេនចិ អពោទ្ធា។ ឯតេន
វិស្សជ្ជចរិយំ ធិបេតិ។ យេនិច្ឆកំ គច្ឆតិ គោចរាយាតិ យេន ទិសាភាគេន គន្ធី
ឥច្ឆតិ, តេន គោចរត្ថំ គច្ឆតិ។ តស្មា តត្ថ យត្ថកំ ឥច្ឆតិ គន្ធី, តត្ថកំ គច្ឆតិ។ យំ
ឥច្ឆតិ ខាទិតុំ, តំ ខាទិតីតិ ធិបេតិ។ វិញ្ញំ នរោតិ បណ្ឌិតបុរិសោ។ សេវិតន្តិ
សច្ចនុវុត្តិតំ អបរាយត្ថការំ។ បេក្ខមាណោតិ បញ្ញាចក្កនា ឱលោកយមាណោ។
អថ វា ធម្មសេវិតំ បុគ្គលសេវិតញ្ច។ លោកុត្តរធម្មា ហិ កិលេសវសំ
អគមនតោ សេវិនោ តេហិ សមន្នាគតា បុគ្គលា ច, តេសំ ភាវនិទ្ទេសោ សេវិតំ
បេក្ខមាណោតិ។ កី វុត្តំ ហោតិ? មិគោ អរញ្ញម្ពី យថា អពោទ្ធា, យេនិច្ឆកំ គច្ឆតិ
គោចរាយ។ កធានុ ខោ អហម្មិ តណ្ហាពន្ធនំ ទិន្ទត្វា ឯវំ គច្ឆេយ្យន្តិ ឥតិ មេ
តុម្ពេហិ ឥតោ ចិតោ ច បរិវារេត្វា បិតេហិ ពទ្ធស្ស យេនិច្ឆកំ គន្ធី អលកន្តស្ស
តស្មី យេនិច្ឆកគមនាភាវេ អាទិនំ យេនិច្ឆកគមនេ អាទិសំសំ ទិស្វា
អនុក្កមេន សមថិវស្សនាចារិប្បី អគមី។ តតោ បច្ចេកពោធិ អធិគតោម្ពី។

តស៊ូ អញ្ជើញ វិញ្ញូ នរោសេរីតំ បេក្ខមាណោ, ឯកោ ចរេ ខត្តវិសាលាកប្បាតិ
(សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៣៩ អាទយោ)។

បញ្ចមកាថានិទ្ទេសវណ្ណានា។

១២៦. ឆដ្ឋេ អយំ បិណ្ឌុត្ថោ - សហាយមជ្ឈេ បិតស្ស ទិវាសេយ្យសម្ព័ន្ធតេ
វាសេ ច មហាឧបជ្ជានសម្ព័ន្ធតេ ហ្មានេ ច ឧយ្យានកមនសម្ព័ន្ធតេ គមនេ ច
ជនបទចារិកសម្ព័ន្ធតាយ ចារិកាយ ច “ឥទំ មេ សុណា, ឥទំ មេ ទេហី” តិអាទិនា
នយេន តថា តថា អាមន្តនា ហោតិ, តស៊ូ អហំ តត្ថ តត្ថ និព្វិដ្ឋិត្វា យាយំ
អរិយជនសេរីតា អនេកានិសំសា ឯកន្តសុខា, ឯវំ សន្តេបិ លោភាភិក្ខុតេហិ
សព្វកាបុរិសេហិ អនភិជ្ឈិតា អបត្តិតា បព្វជ្ជា, តំ អនភិជ្ឈិតំ បរេសំ
អវសវត្តនេន ភព្វបុគ្គលវសេនេវ ច សេរីតំ បេក្ខមាណោ វិបស្សនំ អារភិត្វា
អនុក្កមេន បច្ចេកសម្ពោជី អធិគតោតិ។ សេសំ វុត្តនយមេវ (សុ. និ. អដ្ឋ.
១.៣៩-៤២)។

ឆដ្ឋកាថានិទ្ទេសវណ្ណានា។

១២៧. សត្តមេ ទិដ្ឋាតិ កីឡនា។ សា ធុរិយា ហោតិ កាយិកា ច វាចសិកា
ច។ តត្ថ កាយិកា នាម ហត្ថិហិបិ កីឡន្តិ, អស្សេហិបិ រថេហិបិ ធនូហិបិ
ជ្រូហិបិ ឯវមាទិ។ វាចសិកា នាម គីតំ សិលោកកណ្តានំ មុខកេរិកន្តិ
ឯវមាទិ។ រតីតិ បញ្ចកាមគុណរតិ។ វិបុលន្តិ យាវ អដ្ឋមិញ្ចំ អាហាច្ច ហ្មានេន
សកលត្ថការព្យាបកំ។ សេសំ ចាកជមេវ។ អនុសន្និយោជនាបិ ចេត្ត
សំសគ្គកាថាយ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចា (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៤១)។

សត្តមកាថានិទ្ទេសវណ្ណានា។

១២៨. អដ្ឋមេ ចាតុទ្ទិសោតិ ចតុសុ ទិសាសុ យថាសុខវិហារី, “ឯកំ ទិសំ ជីវិត្វាវិហរតី” តិអាទិនា (ធិ. និ. ១.៥៥៦; ក. ៣០៨; អ. និ. ៤.១២៥; វិភ. ៦៤៣; ចូឡនិ. ១គ្គវិសាលាសុត្តនិទ្ទេស ១២៨) វា នយេន ព្រាហ្មវិហារការ្យនាជីវិតា ចតស្សោ ទិសា អស្ស សន្តិភិបិ ចាតុទ្ទិសោ។ តាសុ ទិសាសុ កត្តបិ សត្ត វា សន្តិវេ វា ភយេន ន បដិហញ្ញតីតិ អប្បជិយោ។ សន្តស្សមាណោតិ ធ្វាទសវិធស្ស សន្តោសស្ស វសេន សន្តស្សកោ។ ឥតវីតវេនាតិ ឧច្ចារ្យេន បច្ចយេន។ បរិស្សយានំ សហិតា អធម្មីតិ ឯត្ថ បរិស្សយន្តិ កាយចិត្តានិ, បរិហាបេន្តិ វា តេសំ សម្បត្តិ, តានិ វា បដិច្ច សយន្តិភិ បរិស្សយា, ពាហិរានំ សីហាព្យគ្យាទីនំ អព្ពន្ធភានញា កាមច្ចន្ទាទីនំ កាយចិត្តបទ្ទវានំ ឯតំ អធិវចនំ។ តេ បរិស្សយេ អធិវាសនខន្តិយា ច វីរិយាទីហិ ច ធម្មេហិ សហិតីតិ បរិស្សយានំ សហិតា។ ថទ្ធការ្យករកយាភាវេន អធម្មី។ កី វុត្ថំ ហោតិ? យថា តេ ចត្តារោ សមណា, ឯវំ ឥតវីតវេន បច្ចយេន សន្តស្សមាណោ ឯត្ថ បដិបត្តិបទដ្ឋានេ សន្តោសេ ឋិតោ ចតុសុ ទិសាសុ មេត្តាទិការ្យនាយ ចាតុទ្ទិសោ, សត្តសន្តិវេសុ បដិហាននករកយាភាវេន អប្បជិយោ ច ហោតិ។ សោ ចាតុទ្ទិសត្តា វុត្ថប្បកាវានំ បរិស្សយានំ សហិតា, អប្បជិយត្តា អធម្មី ច ហោតីតិ ឯតំ បដិបត្តិគុណំ ទិស្វា យោនិសោ បដិបទ្ធិត្វា បច្ឆេកសម្ពោធិ អធិគតោម្ហីតិ។

អថ វា តេ សមណាវិយ សន្តស្សមាណោ ឥតវីតវេន វុត្ថនយេនេវ ចាតុទ្ទិសោ ហោតីតិ ញាត្វា ឯវំ ចាតុទ្ទិសការំ បត្តយន្តោ យោនិសោ បដិបទ្ធិត្វា អធិគតោម្ហី។ តស្មា អញ្ញាបិ ព្រៀទិសំ ហានំ បត្តយមាណោ ចាតុទ្ទិសតាយ បរិស្សយានំ សហិតា អប្បជិយតាយ ច អធម្មី ហុត្វា ឯកោ ចវេ ខគ្គវិសាលាកប្បោតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៤២)។

និរទេស មេត្តាភិ អត្តតោ តាវ មិជ្ឈតីតិ មេត្តា, សិលេហតីតិ អត្តោ។ មិត្ត វា
ភវា, មិត្តស្ស វា ឯសា បវត្ថិតិបិ មេត្តា។ មេត្តាសហគតេនាតិ មេត្តាយ
សមន្មាគតេន។ ចេតសាតិ ចិត្តេន។ ឯកំ ទិសន្តិ ឯកិស្សា ទិសាយ
បឋមបរិក្កហិតំ សត្តំ ឧបាធាយ ឯកំ ទិសំ បរិយាបន្នសត្តជរណាវសេន វុត្តំ។
ជីវិតាតិ ដុសិតា អារម្មណំ កត្វា។ វិហារតីតិ ព្រហ្មវិហារាធិដ្ឋិតំ
តិរិយាបថវិហារំ បវត្តតិ។ តថា ទុតិយន្តិ យថា បុរតិមាទិសុ ទិសាសុ យំ កិត្យំ
ឯកំ ទិសំ ជីវិតាវិហារតិ, តថេវ តទទន្តំ ទុតិយំ តតិយំ ចតុត្ថញ្ញាតិ អត្តោ។

ឥតិ ឧទ្ធីន្តិ ឯតេនេវ ច នយេន ឧបរិមំ ទិសន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អនោ តិរិយន្តិ
អនោទិសម្បិ តិរិយំ ទិសម្បិ ឯវមេវ។ តត្ថ ច អនោតិ ហោជ្ជា។ តិរិយន្តិ
អនុទិសា។ ឯវំ សព្ពទិសាសុ អស្សមណ្ឌលេ អស្សមិវ មេត្តាសហគតំ ចិត្តំ
សារេតិបិ បច្ឆាសារេតិបីតិ។ ឯត្តាវតា ឯកមេកំ ទិសំ បរិក្កហិតា ឌីធិសោ
មេត្តាជរណំ ទស្សិតំ។ សព្ពដីតិអាទិ បន អនោធិសោ ទស្សនត្តំ វុត្តំ។ តត្ថ
សព្ពដីតិ សព្ពត្ថ។ សព្ពត្ថតាយាតិ សព្ពេសុ
ហីនមជ្ឈិមឧក្កជ្ជមិត្តសបត្ថមជ្ឈត្តានិប្បកេទេសុ អត្តតាយ, “អយំ
បរសត្តោ”តិ វិភាគំ អកត្វា អត្តសមតាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។

អថ វា សព្ពត្ថតាយាតិ សព្ពេន ចិត្តការេន, ញ្ញ្យសកម្បិ ពហិ
អវិក្ខិបមាណោតិ វុត្តំ ហោតិ។ សព្ពាវន្តន្តិ សព្ពសត្តវន្តំ, សព្ពសត្តយុត្តន្តិ អត្តោ។
លោកន្តិ សត្តលោកំ។ វិបុលេនាតិ ឯវមាទិបរិយាយទស្សនតោ បនេត្ថ បុន
“មេត្តាសហគតេនា”តិ វុត្តំ។ យស្មា វា ឯត្ថ ឌីធិសោ ជរណាវិយ បុន តថា-
សន្នោ ឥតិ-សន្នោ វា ន វុត្តោ, តស្មា បុន “មេត្តាសហគតេន ចេតសា”តិ វុត្តំ។
និគមនវសេន វា ឯតំ វុត្តំ។ វិបុលេនាតិ ឯត្ថ ច ជរណាវសេន វិបុលតា ទដ្ឋញ្ញា។
ភូមិវសេន បន តំ មហាគ្គតំ។ បគុណាវសេន អប្បមាណាសត្តាវម្ពណាវសេន ច

អប្បមាណំ។ ព្យាចាទបច្ចត្តិកប្បហានេន អវេរំ។ ទោមនស្សប្បហានេន
អព្យាបដ្ឋំ។ និទុក្ខត្ថំ វុត្ថំ ហោតិ (វិសុទ្ធិ. ១.២៥២)។ ករុណា ហេដ្ឋា វុត្ថត្ថាយេវ។
មោទន្តិ តាយ តំសមដ្ឋិនោ, សយំ វា មោទតិ, មោទនមត្ថមេវ វា សាតិ មុទិតា។
“អវេរា ហោន្ត” តិ អាទិព្យាចាទប្បហានេន មជ្ឈត្ថការូបកមនេន ច ឧបេក្ខតីតិ
ឧបេក្ខា។

លក្ខណាទិតោ បនេត្ត ហិតាការប្បវត្តិលក្ខណា មេត្តា,
ហិតូបសំហារវសា, អាហាតវិនយបច្ចបដ្ឋានា, សត្តានំ
មនាបការទស្សនបទដ្ឋានា។ ព្យាចាទូបសមោ ឯតិស្សា សម្បត្តិ,
សិនេហាសម្ពវេរិបត្តិ។ ទុក្ខាបនយនាការប្បវត្តិលក្ខណា ករុណា,
បរទុក្ខាសហនវសា, អវិហិតាបច្ចបដ្ឋានា, ទុក្ខាភិក្ខុតានំ
អនាថការទស្សនបទដ្ឋានា។ វិហិតាបសមោ តស្សា សម្បត្តិ, សោកសម្ពវេរិ
វិបត្តិ។ បមោទលក្ខណា មុទិតា, អនិស្សយនវសា, អរតិវិយាតបច្ចបដ្ឋានា,
សត្តានំ សម្បត្តិទស្សនបទដ្ឋានា។ អរតិរូបសមោ តស្សា សម្បត្តិ,
បហានសម្ពវេរិបត្តិ។ សត្តេសុ មជ្ឈត្ថាការប្បវត្តិលក្ខណា ឧបេក្ខា, សត្តេសុ
សមការទស្សនវសា, បដិយានុនយរូបសមបច្ចបដ្ឋានា, “កម្មស្សកា សត្តា, តេ
កស្ស រុចិយា សុខិតា វា ភវិស្សន្តិ, ទុក្ខតោ វា មុច្ចិស្សន្តិ, បត្តសម្បត្តិតោ វា ន
បរិហាយិស្សន្តិ” តិ ឯវំ បវត្តកម្មស្សកតាទស្សនបទដ្ឋានា។
បដិយានុនយរូបសមោ តស្សា សម្បត្តិ, គេហស្សិតាយ អញ្ញាណុបេក្ខាយ
សម្ពវេរិបត្តិ។

តត្ថ សន្តុដ្ឋោ ហោតីតិ បច្ចយសន្តោសវសេន សន្តុដ្ឋោ ហោតិ។ ឥតវីតវេន
ចីវរេនាតិ ន ជូលសុខុមល្លូឡបណីតជិវជិណ្ឌានំ យេន កេនចិ ចីវរេន, អថ ខោ
យថាលទ្ធានំ ឥតវីតវេន យេន កេនចិ សន្តុដ្ឋោ ហោតីតិ អត្ថោ។ ចីវរស្មិត្តា

តយោ សន្តោសា - យថាលោកសន្តោសោ, យថាពលសន្តោសោ,
យថាសារុប្បសន្តោសោតិ។ បិណ្ឌាចារាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥតិ ឥមេ តយោ
សន្តោសេ សន្ធាយ “សន្តុជ្ជោ ហោតិ ឥតវីតវេន ជីវវេន។ យថាលទ្ធាទិសុ យេន
កេនចិ ជីវវេន សន្តុជ្ជោ ហោតិ” តិ វុត្ថំ។

ឯត្ថ ច ជីវំ ជានិតព្ពំ, ជីវខេត្តំ ជានិតព្ពំ, បំសុក្ខលំ ជានិតព្ពំ, ជីវសន្តោសោ
ជានិតព្ពំ, ជីវបដិសំយុត្តានិ ធុតផ្កានិ ជានិតព្ពំ។ តត្ថ ជីវំ ជានិតព្ពំន្តិ
ខោមាទិនិ ធន ជីវរានិ ធុក្ខណទិនិ ធន អនុលោមជីវរានិបិ ជានិតព្ពំ។ ឥមាទិ
ទ្វាទស កប្បិយជីវរានិ។ កុសជីវំ វាកជីវំ ជលកជីវំ កេសកម្ពលំ វាឡកម្ពលំ
ចោត្តកោ ចម្ពំ ឧល្លកបក្ខំ រុក្ខធុស្សំ លតាធុស្សំ ឯវកធុស្សំ កណ្តិធុស្សំ
វេឡធុស្សន្តិ ឯវមាទិនិ បន អកប្បិយជីវរានិ។

ជីវខេត្តន្តិ “សង្ឃតោ វា គណតោ វា ញាតិតោ វា មិត្តតោ វា អត្តនោ វា
ធនេន បំសុក្ខលំ វា” តិ ឯវំ ឧប្បជ្ឈនតោ ធន ខេត្តានិ, អជ្ឈនញ្ច មាតិកានំ វសេន
អជ្ឈខេត្តានិ ជានិតព្ពំ។

បំសុក្ខលន្តិ សោសានិកំ ចាបណិកំ រជិយំ សង្ការក្ខន្ធី សោតិយំ សិនានំ
តិត្ថំ គតបច្ឆាគតំ អគ្គិឧត្ថំ កោខាយិកំ ឧបចិកាខាយិកំ ឧន្ទរខាយិកំ អន្តច្ឆន្តិ
នសច្ឆន្តិ ធនជាបាដំ ជ្វបំ សមណជីវំ សាមុទ្ធិយំ អាភិសេកិយំ បន្តិកំ វាតាបាដំ
ឥទ្ធិមយំ ទេវនត្តិយន្តិ តេវីសតិ បំសុក្ខលានិ វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថ ច សោតិយន្តិ
គព្ពមលហារណំ។ គតបច្ឆាគតន្តិ មតកសរីរំ ចារុបិទ្វា សុសានំ នេត្វា
អានិតជីវំ។ ធនជាបាដន្តិ ធនំ ឧស្សាបេត្វា តតោ អានិតំ។ ជ្វបន្តិ វម្មិកេ
បូជិតជីវំ។ សាមុទ្ធិយន្តិ សមុទ្ធវីចិហិ ជលំ ចាបិតំ។ បន្តិកន្តិ បន្តំ គច្ឆន្តេហិ
ចោរកយេន ចាសាលោហិ កោដ្ឋេត្វា ចារុតជីវំ។ ឥទ្ធិមយន្តិ ឯហិតិក្ខុជីវំ។
សេសំ ចាកជមេវ។

ចីវរសន្តោសោតិ វីសតិ ចីវរសន្តោសា - ចីវរវិតក្កសន្តោសោ
គមនសន្តោសោ បរិយេសនសន្តោសោ បដិលាភសន្តោសោ
មត្តបដិគ្គហណសន្តោសោ លោលុប្បវិវដ្ឋនសន្តោសោ យថាលាភសន្តោសោ
យថាពលសន្តោសោ យថាសារុប្បសន្តោសោ ឧទកសន្តោសោ
ជោវនសន្តោសោ ករណសន្តោសោ បរិមាណសន្តោសោ សុត្តសន្តោសោ
សីត្តនសន្តោសោ រជនសន្តោសោ កប្បសន្តោសោ បរិភោគសន្តោសោ
សន្និធិបរិវដ្ឋនសន្តោសោ វិស្សដ្ឋនសន្តោសោតិ។ តត្ថ សាធកភិក្ខុនោ តេមាសំ
និពទ្ធាសំ វសិត្វា ឯកមាសមត្តំ វិតក្កតំ វដ្ឋតិ។ សោ ហិ បវាវេត្វា ចីវរមាសេ
ចីវរំ ករោតិ។ បំសុក្ខលិកោ អទ្ធមាសេនេវ ករោតិ។ ឥទំ មាសទ្ធមាសមត្តំ
វិតក្កនំ វិតក្កសន្តោសោ។ ចីវរត្ថាយ គច្ឆន្តស្ស បន “កត្ថ លភិស្សមី” តិ
អចិន្តេត្វា កម្មជ្ជានសីសេនេវ គមនំ គមនសន្តោសោ នាម។ បរិយេសន្តស្ស បន
យេន វា តេន វា សទ្ធិំ អបរិយេសិត្វា លង្គិ បេសលភិក្ខុំ គហេត្វា បរិយេសនំ
បរិយេសនសន្តោសោ នាម។ ឯវំ បរិយេសន្តស្ស អាហារិយមានំ ចីវរំ ទូរតោវ
ទិស្វា “ឯតំ មនាបំ ភវិស្សតិ, ឯតំ អមនាប” ត្ថ ឯវំ អវិតក្កេត្វា ជូលសុខុមាធិសុ
យថាលទ្ធនេវ សន្តស្សនំ បដិលាភសន្តោសោ នាម។ ឯវំ លទ្ធិំ គណ្ណាន្តស្ស បិ
“ឯត្ថកំ ធុបដ្ឋស្ស ភវិស្សតិ, ឯត្ថកំ ឯកបដ្ឋស្ស” តិ អត្ថនោ
បហោនកមត្តេនេវ សន្តស្សនំ មត្តបដិគ្គហណសន្តោសោ នាម។ ចីវរំ
បរិយេសន្តស្ស បន “អសុកស្ស យរទ្វារេ មនាបំ លភិស្សមី” តិ អចិន្តេត្វា
ទ្វារបដិចាជិយា ចរណំ លោលុប្បវិវដ្ឋនសន្តោសោ នាម។

លូខបណ្ឌិតេសុ យេន កេនចិ យាបេតុំ សក្កោន្តស្ស យថាលទ្ធនេវ យាបនំ
យថាលាភសន្តោសោ នាម។ អត្ថនោ ថាមំ ជានិត្វា យេន យាបេតុំ សក្កោតិ,
តេន យាបនំ យថាពលសន្តោសោ នាម។ មនាបំ អញ្ញស្ស ទត្វា អត្ថនា យេន
កេនចិ យាបនំ យថាសារុប្បសន្តោសោ នាម។ “កត្ថ ឧទកំ មនាបំ, កត្ថ

អមនាប"ន្តិ អវិចារត្វា យេន កេនចិ ជោវនុបគេន ឧទកេន ជោវនំ
ឧទកសន្តោសោ នាម។ តថា បណ្ឌុមត្តិកគេរុក្ខបូតិបណ្ឌុរសកិលិដ្ឋានិ បន
ឧទកានិ វដ្ឋេតុំ វដ្ឋតិ។ ជោវន្តស្ស បន មុគ្គរាជីហិ អបហរិត្វា ហត្ថេហិ មទ្ធិត្វា
ជោវនំ ជោវនសន្តោសោ នាម។ តថា អសុជ្ឈន្តំ បណ្ឌានិ បក្ខិបិត្វា
តាបិតឧទកេនាបិ ជោវិតុំ វដ្ឋតិ។ ឯវំ ជោវិត្វា ករោន្តស្ស "ឥទំ ជូលំ, ឥទំ
សុខុម"ន្តិ អកោបេត្វា បហោនកនិហារេនេវ ករណំ ករណសន្តោសោ នាម។
តិមណ្ឌលបដិច្ឆាទនមត្តស្សេវ ករណំ បរិមាណសន្តោសោ នាម។
ចីវរករណត្ថាយ បន "មនាបំ សុត្តំ បរិយេសិស្សមី"តិ អវិចារត្វា រិកាធិសុ
វា ទេវដ្ឋានេ វា អាហរិត្វា ចាទមូលេ វា ឋបិតំ យំ កិញ្ចិទេវ សុត្តំ គហេត្វា
ករណំ សុត្តសន្តោសោ នាម។

កុសិពន្ធនកាលេ បន អង្គុលិមត្ថេ សត្តវារេ នវិជ្ឈិតព្ពំ។ ឯវំ ករោន្តស្ស ហិ
យោ ភិក្ខុ សហាយោ ន ហោតិ, តស្ស វត្តភេទោបិ នត្តិ។ តិវដ្ឋុលមត្ថេ បន
សត្តវារេ វិជ្ឈិតព្ពំ។ ឯវំ ករោន្តស្ស មគ្គបដិបន្នេនាបិ សហាយេន ភវិតព្ពំ។ យោ
ន ហោតិ, តស្ស វត្តភេទោ។ អយំ សិព្ពនសន្តោសោ នាម។ រជន្តេន បន
កាឡកច្ឆកាធិនិ បរិយេសន្តេន ន រជិតព្ពំ, សោមវក្កលាធិសុ យំ លភតិ, តេន
រជិតព្ពំ។ អលភន្តេន បន មនុស្សេហិ អរញ្ញេ វាកំ គហេត្វា ធម្មិតវជនំ វា ភិក្ខុហិ
បចិត្វា ធម្មិតកសដំ វា គហេត្វា រជិតព្ពំ។ អយំ រជនសន្តោសោ នាម។
នីលកទ្ទមកាឡសាមេសុ យំ កិញ្ចិ គហេត្វា ហត្ថិបិដ្ឋេនិសិទ្ធស្ស
បញ្ញាយមានកប្បករណំ កប្បសន្តោសោ នាម។

ហិរិកោបីនបដិច្ឆាទនមត្តវសេន បរិភុញ្ញនំ បរិភោគសន្តោសោ នាម។
ទុស្សំ បន លភិត្វា សុត្តំ វា សូចី វា ការកំ វា អលភន្តេន ឋបេតុំ វដ្ឋតិ, លភន្តេន
ន វដ្ឋតិ។ កតម្បិ ចេ អន្តេវាសិកាធិនំ ធាតុកាមោ ហោតិ, តេ ច អសន្និហិតា,

យាវ អាគមនា បេបេតុំ វដ្តតិ, អាគតមត្តេសុ តេសុ ធាតុំ។ ធាតុំ អសក្កានន្តេន
អធិជ្ជាតត្ថំ។ អញ្ញាស្មី ជីវេវ សតិ បច្ចត្តរណាម្យិ អធិជ្ជាតុំ វដ្តតិ។ អនធិជ្ជិតមេវ
ហិ សន្និធិ ហោតិ។ អធិជ្ជិតំ ន ហោតីតិ មហាសីវត្ថុរោ អាហា។ អយំ
សន្និធិបរិវដ្ឋនសន្តោសោ នាម។ វិស្សន្ន្តេន្តេន បន មុខំ ឌីលោកេត្វា ន ធាតុំ,
សារណីយធម្មេ បត្វាវ វិស្សន្ន្តតត្ថន្តិ អយំ វិស្សន្ន្តនសន្តោសោ នាម។

ជីវេវបដិសំយុត្តានិ ធុតត្ថានិ នាម បំសុក្ខលិកត្ថ្ថញ្ចាវ តេជីវិកត្ថ្ថញ្ចា។ ឥតិ
ជីវេវសន្តោសមហាអរិយវំសំ បូរយមាណោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធា ឥមាធិ ទ្វេ ធុតត្ថានិ
គោបេតិ, ឥមាធិ គោបេន្តោ ជីវេវសន្តោសមហាអរិយវំសវសេន សន្តុដ្ឋោ
ហោតិ។

វណ្ណាវាធិតិ ឯកោ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ, សន្តោសស្ស វណ្ណំ ន កថេតិ។ ឯកោ ន
សន្តុដ្ឋោ ហោតិ, សន្តោសស្ស វណ្ណំ កថេតិ។ ឯកោ នេវ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ, ន
សន្តោសស្ស វណ្ណំ កថេតិ។ ឯកោ សន្តុដ្ឋោ ច ហោតិ, សន្តោសស្ស ច វណ្ណំ
កថេតិ។ តថាវុចោ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធា តំ ទស្សេតុំ “ឥតវីតវជីវេវសន្តុដ្ឋិយា ច
វណ្ណាវាធិ”តិ វុត្ថំ។

អនេសនន្តិ ទ្វេតេយ្យបហិណាគមនានុយោគប្បភេទំ នានប្បការំ
អនេសនំ។ អប្បតិរូបន្តិ អយុត្តំ។ អលទ្ធា ចាតិ អលភិទ្វា។ យថា ឯកេន្ទោ “កជំ
នុ ខោ ជីវេវ លភិស្សមី”តិ បុញ្ញាវន្តេហិ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ ឯកតោ ហុត្វា កោហញ្ញំ
ករោន្តោ ឧត្តសតិ បរិតស្សតិ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធា ឯវំ អលទ្ធា ច ជីវេវ ន
បរិតស្សតិ។ លទ្ធា ចាតិ ធម្មេន សមេន លភិទ្វា។ អធិគតោតិ
វិគតលោភគិទ្ធា។ អមុច្ឆិតោតិ អធិមត្តតណ្ហាយ មុច្ឆនំ អនាបន្នោ។
អនជ្ឈាបន្នោតិ តណ្ហាយ អនោត្តដោ អបរិយោនទ្ធា។ អាធិនវទស្សវីតិ
អនេសនាបត្តិយញ្ច គធិតបរិភោគេ ច អាធិនវំ បស្សមាណោ។

និស្សរណបញ្ញាតិ “យាវនេវ សីតស្ស បដិយាតាយា” តិ (ម. និ. ១.២៣; អ. និ. ៦.៥៨) រុត្តំ និស្សរណមេវ បជានន្តោ។

ឥតវីតវចីវសន្តជ្ជិយាតិ យេន កេនចិ ចីវរេន សន្តជ្ជិយា។
នេវត្តានុក្កំសេតីតិ យថា បនិធកេត្វា “អហំ បំសុក្ខលីកោ, មយា
ឧបសម្មទមាឡេយេវ បំសុក្ខលីកង្គំ គហិតំ, កោ មយា សទិសោ អត្ថី” តិ
អត្ថក្កំសនំ ករោតិ។ ឯវំ សោ អត្ថក្កំសនំ ន ករោតិ។ ន បរំ វម្ពេតីតិ “ឥមេ
បនញ្ញោ ភិក្ខុ ន បំសុក្ខលីកាតិ វា បំសុក្ខលីកមត្តម្យំ ឯតេសំ នត្ថី” តិ វា ឯវំ បរំ
ន វម្ពេតិ។ យោ ហិ តត្ថ ទក្ខោតិ យោ តស្មី ចីវរសន្តោសេ វណ្ណាវាទី។ តាសុ វា
ទក្ខោ នេកោ ព្យុត្តោ។ អនលសោតិ សាតច្ចកិរិយាយ អាលសិយវិវហិតោ។
សម្មជាតោ បតិស្សតោតិ សម្មជាតបញ្ញាយ ចេវ សតិយា ច យុត្តោ។
អរិយរំសេ វិតោតិ អរិយរំសេ បតិជ្ជិតោ។

ឥតវីតវេន បិណ្ឌាចាតេនាតិ យេន កេនចិ បិណ្ឌាចាតេន។ ឯត្ថបិ
បិណ្ឌាចាតោ ជានិតព្ពោ, បិណ្ឌាចាតខេត្តំ ជានិតព្ពំ, បិណ្ឌាចាតសន្តោសោ
ជានិតព្ពោ, បិណ្ឌាចាតបដិសំយុត្តំ ធុតង្គំ ជានិតព្ពំ។ តត្ថ បិណ្ឌាចាតោតិ ឌីទនោ
កុម្មាសោ សត្តុ មច្ឆោ មំសំ ឌីរំ ទទិ សប្បំ នវនីតំ តេលំ មធុ ដាលីតំ យាគុ
ខាទនីយំ សាយនីយំ លេហានីយន្តិ សោឡស បិណ្ឌាចាតា។

បិណ្ឌាចាតខេត្តន្តិ សង្ឃភត្តំ ឧទ្ទេសភត្តំ និមន្តនំ សលាកភត្តំ បក្ខិកំ
ឧចាសថិកំ ចាជិបទិកំ អាគន្ធកភត្តំ គមិកភត្តំ គិលានភត្តំ
គិលានុបដ្ឋាកភត្តំ ធុរភត្តំ កុជិភត្តំ វារភត្តំ វិហារភត្តន្តិ បន្ទរស
បិណ្ឌាចាតខេត្តានិ។

បិណ្ឌាចារឹកសន្តោសោតិ បិណ្ឌាចារឹកវិតក្កសន្តោសោ គមនសន្តោសោ
បរិយេសនសន្តោសោ បដិលាភសន្តោសោ បដិគ្គហណសន្តោសោ
មត្តបដិគ្គហណសន្តោសោ លោលុប្បវិវដ្ឋនសន្តោសោ យថាលាភសន្តោសោ
យថាពលសន្តោសោ យថាសារុប្បសន្តោសោ ឧបការសន្តោសោ
បរិមាណសន្តោសោ បរិភោគសន្តោសោ សន្និធិបរិវដ្ឋនសន្តោសោ
វិស្សជ្ជនសន្តោសោតិ បន្ទរស សន្តោសោ។ តត្ថ សាធកោ ភិក្ខុ មុខំ ធារិក្ខា
វិតក្កេតិ។ បិណ្ឌាចារឹកេន បន គណេន សន្និ ចរតា សាយំ ថេរុបដ្ឋានកាលេ
“ស្វេ កត្ត បិណ្ឌាយ ចរិស្សមា”តិ “អសុកកាមេ, ភន្តេ”តិ ឯត្ថកំ ចិន្តេត្វា
តតោ បដ្ឋាយ នវិតក្កេតតំ។ ឯកចារិកេនវិតក្កមាឡកេ ឋត្វាវិតក្កេតតំ។
តតោ បដ្ឋាយ វិតក្កេតតោ បន អរិយវំសា ធុតោ ហោតិ បរិពាហិរោ។ អយំ
វិតក្កសន្តោសោ នាម។ បិណ្ឌាយ បរិសន្តេន បន “កុហី លភិស្សមី”តិ
អចិន្តេត្វា កម្មដ្ឋានសីសេន គន្តតំ។ អយំ គមនសន្តោសោ នាម។ បរិយេសន្តេន
យំ វា តំ វា អគ្គហេត្វា លន្នី បេសលមេវ គហេត្វា បរិយេសិតតំ។ អយំ
បរិយេសនសន្តោសោ នាម។ ទូរតោវ អាហរិយមាណំ ទិស្វា “ឯតំ មនាបំ, ឯតំ
អមនាប”ន្តិ ចិត្តំ ន ឧប្បាទេតតំ។ អយំ បដិលាភសន្តោសោ នាម។ “ឥទំ មនាបំ
គណ្ហិស្សមិ, ឥទំ អមនាបំ ន គណ្ហិស្សមី”តិ អចិន្តេត្វា យំ កិញ្ចិ យាបនមត្តំ
គហេតត្ថមេវ។ អយំ បដិគ្គហណសន្តោសោ នាម។

ឯត្ថ បន ទេយ្យធម្មោ ពហុ, ធាយកោ អប្បំ ធាតុកាមោ, អប្បំ គហេតតំ។
ទេយ្យធម្មោ ពហុ, ធាយកោបិ ពហុធាតុកាមោ, បមាណេនវ គហេតតំ។
ទេយ្យធម្មាបិ ន ពហុ, ធាយកោបិ អប្បំ ធាតុកាមោ, អប្បំ គហេតតំ។
ទេយ្យធម្មោ ន ពហុ, ធាយកោ បន ពហុធាតុកាមោ, បមាណេន គហេតតំ។
បដិគ្គហណស្មិញ្ចា មត្តំ អជានន្តោ មនុស្សានំ បសាទំ មក្ខេតិ, សទ្ធាទេយ្យំ
វិនិច្ឆារេតិ, សាសនំ ន ករោតិ។ វិជាតមាតុយាបិស្ស ចិត្តំ គហេតុំ ន សក្កោតិ។

ឥតិ មត្តំ ជានិត្វាវ បដិគ្គហេតព្ពន្ធិ អយំ មត្តបដិគ្គហណសន្តោសោ នាម។
អឡុកុលានិយេវ អគន្ធា ធាវបដិចាជិយា គន្ធព្ពំ។ អយំ
លោលុប្បវិវដ្ឋនសន្តោសោ នាម។ យថាលាភសន្តោសាធយោ ចិវេវ វុត្តនយា
ឯវ។

បិណ្ឌាចាតំ បរិកុញ្ញត្វា “សមណធម្មំ អនុចាលេស្សមី”តិ ឯវំ ឧបការំ
ញាត្វា បរិកុញ្ញនំ ឧបការសន្តោសោ នាម។ បត្តំ បូរេត្វា អានីតំ ន
បដិគ្គហេតព្ពំ។ អនុបសម្មន្នេ សតិ តេន គាហាបេតព្ពំ, អសតិ អាហារាបេត្វា
បដិគ្គហណាបរិមាណមត្តំ គហេតព្ពំ។ អយំ បរិមាណសន្តោសោ នាម។
ជិយច្ឆាយ បដិវិនោទនំ “ន ឥទមេត្ត និស្សរណា”ន្តិ ឯវំ បរិកុញ្ញនំ
បរិភោគសន្តោសោ នាម។ និទហិត្វា ន បរិកុញ្ញតព្ពំ។ អយំ
សន្និធិបរិវដ្ឋនសន្តោសោ នាម។ មុខំ អនោលោកេត្វា សារណីយធម្មេ បិ តេន
វិស្សជ្ជេតព្ពំ។ អយំ វិស្សជ្ជនសន្តោសោ នាម។

បិណ្ឌាចាតបដិសំយុត្តានិ បន បញ្ច ធុតផ្កានិ បិណ្ឌាចាតិកង្គំ
សបទានចារិកង្គំ ឯកាសនិកង្គំ បត្តបិណ្ឌិកង្គំ ខលុបច្ឆាភត្តិកង្គន្តិ។ ឥតិ
បិណ្ឌាចាតសន្តោសមហាអរិយវំសំ បូរយមាណោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធា ឥមាជិ បញ្ច
ធុតផ្កានិ គោបេតិ, ឥមាជិ គោបេន្តោ
បិណ្ឌាចាតសន្តោសមហាអរិយវំសវសេន សន្តុដ្ឋោ ហោតិ។ វណ្ណាវាទីតិអាទីនិ
វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ញានិ។

សេនាសនានីតិ ឥធសេនាសនំ ជានិតព្ពំ, សេនាសនខេត្តំ ជានិតព្ពំ,
សេនាសនសន្តោសោ ជានិតព្ពំ, សេនាសនបដិសំយុត្តធុតផ្កំ ជានិតព្ពំ។ តត្ថ
សេនាសនន្តិ មញ្ញោ បីបំ ភិសិ ពិម្ពោហនំ វិហារោ អឡុយោគោ ចាសាទោ

ហម្មិយំ គុហា លេណំ អដ្ឋោ មាឡោ វេជ្ជុ គុម្ពោ រុក្ខមូលំ យត្ថ វា បន ភិក្ខុ
បដិក្កមន្តិតិ ឥមា និ បន្ទរស សេនាសនានិ។

សេនាសនខេត្តន្តិ សង្ឃតោ វា គណតោ វា ញាតិតោ វា មិត្តតោ វា អត្តនោ
វា ធនេន បំសុក្ខលំ វាតិ ធន ខេត្តានិ។

សេនាសនសន្តោសោតិ សេនាសនេវិតក្កសន្តោសាធម្មោ បន្ទរស
សន្តោសា។ តេ បិណ្ឌាចាតេ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ញា។ សេនាសនបដិសំយុត្តានិ
បន បញ្ច ធុតផ្កានិ អារញ្ញិកក្នំ រុក្ខមូលិកក្នំ អញ្ចោកាសិកក្នំ សោសានិកក្នំ
យថាសន្តិតិកក្នុនិ។ ឥតិ សេនាសនសន្តោសំ មហាអរិយវំសំ បូរយមាណោ
បច្ចេកសម្ពុទ្ធា ឥមា និ បញ្ច ធុតផ្កានិ កោបេតិ, ឥមា និ កោបេន្តោ
សេនាសនសន្តោសមហាអរិយវំសវសេន សន្តុដ្ឋោ ហោតិ។

ឥតិ អាយស្មា ធម្មសេនាបតិ សារិបុត្តត្ថេរោ បថវី បត្តរមាណោវិយ
សាគរកុច្ឆិ បូរយមាណោវិយ អាកាសំវិត្តារយមាណោវិយ ច បឋមំ
ចីវរសន្តោសំ អរិយវំសំ កថេត្វា ចន្ទំ ឧដ្ឋាបេន្តោវិយ សូរិយំ ឧល្លដ្ឋេន្តោវិយ ច
ធុតិយបិណ្ឌាចាតសន្តោសំ កថេត្វា សិនេរុំ ឧត្តិបេន្តោវិយ តតិយំ
សេនាសនសន្តោសំ អរិយវំសំ កថេត្វា ឥនា និ គិលានបច្ចយសន្តោសំ
អរិយវំសំ កថេតុំ “សន្តុដ្ឋោ ហោតិ ឥតវីតវេន
គិលានបច្ចយភេសន្តបរិក្ខារេនា” តិអាធិមាហា។ តំ បិណ្ឌាចាតគតិកមេវ។ តត្ថ
យថាលាភយថាពលយថាសារុប្បសន្តោសេនេវ សន្តុស្សិតត្ថំ។
ការវនាមាមអរិយវំសោ បន ឥធន អនាគតោ, នេសន្តិកក្នំ ការវនាមាមអរិយវំសំ
ភជតិ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ៣.៣០៩; អ. និ. អដ្ឋ. ២.៤.២៨)។ វុត្តម្បិ ចេតំ -

“បញ្ច សេនាសនេវុត្តា, បញ្ច អាហារានិស្សិតា;

ឯកោវ័រិយសំយុត្តោ, ទ្វេ ច ចីវរនិស្សិតា"តិ។ (ធី. និ. អដ្ឋ. ៣.៣០៩; អ.
និ. អដ្ឋ. ២.៤.២៨);

ចោរាណោ អគ្គញោ អរិយរំសេ វិតោតិ ឯត្ថ ចោរាណោតិ ន អប្បនុប្បត្តិកេ។
អគ្គញោតិ អគ្គេហិ ជានិតព្តេ។ អរិយរំសេតិ អរិយានំ រំសេ។ យថា ហិ
ខត្តិយរំសោ ព្រាហ្មណរំសោ វេស្សរំសោ សុទ្ធករំសោ សមណរំសោ កុលរំសោ
រាជរំសោ, ឯវមយម្បិ អដ្ឋមោ អរិយរំសោ, អរិយតន្តិ អរិយបវេណិ នាម
ហោតិ។ សោ ខោ បនាយំ រំសោ ឥមេសំ រំសានំ មូលគន្ធាធិនំ
កាលានុសារិគន្ធាធម្មោវិយ អគ្គមក្ខាយតិ។ កេ បន តេ អរិយា, យេសំ ឯសោ
រំសោតិ? អរិយា វុច្ឆន្តិ ពុទ្ធា ច បច្ចេកពុទ្ធា ច តថាគតសាវកា ច, ឯតេសំ
អរិយានំ រំសោតិ អរិយរំសោ។ ឥតោ បុព្ពេ ហិ សតសហស្សកប្បាធិកានំ
ចតុន្នំ អសង្ខេប្ប្យានំ មត្តកេ តណ្ហាដ្ឋរោ មេធន្តរោ សរណាដ្ឋរោ ធិបត្តរោតិ
ចត្តារោ ពុទ្ធា ឧប្បន្នា, តេ អរិយា, តេសំ អរិយានំ រំសោតិ អរិយរំសោ។ តេសំ
ពុទ្ធានំ បរិនិព្វានតោ អបរភាគេ អសង្ខេប្ប្យ អតិក្កមិត្វា កោណ្ឌាញោ នាម
ពុទ្ធា ឧប្បន្នោ... បេ... ឥមស្មី កប្បេ កកុសន្នោ កោណាគមនោ កស្សនោ
អម្ពាភំ ភគវា កោតមោតិ ចត្តារោ ពុទ្ធា ឧប្បន្នា, តេសំ អរិយានំ រំសោតិ
អរិយរំសោ។ អបិ ច អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នានំ
សត្តពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកានំ អរិយានំ រំសោតិ អរិយរំសោ, តស្មី អរិយរំសេ
(អ. និ. អដ្ឋ. ២.៤.២៨)។ វិតោតិ បតិដ្ឋិតោ។ សេសំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

អដ្ឋមគាថានិទ្ទេសវណ្ណនា។

១២៩. នវមេ អយំ យោជនា - ទុស្សង្គហា បព្ពជិតាបិ ឯកេ, យេ
អសន្តោសាភិក្ខុតា, តថាវិទា ឯវ ច អថោ គហដ្ឋា យរមាវសន្តា។ ឯតមហំ

ទុស្សង្គហការំ ជិតុច្ឆន្តោវិបស្សនំ អារតិទ្វា បច្ឆេកពោធិ អធិគតោម្ពិតិ។
សេសំ បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

និទ្ទេសេ អនស្សវាតិ វចនំ អស្សវនកា។ អវចនកវាតិ ទុព្ពហា។
បដិលោមវុត្តិនោតិ បច្ឆន្តិកំ កថនសីលា, បដិមល្លា ហុត្វា បវត្តន្តិកំ អត្ថោ។
អញ្ញេនេវ មុខំ ករេន្តិកំ ឱវាទនាយកេ ទិស្វា មុខំ បរិវត្តេត្វា អញ្ញំ ទិសាភាគំ
ឱលោកេន្តិ។ អព្យាវដោ ហុត្វាតិ អវាវដោ ហុត្វា។ អនបេក្ខោ ហុត្វាតិ
អនល្លោនោ ហុត្វា។

នវមគាថានិទ្ទេសវណ្ណានា។

១៣០. ទសមេ ឱរោបយិត្វាតិ អបនេត្វា។ គិហិព្យញ្ញនាធិតិ
កេសមស្សឱទាតវត្ថាលម្ពាវមាលាគន្ធវិលេបនត្ថិបុត្តទាសិទាសាធិនិ។
ឯតានិ គិហិការំ ព្យញ្ញយន្តិ, តស្មា “គិហិព្យញ្ញនាធិ”តិ វុច្ឆន្តិ។ សញ្ញិន្ទបត្តោតិ
បតិភបត្តោ។ ធម្មានាតិ មគ្គញ្ញាលោន ធិន្ទិទ្វា។ វិរោតិ
មគ្គវិរិយសមន្នាគតោ។ គិហិតន្ទនាធិតិ កាមពន្ទនាធិ។ កាមា ហិ គិហិនំ
ពន្ទនាធិ។ អយំ តាវ បទត្ថោ។

អយំ បទអធិប្បាយោ - “អហោ វតាហម្មិ ឱរោបយិត្វា គិហិព្យញ្ញនាធិ
សញ្ញិន្ទបត្តោ យថា កោវិឡារោ ភវេយ្យ”ន្តិ ឯវញ្ញិ ចិន្តយមាណោវិបស្សនំ
អារតិទ្វា បច្ឆេកពោធិ អធិគតោម្ពិតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.២២)។ សេសំ បុរិមនយេនេវ
ជានិតព្ពំ។

និទ្ទេសេ សារាសនញ្ញាតិ សារំ អាសនំ។ ធិន្ទានិ គឡិតានិ។ សញ្ញានិ
និបណ្ណានិ។ បតិតានិ វណ្ណតោ មុត្តានិ។ បរិបតិតានិ ភូមិយំ បតិតានិ។

ឧសមគាថានិទ្ទេសវណ្ណានា។

បឋមវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ធុតិយវគ្គវណ្ណានា

១៣១-២. ធុតិយវគ្គស្ស បឋមទ្វយេ និបកន្តិ បកតិនិបុណំ បណ្ឌិតំ
កសិណបរិកម្មាធិសុ កុសលំ។ សាធុរិហារិន្តិ អប្បនារិហារេន វា ឧបទារេន វា
សមន្មាគតំ។ ធីរន្តិ ធិតិសម្បជ្ជំ។ តត្ថ និបកត្តេន ធិតិសម្បទា វុត្តា។ ឥធម បន
ធិតិសម្បជ្ជមេវាតិ អត្ថោ។ ធិតិ នាម អសិលបរក្កមតា, “កាមំ តថា ច ម្ហារុ
ចារ”តិ (ម. និ. ២.១៨៤; អ. និ. ២.៥; មហានិ. ១៩៦) ឯវំ បវត្តវិរិយស្សេតំ អធិវចនំ។
អបិ ច ធិក្កតថាថោតិបិ ធីរោ។ រាជានុ វជ្ជវិជិតំ បហាយាតិ យថា បដិរាជា
“វិជិតំ វជ្ជអនត្តារហ”ន្តិ ញាត្វា វជ្ជំ បហាយ ឯកោ ចរតិ ឯវំ ពាលសហាយំ
បហាយ ឯកោ ចរេ។ អថ វា រាជានុ វជ្ជន្តិ យថា សុតសោមោ រាជាវិជិតំ វជ្ជំ
បហាយ ឯកោ ចរិ, យថា ច មហាជនកោ ឯវំ ឯកោវ ចរតិ អយម្បិ
ឯតស្សត្ថោ។ សេសំ វុត្តានុសារេន សក្កា ជានិតុន្តិ នវិត្តារិតំ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៤៥-
៤៦)។ និទ្ទេសេ វត្តព្ពំ នត្ថិ។

បឋមទ្វយំ។

១៣៣. តតិយគាថា បទត្ថតោ ឧត្តានា ឯវ។ កេវលញ្ច បន
សហាយសម្បជ្ជន្តិ ឯត្ថ អសេក្ខេហិ សីលាធិក្ខន្ធមហិ សម្បជ្ជា សហាយា ឯវ
“សហាយសម្បទា”តិ វេទិតញ្ច។ អយំ បនេត្ថ យោជនា - យា អយំ វុត្តា
សហាយសម្បទា, តំ សហាយសម្បជ្ជំ អទ្ធា បសំសាម, ឯកំសេនេវ
ថោមេមាតិ វុត្តំ ហោតិ។ កថំ? សេដ្ឋា សមាសេវិតញ្ច សហាយាតិ។ កស្មា?
អត្តនោ សីលាធិហិ សេដ្ឋេ សេវមានស្ស សីលាធម្មោ ធម្មា អនុប្បជ្ជា ឧប្បជ្ជន្តិ,

ឧប្បន្នា វុទ្ធិវិទូឡី វេបុល្លំ ចាបុណ្ណិ។ សមេ សេវមានស្ស
អញ្ញមញ្ញសមធារណេន កុក្កុច្ឆិវិនោទនេន ចលន្ទាន បរិហាយន្តិ។ ឯតេ បន
សហាយកេ សេដ្ឋេ ច សមេ ច អលន្ទា កុហនាទិមិច្ឆាជីវំ វង្ខេត្វា ធម្មេន សមេន
ឧប្បន្នំ ភោជនំ កុញ្ញន្តោ តត្ថ ច បដិយានុនយំ អនុប្បាទេន្តោ អនវដ្ឋភោជី ហុត្វា
អត្តកាមោ កុលបុត្តោ ឯកោ ចរេ ខត្តវិសាលាកប្បោ។ អហម្មិ ហិ ឯវំ ចរន្តោ
ឥមំ សម្បត្តិ អធិគតោម្ហិតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៤៧)។ និទ្ទេសោ វុត្តនយោ ឯវ។

តតិយំ។

១៣៤. ចតុត្ថ ទិស្វាតិ ឱលោកេត្វា។ សុវណ្ណាស្សាតិ កញ្ចនស្ស។
“វលយានី”តិ ចាបសេសោ។ សាវសេសចាថោ ហិ អយំ អត្តោ។ បកស្សរាជីតិ
បកាសនសីលានិ, ជុតិមន្តានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសំ ឧត្តានបទត្ថមេវ។ អយំ បន
យោជនា - ទិស្វា ភុជស្មី សុវណ្ណាស្ស វលយានី “គណវាសេ សតិ សង្ឃដ្ឋនា,
ឯកវាសេ សតិ អយដ្ឋនា”តិ ឯវំ ចិន្តេន្តោ វិបស្សនំ អារភិត្វា បច្ចេកពោធិ
អធិគតោម្ហិតិ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៤៨)។ នូបុរាជីតិ វលយានី។
“និយុរា”តិ កេចិ វទន្តិ។ យដ្ឋេន្តិតិ អញ្ញមញ្ញំ ហានន្តិ។

ចតុត្ថំ។

១៣៥. បញ្ចមគាថា បទត្ថតោ ឧត្តានា ឯវ។ អយំ បន ឯត្ថ អធិប្បាយោ -
យាយំ ឯតេន ទុតិយេន កុមារេន សីតុណ្ហាទិនិ និវេទេន្តេន សហវាសេន តំ
សញ្ញាបេន្តស្ស មម វាចាភិលាថោ, តស្មី សិនេហាវសេន អភិសដ្ឋនា វា ជាតា។
សចេ អហំ ឥមំ ន បរិច្ចជាមិ, តតោ អាយតិម្មិ តថេវ ហោស្សតិ។ យថា ឥនានិ,
ឯវំ ទុតិយេន សហ មមស្ស, វាចាភិលាថោ អភិសដ្ឋនា វា។ ឧភយម្មិ ចេតំ
អន្តរាយករំ វិសេសាធិកមស្សាតិ ឯតំ ភយំ អាយតី បេក្ខមាណោ តំ ធម្មេត្វា

យោជន៍សោ បដិបទ្គិក្ខា បច្ចេកពោធិ អធិគតោម្ពីតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៤៩)។ សេសំ
វុត្តនយមេវ។

បញ្ចម៌។

១៣៦. ធរដ្ឋ កាមាតិ ទ្វេ កាមា វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច។ តត្ថ
វត្ថុកាមា មនាបិយា រូចាធម្មោ ធម្មា, កិលេសកាមា ធន្ទាធម្មោ សព្វេបិ
រាគប្បកេនា។ ឥធម បន វត្ថុកាមា អធិប្បតា។ រូចាធិអនេកប្បការេន ចិត្រា។
លោកស្សានវសេន មជ្ជរា។ ពាលបុដ្ឋដ្ឋានំ មនំ រមេន្តិតិ មនោរមា។
វិរូបរូបេនាតិ វិរូបេន រូបេន, អនេកវិជេន សភាវេនាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តេ ហិ
រូចាធិវសេន ចិត្រា, រូចាធិសុបិ នីលាធិវសេន វិវិជ្ជរូចា។ ឯវំ តេន វិរូបរូបេន
តថា តថា អស្សនំ ធស្សត្វា មថេន្តិ ចិត្តំ, បព្ពដ្ឋាយ អភិរមិតុំ ន ធន្តិតិ។
សេសមេត្ត ចាកជមេវ។ និគមនម្បិ ទ្វិហិ តិហិ វា បទេហិ យោជេត្វា
បុរិមកាថាសុ វុត្តនយេន វេទិតត្ថំ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៥០)។

កាមគុណាតិ កាមយិតព្ពជ្ជេន កាមា។ ពន្ធនជ្ជេន គុណា។ “អនុជាធាមិ,
ភិក្ខុវេ, អហតានំ វត្ថានំ ធិគុណំ សង្ឃាជិ”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៨) ឯត្ថ បដលដ្ឋោ
គុណដ្ឋោ។ “អច្ឆេន្តិ កាលា តរយន្តិ វត្តិយោ, វយោគុណា អនុបុព្វំ ជហន្តិ”តិ
(សំ. និ. ១.៤) ឯត្ថ រាសដ្ឋោ គុណដ្ឋោ។ “សតគុណា ធិគុណា ចាជិកន្តិកត្តា”តិ
(ម. និ. ៣.៣៧៩) ឯត្ថ អាធិសំសដ្ឋោ គុណដ្ឋោ។ “អន្តំ អន្តគុណំ (ធិ. និ. ២.៣៧៧;
ម. និ. ១.១១០; ខុ. ចា. ៣.ទ្វត្តិសាការ), កយិរា មាលាគុណោ ពហូ”តិ ឯត្ថ
ពន្ធនដ្ឋោ គុណដ្ឋោ។ ឥធាបិ ឯសេវ អធិប្បតោ, តេន វុត្ថំ - “ពន្ធនជ្ជេន
គុណា”តិ។ ចក្កវិញ្ញេយ្យាតិ ចក្កវិញ្ញាណេន បស្សិតត្តា។ ឯតេនុចាយេន
សោតវិញ្ញេយ្យាធិសុបិ អត្តោ វេទិតត្តោ។ ឥដ្ឋាតិ បរិយិដ្ឋា វា ហោន្តុ, មា វា,
ឥដ្ឋាវម្មណាភូតាតិ អត្តោ។ កត្តាតិ កាមនីយា។ មនាចាតិ មនវឌ្ឍនកា។

បិយ្យាបាតិ បិយជាតិកា។ កាម្មបសំហិតាតិ អារម្មណំ កត្វា ឧប្បជ្ឈមាណេន
កាមេន ឧបសំហិតា។ រជនីយាតិ រជ្ជនិយា, រាគុប្បត្តិការណាគូតាតិ អត្ថោ។

យទិ មុទ្ធាយាតិអាទិសុ មុទ្ធាតិ អន្តរិបព្ពេសុ សញ្ញា បេត្វា ហត្ថមុទ្ធា។
គណនាតិ អច្ឆិទ្ធកណនា។ សង្ខានន្តិ បិណ្ឌគណនា។ យាយ ខេត្តំ ឌីលោកេត្វា
“ឥធម ឯត្ថការីហិ ភវិស្សន្តិ”, រុក្ខំ ឌីលោកេត្វា “ឥធម ឯត្ថកានិ ជលានិ ភវិស្សន្តិ”,
អាកាសំ ឌីលោកេត្វា “ឥមេ អាកាសេ សកុណា ឯត្ថកា នាម ភវិស្សន្តិ” តិ
ជានន្តិ។ កសីតិ កសិកម្មំ។ វណិជ្ជាតិ ជន្ស័រណិជ្ជបលវណិជ្ជាទិវណិប្បថោ។
គោរក្ខន្តិ អត្ថនោ វា បរេសំ វា គាវោ រក្ខិត្វា បញ្ចោគោរសវិក្កយេន ជីវនកម្មំ។
ឥស្សត្ថោ វុច្ឆតិ អារុដំ គហេត្វា ឧបជ្ឈានកម្មំ។ រាជហោរិសន្តិវិនា អារុជេន
រាជកម្មំ កត្វា រាជុបជ្ឈានំ។ សិប្បញ្ញតរន្តិ គហិតាវសេសហត្ថិអស្សសិប្បាទិ។

សីតស្ស បុរក្ខតោតិ លក្ខំវិយ សរស្ស សីតស្ស បុរតោ បិតោ, សីតេន
ពាធិយមាណោតិ អត្ថោ។ ឧល្លាបិ ឯសេវ នយោ។ ខំសាទិសុ ខំសាតិ
បិដ្ឋលមក្ខិកា។ មកសាតិ សព្ពមក្ខិកា។ សរិសទាតិ យេ កេចិ សរិត្វា គច្ឆន្តិ។
វិស្សមាណោតិ បិដ្ឋិយមាណោ រុប្បមាណោ យដ្ឋិយមាណោ។ មីយមាណោតិ
មរមាណោ។ អយំ, ភិក្ខុវេតិ ភិក្ខុវេ, អយំ មុទ្ធាទិហិ ជីវិកកប្បនំ អាគម្ម
សីតាទិបច្ចយោ អាពាធា។ កាមានំ អាទិនវេតិ កាមេសុ ឧបទ្ធករោ, ឧបសក្កោតិ
អត្ថោ។ សន្តិដ្ឋិកោតិ បច្ចក្ខោ សាមំ បស្សិតញ្ចោ។ ទុក្ខក្ខន្ធាតិ ទុក្ខរាសិ។
កាមហេតុតិអាទិសុ បច្ចយជ្ឈេន កាមា អស្ស ហេតុតិ កាមហេតុ។ មូលជ្ឈេន
កាមា និទានមស្សាតិ កាមនិទានោ។ លិដ្ឋិវិបល្លាសេន បន “កាមនិទាន” ន្តិ
វុត្ថោ។ ការណាជ្ឈេន កាមា អធិករណំ អស្សាតិ កាមាធិករណោ។
លិដ្ឋិវិបល្លាសេនេវ បន “កាមាធិករណ” ន្តិ វុត្ថោ។ កាមានមេវ ហេតុតិ ឥទំ
និយមវេចនំ កាមបច្ចយា ឧប្បជ្ឈតិយេវាតិ អត្ថោ។

ឧដ្ឋហតោតិ អាជីវសមុដ្ឋាបករីវិយេន ឧដ្ឋហន្តស្ស។ យដតោតិ តំ វិវិយំ
បុព្ពេនាបរំ យដន្តស្ស។ វាយមតោតិ វាយាមំ បរក្កមំ បយោគំ ករោន្តស្ស។
នាភិនិប្បជ្ជន្តិ ទិ ទិប្បជ្ជន្តិ, ហត្ថំ នាភិរុហន្តិ។ សោចតីតិ ចិត្តេ
ឧប្បន្នពលវសោកេន សោចតិ។ កិលមតីតិ កាយេ ឧប្បន្នទុក្ខេន កិលមតិ។
បរិទេវតីតិ វាចាយ បរិទេវតិ។ ឧត្តាឡិទ្ធិ ឧរំ តាឡេត្វា។ កន្ធិតិ រោទតិ។
សម្មេហំ អាបជ្ជតីតិ វិសញ្ញិវិយ សម្មុទ្ឋោ ហោតិ។ មោយន្តិ តុច្ឆំ។ អដលោតិ
និប្បលោ។

អារក្ខាធិករណន្តិ អារក្ខការណា។ កិន្តិ មេតិ កេន នុ ខោ មេ ឧបាយេន។
យម្បិ មេតិ យម្បិ មយ្ហំ កសិកម្មាធិនិ កត្វា ឧប្បាធិនំ ធនំ អហោសិ។ តម្បិ នោ
នត្ថិតិ តម្បិ អម្ហាកំ ឥនានិ នត្ថិ។

បុន ចបរំ, ភិក្ខុវេ, កាមហេតុតិ អាធិនាបិ ការណំ ទស្សេត្វាវ អាធិនំ
ធិបេតិ។ តត្ថ កាមហេតុតិ កាមបច្ចយា រាជានោបិ រាជូហិវិវទន្តិតិ អត្តោ។
កាមនិទានន្តិ ភាវនបុំសកំ, កាមេ និទានំ កត្វា វិវទន្តិតិ អត្តោ។
កាមាធិករណន្តិបិ ភាវនបុំសកមេវ, កាមេ អធិករណំ កត្វា វិវទន្តិតិ
អត្តោ។ កាមាធិករណេវ ហេតុតិ កាមនិកមសេនាបតិបុរោហិតដ្ឋានន្តរាធិនំ
កាមានំយេវ ហេតុ វិវទន្តិតិ អត្តោ។ ឧបក្កមន្តិតិ បហានន្តិ។

អសិចម្ពន្តិ អសិញោវ ខេជកដលកាធិនិ ច។

ធនុកលាបំ សន្នយ្ហិត្វាតិ ធនុំ គហេត្វា សរកលាបំ សន្នយ្ហិត្វា។
ឧកតោព្យឡិទ្ធិ ឧកតោរាសិភូតំ។ បក្ខន្តិតិ បរិសន្តិ។ ឧស្សស្វតិ កណ្តោសុ។
វិជ្ជោតលន្តេស្វតិ បរិវត្តមាធនេសុ។ តេ តត្ថាតិ តេ តស្មី សង្គាមេ។

អធ្មារលេបនា ឧបការិយោតិ ចេត្ត មនុស្សា ចាការចានំ
អស្សុខុរសណ្ណានេន ឥដ្ឋកាហិ ចិនិត្វា ឧបរិ សុឆាយ លិម្បន្តិ។ វេរំ
កតចាការចានា “ឧបការិយោ”តិ វុច្ចន្តិ។ តា តិទ្កេន កលលេន សិត្តា
អធ្មារលេបនា នាម ហោន្តិ។ បក្ខន្ធន្តិ តាសំ ហេដ្ឋា
តិទិណអយសុលរុក្ខសុលាធិហិ វិជ្ឈិយមាណ ចាការស្ស បិដ្ឋល្អភាវេន
អាហាហិតំ អសក្កោន្តាបិ ឧបដាវន្តិយេវ។ ធកណកាយាតិ កុចិតតោមយេន។
អភិវគ្គនាតិ សតទន្ថេន។ តំ អដ្ឋទន្ធាការេន កត្វា “នគរទ្វារំ ភិនិត្វា
បរិសិស្សមា”តិ អាគតេ ឧបរិទ្វារេ បិតា តស្ស ពន្ធនយោត្តានិ ធិនិត្វា តេន
អភិវគ្គេន ឱមន្តិ។

សន្និម្បិ ធិន្តិ យរសន្និម្បិ។ និល្លាបន្តិ តាមេ បហរិត្វា មហារិលោបំ
ករោន្តិ។ ឯកាការិកន្តិ បណ្ណាសមត្ថាបិ សដ្ឋមត្ថាបិ បរិវារេត្វា ជីវគ្គាហំ
គហេត្វា ធនំ អាហារាបេន្តិ។ បរិបន្ថេបិ តិដ្ឋន្តិ បន្តទូហនកម្មំ ករោន្តិ។
អឡុទណ្ណាកេហិតិ មុគ្គរេហិ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.១៦៩)។ សេសំ វុត្តត្ថមេវ។

ធនំ។

១៣៧. សត្តមេ ឯតីតិ វ្យាតិ, អាគន្ធកានំ អកុសលភាគិយានំ
ព្យាសនហេត្វនំ ឯតំ អធិវចនំ។ តស្មា កាមគុណាបិ ឯតេ
អនេកព្យាសនាវហេដ្ឋេន ទទ្ខុសន្និចាតដ្ឋេន ច វ្យាតិ។ គណ្ណាបិ អសុចី បក្សវតិ,
ឧទ្ទមាតបរិបក្កបរិភិដ្ឋោ ហោតិ។ តស្មា ឯតេ កិលេសា អសុចីបក្សវណតោ
ឧប្បាទជរាភន្តេហិ ឧទ្ទមាតបរិបក្កបរិភិដ្ឋការតោ ច គណ្ណា។ ឧបទ្ទវតីតិ
ឧបទ្ទវោ, អនត្ថំ ជនេន្តោ អភិភវតិ អដ្ឋោត្តវតីតិ អត្តោ, រាគគណ្ណាជនមេតំ
អធិវចនំ។ តស្មា កាមគុណាបេតេ អវិទិតនិព្វានត្តាវហាហេតុតាយ
សត្តបទ្ទវវត្ថុតាយ ច ឧបទ្ទវោ។ យស្មា បនេតេ កិលេសាតុរភារំ ជនេន្តោ

សីលសង្ខាតមារោគ្យំ លោលុប្បំ វា ឧប្បាទេន្តា ចាកតិកមេវ អាហារ្យំវិលុម្បន្តិ,
តស្មា ឥមំនា អាហារ្យំវិលុម្បន្តិ រោគោ។ អព្ពន្ធវមនុបវិជ្ជជ្ជន បន
អន្តោតុទន្តជ្ជន ទុន្ទិហារណីយជ្ជន ច សល្លំ។
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកកយាវហនតោ ភយំ។ មេតន្តិ ឯតំ សេសមេត្ត
ចាកជមេវ។ និកមនម្យិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៥១)។

កាមរាគវត្ថាយន្តិ កាមរាគេន រត្តោ អយំ។ ធន្ធាភវិនិពោធាតិ ធន្ធាភេន
ស្មេហោនពោធា។ ទិដ្ឋធម្មិកាបិ គព្ពាតិ ឥមស្មី អត្តភាវេ
វត្តមានសឡាយតនគព្ពា។ សម្បរាយិកាបិ គព្ពាតិ បរលោកេបិ
សឡាយតនគព្ពា។ ន បរិមុច្ចតីតិ បរិមុច្ចតុំ ន សក្កោតិ។ ឱតិល្លោកា
សាត្វបេណតិ មធុរសភាវេន រាគេន ឱតិល្លោកា ឱតាហិតោ។ បលិបថន្តិ
កាមកលលមគ្គំ។ ទុក្ខន្តិ ទុក្ខមំ។

សត្តមំ។

១៣៨. អដ្ឋមេ សីតំ ទុព្ពំធំ អព្ពន្ធវធាតុក្ខោភបច្ចយព្វា
ពាហិរធាតុក្ខោភបច្ចយព្វា។ តថា ឧល្លាសំ។ តត្ថ ខំសាតិ បិដ្ឋលមក្ខិកា។
សរីរសមេតិ យេ កេចិ ធីយជាតិកា សរិក្ខា គច្ឆន្តិ។ សេសំ ចាកជមេវ។
និកមនម្យិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

អដ្ឋមំ។

១៣៩. នវមគាថា បទត្ថតោ ចាកជា ឯវ។ អយំ បនេត្ត អធិប្បាយយោជនា
- សា ច ខោ យុត្តិវសេន, ន អនុស្សវវសេន។ យថា អយំ ហត្ថិ មនុស្សកន្តេសុ
សីលេសុ ទន្តត្តា អទន្តភូមី នាគច្ឆតីតិ វា, សរីរមហន្តតាយ វា នាគោ។ ឯវំ
កុទាស្ស នាមាហម្បិ អរិយកន្តេសុ សីលេសុ ទន្តត្តា អទន្តភូមី នាគមនេន,

អាគុំ អករណេន, បុន ឥត្តតំ អនាគមនេន ច គុណសរីរមហន្តតាយ វា នាគោ
 ភវេយ្យំ។ យថា ចេស យូថានិវិវដ្តយិត្វា ឯកចរិយសុខេន យថាភិវន្តវិហារេ
 អរញ្ញោ, ឯកោ ចរេ ខត្តវិសាលាកប្បោ, កុទាស្ស នាមាហម្មិ ឯវំ គណំ
 វិវដ្តយិត្វា ឯកត្តាភិវត្តិសុខេន ឈានសុខេន យថាភិវន្ត អរញ្ញោ អត្តនោ យថា
 យថា សុខំ, តថា តថា យត្តកំ វា ឥន្ទ្រមិ, តត្ថកំ អរញ្ញោ និវាសំ ឯកោ ចរេ
 ខត្តវិសាលាកប្បោ ឯកោ ចរេយ្យន្តិ អត្តោ។ យថា ចេស
 សុសណ្ឌិតក្ខន្ធមហន្តតាយ សញ្ញាតក្ខន្ធនោ, កុទាស្ស នាមាហម្មិ ឯវំ
 អសេក្ខសីលក្ខន្ធមហន្តតាយ សញ្ញាតក្ខន្ធនោ ភវេយ្យំ។ យថា ចេស
 បទុមសទិសគត្តតាយ វា, បទុមកុលេ ឧប្បន្នតាយ វា បទុមី, កុទាស្ស
 នាមាហម្មិ ឯវំ បទុមសទិសពោជ្ឈង្គមហន្តតាយ វា, អរិយជាតិបទុមេ
 ឧប្បន្នតាយ វា បទុមី ភវេយ្យំ។ យថា ចេស ថាមពលជវាទីហិ ឧឡារោ, កុទាស្ស
 នាមាហម្មិ ឯវំ បរិសុទ្ធកាយសមាចារតាទីហិ
 សីលសមាធិនិព្ពេធិកបញ្ញាទីហិ វា ឧឡារោ ភវេយ្យន្តិ ឯវំ ចិន្តន្តោ វិបស្សនំ
 អារភិត្វា បច្ចេកពោធិ អធិគតោម្ហិតិ។

នវមំ។

១២០. ធនមេ អដ្ឋានតន្តិ អដ្ឋានំ តំ, អការណំ តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។
 អនុនាសិកស្ស លោចោ កតោ “អរិយសច្ចាន ធស្សន” ត្ថិអាទីសុ (ខុ. ចា. ៥.១១;
 សុ. និ. ២៧០) វិយ។ សង្គណិការតស្សាតិ គណាភិវតស្ស។ យន្តិ
 ការណាវចនមេតំ “យំ ហិរិយតិ ហិរិយិតព្ពេនា” តិអាទីសុ (ធជ. ស. ៣០) វិយ។
 ជស្សយេតិ អធិគច្ឆេ។ សាមយិកំវិមុត្តិន្តិ លោកិយសមាបត្តិ។ សា ហិ
 អប្បិតប្បិតសមយេ ឯវំ បច្ចនីកេហិ វិមុច្ចនតោ “សាមយិកាវិមុត្តិ” តិ វុច្ចតិ។
 តំ សាមយិកំវិមុត្តិ។ “អដ្ឋានំ តំ, ន តំ ការណំ វិជ្ជតិ សង្គណិការតស្ស, យេន

ការណែនាំ ជស្សយេ ឥតិ ឯតំ អាទិច្ចពន្ធស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស វាចា និងសម្ម
សង្គណ្ឌការតី បហាយ យោនិសោ បដិបទ្ឋន្តោ អធិគតោម្ហី” តិ អាហា។ សេសំ
វុត្តនយមេវ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៥៤; អប. អដ្ឋ. ១.១.១១០)។

និទ្ទេសេ នេក្ខម្មសុខន្តិ បព្ពដ្ឋាសុខំ។ បរិវេកសុខន្តិ កាយចិត្តឧបដិវិវេក
សុខំ។ ឧបសមសុខន្តិ កិលេសុបសមំ ជលសមាបត្តិសុខំ។ សម្ពោធិសុខន្តិ
មគ្គសុខំ។ និកាមលាភីតិ អត្តនោ វុច្ឆិវេសេន យថាកាមលាភី។ អកិច្ចលាភីតិ
អទុក្ខលាភី។ អកសិរលាភីតិ វិបុលលាភី។ អសាមយិកន្តិ លោកុត្តរំ។
អកុប្បន្តិ កុប្បវិរហិតំ អចលិតំ លោកុត្តរមគ្គំ។

ទសមំ។

ទុតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. តតិយវគ្គវណ្ណានា

១៤១. តតិយវគ្គស្ស បឋមេ ទិដ្ឋវិស្វកានីតិ ធាសដ្ឋិទិដ្ឋិកតានិ។ តានិ ហិ
មគ្គសម្មាទិដ្ឋិយាវិស្វកដ្ឋេនវិជ្ឈនដ្ឋេនវិលោមដ្ឋេន ច វិស្វកានិ។ ឯវំ ទិដ្ឋិយា
វិស្វកានីតិ ទិដ្ឋវិស្វកានិ, ទិដ្ឋិយោ ឯវំ វា វិស្វកានិ ទិដ្ឋវិស្វកានិ។ ឧបាទិវត្តោតិ
ទស្សនមគ្គេន អតិក្កន្តោ។ បត្តោ និយាមន្តិ អវិទិតាតធម្មតាយ
សម្ពោធិបរាយនតាយ ច និយតភារំ អធិគតោ, សម្មត្តនិយាមសម្ពាតំ វា
បឋមមគ្គន្តិ។ ឯត្រាវតា បឋមមគ្គកិច្ចនិប្បត្តិ ច តស្ស បដិលាភោ ច វុត្តោ។
ឥនានិ បដិលទ្ធមគ្គោតិ ឥមិនា សេសមគ្គបដិលាភំ ទស្សេតិ។
ឧប្បន្នញ្ញាណោម្ហីតិ ឧប្បន្នបច្ចេកពោធិញ្ញាណោ អម្ហី។ ឯតេន ដលំ ទស្សេតិ។
អនញ្ញនេយ្យេតិ អញ្ញេហិ “ឥទំ សច្ចំ ឥទំ សច្ចំ” ន្តិ ននេតញ្ញោ។ ឯតេន សយម្ហំ
ដីបេតិ។ បត្តេ វា បច្ចេកពោធិញ្ញាណោ អញ្ញនេយ្យតាយ អភាវា សយំវសិតំ។

សមថវិបស្សនាយ វា ទិដ្ឋិវិស្វកានិ ឧបាតិវត្តោ, អាទិមគ្គន បត្តោ និយាមំ,
សេសេហិ បដិលទ្ធមគ្គោ, ជលញ្ញាលោន ឧប្បន្នញ្ញាលោកា, តំ សង្ខំ អត្តនាវ
អធិគតោតិ អនញ្ញនេយ្យោ។ សេសំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៥៤;
អប. អដ្ឋ. ១.១.១១១)។

ន បរនេយ្យោតិ ន អញ្ញេហិ នេតញ្ញោ។ ន បរឃ្មត្តិយោតិ បច្ចក្ខដម្ពត្តា ន
អញ្ញេហិ សទ្ធិហាបេតញ្ញោ។ ន បរឃ្មច្ចយោតិ ន អស្ស បរោ បច្ចយោ, ន បរស្ស
សទ្ធាយ វុត្តតិ តិ ន បរឃ្មច្ចយោ។ ន បរបដិពទ្ធក្ខតិ ន អញ្ញេសំ
បដិពទ្ធក្ខណាគមនោ។

បឋមំ។

១៤២. ឧតិយេ និល្លោលុចោតិ អលោលុចោ។ យោ ហិ រសតណ្ហាភិក្ខុតោ
ហោតិ, សោ ភុសំ លុប្បតិ បុនប្បុនញ្ច លុប្បតិ, តេន “លោលុចោ” តិ វុច្ចតិ។
តស្មា ឯស តំ បដិក្ខបន្តោ អាហា “និល្លោលុចោ” តិ។ និក្កហោតិ ឯត្ថ កិញ្ញាបិ
យស្ស តិវិធកុបាជវត្ថុ នត្ថិ, សោ “និក្កហោ” តិ វុច្ចតិ, ឥមិស្ស បន គាថាយ
មនុញ្ញភោជនាទីសុ វិម្ពយមនាបដ្ឋនតោ និក្កហោតិ អយមធិប្បាយោ។
និប្បិទាសោតិ ឯត្ថ ចាតុមិច្ឆា បិទាសា, តស្ស អភាវេន និប្បិទាសោ,
សាធុរសលោភេន ភោត្តកម្មតាវិវហិតោតិ អត្តោ។ និម្មត្តោតិ ឯត្ថ
បរគុណវិធាសនលក្ខណោ មត្តោ, តស្ស អភាវេន និម្មត្តោ។ អត្តនោ
គហដ្ឋកាលេ សូទស្ស គុណមក្ខណភាវំ សទ្ធាយ អាហា។
និទ្ធន្តកសាវមោហោតិ ឯត្ថ រាគាធយោ តយោ កាយឧច្ឆរិតាទីនិ ច តីណីតិ ធន
ធម្មា យថាសម្ពុរំ អប្បសន្នដ្ឋេន សកភាវំ វិជហាបេត្វា បរភាវំ គណ្ហាបនដ្ឋេន
កសជដ្ឋេន ច “កសាវា” តិ វេទិតញ្ញោ។ យថាហា -

“តត្ថ កតមេ តយោ កសាវា? រាគកសាវោ ទោសកសាវោ
មោហកសាវោ, ឥមេ តយោ កសាវា។ តត្ថ កតមេ អបរេបិ តយោ
កសាវា? កាយកសាវោ វចីកសាវោ មនោកសាវោ”តិ (វិភ. ៩២៤)។

តេសុ មោហំ វេបេត្វា បញ្ចន្នំ កសាវានំ តេសញ្ច សញ្ចេសំ មូលភូតស្ស
មោហស្ស និទ្ទន្តត្តា និទ្ទន្តកសាវមោហោ, តិណ្ណំ វេ វា កាយវចីមនោកសាវានំ
មោហស្ស ច និទ្ទន្តត្តា និទ្ទន្តកសាវមោហោ។ ឥតវេសុ និល្លោលុបតាធិហិ
រាគកសាវស្ស, និម្មក្ខតាយ ទោសកសាវស្ស និទ្ទន្តកាវោ សិទ្ធា វេ។
និរាសសោតិ និត្តល្លោ។ សញ្ញលោកេតិ សកលលោកេ, តិសុ ភវេសុ ទ្វាទសសុ
វា អាយតនេសុ ភវិកវត្តល្លោវិវហិតោ ហុត្វាតិ អត្តោ។ សេសំ វុត្តនយេនេវ
វេទិតញ្ចំ។ អថ វា តយោបិ ចាទេ វត្វា ឯកោ ចរេតិ ឯកោ ចរិតុំ សក្កុណោយ្យាតិ
វេម្បិ ឯត្ថ សម្ពន្ធា កាតញ្ញោ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៩៦)។

ទុតិយំ។

១៤៣. តតិយេ អយំ សង្ខេបត្ថោ - យាយំ ទសវត្ថុកាយ ចាបទិដ្ឋិយា
សមម្នាគតត្តា ចាចោ។ បរេសម្បិ អនត្ថំ ទស្សេតិ តិ អនត្ថទស្សី។
កាយទុច្ឆរិតាធិម្ហិ ច វិសមេ និវិដ្ឋោ។ តំ អត្ថកាមោ កុលបុត្តោ ចាបំ សហាយំ
បរិវេជ្ជយេថ, អនត្ថទស្សី វិសមេ និវិដ្ឋំ។ សយំ ន សេវេតិ អត្ថនោ វសេន តំ ន
សេវេយ្យ។ យទិ បន បរវសោ ហោតិ, កី សក្កា កាតុន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ បសុតន្តិ
បសដំ, ទិដ្ឋិវសេន តត្ថ តត្ថ លត្តន្តិ អត្តោ។ បមត្តន្តិ កាមគុណេសុ
វោស្សជ្ជចិត្តំ, កុសលភាវនាវហិតំ វា។ តំ វេវុបំ ន សេវេ ន ភជេ ន បយិវុចាសេ,
អញ្ញទត្ថ ឯកោ ចរេ ខត្តវិសាលាកប្បាតិ។

និរទេស សយំ ន សេវេយ្យាតិ សាមំ ន ឧបសង្កមេយ្យ។ សាមំ ន សេវេយ្យាតិ
ចិត្តនបិ ន ឧបសង្កមេយ្យ។ ន សេវេយ្យាតិ ន ភជេយ្យ។ ន និសេវេយ្យាតិ
សមីបម្បំ ន គជ្ឈេយ្យ។ ន សំសេវេយ្យាតិ ទូរេ ភវេយ្យ។ ន បរិសំសេវេយ្យាតិ
បដិក្កមេយ្យ។

តតិយំ។

១៤៤. ចតុត្ថ អយំ សង្ខេបត្ថោ - ពហុស្សុតន្តិ ធុរិយោ ពហុស្សុតោ តីសុ
បិដកេសុ អត្ថតោ និធិលោ បរិយត្តិពហុស្សុតោ ច មគ្គដលវិជ្ជាភិញ្ញាណំ
បដិវិទូត្ថា បដិវេទពហុស្សុតោ ច។ អាគតាគមោ ធម្មធរោ។ ឧឡារេហិ បន
កាយវិចីមនោកម្មេហិ សមន្នាគតោ ឧឡារោ។ យុត្តបដិភានោ ច
មុត្តបដិភានោ ច យុត្តមុត្តបដិភានោ ច បដិភានវា។
បរិយត្តិបរិបុច្ឆាធិកមវសេន វា តិធា បដិភានវា វេទិតញ្ចោ។ យស្ស ហិ បរិយត្តិ
បដិភាតិ, សោ បរិយត្តិបដិភានវា។ យស្ស អត្ថញ្ច ញាយញ្ច លក្ខណញ្ច
ហំនាជ្ជានញ្ច បរិបុច្ឆន្តស្ស បរិបុច្ឆា បដិភាតិ, សោ បរិបុច្ឆាបដិភានវា។ យេន
មគ្គាធម្មោ បដិវិទ្ធា ហោន្តិ, សោ អធិកមបដិភានវា។ តំ ឯវុបំ ពហុស្សុតំ
ធម្មធរំ ភជេថ, មិត្តំ ឧឡារំ បដិភានវន្តំ។ តតោ តស្សានុភាវេន
អត្ថត្ថបរត្ថឧភយត្ថភេទតោ វា ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថភេទតោ វា
អនេកប្បកាវាទិ អញ្ញាយ អត្ថានិ, តតោ “អហោសី នុ ខោ អហំ
អតីតមទ្ធាន”ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ១.១៨; សំ. និ. ២.២០; មហានិ. ១៧៤) កម្ពុជានេសុ
វិនេយ្យ កម្ពុជីវិចីកិច្ចំវិនេត្វាវិនាសេត្វា ឯវំ កតសត្តកិច្ចោ ឯកោ ចរេ
ខត្តវិសាណាកប្បាតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៥៨)។

ចតុត្ថំ។

១៤៥. បញ្ចមេ ទិដ្ឋា ច រតិ ច បុព្វេវុត្តាវ។ កាមសុខន្តិ វុត្តកាមសុខំ។
វុត្តកាមាបិ ហិ សុខស្សវិសយាទិកាវេន សុខន្តិ វុច្ឆន្តិ។ យថាហ - “អត្ថិ រូបំ សុខំ
សុខានុបតិច”ន្តិ (សំ. និ. ៣.៦០)។ ឯវមេតំ ទិដ្ឋំ រតិ កាមសុខញ្ច ឥមស្មី
ឌីកាសលោកេ អនលដ្ឋិត្វា អលន្តិ អកត្វា “ឯតំ តប្បក”ន្តិ វា “សារក្ខត”ន្តិ វា
ឯវំ អគ្គហេត្វា។ អនបេក្ខមាណេតិ តេន អនលដ្ឋិរណេន អនបេក្ខនសីលេ
អបិហាលុកោ និត្តល្អោ។ វិភូសដ្ឋានាវិរតោ សច្ចវាទី ឯកោ ចរេតិ។ តត្ថ
វិភូសា ធុរិធា អគារិកវិភូសា ច អនគារិកវិភូសា ច។ តត្ថ អគារិកវិភូសា
សាកជវេបនមាលាកន្ធានិ, អនគារិកវិភូសា ច បត្តមណ្ឌានាទិ។ វិភូសា ឯវ
វិភូសដ្ឋានំ, តស្មា វិភូសដ្ឋានា តិរិធាយបិ វិរតិយាវិរតោ។ អវិតថវចនតោ
សច្ចវាទីតិ ឯវមត្តោ ទដ្ឋព្វោ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៥៩)។

បញ្ចមំ។

១៤៦. ធរដ្ឋេ ធនានីតិ មុត្តាមណីវេឡុរិយសម្ពុសិលាបវាឡុរជតជាតរូចាទីនិ
រតនានិ។ ធម្មានីតិ សាលីវិហិយវកោធមុមកដ្ឋុវកកុទ្រុសកប្បភេទានិ សត្ត
សេសាបរណ្ណានិ ច។ ពន្ធវាទីតិ ញាតិពន្ធ, កោត្តពន្ធ, មិត្តពន្ធ, សិប្បពន្ធសេន
ចតុត្ថិធពន្ធវេ។ យថាធម្មានីតិ សកសកឌីធិវសេន បិតានិយេវ។ សេសំ
វុត្តនយមេវាតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៦០)។

ធម្មំ។

១៤៧. សត្តមេ សង្កោ ឯសោតិ អត្តនោ ឧបភោគំ និទ្ទិសតិ។ សោ ហិ សង្ខន្តិ
តត្ថ ចាណីនោ កន្ធមេ បរិដ្ឋោ ហត្ថិ វិយាតិ សង្កោ។ បរិត្តមេត្ត សោឡន្តិ ឯត្ត
បញ្ចកាមគុណ្ឌបភោគកាលេ វិបរឹតសញ្ញាយ ឧប្បាទេតព្ពតោ
កាមាវចរធម្មបរិយាបន្នតោ វា លាមកដ្ឋេន សោឡំ បរិត្តំ, វិជ្ជុប្បកាយ

ឱកាសិតនច្ចនស្សនសុខំវិយ ឥត្តំ, តាវកាលិកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អប្បស្សនោ
 ទុក្ខមេត្ត ភិយ្យេតិ ឯត្ថ ច ឃ្លាយំ “យំ ខោ, ភិក្ខុវេ, ឥមេ បញ្ច កាមគុណោ បដិច្ច
 ឧប្បជ្ឈតិ សុខំ សោមនស្សំ, អយំ កាមាណំ អស្សនោ” តិ វុត្តោ, សោ យមិទំ “កោ
 ច, ភិក្ខុវេ, កាមាណំ អាទីនវោ, ឥធ, ភិក្ខុវេ, កុលបុត្តោ យេន សិប្បជ្ជានេន ជីវិកំ
 កប្បេតិ យទិ មុទ្ធាយ យទិ គណនាយា” តិ (ម. និ. ១.១២២) ឯវមាទិនា
 នយេនេត្ត ទុក្ខំ វុត្តំ, តំ ឧបនិធាយ អប្បោទកតិទ្ធមត្តោ ហោតិ, អថ ខោ
 ទុក្ខមេវ ភិយ្យេ ពហុ, ចត្វសុ សមុទ្កេសុ ឧទកសទិសោ ហោតិ។ តេន វុត្តំ -
 “អប្បស្សនោ ទុក្ខមេត្ត ភិយ្យេ” តិ។ គន្សោ ឯសោតិ អស្សនំ ទស្សេត្វា
 អាកឡនវសេន ពន្សីសោវិយ ឯសោ, យទិទំ បញ្ច កាមគុណា។ ឥតិ ញត្វា
 មតិមាតិ ឯវំ ញត្វា ពុទ្ធិមា បណ្ឌិតោ បុរិសោ សព្ពម្បេតំ បហាយ ឯកោ ចវេ
 ខត្តវិសាណាកប្បេតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៦១)។

សត្តមំ។

១៤៨. អដ្ឋមកាថាយ ទុតិយចារេ ជាលន្តិ សុត្តមយំ វុច្ចតិ។ អម្ពុតិ ឧទកំ,
 តត្ថ ចរតិ តិ អម្ពុចារី, មច្ឆស្សេតំ អទិវចនំ។ សលិលេ អម្ពុចារី សលិលម្ពុចារី។
 តស្មី នទីសលិលេ ជាលំ ភេត្វា គតអម្ពុចារីវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តតិយចារេ
 ទឡន្តិ ទឡជ្ជានំ វុច្ចតិ។ យថា អគ្គិ ទឡជ្ជានំ បុន ន និវត្តតិ, ន តត្ថ ភិយ្យេ
 អាកច្ចតិ, ឯវំ មគ្គញាណគ្គិនា ទឡំ កាមគុណាជ្ជានំ អទិវត្តមាដោ, តត្ថ ភិយ្យេ
 អនាគច្ឆន្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

សំយោជនានិ យស្ស សិរិដ្ឋន្តិ, តំ បុគ្គលំ វុច្ចស្មី សំយោជន្តិ ពន្ធន្តិ
 សំយោជនានិ។ ឥមាទិ បន សំយោជនានិ កិលេសបដិចាជិយាបិ អាហារីតុំ វុច្ចតិ
 មគ្គបដិចាជិយាបិ។ កាមរាគបដិយសំយោជនានិ អនាគាមិមគ្គេន បហាយន្តិ,
 មានសំយោជនំ អរហត្តមគ្គេន, ទិដ្ឋិវិចិត្តិច្ឆាសីលព្ពតបរាមាសា

សោតាបត្តិមគ្គន, ភវរាគសំយោជនំ អរហត្តមគ្គន, ឥស្សមច្ឆរិយានិ
សោតាបត្តិមគ្គន, អវិជ្ជា អរហត្តមគ្គន។ មគ្គបដិចាជិយា
ទិដ្ឋវិចិត្តិច្ឆាសីលព្ពតបរាមាសឥស្សមច្ឆរិយា សោតាបត្តិមគ្គន បហីយន្តិ,
កាមរាគបដិយា អនាគាមិមគ្គន, មានភវរាគអវិជ្ជា អរហត្តមគ្គនាតិ។
ភិក្ខុត្វាតិ ភេទំ ចាបេត្វា។ បភិក្ខុត្វាតិ ជំនុំ កត្វា។ ធាលយិត្វាតិ ជាលេត្វា។
បធាលយិត្វាតិ ហិរេត្វា។ សម្មធាលយិត្វាតិ ឧបសគ្គន បទំ វុឡ្ហិតំ។

អដ្ឋម។

១៤៩. នវមេ ឱក្ខត្តចក្ខុតិ ហេដ្ឋាទិត្តចក្ខុ, សត្ត គីវដ្ឋិនិ បដិចាជិយា វេបេត្វា
បរិវេជ្ជនបហាតព្ពនស្សនត្ថំ យុគមត្ថំ បេក្ខមាណោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ន តុ
ហនុកដ្ឋិនា ហនយដ្ឋិ សង្ឃដ្ឋេន្តោ។ វេញ្ញា ឱក្ខត្តចក្ខុតា ន សមណាសារូប្បា
ហោតិ។ ន ច ចាទលោលោតិ ឯកស្ស ទុតិយោ ទិដ្ឋំ តតិយោតិ វេ គណមជ្ឈំ,
បរិសិតុកាមតាយ កណ្តាយមានចាទោរិយ អភវេន្តោ,
ធិយចារិកអនវដ្ឋិតចារិកវិរតោ វា។ គុត្តិន្ទ្រិយោតិ ធនុ ស្ត្រិយេសុ សធន
មនិន្ទ្រិយស្ស វិសុំ វុត្តត្តា វុត្តាវសេសវសេន គោបិតិន្ទ្រិយោ។
រក្ខិតមានសាណោតិ មានសំយេវ មានសានំ, តំ រក្ខិតមស្សាតិ
រក្ខិតមានសាណោ។ យថា កិលេសេតិ ន វិលុប្បតិ, វេ រក្ខិតចិត្តោតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ អនវស្សតោតិ ឥមាយ បដិបត្តិយា តេសុ តេសុ អារម្មណេសុ
កិលេសអន្ធាស្សវិរិហិតោ។ អបរិឌ្ឍមាណោតិ វេ អន្ធាស្សវិរិហិតា វេ
កិលេសគីហិ អបរិឌ្ឍមាណោ, ពហិទ្ធា វា អនវស្សតោ, អជ្ឈត្ថំ
អបរិឌ្ឍមាណោ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៦៣)។

ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វាតិ ការណាវសេន “ចក្ខុ”តិ លទ្ធកេហាហារេន
រូបធនស្សនសមត្ថេន ចក្ខុវិញ្ញាណេន រូបំ ទិស្វា។ ចោរាណា បនាហុ -

“ចក្ខុ រូបំ ន បស្សតិ អចិត្តកត្តា, ចិត្តំ ន បស្សតិ អចក្ខុកត្តា,
ធារាវច្ឆណសង្ខដ្ឋនេ បន បសាទវត្ថុកេន ចិត្តេន បស្សតិ។ ឦធិសី បនេសា
‘ធនុនាវិជ្ជតី’តិអាទីសុ វិយ សសម្ភារកថា នាម ហោតិ, តស្មា ចក្ខុវិញ្ញាណេន
រូបំ ទិស្វាតិ អយមេវេត្ថ អត្ថោ”តិ (វិសុទ្ធិ. ១.១៥; ធរ. ស. អដ្ឋ. ១៣៥២)។

និមិត្តក្តាហ៍តិ ឥត្តិបុរិសនិមិត្តំ វា សុភនិមិត្តាទិកំ វា កិលេសវត្ថុភូតំ និមិត្តំ
ធនុនាវេសេន គណ្ណាតិ, ទិដ្ឋមត្តវេសេន ន សណ្ឋាតិ។ អនុញ្ញានក្តាហ៍តិ
កិលេសានំ អនុញ្ញានតោ ចាកជភាវករណតោ “អនុញ្ញាន”ន្តិ លទ្ធកោហារំ
ហត្ថចាទហសិតលបិតវិលោកិតាទិកេនំ អាការំ គណ្ណាតិ។

យត្វាធិករណមេនន្តិអាទិម្ពំ យំ ការណា យស្ស ចក្ខុទ្រិយសំវរេស្ស
ហេតុ។ ឯតំ បុគ្គលំ សតិកវាជេន ចក្ខុទ្រិយំ អសំវរុតំ អបិហិតចក្ខុទ្វារំ ហុត្វា
វិហារន្តំ ឯតេ អភិជ្ឈាទយោ ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យំ។ តស្ស សំវរាយ ន បដិបដ្ឋតីតិ
តស្ស ចក្ខុទ្រិយស្ស សតិកវាជេន បិទហានត្ថាយ ន បដិបដ្ឋតិ។ ឯវំភូតោយេវ
ច “ន វក្ខតិ ចក្ខុទ្រិយំ។ ន ចក្ខុទ្រិយេ សំវរំ អាបដ្ឋតី”តិបិ វុច្ចតិ។

តត្ថ កិញ្ញាបិ ចក្ខុទ្រិយេ សំវរោ វា អសំវរោ វា នត្តិ។ ន ហិ ចក្ខុបសាទំ
និស្សាយ សតិ វា មុដ្ឋស្សន្តំ វា ឧប្បជ្ជតិ, អបិ ច យទា រូចារម្ពណំ ចក្ខុស្ស
អាចាសំ អាគច្ឆតិ, តទា ភវន្តេ ទិក្ខុត្តំ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុទ្ធេ កិរិយមនោធាតុ
អាវជ្ជនកិច្ចំ សាធយមាណា ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈតិ, តតោ ចក្ខុវិញ្ញាណំ ទស្សនកិច្ចំ
តតោវិចាកមនោធាតុ សម្បជ្ជនកិច្ចំ តតោ
វិចាកាហេតុកមនោវិញ្ញាណាធាតុ សន្តិរណកិច្ចំ តតោ
កិរិយាហេតុកមនោវិញ្ញាណាធាតុ វោដ្ឋបនកិច្ចំ សាធយមាណា ឧប្បជ្ជិត្វា
និរុជ្ឈតិ, តទនន្តរំ ជវនំ ជវតិ។ តត្រាបិ នេវ ភវន្តសមយេ, ន អាវជ្ជនាទីនំ
អញ្ញាតរសមយេ សំវរោ វា អសំវរោ វា អត្ថិ, ជវនក្ខណោ បន សចេ ទុស្សីល្យំ វា

មុជ្ជស្សច្ចំ វា អញ្ញាណំ វា អក្ខន្តំ វា កោសដ្ឋំ វា ឧប្បជ្ជតិ, អសំវារោ ហោតិ។ ឯវំ
ហោន្តោ បនសោ ចក្កុន្ទ្រិយេ អសំវារោតិ វុច្ឆតិ។ កស្មា? យស្មា តស្មី សតិ
ធារម្បិ អគុត្តំ ហោតិ ភវន្តម្បិ អារជ្ជនាទីនីវីចិច្ចត្តានិបិ។ យថា កី? យថា នគរេ
ចត្វសុ ធារេសុ អសំវុតេសុ កិញ្ចាបិ អន្តោយរធារកោដ្ឋកកញ្ចាធម្មោ
សុសំវុតា, តថាបិ អន្តោនគរេ សព្វំ ភណ្ឌំ អរក្ខិតំ អគោបិតមេវ ហោតិ។
នគរធារេន ហិ បរិសិទ្ធា ចោរា យទិច្ឆន្តិ, តំ ហរេយ្យំ។ ឯវមេវ ជវេន
ធុស្សីល្បាទីសុ ឧប្បន្នេសុ តស្មី អសំវារេ សតិ ធារម្បិ អគុត្តំ ហោតិ ភវន្តម្បិ
អារជ្ជនាទីនីវីចិច្ចត្តានិបិ។

ចក្កុនា រូបំ ទិស្វា ន និមិត្តក្កាហិ ហោតីតិ អាទីសុ ន និមិត្តក្កាហិ ហោតីតិ
ធន្តរាគវសេន វុត្តប្បការំ និមិត្តំ ន គណ្ណាតិ។ ឯវំ សេសបទានិបិ
វុត្តបដិក្ខេបេន វេទិតញ្ញានិ។ យថា ច ហោជ្ជា “ជវេន ធុស្សីល្បាទីសុ ឧប្បន្នេសុ
តស្មី អសំវារេ សតិ ធារម្បិ អគុត្តំ ហោតិ ភវន្តម្បិ អារជ្ជនាទីនីវីចិច្ចត្តានិបិ” តិ
វុត្តំ, ឯវមិធិ តស្មី សីលាទីសុ ឧប្បន្នេសុ ធារម្បិ គុត្តំ ហោតិ ភវន្តម្បិ អារជ្ជនាទីនី
វីចិច្ចត្តានិបិ។ យថា កី? យថា នគរធារេសុ សំវុតេសុ កិញ្ចាបិ អន្តោយរាធម្មោ
អសំវុតា ហោតិ។ តថាបិ អន្តោនគរេ សព្វំ ភណ្ឌំ សុរក្ខិតំ សុគោបិតមេវ
ហោតិ។ នគរធារេសុ បិហិតេសុ ចោរា បវេសោ នត្ថិ។ ឯវមេវ ជវេន
សីលាទីសុ ឧប្បន្នេសុ ធារម្បិ គុត្តំ ហោតិ ភវន្តម្បិ អារជ្ជនាទីនីវីចិច្ចត្តានិបិ។
តស្មា ជវេនក្ខណោ ឧប្បជ្ជមាធាបិ ចក្កុន្ទ្រិយេ សំវារោតិ វុត្តោ (ធរ. ស. អដ្ឋ.
១៣៥២; វិសុទ្ធិ. ១.១៥)។

អវស្សុតបរិយាយញ្ចាតិ កិលេសេហិ តិទ្គការណាញា។
អនវស្សុតបរិយាយញ្ចាតិ កិលេសេហិ អតិទ្គការណាញា។

បិយរូបេ រូបេតិ ឥដ្ឋជាតិកេ រូចារម្មណេ។ អប្បិយរូបេ រូបេតិ អនិដ្ឋសភាវេ
រូចារម្មណេ។ ព្យាបដ្ឋតីតិ ធានវសេន បូតិការមាបដ្ឋតិ។ ធិតារន្តិ ជិទ្ធុំ អន្តរំ។
អារម្មណាន្តិ បច្ចយំ។

អធិកំសូតិ មទ្ធិសុ។ ន អធិភោសីតិ ន មទ្ធិ។ ពហលមត្តិកាតិ បុនប្បុនំ
ធានវសេន ឧទ្ធមាយិកា ពហលមត្តិកា។ អធ្មាវលេបនាតិ
អសុក្ខមត្តិកធានា។ សេសមេត្ត ឧត្តានំ។

នវមំ។

១៥០. ធនមេ កាសាយវត្ថោ អភិនិក្ខមិត្វាតិ ឥមស្ស ចាទស្ស គេហា
អភិនិក្ខមិត្វា កាសាយវត្ថោ ហុត្វាតិ ឯវមត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ សេសំ វុត្តនយេនេវ
សក្កា ជានិតុន្តិ នវិត្តាវិតន្តិ។

ធនមំ។

តតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ចតុត្ថវគ្គវណ្ណានា

១៥១. ចតុត្ថវគ្គស្ស បឋមេ វសេសូតិ

អម្ចីលមជ្ជវតីត្តកកដុកលោណិកខារិកកសាវាទិភេទេសុ សាយនីយេសុ។
គេធំ អករន្តិ គិទ្ធិ អករោឆោ, តណ្ហំ អនុប្បាទេឆោតិ វុត្តំ ហោតិ។ អលោលោតិ
“ឥទំ សាយិស្សាមិ, ឥទំ សាយិស្សាមី”តិ ឯវំ វសវិសេសេសុ អនាគុលោ។
អនញ្ញោចាសីតិ ចោសេតព្ពកសទ្ធិវិហារិកាទិវិហិតោ,
កាយសន្ធាវណាមត្តេន សន្តុដ្ឋាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថា វា បុព្វេ ឧយ្យានេ វសេសុ
គេធករណាលោលោ ហុត្វា អញ្ញោចាសី អាសី, ឯវំ អហុត្វា យាយ តណ្ហាយ

លោលោ ហុត្វា រសេសុ គេធំ ករោតិ, តំ តណ្ហំ ហិត្វា អាយតី តណ្ហាមូលកស្ស
អញ្ញស្ស អត្តភាវស្ស អនិព្ពត្តនេន អនញ្ញចោសីតិ ទស្សេតិ។ អប វា
អត្តភញ្ញនកដ្ឋេន កិលេសា “អញ្ញោ” តិ វុច្ចន្តិ, តេសំ អចោសនេន
អនញ្ញចោសីតិ អយមេត្ត អត្ថោ។ សបទានចារីតិ អវោក្កម្មចារី អនុបុព្វចារី,
យរបដិចាជី អធម្មត្វា អឡ្ហកុលញ្ច ទលិទ្ធកុលញ្ច និរន្តរំ បិណ្ឌាយ
បរិសមាធនាតិ អត្ថោ។ កុលេ កុលេ អប្បដិពទ្ធិចិត្តោតិ ខត្តិយ កុលាធិសុ យត្ត
កត្តចិ កិលេសវសេន អលគ្គចិត្តោ, ចន្ទបមោ និច្ឆនវកោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។
សេសំ វុត្តនយមេវាតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៦៥; អប. អដ្ឋ. ១.១.១២១)។

បឋមំ។

១៥២. ទុតិយេ អារវណានិ តិ នីវរណានេវ, តានិ អត្តតោ ឧរគសុត្ត (សុ. និ.
១ អាទយោ) វុត្តានិ។ តានិ បន យស្មា អញ្ញាទយោវិយ ចន្ទំ សូរិយំ វា ចេតោ
អារវន្តិ, តស្មា “អារវណានិ ចេតសោ” តិ វុត្តានិ។ តានិ ឧបចារេន វា អប្បនាយ
វា បហាយ។ ឧបក្កិលេសេតិ ឧបគម្ម ចិត្តំ វិពាធខេន អកុសលេ ធម្មេ,
វត្តោបមាធិសុ (ម. និ. ១.៧០ អាទយោ) វុត្តេ អភិជ្ឈាទយោ វា។ ព្យបទុដ្ឋាតិ
បទុទិត្វាវិធាសេត្វា, វិបស្សនាមគ្គេន បដហិត្វាតិ អត្ថោ។ សព្វេតិ
អនវសេសេ។ ឯវំ សមថវិបស្សនាសម្បន្នោ បឋមមគ្គេន ទិដ្ឋិនិស្សយស្ស
បហ័នត្តា អនិស្សិតោ។ សេសមគ្គហិ ធម្មតោ តេជានុកកតំ សិនេហានោសំ,
តណ្ហារាគន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សិនេហា ឯវំ ហិ គុណបដិបក្ខតោ
សិនេហានោសោតិ វុត្តោ។ សេសំ វុត្តនយមេវ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៦៦)។

ទុតិយំ។

១៥៣. តតិយេ វិបិដ្ឋកត្វានាតិ បិដ្ឋិតោ កត្វា, ធម្មត្វា ជហិត្វាតិ អត្ថោ។
សុខំ ទុក្ខញ្ចាតិ កាយំ កំ សាតាសាតំ។ សោមនស្សនោមនស្សន្តិ ចេតសិកំ
សាតាសាតំ។ ឧបេក្ខន្តិ ចតុត្ថជ្ឈានុបេក្ខំ។ សមថន្តិ ចតុត្ថជ្ឈានសមថមេវ។
វិសុទ្ធន្តិ បញ្ចនីវរណវិតក្កវិចារបីតិសុខសម្ព័ន្ធតេហិ នវហិ បច្ឆនីកធម្មហិ
វិមុត្តត្តា អតិសុទ្ធី, និទ្ធព្ពសុវណ្ណមិវ វិគតូបក្កិលេសន្តិ អត្ថោ។

អយំ បន យោជនា - វិបិដ្ឋកត្វាន សុខំ ទុក្ខញ្ចា បុព្វេវ,
បឋមជ្ឈានុបចារភូមិយំយេវ ទុក្ខំ, តតិយជ្ឈានុបចារភូមិយញ្ចា សុខន្តិ
អធិប្បាយោ។ បុន អាទិតោ វុត្តំ ច-ការំ បរតោ នេត្វា “សោមនស្សំ
នោមនស្សញ្ចា វិបិដ្ឋកត្វាន បុព្វេវ” តិ អធិកាវោ។ តេន សោមនស្សំ
ចតុត្ថជ្ឈានុបចារេ, នោមនស្សញ្ចា ទុតិយជ្ឈានុបចារេយេវាតិ ធីបេតិ។ ឯតានិ
ហិ ឯតេសំ បរិយាយតោ បហានជ្ជានានិ។ និប្បរិយាយតោ បន ទុក្ខស្ស
បឋមជ្ឈានំ, នោមនស្សស្ស ទុតិយជ្ឈានំ, សុខស្ស តតិយជ្ឈានំ, សោមនស្សស្ស
ចតុត្ថជ្ឈានំ បហានជ្ជានំ។ យថាហា - “បឋមជ្ឈានំ ឧបសម្បជ្ជវិហារតិ ឯតុប្បន្នំ
ទុក្ខិន្ទ្រិយំ អបរិសេសំ និរុជ្ឈតី” តិ អាទិ (សំ. និ. ៥.៥១០)។ តំ សព្វំ ហេជ្ជា
វុត្តនយេន គហោតព្វំ។ បរតោ បុព្វេវាតិ តិសុ បឋមជ្ឈានទិសុ
ទុក្ខនោមនស្សសុខានិ វិបិដ្ឋកត្វា ឯត្ថេវ ច ចតុត្ថជ្ឈានេ សោមនស្សំ វិបិដ្ឋកត្វា
ឥមាយ បដិបទាយ លទ្ធានុបេក្ខំ សមថំ វិសុទ្ធី ឯកោ ចរេ ឥតិ។ សេសំ
វុត្តនយមេវាតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៦៧; អប. អដ្ឋ. ១.១.១២៣)។

តតិយំ។

១៥៤. ចតុត្ថេ អារទ្ធីវីរិយំ អស្សាតិ អារទ្ធីវិរិយោ។ ឯតេន អត្តនោវីរិយារម្ហំ
អាទិវីរិយំ ធស្សេតិ។ បរមត្ថោ វុច្ឆតិ និព្វានំ, តត្ថ បត្តិយា បរមត្ថបត្តិយា។
ឯតេន វីរិយារម្ហេន បត្តព្ពជលំ ធស្សេតិ។ អលីនចិត្តោតិ ឯតេន វីរិយុបត្តម្ហានំ

ចិត្តចេតសិកាធំ អលីនតំ ទស្សតិ។ អកុស័តវុត្តិ ឯតេន
 ហឺនាសនបង្គំមាធិសុ កាយស្ស អនវសីទំ។ ទទ្ធិនិក្ខមោតិ ឯតេន “កាមំ
 តថា ច ម្ពា ចា”តិ (ម. និ. ១.១៨៤; សំ. និ. ២.២២; អ. និ. ២.៥; មហានិ. ១៩៦) ឯវំ
 បវុត្តំ បទហនវីរិយំ ទស្សតិ។ យំ តំ អនុបុព្វសិក្ខាធិសុ បទហន្តោ “កាយេន
 ចេវ បរមត្ថសង្ខំ សង្ខិកោតិ, បញ្ញាយ ច នំ អតិវិជ្ជំ បស្សតិ”តិ វុច្ចតិ។ អថ វា
 ឯតេន មគ្គសម្បយុត្តវីរិយំ ទស្សតិ។ តញ្ញា ទទ្ធិញ្ញា ភាវនាចារិយូរិគតត្តា,
 និក្ខមោ ច សព្វសោ បដិបក្ខា និក្ខន្តត្តា, តស្មា តំសមម្ពីបុគ្គលោបិ ទទ្ធិ
 និក្ខមោ អស្សាតិ “ទទ្ធិនិក្ខមោ”តិ វុច្ចតិ។ ជាមពលូបបន្នោតិ មគ្គក្ខណោ
 កាយថាមេន ញ្ញាណពលេន ច ឧបបន្នោ។ អថ វា ជាមក្ខតេន ពលេន
 ឧបបន្នោតិ ជាមពលូបបន្នោ, ជីវញ្ញាណពលូបបន្នោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯតេន
 តស្ស វីរិយស្ស វិបស្សនាញ្ញាណសម្បយោគំ ធិបេន្នោ យោនិសោ បទហនភាវំ
 សាធនិ។ បុព្វភាគមជ្ឈិមឧក្កដ្ឋវីរិយវសេន វា តយោបិ ចាទា យោជេតញ្ញា។
 សេសំ វុត្តនយមេវាតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៦៨)។

ចតុត្ថំ។

១៥៥. បញ្ចមេ បដិសល្លានន្តិ តេហិ តេហិ សត្តសម្ពាវេហិ បដិវិវត្តិត្វា
 សល្លីនំ, ឯកត្តសេវិតា ឯកីភារោ កាយវិវេកោតិ អត្តោ។ ឈានន្តិ
 បច្ចនីកលាបនតោ អារម្មណាលក្ខណូបនិជ្ឈានតោ ច ចិត្តវិវេកា វុច្ចតិ។ តត្ថ
 អដ្ឋ សមាបត្តិយោ នីវរណាធិបច្ចនីកលាបនតោ
 កសិណាធិអារម្មណូបនិជ្ឈានតោ ច “ឈាន”ន្តិ វុច្ចតិ។ វិបស្សនាមគ្គដលានិ
 សត្តសញ្ញាធិបច្ចនីកលាបនតោ លក្ខណូបនិជ្ឈានតោ ច “ឈាន”ន្តិ វុច្ចតិ។
 ឥធម បន អារម្មណូបនិជ្ឈានមេវ អធិប្បតំ។ ឯវមេតំ បដិសល្លានញ្ច ឈានញ្ច
 អវិញ្ញាណោតិ អដហាមាណោ អនិស្សជ្ឈមាណោ។ ធម្មេស្វតិ វិបស្សនុបកេសុ

បញ្ចក្ខន្ធជាធម្មសុ។ និព្វន្តិ សតតំ សមិតំ អញ្ញោកិណ្ណំ។ អនុធម្មចារីតិ តេ ធម្ម
អារត្ត បវត្តមាណេន អនុគតំ វិបស្សនាធម្មំ ចរមាណោ។ អថ វា ធម្មសូតិ វត្ត
ធម្មាតិ នវ លោកុត្តរធម្មា, តេសំ ធម្មានំ អនុលោមោ ធម្មាតិ អនុធម្មា,
វិបស្សនាយេតំ អធិវចនំ។ តត្ថ “ធម្មានំ និព្វំ អនុធម្មចារី”តិ វត្តព្រៃ
គាថាពន្ធសុខត្ថំ វិភត្តិព្យត្តយេន “ធម្មសូ”តិ វុត្តំ សិយា។ អាទិនំ សម្មសិតា
ភវេសូតិ តាយ អនុធម្មចារីតាសង្ខាតាយ វិបស្សនាយ អនិច្ចាការាទិនោសំ
តិសុ ភវេសុ សមនុបស្សន្តោ ឯវំ ឥមាយ កាយវិវេកចិត្តវិវេកំ អវិញ្ញាណោ
សិខាប្បត្តិវិបស្សនាសង្ខាតាយ បដិបទាយ អធិគតោតិ វត្តព្រៃ ឯកោ ចរេតិ
ឯវំ យោជនា វេទិតញ្ញា (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៦៩; អប. អដ្ឋ. ១.១.១២៥)។

បញ្ចមំ។

១៥៦. ធម្មេ តណ្ហាក្ខយន្តិ និព្វានំ, ឯវំ ទិដ្ឋាទីនវាយ តណ្ហាយ ឯវ អប្បវត្តី។
អប្បមត្តោតិ សាតច្ចការី។ អនេធុម្ភកោតិ អលាហមុខោ។ អថ វា អនេធុោ ច
អម្ភកោ ច, បណ្ឌិតោ ព្យត្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ហិតសុខសម្មាបកំ សុតមស្ស
អត្ថិតិ សុតវា, អាគមសម្មន្នោតិ វុត្តំ ហោតិ។ សតីមាតិ ចិរកតាទីនំ
អនុស្សរិតា។ សង្ខាតធម្មាតិ ធម្មបបរិក្ខាយ បរិញ្ញាតធម្មោ។ និយតោតិ
អរិយមគ្គេន និយាមំ បត្តោ។ បដានវាតិ សម្មប្បដានវីរិយសម្មន្នោ។
ឧប្បដិទាជិយា ឯស ចាថោ យោជេតព្រោ។ ឯវមេតេហិ អប្បមាទាទីហិ
សមន្នាគតោ និយាមសម្មាបកេន បដានេន បដានវា, តេន បដានេន
បត្តនិយាមត្តា និយតោ, តតោ អវហត្តប្បត្តិយា សង្ខាតធម្មោ។ អវហា ហិ បុន
សង្ខាតញ្ញាការតោ “សង្ខាតធម្មា”តិ វុច្ចតិ។ យថាហា - “យេ ច សង្ខាតធម្មាសេ,
យេ ច សេក្ខា បុព្វឥន្ទ”តិ (សំ. និ. ២.៣១; សុ. និ. ១០៤៤; ចូឡិនិ.

អធិតមាណាវបុច្ឆា ៦៣, អធិតមាណាវបុច្ឆាធិទ្ទេស ៧; នេត្តិ. ១៤; បេជកោ.
៤៥)។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៧០)។

ធម្មំ។

១៥៧. សត្តមេ សីហោតិ ចត្តារោ សីហា - តិណាសីហោ, បណ្ណាសីហោ,
កាឡសីហោ, កេសរសីហោតិ។ តេសំ កេសរសីហោ អគ្គមក្ខាយតិ, ឯសោ
ឥធ អធិប្បតោ។ វាតោ បុរត្តិមាធិវសេន អនេកវិជោ។ បទុមំ
វត្តសេតាធិវសេន។ តេសុ យោ កោចិ វាតោ យំ កិញ្ចិ បទុមំ វដ្ឋតិយេវ។ តត្ថ
យស្មា សន្តាសោ អត្តសិនេហោន ហោតិ, អត្តសិនេហោ ច តណ្ហាលោចោ,
សោមិ ធិដ្ឋិសម្បយុត្តន វា ធិដ្ឋិវិប្បយុត្តន វា លោភេន ហោតិ, សោមិ ច
តណ្ហាយេវ។ សដ្ឋនំ បន តត្ថ ឧបបរិក្ខារិវហិតស្ស មោហោន ហោតិ, មោហោ
ច អវិជ្ជា។ តត្ថ សមថេន តណ្ហាយ បហានំ ហោតិ, វិបស្សនាយ អវិជ្ជាយ។
តស្មា សមថេន អត្តសិនេហំ បហាយ សីហោវិយ សទ្ទេសុ
អនិច្ចទុក្ខាធិសុអសន្តសន្តោ, វិបស្សនាយ មោហំ បហាយ វាតោវ ជាលម្ហិ
ខន្ធាយតនាធិសុ អសដ្ឋមាណោ, សមថេនេវ លោភំ, លោភសម្បយុត្តំ វេ ធិដ្ឋិញ្ច
បហាយ, បទុមំវ តោយេន សព្ភកវកោគលោភេន អលិប្បមាណោ។

ឯត្ថ ច សមថស្ស សីលំ បទដ្ឋានំ, សមថោ សមាធិ, វិបស្សនា បញ្ញាតិ វេ
តេសុ ទ្វីសុ ធម្មេសុ សិទ្ធទេសុ តយោមិ ខន្ធា សិទ្ធា ហោន្តិ។ តត្ថ សីលក្ខន្ធន
សុរតោ ហោតិ, សោ សីហោវ សទ្ទេសុ អាហាតវត្ថុសុ អកុដ្ឋិតុកាមតាយ ន
សន្តសតិ, បញ្ញាក្ខន្ធន បដិវិទូសភាវោ វាតោវ ជាលម្ហិ ខន្ធាធិធម្មភេទេ ន
សដ្ឋតិ, សមាធិក្ខន្ធន វិភវកោ បទុមំវ តោយេន រាគេន នលិប្បតិ។ វេ
សមថវិបស្សនាហិ សីលសមាធិបញ្ញាក្ខន្ធមហិ ច យថាសម្ពុំ អវិជ្ជាតណ្ហានំ,
តិណ្ហាញ្ច អកុសលមូលានំ បហានវសេន អសន្តសន្តោ អសដ្ឋមាណោ

អលិប្បមាណោ ច វេទិតតោ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៧១; អប. អដ្ឋ. ១.១.១២៧)។

សត្តមំ។

១៥៨. អដ្ឋមេ សហនា ច ហននា ច សីយជវត្តា ច សីហោ។ កេសរសីហោវ ឥធ អធិប្បតោ។ ឆាថា ពលមស្ស អត្ថិតិ ឆាថពលី។ បសយ្ហ អភិកុយ្យាតិ ឧភយំ ចារីសន្នេន សហ យោជេតត្ថំ បសយ្ហចារី អភិកុយ្យចារីតិ។ តត្ថ បសយ្ហ និគ្គយ្ហ បវាហេត្វា ចរណេន បសយ្ហចារី។ អភិកវិត្វា សន្តាសេត្វា វសីកត្វា ចរណេន អភិកុយ្យចារី។ ស្វាយំ កាយពលេន បសយ្ហចារី, តេជសា អភិកុយ្យចារី។ តត្ថ សច កោចិ វនេយ្យ “កី បសយ្ហ អភិកុយ្យចារី”តិ។ តតោ មិគានន្តិ សាមីវចនំ ឧបយោគត្ថ កត្វា “មិគេ បសយ្ហ អភិកុយ្យចារី”តិ បដិវត្តត្ថំ។ បន្តានីតិ ទ្វារានិ។ សេនាសនានីតិ វសនដ្ឋានានិ។ សេសំ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ សក្កា ជានិតុន្តិ នវិត្តារិតំ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៧២)។

អដ្ឋមំ។

១៥៩. នវមេ “សព្វេ សត្តា សុខិតា ភវន្ត”តិអាទិនា នយេន ហិតសុខូបនយនកាមតា មេត្តា។ “អហោ វត ឥមម្ហា ទុក្ខា វិមុច្ចយ្យ”ន្តិអាទិនា នយេន អហិតទុក្ខាបនយនកាមតា ករុណា។ “មោទន្តិ វត ភោន្តោ សត្តា, មោទន្តិ សាធុ សុដ្ឋ”តិអាទិនា នយេន ហិតសុខាវិប្បយោគកាមតា មុទិតា។ “បញ្ញាយិស្សន្តិ សកេន កម្មេនា”តិ សុខទុក្ខេសុ អដ្ឋបេក្ខនតា ឧបេក្ខា។ កាថាពន្ធសុខតំ បន ឧប្បជិចាជិយា មេត្តំ វត្វា ឧបេក្ខា វុត្តា, មុទិតា ច បច្ឆា។ វិមុត្តិន្តិ ចតស្សោបិ ហិវិមុត្តិ។ ឯតា អត្ថនោ

បច្ចដិកធម្មហិរិមុត្តត្តាវិមុត្តិយោ។ តេន វុត្តំ - “មេត្តំ ឧបេក្ខំ ករុណំ វិមុត្តិ,
អាសេវមាណោ មុទិតញ្ច កាលេ” តិ។

តត្ថ អាសេវមាណោ តិ ស្សោ តិ កចតុក្កដ្ឋានវសេន ការ័យមាណោ, ឧបេក្ខំ
ចតុត្ថដ្ឋានវសេន ការ័យមាណោ។ កាលេ តិ មេត្តំ អាសេវិត្វា តតោ វុដ្ឋាយ
ករុណំ, តតោ វុដ្ឋាយ មុទិតំ, តតោ ឥតរតោ វា និប្បីតិកដ្ឋានតោ វុដ្ឋាយ
ឧបេក្ខំ អាសេវមាណោ “កាលេ អាសេវមាណោ” តិ វុច្ចតិ, អាសេវិតុំ ជាសុកាលេ
វា។ សព្វេន លោកេន អវិរុដ្ឋមាណោ ទិសសុ ទិសាសុ សព្វេន សត្តលោកេន
អវិរុដ្ឋមាណោ។ មេត្តាធិនញ្ច ភាវិតត្តា សត្តា អប្បជីក្ខុលា ហោន្តិ, សត្តសុបិ
វិរោធក្ខតោ បដិយោ វុបសម្មតិ។ តេន វុត្តំ - “សព្វេន លោកេន
អវិរុដ្ឋមាណោ” តិ។ សេសំ វុត្តសទិសមេវា តិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៧៣)។

នវមំ។

១៦០. ទសមេ សំយោជនានីតិ ទស សំយោជនានិ, តានិ ច តេន តេន មគ្គេន
សន្ទាលយិត្វាន។ អសន្តសំ ជីវិតសង្ខយម្ពីតិ ជីវិតសង្ខយោ វុច្ចតិ ចុតិចិត្តសុវ
បរិភេទោ, តស្មិញ្ច ជីវិតសង្ខយេ ជីវិតនិកត្តិយា បហ័នត្តា អសន្តសន្តិ។
ឯត្តាវតា សឧចាទិសេសនិព្ពានធាតុំ អត្តនោ ទស្សត្វា កាថាបរិយោសានេ
អនុចាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយី តិ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៧៤)។

ទសមំ។

១៦១. ឯកាទសមេ ភជន្តីតិ សរីរេន អល្លិយិត្វា បយិរុចាសន្តិ។ សេវន្តីតិ
អញ្ចាលិកម្មាធិហិ កីការបដិស្សាវិតាយ ច បរិចរន្តិ។ ការណំ អត្តោ ឯតេសន្តិ
ការណត្តា, ភជនាយ សេវនាយ ច នាញ្ចំ ការណាមត្តិ, អត្តោ ឯវ តេសំ

ការណ៍, អត្ថបទ សេដ្ឋី វុត្តំ ហោតិ។ និក្ខារណា ទុល្លភា អដ្ឋ មិត្តាតិ
“ឥតោ កិញ្ចិ លច្ឆាមា” តិ ឯវំ អត្ថបដិលាភការណោ និក្ខារណា, កេវលំ -

“ឧបកាពេ ច យោ មិត្តោ, សុខេ ទុក្ខេ ច យោ សទា;
អត្ថក្ខាយី ច យោ មិត្តោ, យោ ច មិត្តាទុក្ខម្បកោ” តិ។ (សុ. និ. អដ្ឋ.
១.៧៥; អប. អដ្ឋ. ១.១.១៣១; ជី. និ. ៣.២៦៥) -

ឯវំ វុត្តន អរិយេន មិត្តភាវេន សមន្មាគតា ទុល្លភា អដ្ឋ មិត្តា។ អត្ថនិ បិតា
ឯតេសំ បញ្ញា, អត្តានំយេវ ឱលោកេន្តិ, ន អញ្ញន្តិ អត្ថជ្ជបញ្ញា។ “ទិដ្ឋត្ថបញ្ញា” តិ
អយម្បិ កិវ ចោរណាចាថោ។ សម្បតិ ទិដ្ឋយេវ អត្ថ ឯតេសំ បញ្ញា, អាយតី ន
បេក្ខន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អសុច្ឆិ អសុច្ឆិ អនិយេន កាយវិចីមនោកម្មេន
សមន្មាគតាតិ។ សេសំ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្វំ។ យំ អន្តរន្តរា
អតិវិត្តារកយេន ន វុត្តំ, តំ សព្វំ ចាថាទុសារេនេវ វេទិតព្វំ (សុ. និ. អដ្ឋ. ១.៧៥;
អប. អដ្ឋ. ១.១.១៣១)។ ឯកាទសមំ។

ចតុត្ថវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថាយ

ខត្តវិសាលាសុត្តនិទ្ទេសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និកមនកថា

យោ សោ សុគតបុត្តានំ, អធិបតិក្ខតេន ហិតរតិណា;
ថេវេន បិរុណាវតា, សុវិភត្តោ មហានិទ្ទេសោ។

តស្សវត្ថវណ្ណានា យា, បុព្វជ្ជកថានយំ តថា;

យុត្តិ និស្សាយ មហាវត្ថុ, និដ្ឋានមុបគតា ឯសា។

យំ បុរំ បុរុត្ថមំ, អនុរាជបុរ្ឋយំ;

យោ តស្ស ធឹក្ខណោ ភាគេ, មហាវិហារោ បតិដ្ឋិតោ។

យោ តស្ស តិលកោ ភូតោ, មហាជូតោ សិលុច្ឆយោ;

យំ តស្ស បដ្ឋិមេ ភាគេ, លេខោ កុសលកម្មិតោ។

កិត្តិសេនោតិ នាមេន, សជីវោ រាជសម្មតោ;

សុចិចារិត្តសម្មន្នោ, លេខោ កុសលកម្មិតោ។

សីតច្ឆាយតរុបេតំ, សលិលាសយសម្បទំ;

ចារុចាការសញ្ញតំ, បរិវេណាមការយិ។

ឧបសេនោ មហាថេរោ, មហាបរិវេណាវាសិយោ;

តស្ស ធាសិ បរិវេណំ, លេខោ កុសលកម្មិតោ។

វសន្តេនេត្ត ថេរេន, ជីវសីលេន តាធិនា;

ឧបសេន្តវ័យេន សា, កតា សទ្ធម្មជាតិកា។

រញ្ជោ សិរិនិវាសស្ស, សិរិសង្ឃស្ស ពោធិនោ;

ធូត្តិសតិម្ហំ វស្សម្ហំ, និដ្ឋិតា និទ្ទេសវណ្ណនា។

សមយំ អនុលោមន្តិ, ថេរានំ ថេរវំសធិចានំ;

និដ្ឋំ គតា យថាយំ, អដ្ឋកថា លោកហិតជននី។

សទ្ធម្មំ អនុលោមន្តា, អត្តហិតំ បរហិតញ្ច សាធន្តា;

និដ្ឋំ គច្ឆន្ត តថា, មនោរថា សត្តសត្តានំ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកាយ, អដ្ឋកថាយេត្ត គណិតកុសលេហិ;
គណិតា តុ ភាណាវាវា, ព្រោយ្យាតិវេកចត្តាវិសា។

អានុជ្ជកេន អស្សា, ធន្នោ ពទ្ធន គណិយមាណា តុ;
អតិវេកទសសហស្ស-សង្ខា កាថាតិវិញ្ញោយ្យា។

សាសនចិវដ្ឋិតត្ថំ, លោកហិតត្ថញ្ច សាទវេន មយា;
បុញ្ញំ ឥមំ វជយតា, យំ បត្តមនប្បកំវិបុលំ។

បុញ្ញេន តេន លោកោ, សទ្ធម្មសាយនំ ទសពលស្ស;
ឧបកុញ្ញត្វាវិមលំ, បប្បោតុ សុខំ សុខេនេវាតិ។

សទ្ធម្មប្បជ្ជោតិកា នាម

ចូឡនិទ្ទេស-អដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

